

Kinderen als slachtoffer, getuige of dader van huiselijk geweld

Aard en afhandeling van door de politie
bij ZSM aangebrachte zaken van huiselijk geweld
waarbij minderjarigen zijn betrokken

V. van Koppen, M. Bruggeman, R. Houston, J. Harte

Kinderen als slachtoffer, getuige of dader van huiselijk geweld

Kinderen als slachtoffer, getuige of dader van huiselijk geweld

*Aard en afhandeling van door de politie bij ZSM
aangebrachte zaken van huiselijk geweld
waarbij minderjarigen zijn betrokken*

Vere van Koppen

Mieke Bruggeman

Rhianne Houston

Joke Harte

Meer informatie over deze en andere uitgaven kunt u verkrijgen bij:

Sdu Klantenservice
Postbus 20025
2500 EA Den Haag
tel.: (070) 378 98 80
website: www.sdu.nl

Omslagontwerp: Imago Mediabuilders, Amersfoort
Afbeelding omslag:

ISBN: 9789012407892
NUR: 600

© 2021 Sdu bv, Den Haag; Politie & Wetenschap, Den Haag; Vrije Universiteit Amsterdam, Afdeling Strafrecht en Criminologie, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich te wenden tot de Stichting PRO, Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp www.cedar.nl/pro. Voor het overnemen van een gedeelte van deze uitgave ten behoeve van commerciële doeleinden dient men zich te wenden tot de uitgever.

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, kan voor de aanwezigheid van eventuele (druk)fouten en onvolledigheden niet worden ingestaan en aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever deswege geen aansprakelijkheid voor de gevolgen van eventueel voorkomende fouten en onvolledigheden. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photo print or other means without written permission from the authors.

Inhoudsopgave

Lijst van tabellen en figuren / 9

Lijst van afkortingen / 11

Samenvatting / 13

Samenwerking op ZSM / 14

Meldingen van huiselijk geweld / 14

Minderjarigen betrokken bij huiselijk geweld / 15

Huiselijk geweld tijdens de coronapandemie / 15

1. Inleiding / 17

1.1 Achtergrond / 17

1.2 Doel van het onderzoek / 18

1.3 Leeswijzer / 20

1.4 Toestemming en medewerking / 21

2. Literatuur / 23

2.1 Definities huiselijk geweld / 23

2.2 Daders en slachtoffers / 26

2.3 Onderzoek naar prevalentie / 28

2.4 Kinderen en huiselijk geweld: slachtoffer, getuige of dader / 31

3. Samenwerking en besluitvorming op ZSM / 35

3.1 Onderzoek naar de samenwerking en besluitvorming op ZSM / 35

3.2 De ZSM-werkwijze in theorie / 35

3.3 Methode / 39

3.3.1 Participanten / 39

3.3.2 Procedure / 40

3.3.3 Analyse / 40

3.4 De ZSM-werkwijze: proces en besluitvorming / 41

3.4.1 Procesbeschrijving / 41

3.4.2 Ketenpartner: het OM / 43

3.4.3 Ketenpartner: de politie / 44

3.4.4 Ketenpartner: de Reclassering (3RO) / 46

3.4.5 Ketenpartner: de Raad voor de Kinderbescherming / 47

3.4.6	Ketenpartner: Slachtofferhulp Nederland / 48
3.4.7	Extra partner: Veilig Thuis / 51
3.4.8	Extra partner: Halt / 53
3.5	Mogelijkheden en beperkingen werkwijze ZSM / 54
3.5.1	Mogelijkheden / 54
3.5.2	Beperkingen / 55
4.	Meldingen van huiselijk geweld bij ZSM / 59
4.1	Huiselijk geweld en de betrokkenheid van minderjarigen / 59
4.2	Methoden / 59
4.3	Meldingen van huiselijk geweld / 61
4.3.1	Het incident en de melding / 61
4.3.2	De verdachte en het slachtoffer / 63
4.3.3	Follow-up: verdachten en slachtoffers / 66
4.4	De betrokkenheid van minderjarigen bij huiselijk geweld / 68
4.4.1	Het incident en de melding / 69
4.4.2	De verdachte en het slachtoffer / 70
4.4.3	Follow-up: verdachten en slachtoffers / 71
5.	Huiselijk geweld tijdens de coronapandemie / 73
5.1	De coronapandemie / 73
5.2	Rampen en huiselijk geweld / 74
5.3	De pandemie en ZSM / 77
5.3.1	Werkwijze op ZSM tijdens de pandemie / 77
5.3.2	Aard en omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling tijdens de pandemie / 78
5.4	De pandemie en de aard, omvang en afhandeling van meldingen van huiselijk geweld / 80
5.4.1	Het incident en de melding / 82
5.4.2	De verdachte en het slachtoffer / 84
5.4.3	De afhandeling van zaken tijdens de pandemie / 85
5.4.4	Minderjarigen betrokken bij pandemisch huiselijk geweld / 86
6.	Conclusies en discussie / 91
6.1	Conclusie / 91
6.2	Discussie / 93
6.3	Aanbevelingen / 95

Referenties / 99

Bijlage 1 Informed consent / 107

Bijlage 2 Topiclijst interviews / 108

Bijlage 3 Scoringsinstrument meldingen / 111

Leden Redactieraad Programma Politie & Wetenschap / 119

Uitgaven in de reeks Politiewetenschap / 121

Lijst van tabellen en figuren

Tabel 1.	Respondentenoverzicht /	40
Tabel 2.	Meldingen over de tijd uitgesplitst naar ZSM-locatie /	60
Tabel 3.	Type en aard huiselijk geweld /	62
Tabel 4.	Locatie van het incident /	63
Tabel 5.	Instanties betrokken bij verdachten en slachtoffers, voorafgaand aan de melding /	65
Tabel 6.	Hulp voor slachtoffers naar aanleiding van de melding /	66
Tabel 7.	Instanties betrokken bij verdachten, naar aanleiding van de melding /	67
Tabel 8.	Afdoening van de zaken door de officier van justitie en door de rechter /	68
Tabel 9.	Aantal zaken en betrokken minderjarigen /	69
Tabel 10.	Melder van het incident /	70
Tabel 11.	Rol van alle betrokken minderjarigen /	71
Tabel 12.	Hulpverlening gericht op de betrokken minderjarigen /	72
Tabel 13.	Incidenten huiselijk geweld pre- en pandemisch /	81
Tabel 14.	Kenmerken incident pre-pandemische en pandemische meldingen /	83
Tabel 15.	Kenmerken verdachten en slachtoffers pre-pandemische en pandemische meldingen /	84
Tabel 16.	Afdoening van de zaken door de officier van justitie en door de rechter /	85
Tabel 17.	Betrokkenheid van minderjarigen bij meldingen van huiselijk geweld /	86
Tabel 18.	Relatie van minderjarigen met andere betrokkenen tijdens de pandemie /	87
Tabel 19.	Afdoening van de zaken door de officier van justitie en door de rechter /	88
Tabel 20.	Aanvullende gevolgen voor de minderjarige verdachte /	88
Tabel 21.	Afdoening van zaken met een minderjarig slachtoffer /	89
Figuur 1.	Proces op ZSM /	41
Figuur 2.	Leeftijd van de verdachten uitgesplitst naar geslacht /	64
Figuur 3.	Gemiddelde leeftijd van het slachtoffer uitgesplitst naar de leeftijd van de verdachte /	65
Figuur 4.	Leeftijd van de betrokken minderjarigen uitgesplitst naar rol (n = 184) /	71
Figuur 5.	Schematische weergave van de dataverzameling /	81
Figuur 6.	Omvang van het aantal incidenten van huiselijk geweld per week /	82

Lijst van afkortingen

3RO	De drie Reclasseringsorganisaties
AMK	Advies en Meldpunten Kindermishandeling
BVH	Basisvoorziening Handhaving
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CIT	Crisis Interventie Team
GGZ	Geestelijke gezondheidszorg
GPS	Geïntegreerd Processysteem Strafrecht
HG	Huiselijk geweld
JDS	Justitieel Documentatiesysteem
KPC'er	Ketenprocescoördinator
NIFP	Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie
OM	Openbaar Ministerie
PTSS	Posttraumatische stressstoornis
RiHG	Risicotaxatie-instrument Huiselijk Geweld
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RvdK	Raad voor de Kinderbescherming
SHN	Slachtofferhulp Nederland
THV	Tijdelijk huisverbod
TRIP	Transactie in persoon
VT	Veilig Thuis
WHO	World Health Organization
ZSM	Zorgvuldig, snel en op maat
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum

Samenvatting

Jaarlijks worden tussen de 90.000 en 127.000 kinderen mishandeld, meestal door één van de (stief- of pleeg)ouders. Vaker nog zijn kinderen getuige van geweld tussen hun ouders. Internationaal onderzoek laat zien dat ervaringen in de kindertijd met huiselijk geweld langdurige en ernstige negatieve gevolgen hebben op het leven van deze kinderen en van hun naasten. Dagelijks komen meldingen van huiselijk geweld binnen bij de verschillende ZSM-locaties in Nederland. Binnen ZSM worden zaken van veelvoorkomende criminaliteit door verschillende partners (o.a. OM, politie, Veilig Thuis) besproken en streeft de officier van justitie ernaar binnen negen uur een besluit te nemen over het vervolg. Deze werkwijze heeft tot doel doelmatiger en effectiever op te treden tegen veelvoorkomende criminaliteit.

Hoewel huiselijk geweld en kindermishandeling alom wordt erkend als groot maatschappelijk probleem is nog veel onbekend over de precieze omvang en ernst. Wel is bekend dat de traditionele categorie van de man die zijn vrouwelijke (ex-)partner mishandelt de grootste groep vormt. Minder aandacht is er in onderzoek voor het feit dat kinderen hiervan vaak getuige zijn, waardoor zij indirect ook slachtoffer zijn van het huiselijk geweld. Bijna één op de tien scholieren zou ooit getuige zijn geweest van een fysieke confrontatie tussen hun ouders. Daarnaast laat internationaal onderzoek zien dat vier tot zestien procent van de kinderen (in welvarende landen) zelf fysiek wordt mishandeld. Bijna de helft van de minderjarige slachtoffers van huiselijk geweld is jonger dan vier jaar.

In eerder onderzoek wordt de omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling vaak gebaseerd op informant studies (leerkrachten, hulpverlening enz.) of zelfrapportage (onder oudere kinderen). Een groot aantal zaken van huiselijk geweld waarbij kinderen betrokken zijn, wordt aangemeld bij ZSM. Er is nog niet eerder onderzoek verricht naar de aard en omvang van deze zaken. Het doel van dit onderzoek is dan ook het in beeld brengen van de aard en omvang van meldingen van huiselijk geweld die binnenkomen bij ZSM, waarbij meer specifiek aandacht wordt besteed aan de rol van minderjarigen hebben bij deze incidenten. Tevens is de werkwijze op ZSM en de afhandeling van de meldingen in kaart gebracht. Dit betreft nadrukkelijk geen normatieve evaluatie van ZSM maar een reconstructie van de beoogde werkwijze. Hiertoe zijn op twee ZSM-locaties in Nederland medewerkers van de verschillende ketenpartners geïnterviewd over de gang van zaken bij ZSM voor zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling, de rol en processen van de ketenpartner waar de respondent werkzaam is en de samenwerking met andere ketenpartners op ZSM.

Samenwerking op ZSM

Uit de interviews met ketenpartners van ZSM komt naar voren dat de ketenpartners het als groot voordeel ervaren om fysiek in één ruimte samen te werken. De communicatie tussen partners over een zaak loopt daardoor effectief en snel; in plaats van het aanvragen van informatie en moeten wachten op het antwoord, kunnen medewerkers elkaar nu direct aanspreken en mondeling informatie over een verdachte of zaak uitwisselen. Dit brengt als belangrijke winst dat verdachte(n), slachtoffer(s) en getuige(n) snel duidelijkheid wordt verschaft over het vervolg van de zaak en eventuele interventies. Met name in zaken waarbij minderjarigen betrokken zijn, is het van belang dat direct kan worden ingegrepen om escalatie van het geweld te voorkomen en daarmee de veiligheid van de kinderen te verhogen. Het feit dat privacyregels ervoor zorgen dat niet alle partners alle informatie met elkaar mogen uitwisselen, wordt als belemmerend ervaren. De respondenten staan een meer pragmatische omgang met informatie voor, waarbij een beroep wordt gedaan op de professionaliteit van alle ketenpartners in de omgang met gevoelige informatie. Een ander knelpunt op ZSM hangt samen met de hulpverlening die in sommige zaken het liefst zo snel mogelijk wordt opgestart. Soms heeft Veilig Thuis meer tijd dan gewenst nodig om een veiligheidsplan op te stellen, waardoor de voorwaarden uit dit plan, zoals hulpverlening in een verplicht kader, niet kunnen worden opgenomen in de strafbeschikking. Voor ketenpartners op ZSM is het ook niet altijd duidelijk of en wanneer hulpverleningsinstanties (zoals de crisisdienst en de Geestelijke gezondheidszorg (GGZ)) opvolging geven aan een ZSM-afdoening of een gemaakte melding.

Meldingen van huiselijk geweld

Om meldingen van huiselijk geweld in kaart te brengen, zijn gedurende vier maanden alle binnenkomende meldingen van huiselijk geweld bij een ZSM-locatie in een grote stad in Nederland bestudeerd: kenmerken van het incident, de verdachte, het slachtoffer en de afhandeling van de zaak op ZSM. In augustus tot en met november 2019 kwamen maandelijks tussen 79 en 94 meldingen van huiselijk geweld binnen op de ZSM-locatie. Veruit de meeste meldingen (68 procent) hadden betrekking op een geweldsincident tussen partners of ex-partners, op grote voet gevolgd door incidenten waarbij een (meerderjarig) kind werd verdacht van geweld tegen een van de ouders (10 procent) of een ouder van geweld tegen zijn of haar kind (4 procent). Bij het grootste deel van de incidenten was de verdachte een man (85 procent) en het slachtoffer een vrouw (79 procent).

Twee derde van de zaken wordt afgedaan door de officier van justitie, in veruit de meeste gevallen met een sepot (93 procent). Kenmerkend voor zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling is dat sprake is van een een-op-eensituatie, waarbij het woord van de ene betrokkene tegenover dat van de andere staat. Dit leidt in de praktijk tot veel sepot omdat niet wettig en overtuigend kan worden bewezen welke betrokke-

ne(n) een strafbaar feit heeft of hebben gepleegd. In het geval van minderjarige slachtoffers of minderjarige getuigen moet de politie een weloverwogen keuze maken: kan het kind worden belast met het afleggen een (getuigen)verklaring of levert dit enkel meer schade op voor het kind? Het is voor kinderen uiteraard lastig om te verklaren tegen (een van) hun ouders; aan de andere kant kan het ook opluchten om te vertellen wat hem of haar is overkomen. Een derde van de zaken komt voor de rechter. In deze zaken is de afdoening gevarieerder. In een kwart van de zaken legt de rechter een (deels) voorwaardelijke taakstraf op, een vijfde van de zaken eindigt in een (deels) voorwaardelijke gevangenisstraf. In vijftien procent van de zaken wordt de verdachte vrijgesproken.

Minderjarigen betrokken bij huiselijk geweld

Bij ongeveer een derde van de meldingen van huiselijk geweld die bij de ZSM-locatie binnenkwamen, is bekend dat een minderjarige betrokken was. Omdat voor nog eens een derde van de meldingen niet bekend is of een minderjarige betrokken was, wordt de betrokkenheid van minderjarigen waarschijnlijk onderschat. Van de meldingen waarbij minderjarigen betrokken waren, waren zij in driekwart van de gevallen getuige van het geweld. Een op de vijf minderjarigen was zelf direct slachtoffer van huiselijk geweld (en vaak waren daar eveneens minderjarige broertjes of zusjes getuige van) en een op de twintig minderjarigen werd zelf verdacht van geweld in de huiselijke kring. Minderjarige getuigen zijn gemiddeld zeven jaar, slachtoffers tien jaar en verdachten zestien jaar oud. Zaken van huiselijk geweld waarbij minderjarigen zijn betrokken, komen vaker voor de rechter (45 procent) dan bij alle zaken van huiselijk geweld het geval is.

Huiselijk geweld tijdens de coronapandemie

De uitbraak van de coronapandemie ten tijde van het onderzoek bood een uitgelezen kans om de invloed van de isolerende maatregelen op de aard en omvang van huiselijk geweld te onderzoeken. Eerder onderzoek laat zien dat huiselijk geweld opleeft in tijden van crisis, maar zelden konden een voor- en nameting op dezelfde manier worden uitgevoerd. Doordat het huidige onderzoek al liep in de maanden voor corona, was het mogelijk om meldingen van huiselijk geweld in de maanden voor de intrede van corona te vergelijken met de meldingen van huiselijk geweld die in de eerste vijftien weken na de eerste beperkende maatregelen bij ZSM binnenkwamen. Tevens is bekeken welke invloed de beperkende maatregelen hadden op de werkwijze en afhandeling van zaken binnen ZSM.

Net als de rest van Nederland waren de ZSM-partners gebonden aan de richtlijnen van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en adviezen vanuit de overheid om zo veel mogelijk thuis te werken. De meeste medewerkers werkten tijdens de eerste maanden van de pandemie dan ook vanuit huis. De ZSM-kracht van de laag-

drempelige overlegmogelijkheden viel daarmee weg, omdat de meeste communicatie nu per mail in plaats van in persoon ging. Ook individuele taken van ketenpartners als Veilig Thuis, Halt en de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) ondervonden ernstige hinder; huisbezoeken bij kwetsbare gezinnen waren niet mogelijk en daardoor was het lastiger om risico's in te schatten. Door de beperkingen hoopten zaken en daarmee de doorlooptijden zich op, waardoor verdachten, slachtoffer en getuigen veel langer dan gebruikelijk voor ZSM moesten wachten op een interventie.

Anders dan werd verwacht op basis van eerder onderzoek en de berichtgeving in de media, kwamen in de eerste vijftien weken van de pandemie *niet* meer meldingen van huiselijk geweld binnen bij de onderzochte ZSM-locatie dan in een even lange periode in het najaar voor de pandemie. Ook waren de aard van het geweld (fysiek, psychisch, vernieling) en de relatie tussen verdachte en slachtoffer niet anders. Wel vond het huiselijk geweld tijdens de pandemie vaker binnenshuis plaats dan ervoor en waren verdachten nog vaker dan voor de pandemie van het mannelijk geslacht. Tijdens de pandemie was juist minder vaak sprake van wederkerig geweld dan voor de pandemie. Tijdens de eerste acht weken van de pandemie zijn basisscholen voor de meeste kinderen gesloten. Minderjarigen zijn in de eerste 15 weken van de coronacrisis vaker dan daarvoor betrokken bij meldingen van huiselijk geweld. Net als voor de pandemie, zijn zij in de meeste gevallen getuige van het geweld en minder vaak direct slachtoffer of verdachte. Minderjarige slachtoffers van huiselijk geweld dat tijdens de pandemie plaatsvond, zijn gemiddeld jonger dan de minderjarige slachtoffers *pre-corona*. Tijdens de pandemie werden zaken even vaak door de officier van justitie afgedaan dan wel aan de rechter voorgelegd als in de periode daarvoor. De officier van justitie besloot tijdens de pandemie vaker tot een voorwaardelijk sepot en juist minder vaak tot een onvoorwaardelijk sepot, terwijl de afdoeningen van rechters niet afweken van de periode voor de pandemie.

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

Jaarlijks worden in Nederland naar schatting 200.000 volwassenen slachtoffer van huiselijk geweld (Geweld hoort nergens thuis, 2018) en worden tussen de 90.000 en 127.000 kinderen mishandeld, meestal door één van de (biologische) ouders (Ten Boom & Wittebrood, 2019; Van IJzendoorn e.a., 2017). Daarnaast zijn kinderen vaak getuige van geweld tussen hun ouders. Wanneer geweld plaatsvindt tussen (ex-)partners, is één van de drie keer een kind hiervan getuige (Van Dijk e.a., 2010). Internationaal onderzoek laat zien dat ervaringen in de kindertijd met huiselijk geweld langdurige en ernstige negatieve gevolgen hebben op het leven van deze kinderen en van hun naasten. Volwassenen, vooral vrouwen, die als kind werden mishandeld, blijven lager opgeleid, hebben minder kans op werk en verdienen minder dan volwassenen die als kind geen slachtoffer werden van mishandeling (Currie & Spatz Widom, 2010). Kindermishandeling is tevens voorspellend voor een verscheidenheid aan psychische problemen, drugsgebruik, zelfmoordpogingen, risicovol (seksueel) gedrag en ouderschap (Norman e.a., 2012; Widom, 2017; Verbruggen e.a., 2020).

Huiselijk geweld is geweld dat wordt gepleegd door iemand uit de directe persoonlijke omgeving van het slachtoffer (Aanwijzing huiselijk geweld en kindermishandeling, 2016) en kan een breed scala aan delicten betreffen. Meestal heeft huiselijk geweld betrekking op geweld tussen (ex-)partners, gezinsleden, familieleden of huisvrienden, maar ook geweld door of tegen verzorgenden, medewerkers van kinderdagverblijven en sporttrainers vallen onder de definitie van huiselijk geweld. Het geweld kan fysiek zijn of psychisch, zoals bedreiging of chantage (Beijersbergen e.a., 2018). Bij veel incidenten van huiselijk geweld zijn minderjarigen betrokken.¹ Van alle slachtoffers van incidenten van huiselijk geweld die door de politie in 2012 werden onderzocht, was vijftien procent minderjarig. Van alle getuigen van huiselijk geweld is 35 procent jonger dan achttien jaar. Daarnaast is ongeveer vijf procent van de verdachten minderjarig (Ferwerda & Hardeman, 2013).

¹ Alle vormen van huiselijk geweld waarbij minderjarigen betrokken zijn als slachtoffer of getuige, vallen onder de term kindermishandeling. Andersom behelst kindermishandeling meer dan enkel gevallen van huiselijk geweld.

De meeste huiselijk-geweldzaken en een substantieel deel van de zaken van kindermishandeling komen ter attentie van instanties als melding bij de politie wordt gedaan. Sinds oktober 2017 worden al deze zaken standaard door de politie gemeld aan Veilig Thuis. In een deel van de zaken doet de politie strafrechtelijk onderzoek. De zwaardere zaken worden door de districtsrecherche opgepakt. De zaken van veelvoorkomende criminaliteit waar geen uitgebreid politieonderzoek nodig is, worden in principe afgehandeld volgens de ZSM-werkwijze (Simon Thomas e.a., 2016). Volgens deze werkwijze werken het OM en haar ketenpartners tezamen en gelijktijdig aan een zaak op een gemeenschappelijke werkvloer waar de verschillende partners de voor de zaak noodzakelijke en relevante informatie direct inbrengen aan de zogenoemde 'ZSM-tafel'. Met ZSM worden drie doelstellingen beoogd: 'Snel', 'Betekenisvol' en 'Zorgvuldig'. Het achterliggende idee is dat met een snelle(re) afhandeling doelmatiger en effectiever zou kunnen worden opgetreden tegen veelvoorkomende criminaliteit. Om de verdachte en het slachtoffer snel duidelijkheid te geven over het vervolg van de zaak streeft de officier van justitie ernaar om binnen negen uur een besluit te nemen over het vervolg.

1.2 Doel van het onderzoek

Uit wetenschappelijk onderzoek naar de gevolgen van kindermishandeling komt onomstotelijk naar voren dat zowel het zelf als kind ondergaan of het getuige zijn van geweld grote en langdurige schadelijke gevolgen heeft voor zowel de betrokkene zelf als voor zijn of haar naasten. Desalniettemin is nog veel onduidelijk over de aard en omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling in Nederland. De kennis hierover is veelal gebaseerd op inschattingen door hulpverleners of (online) zelfrapportage van daders of slachtoffers, uitsluitend op basis van dossiers van door het strafrecht afgesloten zaken (zie bijvoorbeeld Alink e.a. (2013), Van der Veen & Bogaerts (2010) en Van Dijk e.a. (2010)) of maakt slechts gebruik van summiere, globale gegevens over de afhandeling (Vink e.a., 2015).

Naast de beperkte kennis over de precieze aard en omvang van huiselijk geweld waarbij kinderen betrokken zijn, is weinig bekend over de wijze waarop de diverse zaken die door de politie worden aangebracht bij het OM worden afgehandeld, vooral niet wanneer deze bij ZSM terechtkomen. In de afhandeling van een melding worden vele beslissingen genomen door de verschillende actoren op ZSM, zoals vertegenwoordigers van het OM, de politie, Reclassering Nederland, RvdK en Veilig Thuis. Hoe verschillende typen meldingen worden afgedaan, welke actoren wanneer betrokken zijn, welke risicotaxatie-instrumenten de actoren tot hun beschikking hebben en welke informatie door de verschillende partijen wordt ingewonnen, is niet beschreven.

Dit onderzoek richt zich op de aard en omvang van meldingen van huiselijk geweld die binnenkomen bij ZSM, de werkwijze op ZSM en de afhandeling van de meldingen. Meer specifiek zal aandacht zijn voor meldingen waarbij minderjarigen als dader, slachtoffer of getuige van huiselijk geweld zijn betrokken. Het onderzoek betreft

nadrukkelijk geen evaluatie van ZSM; in het onderzoek zal wel uiteen worden gezet wat de werkwijze is van de verschillende ketenpartners op ZSM en hoe zij samenwerken als een melding van huiselijk geweld binnenkomt. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt:

Wat is de aard en omvang van meldingen van huiselijk geweld bij ZSM in het algemeen en meer specifiek waarbij minderjarigen betrokken zijn, hoe worden deze meldingen op ZSM behandeld en hoe worden ze door het OM afgehandeld?

De volgende deelvragen zullen worden beantwoord:

- Wat is de werkwijze bij ZSM en welke rol hebben de verschillende ketenpartners hierin?
- Wat zijn de aard en omvang van huiselijk geweld bij ZSM in het algemeen en meer specifiek waarbij minderjarigen betrokken zijn?
- Hoe worden meldingen van huiselijk geweld die binnenkomen bij ZSM door het OM strafrechtelijk afgehandeld?
- Welke instanties worden ingeschakeld om hulp te bieden aan verdachten, slachtoffers en/of (minderjarige) getuigen?

Sinds maart 2020 kampt Nederland met de gevolgen van de uitbraak van het coronavirus. De maatregelen die sindsdien sociaal contact beperken en ervoor zorgen dat mensen fors meer tijd doorbrengen in huiselijke kring, leidden al snel tot de verwachting en vrees dat huiselijk geweld en kindermishandeling zouden toenemen. Deze verwachting is gegrond op eerder onderzoek dat laat zien dat tijden van crisis hand in hand gaan met een toename in huiselijk geweld en kindermishandeling (e.g. Anastario e.a., 2009; Rao, 2020). Empirische onderzoeksresultaten naar de aard en omvang van huiselijk geweld tijdens de coronacrisis zijn op het moment van schrijven nog schaars. De eerste overzichtsstudies (Piquero e.a., 2021; Van Koppen e.a., 2021) laten een toename zien van meldingen van huiselijk geweld als gevolg van de beperkende maatregelen.

Zelden doen zich gebeurtenissen of situaties voor die het beeld van een bepaald fenomeen plots kunnen veranderen. De coronapandemie is mogelijk een dergelijke situatie. Dit onderzoek biedt een uitgelezen kans om de invloed van de coronamaatregelen op de aard en omvang van huiselijk geweld te onderzoeken. In dit onderzoek zal daarom ook antwoord worden gegeven op de onderzoeksvraag:

Wat is de invloed van de kabinetsmaatregelen om de verspreiding van COVID-19 tegen te gaan op de aard en omvang van zaken van huiselijk geweld die gemeld worden bij ZSM, in het bijzonder zaken waar minderjarigen bij betrokken zijn, en de afhandeling van deze meldingen door ZSM?

Om de invloed van de recente ontwikkelingen met betrekking tot de pandemie op huiselijk geweld te duiden, zullen de volgende deelvragen worden beantwoord:

- Wat is bekend over het effect van sociale isolatie en/of crises op de aard en omvang van huiselijk geweld?
- Wat is reeds bekend, in Nederland en het buitenland, over het effect van de maatregelen ter verspreiding van COVID-19 op huiselijk geweld en kindermishandeling?
- Hebben de coronamaatregelen de werkwijze op ZSM veranderd en zo ja, op welke wijze?
- Hebben de coronamaatregelen invloed op de aard en omvang van meldingen van huiselijk geweld en kindermishandeling bij ZSM?

Ter beantwoording van de onderzoeksvragen worden verschillende manieren van dataverzameling gecombineerd. De onderzoeksvragen die betrekking hebben op de werkwijze op ZSM en de invloed van de coronamaatregelen worden beantwoord met hulp van interviews gehouden met personen die voor verschillende ketenpartners op ZSM werkzaam zijn. De deelvragen met betrekking tot de aard en omvang van meldingen van huiselijk geweld, of meer specifiek kindermishandeling, worden beantwoord op basis van dossierstudie op ZSM-locaties. Voor beantwoording van de vragen naar het effect van crises, zoals de COVID-19-pandemie, op huiselijk geweld en kindermishandeling wordt de literatuur geraadpleegd.

1.3 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk wordt beschreven wat bekend is over de prevalentie van huiselijk geweld en betrokkenheid van minderjarigen en worden kenmerken van de daders en de slachtoffers beschreven. Hoofdstuk 3 richt zich op de samenwerking en besluitvorming op ZSM in theorie en in de praktijk. Aan de hand van interviews met de verschillende ketenpartners op ZSM worden de taken van de verschillende instanties beschreven en op deze manier de processen op ZSM in kaart gebracht. In hoofdstuk 4 worden de resultaten gepresenteerd van het onderzoek naar de meldingen van huiselijk geweld en de daaropvolgende acties die gedurende een periode van vier maanden in het najaar van 2019 binnenkwamen bij twee ZSM-locaties. Hierbij wordt gekeken naar de aard van het incident en de melding, kenmerken van de verdachte en het slachtoffer, de strafrechtelijke afhandeling en instanties die worden ingeschakeld voor verdachte of slachtoffer. Daarbij is speciale aandacht voor meldingen van huiselijk geweld waarbij één of meerdere minderjarigen betrokken zijn, als slachtoffer, getuige of verdachte. Hoofdstuk 5 beschrijft de invloed van de maatregelen die vanaf het voorjaar van 2020 werden genomen om COVID-19 terug te dringen op de meldingen van huiselijk geweld en de procedure die de meldingen doorlopen op ZSM. Hiertoe wordt achtereenvolgens beschreven wat uit de literatuur bekend is over de invloed van crises in het algemeen en de coronapandemie in het bijzonder op de aard en omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling, hoe de coronamaatregelen de werkwijze op

ZSM hebben beïnvloed en of, en zo ja op welke wijze, de maatregelen de aard en omvang van meldingen van huiselijk geweld hebben veranderd. In hoofdstuk 6 worden de onderzoeksvragen beantwoord en worden aanbevelingen gedaan.

1.4 Toestemming en medewerking

Het college van procureurs-generaal heeft toestemming gegeven voor het gebruik van politie- en strafvorderlijke gegevens bij twee ZSM-locaties en de politie heeft medewerking verleend aan het onderzoek. De onderzoekers hebben een verklaring omtrent het gedrag (vog) overgelegd en een geheimhoudingsverklaring ondertekend. Dit onderzoek is tevens voorgelegd aan de Commissie Ethiek Rechtswetenschappelijk en Criminologisch Onderzoek van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Vrije Universiteit Amsterdam. Deze commissie heeft positief geadviseerd. Tijdens de uitvoering is het datamanagementprotocol van de Vrije Universiteit Amsterdam gevolgd, waarmee de anonimiteit van de betrokkenen en de beveiliging van de data zijn gewaarborgd.

2. Literatuur

2.1 Definities huiselijk geweld²

Nadat huiselijk geweld lang werd beschouwd als een privéaangelegenheid waar de overheid zich niet mee moest bemoeien, kwam in de jaren '70 van de vorige eeuw aandacht voor deze problematiek en werd huiselijk geweld strafbaar gesteld waardoor de overheid kon ingrijpen via het justitiële systeem (Erez, 2002). Aanvankelijk werd onder huiselijk geweld vooral verstaan geweld door een mannelijke dader tegen zijn vrouwelijke (ex-)partner en er werden termen gehanteerd als *intimate partner violence*, *spousal assault*, *battered women*, en *gender-based violence*. Deze beperkte focus was mede ingegeven door feministische wetenschappers die zich verzetten tegen het gebruik van meer algemene termen als *family violence* of *domestic violence* omdat deze het werkelijke probleem, namelijk mannelijke daders die middels geweld controle uitoefenen over vrouwen, zou verhullen (Erez, 2002; Kurz, 1993). Inmiddels wordt de term huiselijk geweld gebruikt voor een breed palet aan vormen van geweld, waar zowel mannen als vrouwen zich schuldig aan maken.

Een hedendaagse en in Nederland veelgebruikte definitie voor huiselijk geweld luidt: 'geweld dat door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer gepleegd is' (Van Dijk e.a., 1997, p. 26). Deze definitie gaat uit van de persoonlijke relatie tussen het slachtoffer en de dader en niet van de locatie waar het geweld plaatsvindt. Dit betekent dat de dader iemand kan zijn zonder familiale connectie met het slachtoffer, zoals een vriend die veelvuldig over de vloer komt. Geweld wordt nader gedefinieerd als een 'aantasting van de persoonlijke integriteit' en omvat zowel lichamelijk (fysiek) geweld, als seksueel en psychisch geweld (Van Dijk e.a., 1997). Dit geweld kan gepaard gaan met vernieling van goederen, zowel in als rondom het huis (Beijersbergen e.a., 2018; Van Dijk e.a., 2010).

Zowel in de praktijk als in de wetenschap worden ook andere definities gehanteerd. Zo wordt de dader ook wel aangeduid als 'iemand uit de directe omgeving van het slachtoffer' (Aanwijzing huiselijk geweld en kindermishandeling, 2016). Onder deze defini-

2 In dit hoofdstuk wordt in navolging van de literatuur de term 'dader' gehanteerd voor de (vermeende) pleger van het huiselijk geweld. Wanneer een studie wordt aangehaald waarin onderzoek is gedaan naar 'verdachten' van huiselijk geweld, wordt deze term gebruikt.

tie kunnen ook verzorgenden in het algemeen, medewerkers van instanties, trainers en coaches als dader van huiselijk geweld worden aangemerkt. Het begrip 'geweld' wordt soms uitgebreid door hier ook de benadeling van de gezondheid, financiële uitbuiting en het beschadigen, wegnemen of wegmaken van goederen onder te scharen. Deze ruimere definitie van geweld wordt sinds enkele jaren ook door het Openbaar Ministerie (OM) gehanteerd. Het komt voor dat meer beperkte of specifieke definities worden gebruikt (Beijersbergen e.a., 2018; Van Ham & Ferwerda, 2012). Zo had huiselijk geweld in de studie van Dijkstra en collega's (2019) alleen betrekking op geweld tegen volwassenen. In het onderzoek van Van der Veen en Bogaerts (2010) werd een onderscheid gemaakt tussen evident huiselijk geweld en incidenten. Ernstig letsel als gevolg van lichamelijk geweld, stalking en seksueel geweld werd beschouwd als evidente vorm van huiselijk geweld, ook als het slechts eenmalig plaatsvond. Vormen van controle en agressieve gedragingen werden pas als huiselijk geweld geduid als dit zich minstens tien keer had voorgedaan. Ook Van Dijk en collega's (2010) maakten een dergelijk onderscheid tussen evident huiselijk geweld en huiselijk-geweldincidenten.

Binnen de vele gedragingen en delicten die onder huiselijk geweld worden geschaard, wordt onderscheid gemaakt in verschillende typen, bijvoorbeeld op basis van (de relatie tussen) het slachtoffer en de dader of de vorm van het geweld. Een specifiek type huiselijk geweld is het eerdergenoemde **geweld tussen (ex-)partners**. Zoals gezegd was de aandacht voor huiselijk geweld aanvankelijk beperkt tot dit type geweld. Heden ten dage is dit nog steeds de meest frequentesignaleerde vorm van huiselijk geweld (Ten Boom e.a., 2019). Veel partnergeweld vindt pas plaats of zet zich voort na beëindiging van de relatie (Dijkstra, 2016). Wanneer kinderen aanwezig zijn kan het voorkomen dat een van de ouders de ander manipuleert, controleert of intimideert via de kinderen, of de kinderen ertoe aanzet om de andere ouder negatief te bejegenen. Op deze manier blijven geweldplegers aanwezig in de levens van slachtoffers, ook al is de relatie verbroken (De Vaan e.a., 2016; Johnson e.a., 2014; Thiara & Humphreys, 2015).

Ook kinderen zijn veelvuldig het slachtoffer van huiselijk geweld. In artikel 1 van de Jeugdwet wordt **kindermishandeling** gedefinieerd als: 'Elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel' (ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2004). Volgens deze definitie is kindermishandeling niet per definitie huiselijk geweld, maar kan het ook geweld betreffen dat buitenshuis wordt gepleegd door een dader die niet in de huiselijke of familiale kring van het slachtoffer staat. Uit onderzoek blijkt echter dat de daders van kindermishandeling meestal de (pleeg) ouders van de slachtoffers zijn (Finkelhor e.a., 2014; Ten Boom & Witkamp, 2016). Binnen kindermishandeling in de context van huiselijk geweld wordt een onderscheid gemaakt tussen actieve mishandeling en passieve mishandeling. Bij actieve mishande-

ling wordt er letsel of schade toegebracht of wordt daarmee bedreigd. Van passieve mishandeling is sprake in geval van verwaarlozing en het onthouden van positieve aandacht, eten en medische zorg.

Ook het getuige zijn van geweld tussen de ouders of verzorgers is een vorm van passieve mishandeling (Assink e.a., 2016; Ten Boom & Wittebrood, 2019). Kinderen worden in dat geval blootgesteld aan huiselijk geweld door het zien, horen of anderszins meekrijgen van het geweld tussen de ouders of andere familieleden. Maar ook de confrontatie met de gevolgen van het geweld, zoals het zien van verwondingen bij een ouder of een ander familielid, de aanwezigheid van politie in huis of het moeten vluchten naar een andere verblijfplaats, maakt hiervan deel uit (Nederlands Jeugdinstituut, n.d.). Dit betekent dat het kind ook getuige kan zijn zonder fysiek aanwezig te zijn bij het geweld.

Kind-oudermishandeling is een vorm van huiselijk geweld waarbij de dader het kind is van het slachtoffer, de biologische of stiefouder. Het geweld plegende kind kan zowel minderjarig als meerderjarig zijn. Het gaat hierbij om herhaald en ernstig geweld door een kind tegen de ouder. Vaak zijn alleenstaande, autochtone en biologische moeders de slachtoffers, en wordt het geweld gepleegd door hun thuiswonende (puber)zonen (Vink e.a., 2014).

Kind-oudermishandeling mag niet verward worden met **ouderenmishandeling**. Dit betreft psychische, fysieke of seksuele mishandeling, verwaarlozing of financiële benadeling van iemand van 65 jaar of ouder door een persoon met een persoonlijke of professionele relatie met de oudere (Bakker e.a., 2018). Omdat het onderzoek zich met name richt op huiselijk geweld waarbij minderjarigen zijn betrokken zal deze vorm van huiselijk geweld nagenoeg buiten beschouwing blijven. Hetzelfde geldt voor zogeheten **eer-gerelateerd geweld**, oftewel geweld in reactie op een gepercipieerde schending van de eer binnen de familie (ministerie van Algemene Zaken, 2020).

In de strafrechtpraktijk worden, in verschillende landen en door de tijd heen, verschillende definities gehanteerd voor huiselijk geweld. In Nederland heeft huiselijk geweld geen eigen wetsartikel, maar wordt geschaard onder delicten zoals mishandeling, bedreiging, vernieling of zelfs (poging tot) doodslag. Als gevolg hiervan was huiselijk geweld tot 2007 niet direct herkenbaar in het Justitieel Documentatiesysteem (JDS). Vanaf 2007 is dit (deels) opgelost door de toevoeging van een zogeheten 'maatschappelijke classificatie'. Het OM gebruikt de volgende categorieën:

- Huiselijk geweld partnernishandeling
- Huiselijk geweld kindermishandeling
- Huiselijk geweld kind-oudermishandeling
- Huiselijk geweld ouderenmishandeling
- Huiselijk geweld overig

Doorgaans wordt huiselijk geweld gescoord als mishandeling (art. 300 Sr) in combinatie met een van de voorgenoemde extra classificaties. De classificatie 'huiselijk geweld overig' wordt gebruikt voor vormen van huiselijk geweld die wel binnen de huiselijke kring plaatsvinden, maar niet onder te brengen zijn onder een van de andere classificaties. Dit is bijvoorbeeld het geval bij bedreiging of vernieling in de huiselijke context of als het gaat om een andere dader-slachtofferrelatie, zoals tussen broers en zussen of tussen huisgenoten of huisvrienden.

In het huidige onderzoek zijn we gebonden aan de definitie van huiselijk geweld die door het OM op ZSM wordt gehanteerd. In de interviews met ketenpartners op ZSM en in de bestudering van de meldingen van huiselijk geweld die binnenkomen op ZSM, volgen we de richtlijnen die het OM hanteert in de classificering van delicten.

2.2 Daders en slachtoffers

Zoals gezegd werd in het verleden bij huiselijk geweld gedacht aan een man die gewelddadig is naar zijn vrouw. Uit politieregistraties komt dit 'traditionele beeld' inderdaad naar voren: 89,2 procent van de daders is man en 77,7 procent van de slachtoffers is vrouw (Van Deuren e.a., 2021). De studie van Beijersbergen e.a., (2018) geeft vrijwel overeenkomstige percentages. Van der Veen en Bogaerts (2010) beschrijven een iets minder scheve verdeling: in 60 procent van alle gevallen van *evident* huiselijk geweld is een vrouw het slachtoffer en de man in de overige 40 procent, terwijl van de daders 87 procent man is en 13 procent vrouw. Vrouwen worden volgens dit onderzoek over het algemeen slachtoffer van ernstiger en meer structurele vormen van geweld dan mannen. Ook steeg in het begin van deze eeuw het geschatte aantal mannelijke slachtoffers sneller dan het geschatte aantal vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld, én steeg tegelijkertijd het aantal vrouwelijke daders sneller dan het aantal mannelijke daders (Van der Veen & Bogaerts, 2010). Dat zeker niet alleen vrouwen het slachtoffer zijn van huiselijk geweld bleek ook uit het feit dat zich in vier grote Nederlandse steden tussen 1 juli 2008 en 31 december 2010 in totaal 677 mannen hebben aangemeld voor verblijf in een opvang voor slachtoffers van huiselijk geweld (Nanhoe, 2011). Van der Veen en Bogaerts (2010) benadrukken dat de mannelijke slachtoffers van vrouwelijke daders meer aandacht en passende hulp behoeven.

Wat het vormen van een beeld van mannen en vrouwen als dader of slachtoffer compliceert is dat er een sterke verwevenheid is tussen dader- en slachtofferschap; twee derde van de plegers van huiselijk geweld is ook slachtoffer, en andersom is een derde van de slachtoffers ook pleger (Kruize e.a., 2015; Van der Veen & Bogaerts, 2010; Snippe e.a., 2016). Ook kan er sprake zijn van wederzijds geweld, waardoor beide betrokkenen tegelijkertijd zowel slachtoffer als dader zijn (Ten Boom & Witkamp, 2016). Van Deuren en collega's (2021) analyseerden bij de politie geregistreerde huiselijk-geweldmeldingen over de periode 2010-2018 binnen de Nederlandse bevolking. Van de unieke personen die in verband waren gebracht met huiselijk geweld was 19,5 procent van

de daders in diezelfde periode ook geregistreerd als slachtoffer en 12,5 procent van de slachtoffers ook als dader.

Jongens en meisjes zijn ongeveer even vaak slachtoffer van kindermishandeling (Ten Boom & Wittebrood, 2019). Wanneer het gaat om seksueel misbruik en emotionele mishandeling dan zijn meisjes vaker slachtoffer dan jongens. Een informantenstudie wijst uit dat de meerderheid van de kinderen, waarover door informanten melding wordt gedaan, wordt mishandeld door een biologische ouder (96 procent), waarbij moeders (86 procent) vaker de dader zijn dan de vaders (62 procent) (Ten Boom & Wittebrood, 2019). De overlap in percentages wordt veroorzaakt door het feit dat in een deel van de gevallen beide ouders kindermishandeling plegen. Dat moeders vaker als dader worden gerapporteerd, kan te maken hebben met het feit dat kinderen vaker bij hun moeder wonen dan (uitsluitend) bij hun vader. Stief- of pleegouders waren in zes procent van de gevallen de dader (Ten Boom & Wittebrood, 2019). Als sprake is van seksuele mishandeling van een kind, zijn niet-biologische verzorgers, zoals bijvoorbeeld stiefvaders, vaker de dader dan de biologische ouders (Daly & Wilson, 1998; Helton e.a., 2017).

Terwijl in onderzoek vaak apart wordt ingezoomd op (daders en slachtoffers van) specifieke vormen van huiselijk geweld, valt dit onderscheid in de praktijk minder goed te maken. Binnen een gezin kan een dader meerdere slachtoffers maken, zowel meerder- als minderjarig. Ten Boom en Wittebrood (2019) introduceren de term 'sequentieel geweld'. Dit houdt in dat iemand binnen de ene context het slachtoffer van geweld kan zijn (bijvoorbeeld gepleegd door een partner), maar binnen een andere context in hetzelfde gezin juist de dader van het geweld is (bijvoorbeeld tegen een kind).

In verschillende studies is onderzocht of plegers van huiselijk geweld zogenoemde specialisten zijn – dat wil zeggen dat zij geen andere vormen van delinquent gedrag laten zien dan huiselijk geweld – of generalisten. Hoewel de resultaten van deze studies als gevolg van verschillen in focus en aanpak lastig te vergelijken zijn, is het algemene beeld dat daders van huiselijk geweld vaker met justitie in aanraking komen vanwege het plegen van delicten buiten de huiselijke kring dan niet-daders. Volgens Van der Knaap en collega's (2010) pleegt ongeveer een kwart van de daders van huiselijk geweld ook geweld buitenshuis en komt tien procent daarvoor in aanraking met de politie. *Uit de studie van Vink en anderen (2015) bleek dat in 2010 ongeveer driekwart van de geregistreerde daders van huiselijk geweld ook al bij de politie bekend was vanwege andere delicten, waarbij een vijfde al tien of meer delicten had gepleegd.* Uit de recente studie van Van Deuren en collega's (2021), waarin werd gekeken naar de populatie van individuen die volgens de politieregistratie in de periode 2010-2018 verdacht waren van huiselijk geweld, bleek dat ruim zestig procent in dezelfde periode ook was geregistreerd als verdachte van minstens één ander delict; in de algemene populatie is dat ongeveer zes procent.

2.3 Onderzoek naar prevalentie

Het ministerie van Justitie en Veiligheid, het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten concluderen in de 'Aanpak Huiselijk Geweld en Kindermishandeling' (2018) dat huiselijk geweld, inclusief oudermishandeling en kindermishandeling, één van de grootste problemen van onze samenleving vormt, zowel qua omvang als qua impact. Gesteld wordt dat de kans dat een individu te maken krijgt met huiselijk geweld of kindermishandeling groter is dan de kans op welke andere vorm van geweld dan ook: 'Niet op school, niet op straat, maar thuis heb je de grootste kans om met geweld in aanraking te komen.' (Ministerie van JenV, ministerie van VWS & VNG, 2018, p. 7).

Hoewel huiselijk geweld en kindermishandeling alom worden erkend als een groot maatschappelijk probleem is nog veel onbekend over de precieze omvang en ernst. Hier liggen verschillende redenen aan ten grondslag. Allereerst het eerdergenoemde feit dat huiselijk geweld lang werd gezien als een fenomeen dat zich binnen gezinnen afspeelt en waar de overheid en andere instanties zich niet mee bemoeiden (Erez, 2002). Op het moment dat in de jaren '70 huiselijk geweld aandacht kreeg in de maatschappij, kwam ook het wetenschappelijke onderzoek naar (de omvang van) huiselijk geweld op gang. Daarnaast bleek uit voorgaande paragraaf dat zowel in de praktijk als in wetenschappelijke studies vele verschillende definities van (specifieke typen van) huiselijk geweld worden gehanteerd. Dit maakt het lastig om op basis van deze studies algemene uitspraken te doen. Maar ook door methodologische beperkingen kunnen de cijfers over de omvang van huiselijk geweld van onderzoek tot onderzoek en van land tot land sterk verschillen. Vaak worden cijfers over specifieke vormen van huiselijk geweld, zoals (ex-)partnergeweld, kindermishandeling of oudermishandeling, relatief los van elkaar verzameld en geïnterpreteerd (Ten Boom & Witkamp, 2016). Er zijn maar weinig studies die naar de cijfers van huiselijk geweld als geheel kijken.

Onderzoek naar de omvang van huiselijk geweld wordt echter vooral gecompliceerd door het hoge zogeheten *dark number*. Huiselijk geweld speelt zich (veelal) af in het privé domein, hetgeen betekent dat het afgeschermd van de buitenwereld en doorgaans lastig te ontdekken is. De prevalentie van huiselijk geweld kan worden geschat op basis van slachtofferenquêtes. Volgens Ten Boom en collega's (2019) worden juist de slachtoffers van (het meest ernstige) huiselijke geweld het minst goed bereikt met vragenlijsten. Veel onderzoek naar de aard en omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling is gebaseerd op meldingen in justitiële systemen zoals bij de politie geregistreerde cijfers van huiselijk geweld in Nederland (Van der Veen & Bogaerts, 2010) of bij andere instanties. Onderzoek met behulp van politie cijfers wijst uit dat bij de politie in 2005 ruim 57.421 incidenten van huiselijk geweld werden geregistreerd en 63.131 in 2006 (Ferwerda, 2007). Uiteraard moet bij de interpretatie van deze gegevens het feit dat slechts een selectie van de huiselijk-geweldincidenten als melding bij instanties terecht komen, in acht genomen worden. Omdat slachtoffers zich vaak in een afhanke-

lijkheidsrelatie bevinden ten opzichte van de dader, wellicht bang zijn voor de dader en zich kunnen schamen voor hun slachtofferschap worden relatief weinig zaken bekend bij instanties zoals de politie.

Verschillende studies trachten de vraag te beantwoorden welk percentage van de huiselijk-geweldincidenten wordt gemeld bij de politie. Uit onderzoek (Van der Veen & Bogaerts, 2010) blijkt dat het meldingspercentage, dat in 1997 12 procent zou zijn geweest, in 2010 was opgelopen naar 20 procent. In ongeveer 40 procent van de gemelde gevallen volgt een aangifte, en bij 20 tot 25 procent van de gemelde incidenten wordt een verdachte aangehouden. Uit ander onderzoek (Ten Boom & Wittebrood, 2019) komt naar voren dat 17 procent van de voorvallen van huiselijk geweld zou worden gemeld bij de politie, en van specifiek (ex-)partnergeweld 14 procent; geweld gepleegd door huisvrienden zou in 31 procent van de gevallen bij de politie worden gemeld. Net als uit de studie van Van Dijk en collega's (2010) kwam naar voren dat vrouwen vaker aangifte doen dan mannen en dat bij fysiek letsel vaker aangifte wordt gedaan.

Een nog meer beperkte selectie betreffen de gegevens over huiselijk-geweldzaken in het JDS. Het JDS bevat alleen zaken die onder de aandacht van het OM zijn gekomen; delicten en daders die niet worden opgespoord of niet aan het OM worden doorgegeven, blijven buiten beschouwing. Dit betekent dat in dit systeem voornamelijk gegevens van daders van meer ernstige en structurele vormen van huiselijk geweld worden opgenomen en van daders die een grote kans hebben te worden opgepakt, vervolgd en veroordeeld. De herkenbaarheid van huiselijk geweld is bovendien afhankelijk van de correcte notatie in het systeem van de maatschappelijke classificaties. Tot 2015 kon slechts één maatschappelijke classificatie bij een delict worden geregistreerd, terwijl juist bij huiselijk geweld soms meerdere classificaties van toepassing zijn (Beijersbergen e.a., 2018). In de periode 2008 tot 2013 zouden jaarlijks 6.500 tot 8.000 daders zijn per jaar zijn veroordeeld (Beijersbergen e.a., 2018). Van der Veen en Bogaerts (2010) integreerden de resultaten van een omvangsschatting (Van der Heijden e.a., 2009), slachtofferonderzoek (Van Dijk e.a., 2010) en daderonderzoek (Van der Knaap e.a., 2010): naar schatting worden jaarlijks (minstens) 200.000 personen het slachtoffer van (evident) huiselijk geweld, gepleegd door 100.000 tot 110.000 verdachten; ruim 9 procent van de Nederlandse bevolking was in de vijf voorafgaande jaren het slachtoffer van evident huiselijk geweld. Volgens de cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) stierven in de periode 2009 tot en met 2015 jaarlijks gemiddeld 49 personen door huiselijk geweld (Beijersbergen e.a., 2018).

Er heeft ook onderzoek plaatsgevonden naar de prevalentie van specifieke vormen van huiselijk geweld. Van alle vormen van huiselijk geweld komt (ex-)partnergeweld het meest frequent voor (Beijersbergen e.a., 2018; Van der Veen & Bogaerts, 2010). Door het verschil tussen (internationale) studies wat betreft precieze focus, gebruikte definities en databronnen lopen de resultaten van prevalentiestudies sterk uiteen. De internationale literatuurstudie naar (ex-)partnergeweld van Ellsberg en Heise (2005) omvat

circa tachtig prevalentiestudies uit meer dan vijftig landen wereldwijd. Volgens deze studie ligt de kans voor vrouwen om eens in het leven het slachtoffer te worden van fysiek geweld door een (ex-)partner tussen de 5 en 69 procent. Uit een Nederlandse studie (Ten Boom & Wittebrood, 2019) kwam naar voren dat in een periode van vijf jaar in totaal circa 76.000 vrouwen en 13.000 mannen slachtoffer van structureel geweld waren, waarbij de (ex-)partner de dader is.

De tweede belangrijke geweldsvorm binnen huiselijke kring is kindermishandeling. Over de prevalentie van kindermishandeling zijn in Nederland gegevens verzameld middels de Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen (Alink e.a., 2013; 2019; Van IJzendoorn e.a., 2007) die zowel in 2005 als in 2010 en 2017 is uitgevoerd. Er werd zowel gebruikgemaakt van meldingen van kindermishandeling door professionals als van data die werden verzameld door middel van een scholierenstudie in de vorm van zelfrapportage. De onderzoekers schatten dat van de jongeren van twaalf tot zeventien jaar ongeveer dertig op de duizend het slachtoffer zijn van kindermishandeling. In deze studies zijn echter alle gevallen van kindermishandeling in Nederland meegenomen, ook wanneer de kindermishandeling niet binnen het kader van huiselijk geweld plaatsvond. De resultaten van internationale studies naar de langetermijneffecten van kindermishandeling werden geïntegreerd in de literatuurstudie van Norman en collega's (2012). Volgens de studies die zij beschrijven wordt tien procent van de kinderen verwaarloosd of emotioneel mishandeld. De jaarlijkse prevalentie van fysieke kindermishandeling is in landen met een relatief hoog inkomen ongeveer vier tot zestien procent. Tachtig procent van al dit misbruik wordt gepleegd door de ouders of voogden van de slachtoffers, en valt daarmee onder de definitie van huiselijk geweld (Norman e.a., 2012).

Studies waarin specifiek is gefocust op de prevalentie van kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld laten ook zeer uiteenlopende cijfers zien. Volgens het ministerie van Justitie en Veiligheid (2006) is elk jaar ruim 2 procent van alle Nederlandse kinderen getuige van geweld tussen hun ouders; dit zou ongeveer 100.000 kinderen betreffen. Andere studies (Ferwerda, 2007) laten zien dat in 58 procent van de huiselijk-geweldincidenten sprake is van een gezinssituatie met kinderen onder de achttien jaar oud, en dat bij een kwart van deze incidenten de kinderen directe getuigen zijn. Alink en collega's (2013) komen tot een totale prevalentieschatting van 44.533 kinderen die getuige zijn geweest van huiselijk geweld. In een studie onder scholieren zegt ongeveer een derde tot de helft getuige te zijn geweest van een ouderlijk conflict in de vorm van intimidatie (Lamers-Winkelmann e.a., 2007). Voorgaande cijfers hebben betrekking op de periode van een jaar. Een zelfrapportage-onderzoek onder middelbare scholieren wees uit dat 8,7 procent van de scholieren rapporteerde ooit getuige te zijn geweest van een fysieke confrontatie tussen hun ouders (Ten Boom & Wittebrood, 2019). Al met al maken deze studies duidelijk dat het getuige zijn van geweld door kinderen een fenomeen is dat zich relatief vaak voordoet.

In het voorgaande zijn prevalentiestudies naar verschillende vormen van kindermishandeling afzonderlijk besproken. Het is echter van belang te onderstrepen dat er een samenhang is tussen de verschillende vormen van huiselijk geweld, waarbij jongeren vaak meerdere geweldsoorten meemaken, zoals fysiek geweld en psychologische/verbale agressie (Lamers-Winkelmann e.a., 2007). Zo rapporteerde in onderzoek twee derde van de slachtoffers dat zij meerdere soorten kindermishandeling hadden meegeemaakt (Ten Boom & Witkamp, 2016; Ten Boom & Wittebrood, 2019). Deze verhoudingen zouden in de realiteit nog veel hoger kunnen liggen, omdat mishandeling en verwaarlozing in veel onderzoeken niet wordt gemeten, terwijl deze vormen aanzienlijke schade kunnen veroorzaken bij het slachtoffer (Ten Boom & Witkamp, 2016).

2.4 Kinderen en huiselijk geweld: slachtoffer, getuige of dader

Bij huiselijk geweld kunnen minderjarigen, oftewel mensen in de leeftijdsrange 0 tot en met 17 jaar oud (Alink e.a., 2013), op verschillende manieren betrokken zijn, namelijk als slachtoffer, getuige en dader. Uit het onderzoek van Ferwerda en Hardeman (2013) is 15,3 procent van de slachtoffers van huiselijk geweld minderjarig. Verdiepend onderzoek naar kindermishandeling wijst uit dat 41 procent van de minderjarige slachtoffers tussen de nul en drie jaar oud is (Alink e.a., 2013). Daaropvolgend is 36 procent vier tot en met elf jaar oud, en vormen de twaalf- tot zeventienjarigen de laatste 23 procent. Het valt op dat de jongste kinderen (nul tot drie jaar oud) sterk oververtegenwoordigd zijn binnen deze slachtofferpopulatie. Volgens Alink en collega's (2013) ervaren deze jongste slachtoffers het vaakst fysieke en emotionele verwaarlozing. De genderverdeling is relatief gelijk; 48 procent van de minderjarige slachtoffers zijn jongens en 52 procent zijn meisjes. Uit ander onderzoek (Lamers-Winkelmann e.a., 2007) blijkt echter dat meisjes een significant hoger risico lopen op slachtofferschap van kindermishandeling dan jongens.

Vele studies tonen de ernstige en verstrekkende gevolgen voor de slachtoffers van kindermishandeling aan. De mishandeling kan zelfs zo ernstig zijn dat het slachtoffer hieraan overlijdt. Uit cijfers van het CBS blijkt dat er tussen 2009 en 2011 gemiddeld dertien kinderen per jaar als dodelijk slachtoffer van huiselijk geweld werden geregistreerd bij de politie (zie Movisie, 2013). Volgens de World Health Organization (WHO, 2006) lopen vooral baby's en jonge kinderen (nul- tot vierjarigen) risico op een dodelijke afloop bij slachtofferschap van kindermishandeling. Van Dijk en collega's (2010) vonden dat bijna dertig procent van de geïnterviewde slachtoffers in hun onderzoek, die bij aanvang van het huiselijk geweld jonger dan twaalf jaar waren, rapporteerde een zelfmoordpoging gedaan te hebben.

Los van het eventuele fysieke letsel kan mishandeling resulteren in psychiatrische problemen, zoals depressie, angst, chronische stress en verstoorde hechting (Cyr e.a., 2010). Ook laat onderzoek zien dat slachtoffers kampen met ernstige gevolgen zoals

medische problemen, cognitieve tekorten, gedragsproblemen en socio-emotionele tekorten (Barnett e.a., 1997; Black e.a., 2001). In een systematische review van internationaal onderzoek naar de langetermijneffecten van fysieke en emotionele mishandeling en verwaarlozing worden statistisch significante relaties gevonden met depressieve stoornissen, middelengebruik, zelfmoordpogingen en -gedachten en seksueel riskant gedrag en seksueel overdraagbare aandoeningen (Norman e.a., 2012). Ook andere psychische gevolgen, zoals angststoornissen, PTSS, paniekaanvallen en eetstoornissen behoren tot de veelvoorkomende gevolgen. Slachtoffers hebben ook vaak te maken met een verlies in vertrouwen in zichzelf en anderen hetgeen problemen geeft met intimiteit en seksualiteit en dientengevolge met het vormen en behouden van intieme relaties (Van Dijk e.a., 2010). Naast de fysieke en mentale problemen worden er ook educatieve en economische gevolgen gezien; in vergelijking met anderen scoren mensen met een geschiedenis van kindermishandeling of verwaarlozing slechter wat betreft opleidingsniveau, werk, inkomsten en eigendommen (Currie & Widom, 2010).

Ook het getuige zijn van mishandeling in de jeugd, zonder zelf direct slachtoffer te zijn van geweld, kan grote nadelige gevolgen hebben. Kinderen die getuige zijn van partnergeweld tussen de ouders of opvoeders kampen met gevoelens van emotionele onveiligheid en ervaren klachten die passen bij PTSS (Tierolf e.a., 2014). De gevolgen zijn het meest duidelijk voor kinderen die structureel en langdurig getuige zijn geweest van ernstig geweld tussen de ouders.

Zowel slachtoffers als getuigen van mishandeling in de jeugd hebben een verhoogd risico om later in het leven zelf dader te zijn van huiselijk geweld (Black e.a., 2001; Norman e.a., 2012; Steketee e.a., 2017; Verbruggen e.a., 2020). Hoe ernstiger het geweld dat als kind is ervaren, hoe groter de kans op het plegen van kindermishandeling (Pels e.a., 2011). Deze intergenerationele overdracht kwam ook naar voren uit het onderzoek van Van der Knaap en collega's (2010) waarin een derde van de daders meldde zelf ervaringen te hebben gehad met huiselijk geweld in de jeugd.

Behalve als slachtoffer of getuige van huiselijk geweld kan een minderjarige ook dader zijn. Uit een verkennend onderzoek (Vink e.a., 2014) kwam naar voren dat huiselijk geweld door kinderen meer dan tweeduizend keer per jaar voorkomt. Uit hetzelfde onderzoek blijkt ook dat het hierbij met name gaat om geweld dat wordt gepleegd door jongens vanaf veertien tot vijftien jaar oud dat gericht is op hun moeders. De jongens in kwestie wonen vaak alleen met de moeder tegen wie zij het geweld plegen en meestal is er sprake van een verstoorde gezagsrelatie tussen ouder en kind (Vink e.a., 2014). Daarnaast heerst er mogelijk al andere problematiek binnen de gezinscontext, zoals moeite met de opvoeding van andere kinderen in het gezin, scheiding van de ouders of partnergeweld tussen de ouders (Vink e.a., 2014; Ten Boom & Witkamp, 2016). De minderjarige plegers van huiselijk geweld kunnen lijden aan gedragsproblemen, psychiatrische problematiek, verslaving, financiële schulden of een verstandelijke beperking.

Vanwege de verstreckende, ernstige en langdurige gevolgen wordt in dit onderzoek naar meldingen van huiselijk geweld bij ZSM extra aandacht geschonken aan de eventuele betrokkenheid van kinderen in de rol van slachtoffer, getuige of dader van huiselijk geweld.

3. Samenwerking en besluitvorming op ZSM

3.1 Onderzoek naar de samenwerking en besluitvorming op ZSM

Een onderdeel van dit onderzoek is het verkrijgen van meer inzicht in de wijze waarop huiselijk-geweldzaken waarbij kinderen betrokken zijn, worden opgepakt en afgehandeld door ZSM. Allereerst is in de literatuur bekeken wat bekend is over hoe ZSM werkt, waarbij wordt ingezoomd op de afdoening van zaken betreffende huiselijk geweld en kindermishandeling. Teneinde een compleet beeld te krijgen van de gang van zaken, de samenwerking en besluitvorming op ZSM in de praktijk, zijn interviews gehouden met personen die vanuit de verschillende ketenpartners op ZSM werkzaam zijn.

3.2 De ZSM-werkwijze in theorie

In 2011 startte het ministerie van Veiligheid en Justitie, zoals het ministerie destijds genaamd was, in samenwerking met verschillende ketenpartners met de pilot van de zogeheten ZSM-aanpak, een nieuwe werkwijze voor de versnelde afdoening van strafzaken van veelvoorkomende criminaliteit (Simon Thomas e.a., 2016). De ZSM-werkwijze is er kort gezegd op gericht om al vroeg in het proces te beoordelen of een zaak dient te worden afgedaan door de rechter of dat kan worden volstaan met een afdoeningsbeslissing door de officier van justitie. Door hier vroeg in het proces een beslissing over te nemen kunnen verdere stappen mogelijk worden vermeden, waardoor veel strafzaken sneller kunnen worden afgehandeld, hetgeen in het belang is van het slachtoffer, de verdachte en de omgeving. Hiermee wordt ingespeeld op het probleem van de lange doorlooptijden bij de afhandeling van strafzaken, een probleem dat al langer speelde binnen de strafrechtketen (zie bijvoorbeeld Zuiderwijk e.a., 2012). Een belangrijk element van de ZSM-werkwijze is de samenwerking tussen de belangrijkste justitiële ketenpartners. Deze buigen zich tegelijkertijd over een zaak, waarbij informatie wordt verzameld en uitgewisseld om gezamenlijk tot een betekenisvolle interventie te komen. Op de ZSM-locaties wordt samengewerkt tussen een aantal vaste ketenpartners: OM, politie, reclassering, Raad voor de Kinderbescherming (RvdK), Slachtofferhulp Nederland en Halt. Daarnaast is er nog een aantal partners dat niet altijd aanwezig is op de locaties, maar op bepaalde dagen of in bepaalde regio's wel betrokken is. Dit zijn bijvoorbeeld Veilig Thuis, Bureau Jeugdzorg en Veiligheidshuizen.

Ketenpartners ZSM

Het OM

Het OM is betrokken bij het onderzoek naar de verdachte en het verzamelen van informatie over de zaak. Veelal is de officier van justitie de leider van het opsporingsonderzoek dat door de politie wordt uitgevoerd. De officier van justitie neemt, op basis van de informatie en adviezen van de ketenpartners, een eindbeslissing over de zaak of verwijst de zaak door naar de rechter. Hierna worden alle betrokkenen van de zaak geïnformeerd over de beslissing.

De Politie

De politie doet onderzoek naar het gepleegde feit en verzamelt informatie over de zaak en de verdachte. De politie bespreekt samen met het OM de bewijsbaarheid van de zaak, welk aanvullend onderzoek nodig is en hoeveel tijd daarvoor nodig is. Daarnaast is de politie verantwoordelijk voor het onderzoek en het (ver)horen van verdachte(n), slachtoffer(s) en getuige(n).

De Reclassering

De drie reclasseringsorganisaties (3RO) bekijken of de meerderjarige verdachte bij hen bekend is en welke begeleiding de verdachte al krijgt vanuit de Reclasseringsorganisaties. Daarnaast geeft de Reclassering een advies over een mogelijke persoonsgerichte aanpak en op te leggen interventies.

De Raad voor de Kinderbescherming

De Raad voor de Kinderbescherming is als vaste partner van ZSM betrokken bij zaken waarbij sprake is van een minderjarige verdachte. De raad kijkt naar de voorgeschiedenis en ontwikkelingsfase van de verdachte en of er sprake is van achterliggende problematiek. Zij adviseert de officier van justitie over de passende afdoening en/of hulpverlening voor de jeugdige verdachte noodzakelijk is.

Slachtofferhulp Nederland

Slachtofferhulp Nederland komt op voor de rechten van het slachtoffer en legt binnen de strafzaak de nadruk op herstel. Slachtofferhulp voert gesprekken met het slachtoffer, bijvoorbeeld over specifieke wensen met betrekking tot de verdachte. Hierbij kan worden gedacht aan mediation, een contactverbod of een *time-out*. Na het gesprek met het slachtoffer adviseert Slachtofferhulp de officier van justitie over een passende afdoening.

Veilig Thuis

In enkele van de tien ZSM-regio's is Veilig Thuis in meer of mindere mate betrokken als ketenpartner. Veilig Thuis ziet erop toe dat binnen het onderzoek op ZSM aandacht wordt geschonken aan signalen van huiselijke problematiek. Veilig Thuis is gespecialiseerd in en wettelijk gezien verantwoordelijk voor het beoordelen van de risico's voor de veiligheid binnen het gezin, het in acht nemen van de wensen en behoeften van de

betrokkenen en het vormgeven van hulpverlening in samenwerking met andere instanties. Ook als een verdachte niet wordt vervolgd of een zaak niet strafrechtelijk wordt afgedaan kan Veilig Thuis betrokken raken bij het desbetreffende gezin, door te fungeren als tussenpartij in de doorverwijzing naar een hulpverlenende instantie.

Halt

Halt is op alle ZSM-locaties aanwezig als ketenpartner en richt zich op jeugdige daders van twaalf tot achttien jaar. De officier van justitie kan in de afdoening van een strafzaak met een jeugdige dader doorverwijzen naar Halt. Door via ZSM door te verwijzen naar Halt komt een betekenisvolle interventie snel op gang en bestaat er voor de jongere een duidelijk verband tussen de interventie en het gepleegde delict.

Veiligheidshuizen

Het Veiligheidshuis is bij een aantal ZSM-locaties aangesloten als partner. Wanneer een verdachte behoort tot de doelgroep van het Veiligheidshuis (huiselijk geweld, veelpleger, jeugdige pleger tussen twaalf en achttien jaar en High Impact Targets) worden de Jeugdbescherming en de gemeente betrokken bij de behandeling van de zaak op ZSM. Zij leveren aanvullende informatie vanuit de zorg, onderwijs, sociale zaken en bestuurlijke veiligheidsaanpak om zo een compleet beeld te krijgen van de verdachte, het slachtoffer en de omgeving.

ZSM is bedoeld voor de afdoening van strafzaken van veelvoorkomende criminaliteit, waarbij minder uitgebreid politieonderzoek nodig is. De selectie van zaken gebeurt bij de politie. Binnen de politieregio's bestaan verschillende teams: de lokale basisteams en de regionale districtsrecherche. Middels een toewijzingskader worden zaken toegewezen aan het basisteam of aan de districtsrecherche. Zaken die gedraaid worden op de basisteams zijn overwegend zaken van veelvoorkomende criminaliteit. Dit zijn tevens de zaken die op ZSM worden behandeld. De districtsrecherche krijgt vooral te maken met de zwaardere en minder veelvoorkomende criminaliteit. Dit type zaken komt daarom niet op ZSM terecht.

Op ZSM wordt een onderscheid gemaakt in 'vast zaken' en 'niet-vast zaken'. Bij een vast zaak is de verdachte, op het moment dat de zaak op ZSM komt, door de politie aangehouden en opgehouden voor verhoor (eventueel gevolgd door een invezekeringstelling). Dit betekent over het algemeen dat het incident zeer recentelijk heeft plaatsgevonden en op ZSM zo snel mogelijk een beslissing wordt genomen in de zaak (het liefst binnen de termijnen van eventuele ophouden voor verhoor of invezekeringstelling). Dit type zaken staat nooit meer dan een week op de verdachtenmonitor. In een niet-vast zaak zit de verdachte op het moment van behandeling niet vast en is hij of zij vaak op uitnodiging gehoord door de politie (ontboden verdachte). Het ZSM-proces voor niet-vast zaken verloopt daarom iets anders. Pas als het gehele politieonderzoek is afgerond worden niet-vast zaken doorgestuurd naar ZSM. Hierdoor duurt de afhandeling van niet-vast zaken vaak langer dan van vast zaken.

Verspreid over Nederland bevinden zich tien ZSM-locaties,³ vrijwel allemaal gevestigd in de regionale politiebureaus, die fungeren als coördinatiecentrum. Op deze locaties is per ketenpartner minimaal één medewerker fysiek aanwezig, zeven dagen per week, veertien uur per dag.⁴ De ZSM-locaties zijn erop ingericht om informatie zo snel mogelijk met elkaar te delen; alle medewerkers bevinden zich in één ruimte. Elke medewerker kan in zijn of haar account de ‘verdachtenmonitor’ openen, waarop wordt getoond welke zaak wordt behandeld en binnen welk tijdsbestek de zaak moet zijn afgedaan. Op sommige locaties wordt de verdachtenmonitor eveneens op een groot scherm getoond. De ketenpartners werken tegelijkertijd aan de diverse strafzaken en brengen, na hun eigen onderzoek, relevante informatie in over het gepleegde feit, de verdachte en het slachtoffer.

Nadat door alle ketenpartners de relevante informatie is ingebracht, is het aan de officier van justitie om een definitieve beslissing te nemen over de afdoening, waarbij rekening wordt gehouden met de belangen van de verdachte, het slachtoffer en de maatschappij. Hierbij wordt ernaar gestreefd binnen negen uur na de aanhouding van de verdachte, in ieder geval binnen drie dagen, een beslissing te nemen. De officier van justitie kan twee beslissingen nemen: een routeringsbeslissing of een afdoeningsbeslissing (Inspectie Veiligheid en Justitie, 2016). Bij een routeringsbeslissing wordt besloten om de zaak voor verdere beoordeling door te verwijzen naar de rechter. De verdachte wordt in zo’n geval gedagvaard om voor de rechter te verschijnen. Bij een afdoeningsbeslissing neemt de officier zelf een besluit over een op te leggen straf of maatregel, of wordt besloten de verdachte niet te vervolgen (middels een sepot).

Een voor de ZSM-werkwijze relevante maatregel die – zelfs voorafgaand aan de behandeling van de zaak – aan de verdachte van huiselijk geweld kan worden opgelegd is een Tijdelijk Huisverbod (THV). Een THV is een bestuursrechtelijke maatregel die uit naam van de burgemeester kan worden opgelegd aan een meerderjarige verdachte van huiselijk geweld. In de praktijk wordt het beoordelen en opleggen van een THV gemandateerd aan een hulpofficier van justitie, werkzaam bij de politie. De hulpofficier beoordeelt aan de hand van het Risicotaxatie instrument Huiselijk Geweld (RiHG) of er voldoende gronden zijn om het THV door de burgemeester op te laten leggen.⁵ Een THV wordt in eerste instantie opgelegd voor een termijn van tien dagen, maar kan tot maximaal vier weken worden verlengd. Deze termijn is bedoeld als ‘rustperiode’ voor alle betrokkenen; om even op adem te komen en de benodigde hulpverleningstrajecten

3 ZSM Noord-Holland, ZSM Amsterdam, ZSM Noord-Nederland, ZSM Oost-Nederland, ZSM Midden-Nederland, ZSM Den Haag, ZSM Rotterdam, ZSM Zeeland-West-Brabant, ZSM Oost-Brabant en ZSM Limburg.

4 De bezetting op ZSM kan per ketenpartner verschillen, afhankelijk van de beschikbare capaciteit en afspraken die hierover zijn gemaakt.

5 Op basis van het aantal criteria dat van toepassing is op de gegeven situatie kan worden beoordeeld of het THV rechtmatig opgelegd kan worden (RiHG, 2008).

op gang te brengen. Er worden netwerkgesprekken georganiseerd met de betrokkenen en hulpverleners en er worden veiligheidsafspraken gemaakt. Hierin staat een systeem-gerichte aanpak door de betrokken hulpverleningsinstanties centraal. De oplegging van een THV maakt dat (voorlopig) niet strafrechtelijk wordt ingegrepen. Een THV verschilt daarmee van een strafrechtelijke gedragsaanwijzing zoals een contact- of locatieverbod. Een gedragsaanwijzing is een meer structurele maatregel die voor een langere periode, van zo'n drie maanden tot twee jaar, wordt opgelegd. Bij het inzetten van een THV komt het geregeld voor dat de afdoeningsbeslissing over de strafzaak in afwachting van het verloop van het verbod wordt uitgesteld. Er volgt dan een zogenaamde 'plandatumzaak', waarbij het verloop van het THV wordt gemonitord en teruggekoppeld aan de officier van justitie en de Reclassering. Na afloop van het THV kan de officier van justitie bepalen of alsnog een strafrechtelijke afdoening volgt, alsnog een gedragsaanwijzing moet worden opgelegd, of dat de betrokkenen voldoende zijn gebaat bij de in gang gezette hulpverlening.

Voorgaande beschrijving van de ZSM-werkwijze is gebaseerd op documenten. Om een compleet beeld te krijgen is aanvullend gesproken met diverse personen werkzaam op ZSM vanuit de verschillende ketenpartners.⁶

3.3 Methode

3.3.1 Participanten

De participanten voor de interviews zijn geworven via de contactpersonen bij het OM van de twee ZSM-locaties waar dit onderzoek is uitgevoerd. De respondenten zijn benaderd via e-mail. In totaal is er gesproken met vijftien respondenten; acht van ZSM-locatie A en zeven van ZSM-locatie B. Er is voor gekozen om per ZSM-locatie voor elke ketenpartner met één medewerker te spreken, met uitzondering van de politie waar per locatie met twee medewerkers is gesproken. Deze strategie is gebaseerd op het doel van de interviews; het reconstrueren van de beoogde werkwijze op ZSM. Het is belangrijk te benadrukken dat verschillende ZSM-locaties onderling kunnen verschillen in de werkwijze die zij hanteren en dat in dit onderzoek enkel is gesproken met respondenten die werkzaam zijn bij twee van de tien ZSM-locaties in Nederland. De respondenten zijn werkzaam bij de verschillende ketenpartners die op ZSM actief zijn: het OM, de Politie, de Reclassering (3RO), de RvdK, Slachtofferhulp Nederland, óf een niet-vaste ketenpartner die wel betrokken is bij bepaalde zaken op ZSM, zoals Veilig Thuis en Halt. Tabel 1 geeft een overzicht van de respondenten per instantie.

6 Vanwege de continue doorontwikkeling van het ZSM-proces, kan de werkwijze in de praktijk verschillen per regio. Afstemming hierover vindt onder andere plaats door de Klankbordgroep ZSM en het Landelijke Ketenvoerleg Projectleiders ZSM.

Tabel 1. Respondentenoverzicht

Respondent	ZSM-locatie	Instantie	Datum interview
B01	B	3RO	29-04-2020
A08	A	3RO	13-05-2020
B10	B	Politie	14-05-2020
B12	B	Politie	19-05-2020
A02	A	Politie	04-05-2020
A07	A	Politie	12-05-2020
B03	B	Slachtofferhulp	06-05-2020
A15	A	Slachtofferhulp	03-06-2020
B04	B	RvdK	07-05-2020
A11	A	RvdK	19-05-2020
B06	B	Veilig Thuis	08-05-2020
A05	A	Veilig Thuis	07-05-2020
B14	B	OM	08-06-2020
A09	A	OM	14-05-2020
A13	A	Halt	25-05-2020

3.3.2 Procedure

Vanwege de maatregelen rondom COVID-19 ten tijde van het onderzoek, vond de gehele onderzoeksprocedure digitaal plaats. Na het werven van de respondenten via e-mail zijn in overleg een datum en tijd vastgesteld voor het interview. Voorafgaand aan het interview werd de respondent gevraagd om een informed-consentformulier te ondertekenen, dat via e-mail werd verstuurd (Bijlage 1). In het formulier is onder andere informatie opgenomen over het anonimiseren van persoonlijke gegevens van de respondent en het maken van een geluidsopname van het interview. Door het formulier te ondertekenen gaven de respondenten hiervoor hun toestemming. De interviews hebben digitaal, middels videobellen, plaatsgevonden en werden uitgevoerd door twee onderzoekers, zodat aanvulling en afwisseling mogelijk waren. De interviews hadden een semigestructureerd karakter, waarbij aan de hand van een topiclijst over het proces op ZSM werd gesproken (Bijlage 2), maar waarbij ook ruimte was voor additionele vragen en/of opmerkingen. Een verkorte versie van deze topiclijst werd enkele dagen van tevoren naar de respondent gestuurd, zodat deze zich op het interview kon voorbereiden.

3.3.3 Analyse

Na het afnemen van de interviews zijn de audio opnames beluisterd en getranscribeerd met behulp van het programma InqScribe. De transcripten van de interviews zijn direct volledig geanonimiseerd op basis van de respondentnummers. Na het transcriberen van de geluidsopnames zijn de teksten gecodeerd aan de hand van de gebruikte topiclijst. De beschikbare informatie per ketenpartner is vergeleken, gecombineerd en uitgewerkt.

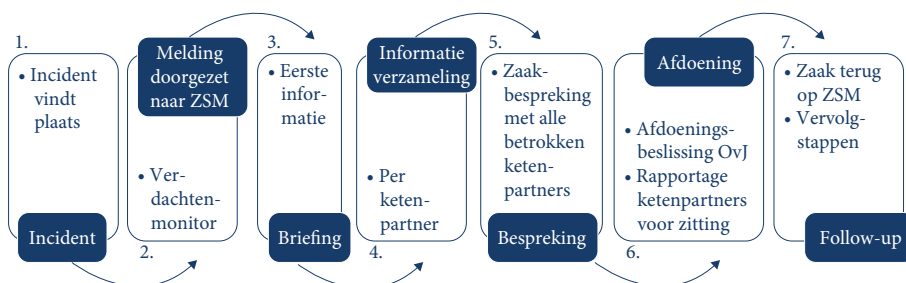
3.4 De ZSM-werkwijze: proces en besluitvorming

3.4.1 Procesbeschrijving

Het proces op ZSM bestaat uit een aantal verschillende fasen. Deze fasen zijn in Figuur 1 in grote lijnen geschematiseerd. Hierbij moet worden opgemerkt dat de fasen en de inhoud hiervan (kunnen) verschillen per ZSM-locatie, afhankelijk van hoe de betrokken ketenpartners hun werkprocessen op de locatie hebben vormgegeven. Tevens zijn de fasen niet strikt gescheiden, zij kunnen tegelijkertijd plaatsvinden of door elkaar heen. Tot slot wordt opgemerkt dat de communicatie tussen alle ketenpartners en andere betrokkenen gedurende het hele proces doorloopt, en dus niet slechts gelimiteerd is tot de formele bespreekmomenten.

De eerste stap in het proces is uiteraard het plaatsvinden van een incident (1), waarvan melding wordt gedaan bij de politie. De politie voert het opsporingsonderzoek uit en maakt hiervan een dossier op. Dit dossier bevat de informatie over de casus en wordt via de verdachtenmonitor gedeeld met alle ketenpartners. Op dat moment komt de zaak binnen 'op ZSM'. Dit vormt de tweede fase van het proces (2).

De derde stap, de *briefing* (3), komt niet op alle ZSM-locaties in dezelfde hoedanigheid voor. Op locatie B wordt gewerkt met een vast bespreekmoment in de ochtend. Tijdens de briefing komen alle ketenpartners samen om op de hoogte te worden gebracht van de nieuwe zaken die zijn binnengekomen en de acties die hierop nog moeten worden ondernomen. De politie-coördinator op ZSM presenteert de zaak aan de andere ketenpartners en vertelt: *'Dit is er al gebeurd, of dat moet nog gebeuren, dat zijn de slachtoffers, zo is de casus gegaan.'* (respondent B12). Een belangrijke functie van de briefing is het vaststellen door politie en OM óf er überhaupt een bewijsbare zaak in zit. Respondent B04 legt uit: *'Eigenlijk is het eerste overleg met name het OM en de politie, want die moeten met elkaar uitvechten of er ook een zaak is.'* Als er inderdaad bewijsbare feiten aanwezig zijn in het dossier wordt een rondvraag gedaan bij de andere ketenpartners die wellicht al informatie hebben over de betrokkenen. De officier van justitie concludeert de briefing door kenbaar te maken welke afdoening hij of zij voor ogen heeft en welke informatie nog nodig is vanuit de ketenpartners. Op locatie A komen dit soort *briefings* niet voor.

Figuur 1. Proces op ZSM

Na de eventuele briefing gaan alle ketenpartners (weer) verder met het verzamelen van informatie over de zaak of over betrokken personen (4). De partners weten welke informatie nodig is of welke acties nog moeten worden ondernomen om de zaak rond te krijgen voor de definitieve afdoeningsbeslissing. Ketenpartners kunnen hierin ook samenwerken, door bijvoorbeeld informatie met elkaar te delen. De informatie-uitwisseling tussen de ketenpartners op ZSM is specifiek gemandateerd. Per partner is vastgelegd welke informatie zij wel of niet mogen ontvangen van de andere ketenpartners, in lijn met de privacywetgeving. Zo krijgt bijvoorbeeld Slachtofferhulp slechts inzicht in de aangifte, en krijgt de Reclassering alleen het verhoor van de verdachte (respondent B12).

Zodra alle ketenpartners voldoende informatie hebben verzameld en het politieonderzoek is afgerond, kan de definitieve bespreking omtrent de afdoeningsbeslissing plaatsvinden (5). Op locatie B gebeurt dit ‘ad hoc’. De politiecoördinator stapt met de afgeronde zaak naar de officier van justitie, en andere ketenpartners die met de zaak te maken hebben komen hier ook bij staan. Samen bespreken ze dan alle relevante informatie, waarna de officier bepaalt hoe de zaak in strafrechtelijke zin zal worden afgedaan (6). Na het uitspreken van deze beslissing worden de laatste acties door de ketenpartners in gang gezet.⁷ In locatie A wordt het bespreekmoment ingepland door de *ketenprocescoördinator (KPC'er)*.⁸ Als de politie klaar is met de zaak, wordt een rondje gemaakt langs alle ketenpartners, waarbij zij kunnen laten weten of zij bij de bespreking aanwezig willen zijn. Respondent A02 beschrijft: *‘Wij doen hier in [locatie A] eigenlijk zaak voor zaak. En bij iedere zaak nodig ik iedereen uit aan de spreektafel die daarbij wil zijn.’* Het eerste doel van het bespreekmoment in locatie A is informatie-uitwisseling tussen alle partners (zij hebben immers geen *briefing* gehad) (5). Op basis daarvan zal de officier tot een afdoeningsbeslissing komen en worden de eventuele vervolgacties voor de ketenpartners duidelijk gemaakt (6).

Of er een follow-up (7) plaatsvindt is mede afhankelijk van de capaciteit en motivatie van individuele ketenpartners op ZSM. In het algemeen vindt er na de afdoeningsbeslissing en bekendmaking hiervan aan de verdachte géén follow-up meer plaats, de zaak is afgedaan en de ketenpartners sluiten de zaak af. Afhankelijk van de afdoening kunnen partners nog wel betrokken zijn bij de uitvoering ervan, bijvoorbeeld als een minderjarige verdachte een Halt-afdoening heeft gekregen, of als de Reclassering een adviesrapportage opmaakt voor een zitting bij de rechter. In het geval dat de afdoening niet succesvol wordt voltooid of als er andere redenen zijn, kan de zaak ook weer terugkomen op ZSM, waar tot een nieuwe afdoeningsbeslissing wordt gekomen.

7 In het geval van een dagvaarding gaat de Reclassering bijvoorbeeld aan de gang met het schrijven van een adviesrapportage, gaat Slachtofferhulp Nederland het slachtoffer informeren, wordt de dagvaarding opgetekend door de parketsecretaris van het OM, en wordt deze uitgereikt aan de verdachte door de politie.

8 De ketenprocescoördinator bewaakt en coördineert de voortgang van een zaak, stelt alle informatie beschikbaar voor de partners en bewaakt de actualiteit hiervan.

3.4.2 *Ketenpartner: het OM*

Vanuit het OM zijn verschillende mensen werkzaam op ZSM: de officier van justitie, de KPC'er, een parketsecretaris/beoordelaar en een administratief medewerker. Allereerst wordt door de KPC'er het geheel gecoördineerd. De KPC'er zorgt dat alle informatie bij elkaar wordt gebracht en op tijd op de goede plek terechtkomt. Ook wordt de ochtend-briefing door de KPC'er geleid en wordt ervoor gezorgd dat de zaak op het juiste moment aan de beslistafel komt. De KPC'er of administratief medewerker zet daarnaast de voorbereiding van de zaak in het politiesysteem en koppelt de uiteindelijke beslissing terug naar de ketenpartners en zet deze in de verdachtenmonitor voor afgedane zaken. Daarnaast krijgt elke zaak een parketsecretaris/beoordelaar toegewezen, die de officier van justitie ondersteunt bij de afdoening van de zaak: *'Het is niet zo dat de officier in zijn eentje alles beslist in de praktijk'* (B14). De parketsecretaris/beoordelaar verwerkt de (complexere) zaken op aanwijzen van de officier en stemt deze af met de ketenpartners. Ook wordt nagegaan of alle juiste informatie is verzameld en wordt zo nodig extra informatie opgevraagd bij de ketenpartners.

Zodra door de politie een verdachte is aangehouden, verschijnt de zaak op de verdachtenmonitor op ZSM (*fase 2* uit Figuur 1). Samen met de politie wordt door de KPC'er de administratie van de zaak in orde gemaakt, waarbij bijvoorbeeld de justitiële documentatie wordt opgevraagd en in het systeem van het Veiligheidshuis wordt gekeken. Hieruit wordt informatie gehaald over of het betrokken gezin al bekend is, of er al afspraken lopen, of er al hulpverlening aanwezig is en wie vanuit het Veiligheidshuis de regie voert binnen het gezin. De zaak wordt vervolgens door de politie 'ingelezen' in het systeem en voorgedragen op de briefing, waar alle ketenpartners bij elkaar zitten (B14). *'Zolang het onderzoek loopt blijft iedereen wel gespitst op de afdoening en de informatie die ze kunnen delen met het OM, en dat gaat best goed'* (B14). De officier bespreekt samen met de politiekundige of er (voldoende) bewijs in de zaak zit.

Nadat door alle ketenpartners de nodige informatie is verzameld, wordt de zaak besproken. De officier ontvangt vervolgens van de Reclassering een advies over een passende afdoening. Ook informeert de Reclassering het OM over de informatie afkomstig van Veilig Thuis.⁹ Samen wordt bekeken wat de verdachte nodig heeft om te voorkomen dat er opnieuw huiselijk geweld plaatsvindt. Het komt soms voor dat een officier te snel een beslissing wil nemen, *'een officier die het echt als "zo snel mogelijk" ziet'* (B14). Het is dan aan de Reclasseringsmedewerker om aan de bel te trekken en kenbaar te maken nog informatie te willen delen voordat een beslissing wordt genomen in de zaak.

9 Dit geldt voor ZSM-locatie B, waar Veilig Thuis niet aanwezig is op ZSM.

Bij de afdoeningsbeslissing van zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling spelen verschillende factoren een rol. Ten eerste zijn er aanwijzingen van het OM, waaronder de aanwijzing huiselijk geweld en aanwijzing voorwaardelijke modaliteiten en de richtlijnen voor strafvordering. Ten tweede zijn er kenmerken van het geweld en de verdachte, waarbij de langdurigheid en intensiteit van het geweld de belangrijkste richtpunten vormen. Daarnaast wordt ook rekening gehouden met de aard van het letsel, de houding van de verdachte, de bereidheid tot behandeling, het probleeminzicht van de verdachte, of er kinderen betrokken zijn en wat de gevolgen van het geweld zijn voor de kinderen.

Minderjarige verdachten van huiselijk geweld komen ook voor. Dit zijn vaak schrijnende zaken, waarbij ouders vaak geen andere uitweg meer zien en aangifte doen omdat zij willen dat hun kind wordt geholpen. *‘Geen enkele ouder vindt het fijn om aangifte te doen tegen zijn eigen kind. En weer als ik dit zeg krijg ik kippenvel. Niemand wil dat natuurlijk als ouder.’* (B14). In dit soort zaken is de RvdK vaak al betrokken bij het gezin en formuleert Slachtofferhulp Nederland de wensen van de ouders. Samen met de ketenpartners wordt bekeken wat de beste afdoening is voor de minderjarige verdachte, waarbij vaak wordt gericht op het opleggen van bijzondere voorwaarden, zoals een meldplicht bij de jeugdreclassering.

3.4.3 ***Ketenpartner: de politie***

De politie is de eerste die betrokken raakt bij een zaak. Meldingen over incidenten komen via de meldkamer binnen. Het basisteam van de politie gaat ter plaatse en voert politieonderzoek uit. De informatie die zij daar verzamelen wordt geregistreerd en vastgelegd in een systeem met de naam Basisvoorziening Handhaving (BVH-systeem). Hierbij geven de generalisten de zaak een label, in het geval van de zaken die in dit onderzoek worden betrokken, is dit label altijd ‘huiselijk geweld’. Tevens wordt er een formulier opgemaakt over de kwetsbaarheid van de verdachte en eventuele minderjarige verdachten en/of slachtoffers. De politie controleert ook meteen of er eventuele antecedenten in het systeem bekend zijn rondom de betrokkenen en kijkt naar de mogelijkheid om een THV op te leggen. Een aanvullende taak die de politie heeft in het geval van huiselijk geweld, is het doen van een zorgmelding bij Veilig Thuis. Veilig Thuis kan het gezin vervolgens benaderen voor eventuele hulpverlening. Al deze informatie wordt door de politie in het dossier gebundeld, dat aan de verdachtenmonitor op ZSM wordt gehangen. De politiemedewerkers op ZSM lezen de zaak en geven in samenspraak met het OM sturing aan het opsporingsonderzoek. De KPC'er bemiddelt hierbij tussen de politie en het OM. Respondent A07 vertelt: *‘Het is voor mij vooral zaak om de belangen van de politie te behartigen [...] zodat de capaciteit die we hebben ook nuttig besteed wordt.’* Eigenlijk is de afweging: zorgt het uitlopen van dit lijntje voor een verbetering van de bewijsbaarheid van de zaak, of is de zaak nu al voldoende bewijsbaar?

Wanneer sprake is van een niet-vast zaak, waarbij een verdachte wordt ontboden, loopt het onderzoek van de politie langer door, voordat de zaak op ZSM terechtkomt. *‘Dat zijn zaken waarin nog heel veel onderzoek gedaan moet worden, bij wijze van, en die niet binnen twee dagen afgedaan kunnen worden.’* (B10). De werkwijze voor niet-vast zaken loopt om die reden ook iets anders. Pas als het gehele politieonderzoek is afgerond wordt de zaak ingestuurd bij ZSM. B10: *‘Het proces is eigenlijk hetzelfde, maar dan iets verlaat, dus op een iets later tijdstip wordt er door dezelfde mensen naar gekeken en beoordeeld.’* De beoordelaar van het OM betreft bij de behandeling van de zaak vervolgens de ketenpartners om tot een gewogen afdoeningsbeslissing te komen. Op locatie A gaat de politiecoördinator fysiek op bezoek bij de basisteam in de regio om de niet-vast zaken ‘op te halen’. Respondent A02 legt uit: *‘Als ik vind dat het onderzoek voldoende is dan neem ik het mee om voor te leggen aan de officier. En als ik vind dat er nog aanwijzingen inzitten die nog nagelopen moeten worden, dan geef ik daar extra opdrachten voor, met de uitleg erbij wat nog gedaan moet worden en waarom.’* Deze opgehaalde zaken worden doorgezet naar het OM en samen met de officier worden momenten gepland om deze zaken te bespreken. Respondent A07 beschrijft: *‘Dan heb ik zo’n drie dagen per maand om die zaken met de officier te bespreken. Die data weet ik dan. En die ga ik dan plannen. En die dag ga ik dan 24 zaken met de officier bespreken.’* Op locatie A is het tevens de verantwoordelijkheid van de politiecoördinator om de niet-vast zaken tijdig (ongeveer twee weken vóór het geplande bespreekmoment met de officier) te uploaden in het systeem, zodat andere ketenpartners deze kunnen inzien en voor zichzelf kunnen bepalen of zij ook aanwezig willen zijn bij het bespreekmoment om hun input te leveren.

Tijdens de bespreking(en) met de ketenpartners vervult de politie een voornamelijk informerende rol. Zoals respondent A02 verwoordt: *‘De algemene rol van de politie bij de ZSM-besprekingen is dat wij eigenlijk “hofleverancier zijn van informatie”.* Zij deelt de informatie uit het politieonderzoek en legt vooral de focus op de bewijsbaarheid van het feit. Indien de zaak volgens de politie en officier van justitie wettig en overtuigend kan worden bewezen, kan worden nagedacht over de afdoeningsbeslissing. Indien dit niet het geval is, heeft de politie nog wel een zorgverantwoordelijkheid. Dit bestaat concreet uit het controleren of er een zorgmelding is gedaan bij Veilig Thuis. Als de officier van justitie uiteindelijk een beslissing heeft genomen evalueert de politie ook weer: *‘Hebben we de goede stappen gezet, is de zaak bewijsbaar, en zijn we klaar met de zaak, kunnen we hem overschuiven naar justitie?’* (respondent A07). Sommigen zijn terughoudend in het formeel als getuige horen van (minderjarige) kinderen die betrokken zijn bij de huiselijk-geweldsituatie. *‘We proberen heel erg een vinger aan de pols te houden om ervoor te zorgen dat de kinderen niet in een conflict komen tussen bijvoorbeeld de ene ouder en de andere ouder.’* (respondent A02).

3.4.4 **Ketenpartner: de Reclassering (3RO)**

De Reclassering heeft op ZSM een adviserende rol en wordt soms omschreven als ‘informatiemakelaar’ (B01). De Reclassering is dan ook verantwoordelijk voor het bijeenbrengen van alle contextinformatie van de verdachte om zo, in het licht van het feit dat zich heeft voorgedaan, tot een advies te komen. Dit kan een advies zijn over de afdoening, zoals een werkstraf of een gedragstraining, maar kan ook een routeringsadvies zijn.

Van de zaken die op de verdachtenmonitor staan en die op ZSM moeten worden behandeld ontvangt de Reclassering het Uittreksel Justitiële Documentatie (UJD) van de verdachte. Zodra dit binnen is, begint de Reclassering met screenen, wat inhoudt dat in de eigen systemen wordt gekeken of de verdachte bekend is bij de Reclassering en hoe eerdere reclasseringsbemoeienis is verlopen en afgesloten. Het doel van de screening is daarmee te kijken of iemand *‘ontvankelijk is voor gedragsverandering’* (B01), waar vervolgens het advies op kan worden gebaseerd. Aanvullende informatie over de zaak en de verdachte afkomstig van de politie, zoals de aangifte en het proces-verbaal van het verhoor, haalt de Reclassering – zodra deze beschikbaar is – ook uit de monitor. Ook bij de overige ketenpartners wordt informatie over de zaak en betrokkenen ingewonnen. Pas als alle informatie is verzameld, zal de Reclassering een advies formuleren over de afdoening. Deze informatieoverdracht over het advies gebeurt vrijwel altijd mondeling. Wel wordt in de eigen systemen van de Reclassering vastgelegd welk advies is gegeven en of het advies door de officier is opgevolgd. Ondanks dat het advies dat door de Reclassering wordt gegeven over de afdoening om allerlei verschillende redenen niet altijd wordt overgenomen door de officier, hebben zij het gevoel dat zij invloed hebben op de afdoeningsbeslissing. Wel kan dit verschillen per officier: *‘Je merkt wel dat officieren die net binnenkomen nog even “ZSM-minded” moeten worden, in die zin dat ze ook moeten luisteren en niet alleen moeten bepalen.’* (B01).

Met betrekking tot de slachtoffers neemt de Reclassering contact op met Slachtofferhulp Nederland. Hoewel Slachtofferhulp zelf partner is op ZSM wordt door de Reclassering de informatie over het slachtoffer zo veel als mogelijk ook betrokken in het advies. Zo kan het bijvoorbeeld voorkomen dat zowel Slachtofferhulp als de Reclassering adviseert over een op te leggen locatieverbod. *‘Het komt sterker over als we het allebei vinden.’* (B01). De Reclassering spreekt zelf niet direct met het slachtoffer in een zaak.

In zaken van huiselijk geweld of kindermishandeling neemt de Reclassering in principe contact op met Veilig Thuis om te kijken of de verdachte daar al bekend is van eerdere geweldsincidenten en om gezamenlijk een plan van aanpak op te stellen. Het kan namelijk voorkomen dat iemand geen eerdere antecedenten met betrekking tot (huiselijk) geweld heeft, maar wel bekend is bij Veilig Thuis door eerdere meldingen vanuit andere instanties. Aan de hand van deze informatie kan worden beoordeeld of de problematiek eenmalig of structureel is. De informatie die wordt verzameld bij Veilig Thuis wordt door de Reclassering uiteindelijk ook meegenomen in het advies aan de officier.

Wanneer sprake is van een huiselijk-geweldzaak waarbij minderjarigen betrokken zijn als getuige geeft dit voor de Reclassering meer aanleiding om een onderzoek naar de verdachte op te starten. In deze gevallen beoordeelt de Reclassering ook het risico dat de kinderen lopen, en of naar aanleiding daarvan een gedragsaanwijzing (bijvoorbeeld een contactverbod) dient te worden geadviseerd. In de zaken waarbij minderjarigen betrokken zijn als verdachte wordt door de Reclassering in beginsel altijd overlegd met de RvdK. In die gevallen heeft de Raad namelijk de verantwoordelijkheid voor de verdachte. De Reclassering heeft bij minderjarige verdachten verder geen taak.

Voor de Reclassering vormen wederkerigheid in huiselijk geweld en de rol van de aangever hierin een specifiek knelpunt in de behandeling van huiselijk-geweldzaken. De Reclassering wordt in deze gevallen beperkt in het adviseren over maatregelen gericht op gedragsverandering, omdat zij uitsluitend advies kan geven met betrekking tot de verdachte in een zaak. *‘Gedragsverandering is vaak voor allebei de kanten nodig om het probleem structureel op te lossen. Maar verplichte hulpverlening kan nooit worden ingezet voor degene die aangifte heeft gedaan.’* (B01). Men is in dit soort zaken voor een deel afhankelijk van de vrijwillige hulpverlening die kan worden ingezet in een thuissituatie, waarbij Veilig Thuis een rol speelt. In het bijzonder bij partners die in een echtscheidingsprocedure lopen en waarbij kinderen betrokken zijn, zijn dit soort situaties schrijnend, *‘degene die als eerste aangifte heeft gedaan, die wint.’* (B01).

3.4.5 **Ketenpartner: de Raad voor de Kinderbescherming**

De RvdK is actief op twee vlakken met betrekking tot jeugd: de strafrechtelijke kant en de civielrechtelijke kant. ZSM fungeert voor hen met name als ‘aanvoerlijn’ voor de strafrechtelijke kant (respondent B04). De RvdK raakt uitsluitend betrokken bij een zaak op ZSM als er sprake is van een minderjarige verdachte (tussen de twaalf en achttien jaar). Indien uit de briefing blijkt dat er een bewijsbare zaak tegen de jongere kan worden gevormd, zal de RvdK in haar eigen systeem op zoek gaan naar informatie over de voorgeschiedenis van de jongere in kwestie (zowel strafrechtelijk als civielrechtelijk). In dit systeem staat ook een ‘preselect’ bij iedere jongere. Dit is een getal tussen de 1 en 20 dat aangeeft hoe hoog het risico is rondom de jongere.¹⁰ Hoe hoger het risico, hoe waarschijnlijker dat er allerlei problemen spelen in het gezin, de jongere al meerdere aantekeningen heeft of er wellicht al een maatregel actief is. Indien het preselect laag is kan het bijvoorbeeld gaan om een *first offender* die nog niet bekend is bij de RvdK. Het is ook mogelijk dat het systeem informatie bevat die belangrijk is voor het lopende onderzoek, bijvoorbeeld indien een jongere een laag IQ heeft en de politie hier rekening mee dient te houden tijdens het verhoor.

10 1-7 is laag risico, 8-12 is middelmatig risico en 13-20 is hoog risico (respondent DH11).

Voor wat betreft het adviseren van de officier van justitie over de afdoening kijkt de RvdK met een ‘pedagogische bril’, door rekening te houden met wat er op dat moment goed zou zijn voor de jongere (respondent B04).¹¹ Indien een jongere wordt gedagvaard voor een zitting bij de kinderrechter, wordt de RvdK gevraagd een adviesrapportage op te stellen. Dit gebeurt door RvdK-medewerkers die niet op ZSM zitten en op basis van persoonlijk contact met de jongere zelf. Wanneer de jongere niet bekend is in het systeem van de RvdK, maar wél bewijsbaar schuldig is aan het plegen van huiselijk geweld, is de kans groot dat wordt doorgeschakeld naar een beschermingsonderzoek voor eventuele uithuisplaatsing. Het kan ook zo zijn dat de RvdK wel zorgen heeft over de situatie van de minderjarige verdachte, maar niet genoeg gronden ziet om zelf een onderzoek te starten. In dat geval sporen zij de politie aan om een zorgmelding bij Veilig Thuis te doen, zodat de thuissituatie toch wordt onderzocht en er wellicht via de civiele of vrijwillige route kan worden ingegrepen. Het is ook mogelijk dat de jongere eigenlijk wordt verdacht van een ander feit dan huiselijk geweld (bijvoorbeeld fietsendiefstal), maar tijdens het proces dingen loslaat over de thuissituatie die de RvdK zorgen baren en waarvoor een kinderschermingsmaatregel wellicht op zijn plaats is.

Hoewel de RvdK primair op ZSM zit voor alle jongeren die verdachte zijn, kan de Raad ook informatie leveren in zaken waarbij minderjarigen het slachtoffer dan wel getuige zijn van huiselijk geweld (indien dit vanaf het begin al duidelijk is). In die zaken vindt veel overleg plaats met politie en OM, met name over een veilige opvanglocatie voor de kinderen (indien zij tijdelijk uit huis geplaatst moeten worden of als beide ouders vastzitten) of over een mogelijk THV of gedragsaanwijzing voor de verdachte in verband met de veiligheid van de kinderen. Respondent B04 merkt op dat dit best lastig kan zijn, omdat er rekening gehouden moet worden met het omgangsaspect. Indien kinderen direct slachtoffer waren van fysiek geweld door bijvoorbeeld hun vader, dan is het vrij duidelijk en zijn de kinderen thuis niet veilig. Maar indien het gaat om getuige zijn van geweld tussen de ouders hoeft dat niet direct te betekenen dat de kinderen ook in gevaar zijn, en kan het ook schadelijk zijn om hun ouder een hele tijd niet te zien. Op dat moment moeten er dus inschattingen worden gemaakt over de veiligheid van de kinderen en hoe, waar en wanneer de verdachte zijn of haar kinderen kan zien.

3.4.6 *Ketenpartner: Slachtofferhulp Nederland*

Slachtofferhulp Nederland brengt binnen ZSM de belangen van het slachtoffer onder de aandacht en geeft met betrekking tot het slachtoffer advies aan de officier van justitie over de afdoening van een zaak. Aan het slachtoffer biedt Slachtofferhulp juridische en praktische ondersteuning.

11 In deze fase heeft de RvdK nog geen persoonlijk contact gehad met de jongere, maar baseren zij hun informatie op de voorgeschiedenis in het systeem.

In de tweede en derde fase binnen het proces ontvangt Slachtofferhulp van de politie de informatie die betrekking heeft op het slachtoffer: het proces-verbaal van de aangifte en de (contact)gegevens. Allereerst wordt in de eigen systemen opgezocht of het slachtoffer eerder contact heeft gehad met Slachtofferhulp en of er eventueel achtergrondinformatie bekend is over het slachtoffer en andere betrokkenen. Daarna wordt, indien het slachtoffer hiervoor toestemming heeft gegeven¹², contact opgenomen met het slachtoffer om te inventariseren hoe het met het slachtoffer gaat en wat de wensen en behoeften zijn van het slachtoffer. Tevens wordt het slachtoffer geïnformeerd over de rechten die hij of zij heeft, zoals het spreekrecht, en wordt de schade geïnventariseerd voor het eventueel indienen van een verzoek tot schadevergoeding. Nadat alle informatie is verzameld, stelt Slachtofferhulp met behulp van het adviesformulier een advies op, waarmee in kaart wordt gebracht wat de emotionele, lichamelijke en praktische schade is voor het slachtoffer ten behoeve van het indienen van een verzoek tot schadevergoeding. Ook de wensen van het slachtoffer over de afdoening en eventuele beschermende maatregelen worden hierin opgenomen. Voorbeelden van beschermende maatregelen waarover Slachtofferhulp kan adviseren zijn een contact- of locatieverbod en een THV. Ook kan worden geadviseerd over het veilig onderbrengen van slachtoffers, zoals noodopvang voor slachtoffers bij een blijf-van-mijn-lijfhuis, waarbij wordt kortgesloten met Veilig Thuis. Indien het slachtoffer hiervoor toestemming geeft wordt dit advies besproken met de officier van justitie.

Indien het slachtoffer geen toestemming heeft gegeven aan Slachtofferhulp om contact op te nemen, maar uit de registratiesystemen wel blijkt dat het slachtoffer eerder betrokken is geweest bij huiselijk geweld, mag Slachtofferhulp hier inhoudelijk niets over delen met de ketenpartners. Wel mag Slachtofferhulp tijdens de bespreking delen dat er eerder contact is geweest met het betreffende slachtoffer in vergelijkbare zaken, en dus dat er eerder sprake is geweest van geweld. Het komt ook geregeld voor dat het, ondanks dat er toestemming voor is gegeven, niet lukt contact op te nemen met het slachtoffer. Zeker in zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling vormt dit soms een heikel punt. Slachtoffers hebben veel aan hun hoofd waardoor zij wellicht niet in staat zijn het gesprek aan te gaan met Slachtofferhulp. Daarnaast komt het voor dat slachtoffers een geheim telefoonnummer hebben omdat zij onbereikbaar willen zijn voor de dader van huiselijk geweld.

Bij het formuleren van het advies en het inschatten van de risico's voor het slachtoffer wordt door Slachtofferhulp geen gebruikgemaakt van gestandaardiseerde risicotaxatie-instrumenten. Zij spreken uitsluitend met het slachtoffer binnen een zaak, waarop vervolgens het advies wordt gebaseerd. Slachtofferhulp heeft geen toestemming om de verdachte te spreken,¹³ waardoor zij slechts een kant van het verhaal horen. *'Wij hebben*

12 Bij het opnemen van de aangifte wordt door de politie nagegaan of het slachtoffer benaderd wil worden door Slachtofferhulp Nederland.

13 Alleen wanneer de verdachte óók als slachtoffer wordt aangemerkt – tegen beide betrokkenen loopt een strafzaak met betrekking tot het incident – mag SHN contact opnemen met de verdachte.

toch de neiging om het slachtoffer te geloven en de politie heeft vaak de neiging om wat de verdachte [verklaart] te geloven. En daar zit echt een wereld van verschil tussen. Dan moet je toch inschatten wat het risico is.’ (A15). ‘Als je hoort wat de verdachten weleens verklaren, dan denk je echt “wat een onzin!”. Maar ja, wij weten natuurlijk ook niet, wij horen het verhaal maar van een kant, en de politie ook, en daartussen zit een wereld van verschil.’ (A15). Dat Slachtofferhulp slechts een kant van het verhaal hoort, kan soms een vertekend beeld geven van de situatie, bijvoorbeeld in gevallen waarin sprake is van wederkerig geweld binnen een partnerrelatie: ‘Wij horen natuurlijk het verhaal van het slachtoffer, en die zal nooit toegeven dat het een wisselwerking is geweest. [...] En dan horen we vaak bij een overleg dat het vanuit de verdachte, dat die ook bijvoorbeeld is mishandeld of dat er uitlokking was. Maar ja, dat vertelt het slachtoffer ons niet. Maar daar is het overleg juist ook weer goed voor, zodat de officier het van twee kanten te horen krijgt.’ (B03).

Wanneer sprake is van een minderjarig slachtoffer, als zodanig aangemerkt binnen de strafzaak, loopt het contact vanuit Slachtofferhulp via de ouders of, wanneer de ouders de verdachten van het geweld zijn, vertegenwoordigers van het kind. Als het slachtoffer daartoe in staat is, wordt ook met het slachtoffer gesproken. Verder verloopt de procedure bij minderjarige slachtoffers niet anders dan bij een meerderjarig slachtoffer. Op ZSM komen echter weinig zaken van kindermishandeling voor. Deze zaken zijn van dusdanige ernst dat deze direct naar de backoffice gaan en zodoende zelden door Slachtofferhulp op ZSM worden behandeld.

Wanneer in een zaak minderjarigen betrokken zijn als getuigen worden zij doorgaans niet aangemerkt als slachtoffer (in juridische zin). Hoewel Slachtofferhulp deze getuigen zelf niet spreekt, vragen zij wel altijd aandacht voor deze getuigen. ‘Soms heeft de politie de aangifte niet goed gelezen en dan lees je zelf gewoon: oh er is ook nog een kind van twaalf die is getuige geweest. Dan geven wij dat altijd door aan de beslistafel, van “let op, in dit gezin zijn kinderen aanwezig, die moeten gewoon beschermd worden”’. (A15). (Minderjarige) getuigen blijven voor Slachtofferhulp verder buiten beeld, de politie en justitie hebben in dezen de taak dit op te pakken. De indruk bestaat bij Slachtofferhulp dat in deze gevallen wel veel aandacht voor de kinderen bestaat, zeker als het gaat om een onveilige thuissituatie. De politie doet in die gevallen haar best om zo veel mogelijk ‘om de getuigen heen’ te werken voor het rondkrijgen van het bewijs, zodat (minderjarige) getuigen hierin niet onnodig worden belast (B03).

Bij ZSM is het contact met het slachtoffer eenmalig, er is geen contact meer nadat de zaak is afgedaan via het ZSM-traject. Aansluitend op het contact wordt door Slachtofferhulp uitgebreide informatie aan het slachtoffer geleverd over ZSM en worden diverse contactgegevens gedeeld van organisaties waar slachtoffers terecht zouden kunnen voor (emotionele) vervolghulp. Slachtofferhulp mag uitsluitend op juridisch gebied ondersteuning bieden aan het slachtoffer, de ondersteuning in de emotionele gevolgen ligt bij Veilig Thuis. Er vindt door Slachtofferhulp dus geen follow-up plaats na de af-

doening waarin wordt nagegaan hoe het met het slachtoffer gaat of welke vervolgstappen zijn genomen. Hierdoor verdwijnt bij Slachtofferhulp de zaak uit beeld en zijn zij niet op de hoogte van hoe de zaak voor het slachtoffer verder verloopt.

3.4.7 *Extra partner: Veilig Thuis*

Veilig Thuis heeft twee wettelijke taken: het geven van advies en het onderzoeken van meldingen van huiselijk geweld en kindermishandeling. Advies kan worden gegeven aan mensen die zelf contact opnemen met Veilig Thuis, professionals of burgers. Met betrekking tot ZSM kan Veilig Thuis het OM ondersteunen om tot een betekenisvolle afdoening te komen. Veilig Thuis fungeert op ZSM als het ware als *'verbindingsfunctio-naris tussen de zorg en het strafrecht'* (A05). Hoewel Veilig Thuis officieel geen vaste ketenpartner is op ZSM, is Veilig Thuis nauw betrokken bij de afhandeling van zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling, waarbij het voor Veilig Thuis draait om het 'creëren van veiligheid'. *'Wij zijn veel meer dan alleen maar ten behoeve van het OM, wij gebruiken juist ook de positie waarin wij zitten om partijen bij elkaar te brengen.'* (A05).

Omdat Veilig Thuis niet als vaste ketenpartner betrokken is op ZSM verschilt de werkwijze per ZSM-locatie.¹⁴ Voor ZSM-locatie A geldt dat Veilig Thuis vijf dagen in de week van negen tot vijf aanwezig is met twee medewerkers. Zij worden dus op vergelijkbare wijze als de overige ketenpartners betrokken in het ZSM-proces. Voor ZSM-locatie B is dit anders, daar wordt meer op afstand geschakeld tussen Veilig Thuis en ZSM. Dit gebeurt op twee manieren. Er is een directe verbinding met de Reclassering: bij zaken die op ZSM komen waarbij sprake is van huiselijk geweld, wordt door de Reclassering contact opgenomen met Veilig Thuis om te kijken of de betrokkenen al bekend zijn en wordt overlegd over het meest gewenste advies aan de officier van justitie. Daarnaast wordt er vanuit het Veiligheidshuis geschakeld met ZSM, in de gevallen waarbij betrokkenen op het moment van behandeling van de zaak aangehouden zijn. Veilig Thuis is in die gevallen dus betrokken bij de zaak vanuit het Veiligheidshuis. Hierna worden de fases uit Figuur 1 beschreven zoals deze door Veilig Thuis locatie A worden doorlopen.

De initiële informatie over de melding – de aangifte en de verklaring van de verdachte – wordt uit de verdachtenmonitor gehaald. Veilig Thuis heeft toegang tot het dossier dat daarachter hangt. Voor de overige informatie is het fysieke dossier nodig en wordt informatie gevraagd aan de politie, de Reclassering en Slachtofferhulp. Veilig Thuis kijkt vervolgens in de eigen systemen of de betrokkenen al bekend zijn in het kader van huiselijk geweld. Op die manier wordt uit zo veel mogelijk bronnen informatie verzameld om een beeld te krijgen van de situatie van de betrokkenen.

14 Onze informatie gaat over slechts twee ZSM-locaties. Wij hebben geen zicht op de werkwijzen van Veilig Thuis op andere ZSM-locaties.

Als minderjarigen als slachtoffer of getuige betrokken zijn bij het huiselijk geweld maakt dit de zaak volgens de respondenten niet wezenlijk anders. Hooguit zorgt het voor andere mogelijkheden in het vervolgtraject en meer middelen om mensen in beweging te krijgen. *'Ik benadruk nog meer het belang van de inzet van hulpverlening in een vrijwillig kader of niet.'* (A05).

De informatie die door Veilig Thuis wordt verzameld over de betrokkenen wordt gedeeld met het OM ten behoeve van de afdoeningsbeslissing. Omdat Veilig Thuis geen officiële ketenpartner is, blijkt het formeel soms lastig om informatie te delen met de andere ketenpartners op ZSM. Wat officieel mag worden gedeeld, is de 'buitenkantinformatie': zijn betrokkenen al bekend bij Veilig Thuis, hoeveel eerdere meldingen zijn er geweest en in welk jaar hebben die meldingen plaatsgevonden en hoe zijn die dossiers destijds afgerond? Om tot een gedegen advies te komen over het verminderen van het veiligheidsrisico is echter meer contextinformatie nodig over de betrokkenen en de huidige veiligheidssituatie. Veilig Thuis deelt de verzamelde informatie ook met de Reclassering zodat zij een strafadvies kunnen formuleren. *'Maar wij willen nog steeds zelf bij de beslistafel zijn omdat wij ook advies geven. Maar eigenlijk advies over niet zozeer de straf, maar wat wij vinden dat er nodig is voor veiligheid.'* (A05). Bij de bespreking en afdoening van de zaak aan de beslistafel is Veilig Thuis ook fysiek aanwezig: *'Dat is waar de magie gebeurt.'* (A05). *'Het is dat de officier uiteindelijk op basis van het bewijs en de strafzaak een strafrechtelijke beslissing moet nemen, maar met zijn allen zijn we bezig om te kijken wat we willen met zo'n casus.'* (A05).

Hoewel Veilig Thuis (bij locatie A) bij de beslistafel aanwezig is en daardoor op de hoogte is van de afdoeningsbeslissing op ZSM, krijgen zij geen inzage in de verdere afdoening van de zaak. De zitting is echter wel openbaar, dus in theorie zouden zij over de informatie kunnen beschikken. Wanneer een zaak wordt doorverwezen naar de politierechter dan wordt er een zittingsofficier aan de zaak gekoppeld, de zaak is dan weg van ZSM. Wanneer de zaak vervolgens op zitting wordt behandeld, wordt niet altijd contact gezocht met Veilig Thuis. Hier zou volgens de respondenten nog meer bewustwording kunnen komen voor de samenwerking tussen straf en zorg. Op ZSM-locatie B is Veilig Thuis niet (altijd) fysiek aanwezig bij de afdoening van de zaak. De mate van follow-up is hier dan ook anders. *'ZSM laat ons niet altijd weten wat ze nou precies besluiten, [...]. Maar dat willen we wel soms graag weten. Want die afdoening is relevant voor het inzetten van begeleide omgang van ouders en kinderen, of voor contactherstelgesprekken tussen partners, of het voortzetten van de relatie [...].'* (B06). De follow-up van zaken en het kortsluiten over de inzet van zorg gebeuren daarom verder binnen het actieoverleg van het Veiligheidshuis.

3.4.8 *Extra partner: Halt*

Sinds enkele jaren is Halt officieel vaste ketenpartner op ZSM. Een aantal uren per week is er een medewerker aanwezig en betrokken bij bepaalde ZSM-zaken. Halt kijkt op ZSM in beginsel naar zaken op de verdachtenmonitor waarbij een minderjarige persoon de (mede)verdachte is. Net als de andere ketenpartners, gaat Halt op dat moment in het systeem na of eerdere informatie beschikbaar is over de jongere. De relevante informatie delen zij met de ketenpartners, bijvoorbeeld omtrent een eerdere Halt-verwijzing. Tijdens de bespreking heeft ook Halt een adviserende rol, en wordt bijvoorbeeld gekeken of de zaak 'Halt-waardig' is en de jongere wellicht in aanmerking komt voor een Halt-maatregel. Respondent A13 licht toe: *'We hebben een strafmatrix van Halt-straffen. En wanneer de jongere aan een aantal artikelen voldoet, dan is hij Halt-waardig.'* Een zaak kan ook Halt-waardig zijn indien de schade voor het slachtoffer onder de 900 euro ligt. Deze schade kan in overleg met de verdachte ('jongere'¹⁵) en het slachtoffer worden gevorderd bij de verdachte, via Halt. Vast onderdeel van een Halt-traject is tevens het herstelgesprek tussen dader en slachtoffer, waarin de jongere zijn of haar excuses aanbiedt.¹⁶ Na de afdoeningsbeslissing en het eventueel uitvoeren van de Halt-maatregel is het traject voor de jongere afgesloten. Indien hij of zij de afdoening niet succesvol voltooit, kan de zaak mogelijk terugkomen op ZSM, waar deze opnieuw wordt besproken en beoordeeld. Vaak wordt de jongere dan doorverwezen naar de rechter voor een nieuwe afdoening.

Het kan ook voorkomen dat de verdachte tijdens het indexdelict al meerderjarig is, maar nog wel in het systeem van Halt staat, vanwege eerdere incidenten en maatregelen op minderjarige leeftijd. Daar kijkt Halt dan ook naar, om deze informatie vervolgens te verschaffen aan de KPC'er en de Reclassering. Voor hen is het namelijk ook interessant om te weten wat de eerdere ervaringen zijn geweest met de verdachte in het Halt-traject, en hoe hij of zij reageert op bijvoorbeeld een werkstraf. In die zaken geeft Halt echter géén advies over de afdoening tijdens het bespreekmoment, aangezien dit type verdachte niet meer in aanmerking komt voor een Halt-maatregel. Een alternatief scenario is een jongere die wordt verdacht van een andersoortig feit, maar waarbij via het start- of vervolgesprek blijkt dat hij of zij bekend is met huiselijk geweld.¹⁷ Halt noteert dit op een signaleringslijst, die kan worden gebruikt in de informatie-uitwisseling met ketenpartners en de bespreking rondom de afdoeningsbeslissing. Halt kan via een verwijzindicator voorts contacten leggen met hulpverlenende instanties, om jongeren van hulp te voorzien.

15 Halt noemt de verdachte c.q. hun cliënt ook wel 'jongere'.

16 Onder voorbehoud dat het slachtoffer hiervoor openstaat. Indien het slachtoffer geen directe confrontatie wil, kan er ook voor gekozen worden om de jongere een brief te laten schrijven aan het slachtoffer.

17 Bijvoorbeeld als direct slachtoffer of getuige.

Een Halt-afdoening is voor verdachten van huiselijk geweld niet vaak aan de orde, ook omdat er relatief weinig zaken zijn waarin sprake is van een minderjarige verdachte. De keren dát het voorkomt, bij de ‘Halt-waardige’ delicten bedreiging of eenvoudige mishandeling, is met name Veilig Thuis betrokken voor een vervolgtraject. Indien wél wordt gekozen voor een Halt-maatregel, of bijvoorbeeld in combinatie met een hulpverleningstraject vanuit Veilig Thuis, wordt vooral gebruikgemaakt van leerstraffen.

3.5 Mogelijkheden en beperkingen werkwijze ZSM

In het voorgaande is de ZSM-werkwijze nader beschreven op basis van documentanalyse en aanvullende gesprekken met betrokkenen uit de praktijk. Getracht is zo inzichtelijk mogelijk te maken hoe huiselijk-geweldzaken, met name de zaken waarbij minderjarigen zijn betrokken, worden opgepakt en afgehandeld. De vraag hoe deze werkwijze in de dagelijkse praktijk uitpakt, ofwel de onderzoeksvraag die centraal staat in een proces- of effectevaluatie (Rossi e.a., 2019), kan op basis hiervan niet worden beantwoord. Desalniettemin is een aantal mogelijkheden en beperkingen gesignaleerd.

3.5.1 *Mogelijkheden*

Respondenten vinden het van grote waarde dat op ZSM iedere ketenpartner fysiek vertegenwoordigd is in één gezamenlijke kantooruimte, waardoor de lijntjes erg kort zijn. Dit heeft twee grote voordelen: effectieve communicatie en tijdwinst. Partners hoeven niet lang te wachten op informatie of actie vanuit andere partners, maar kunnen direct mondeling communiceren over een bepaalde zaak. Als de officier iets wil weten over de geschiedenis van de verdachte met de Reclassering, kan deze gewoon even langslopen bij de Reclasseringsmedewerker op ZSM. De partners weten van elkaar waar ze mee bezig zijn en kunnen hun eigen handelingen daarop afstemmen. Dit betekent ook dat er snel beslissingen kunnen worden genomen omtrent onderzoeksacties, hulpverleningshandelingen en tussentijdse oplossingen.¹⁸

Een belangrijk gevolg van de tijdwinst op ZSM is dat er sneller duidelijkheid wordt verschaft aan de betrokken verdachte(n), slachtoffer(s) en getuige(n). Het speerpunt ‘zo snel mogelijk’ leidt ertoe dat verdachten vaak al binnen negen uur tot drie dagen na hun aanhouding op de hoogte zijn van de afdoeningsbeslissing. In het reguliere werkproces van het OM zouden zij hier langer op moeten wachten. Vooral in het geval van huiselijk geweld en kindermishandeling, waarbij de directe veiligheid van de betrokkenen in gevaar kan zijn en vroeg ingrijpen van groot belang is, geeft dit element alle partijen de handvatten om de voortzetting en mogelijke escalatie van het geweld te voorkomen. Zelfs in het geval dat de verdachte wordt gedagvaard voor een zitting op

18 Bijvoorbeeld over het afgeven van een Tijdelijk Huisverbod of het regelen van een verblijfplaats voor een minderjarige verdachte die niet meer thuis kan komen.

een later moment, kan in de tussentijd al worden geschakeld met hulpverlening, om de periode hiertussen te overbruggen zonder nieuwe incidenten. *‘Als ik kijk hoe er vijftien jaar terug met kinderen en met kindermishandeling of überhaupt met huiselijk geweld omgegaan werd, dan hebben we echt wel stappen gemaakt.’* (A09).

Een van de andere doelen van ZSM is dat de afdoeningsbeslissing zorgvuldig wordt genomen en ‘op maat’ is gemaakt voor de gegeven situatie en verdachte. Het feit dat de ketenpartners allemaal verschillende perspectieven meenemen naar de gesprekstafel, en tevens waken voor verschillende belangen in het geheel, zorgt er volgens de respondenten voor dat de aanpak een holistisch karakter krijgt. In plaats van slechts te kijken naar één strafdoel, bijvoorbeeld vergelding, worden meerdere belangen meegewogen en verschillende afdoeningsopties bekeken, in combinatie met eventuele gevolgen aan de hulpverleningskant. Er wordt ook vaker gekeken naar ‘creatieve oplossingen’ indien hier ruimte voor is, om zo goed mogelijk aan te sluiten op de behoeften van verdachte(n) en slachtoffer(s), en eventuele negatieve gevolgen van bepaalde afdoeningen te voorkomen.¹⁹ Vrijwel alle respondenten zijn zeer te spreken over deze manier van afdoening en het effect hiervan op de verdachten, slachtoffers en andere betrokkenen.

Al met al wordt de samenwerking op ZSM als positief ervaren en zien de respondenten een *‘enorme bereidwilligheid tussen de partners om elkaar te helpen’* (A05). Iedereen werkt met hetzelfde doel aan een zaak. Hierbij wordt dan ook veel gewerkt op basis van vertrouwen, om met elkaar tot een betekenisvolle beslissing te komen waar de betrokkenen binnen een casus mee worden geholpen.

3.5.2 *Beperkingen*

De samenwerking van de ketenpartners op ZSM om tot een zorgvuldige, snelle en op maat gemaakte afdoening te komen leidt soms tot enige knelpunten in het werkproces. Het feit dat er intensief wordt samengewerkt tussen professionals van verschillende instanties, zorgt er soms voor dat de communicatie of informatie-uitwisseling tussen de partners juist enige wrijving creëert. Rekening houdend met het waarborgen van de privacyregels is er bijvoorbeeld gemandateerd welke partner welke informatie mag ontvangen van welke ketenpartner. Sommige respondenten vinden dit lastig of belemmerend gezien het doel van ZSM. Enkele respondenten geven dan ook aan dat zij voor het belang van de zaak en de effectiviteit van de samenwerking soms meer informatie delen met de andere partners dan officieel is toegestaan. Een pragmatische en professionele omgang met deze informatie zou volgens hen dan ook veel effectiever zijn. De effectiviteit van de communicatie tussen partners onderling is volgens een aantal respondenten

¹⁹ Zo kan het bijvoorbeeld voorkomen dat een zaak geen strafrechtelijk gevolg krijgt, omdat dit ervoor zou zorgen dat de verdachte zijn baan zal kwijtraken, hetgeen een direct negatief effect zou hebben op de veiligheid voor andere betrokkenen in de thuissituatie. De ketenpartners kunnen in dat geval samen kijken naar alternatieve gevolgen, zoals het opstellen van een Veiligheidsplan door Veilig Thuis, waardoor een duurzamer herstelproces in gang wordt gezet dan zou worden bereikt met een strafrechtelijke afdoening.

bovendien sterk afhankelijk van de persoon die op dat moment aanwezig is op ZSM als vertegenwoordiger van de instantie. Vooral relatief nieuwe medewerkers moeten vaak wennen aan de werkwijze op ZSM en zijn in die zin nog niet ‘ZSM-minded’²⁰ genoeg.

Een tweede knelpunt dat wordt beschreven door de Reclassering is het verschil in levertermijnen van verzamelde informatie door de ketenpartners, in het bijzonder de afstemming met Veilig Thuis. Binnen drie dagen moet op ZSM een beslissing worden genomen over de afdoening. Veilig Thuis heeft echter langer de tijd om een veiligheidsplan op te stellen, gebaseerd op gesprekken met de betrokkenen. Hierdoor kan de Reclassering de informatie uit het veiligheidsplan niet altijd meenemen in de strafbeschikking, wat de mogelijkheid tot hulpverlening in een verplicht kader soms bemoeilijkt. Om de informatie uit het veiligheidsplan wel mee te kunnen nemen in een strafbeschikking kan ervoor worden gekozen de verdachte te dagvaarden of op te roepen voor een OM-hoorgesprek. In de tussenliggende periode tot de verdere behandeling van de zaak kan dan echter alleen vrijwillige hulpverlening worden ingezet, wat bij veel verdachten van huiselijk geweld moeizaam op te starten is. *‘In veel huiselijk-geweldzaken heb je een ontkenkende verdachte en die gaat over het algemeen geen vrijwillige hulp accepteren, zeker niet gericht op gedragsverandering’* (B01).

Een volgende belemmering op ZSM wordt gevormd door capaciteit(sgebrek) van de verschillende ketenpartners. Krapte in het personeel en de beschikbare tijd zorgen ervoor dat met name ‘niet-vast zaken’ in de verdrukking komen, daar de prioriteit met name ligt bij de verdachten die op dat moment nog vastzitten. Partners geven in het geval van niet-vast zaken bijvoorbeeld slechts een digitale of papieren reactie, in plaats van persoonlijk aanwezig te zijn aan de besprektafel, hetgeen onverhoopt leidt tot minder impact op de afdoeningsbeslissing dan een persoonlijk pleidooi. Het afdoeningsproces van niet-vast zaken neemt door de lagere prioritering een langere tijd in beslag, waarmee het een van de pijlers van de ZSM-aanpak ondermijnt. Capaciteitsgebrek bij met name de politie kan er voorts toe leiden dat er weinig tot geen ruimte is om (op korte termijn) bepaalde onderzoeksacties uit te voeren, die wel van belang zouden kunnen zijn voor de bewijsbaarheid van huiselijk-geweldzaken. Hiervoor werd al beschreven dat de KPC'er vaak bemiddelt tussen welke acties écht nodig zijn binnen de beschikbare capaciteit van de politie, om de zaak minimaal te kunnen bewijzen. De lijn tussen ‘bewijsbaar’ of ‘niet bewijsbaar’ is soms flinterdun.

Een ander, meermaals aangehaald, knelpunt is de onzekerheid omtrent de verbinding met de hulpverleningsinstanties en de opvolging vanuit de zorgkant na de behandeling op ZSM. Sommige respondenten hebben het gevoel dat instanties zoals de crisisdienst en de GGZ niet erg goed te bereiken zijn, niet altijd de ernst van de situatie inzien, of

20 Met ZSM-minded wordt erop bedoeld dat officieren een omslag moeten maken in de manier waarop zij tot een afdoeningsbeslissing komen. Zij zijn hier niet langer alleen verantwoordelijk voor, maar dienen verantwoordelijk te zijn voor de input die door de verschillende ketenpartners wordt geleverd.

niet voldoende dan wel géén gevolg geven aan de zorgmeldingen vanuit de partners op ZSM. De rol van Veilig Thuis is hierin soms ook een heikel punt, daar het opstellen van een veiligheidsplan of andere veiligheidsafspraken veelal gebeurt nádat er op ZSM al een besluit moet worden genomen over de afdoening. Dit betekent bijvoorbeeld dat de voorwaarden uit het Veiligheidsplan niet meer kunnen worden opgenomen in een eventuele strafbeschikking, en het volledig afhangt van de vrijwillige deelname van de verdachte(n) en slachtoffer(s) of deze ook daadwerkelijk worden opgevolgd. Andersom geldt dit eigenlijk ook: partners twijfelen bijvoorbeeld of zaken van met name kindermishandeling wel voldoende aan het licht komen op ZSM, of dat deze vaak blijven hangen in de betrokken hulpverlening en nooit worden gemeld bij strafrechtelijke instanties, waardoor opvolging aan hun kant niet mogelijk is.

Zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling kennen hun eigen moeilijkheden. Het ligt in de aard van dit type zaken dat het vaak binnenshuis, tussen familieleden of partners, en veelal zonder objectieve getuigen plaatsvindt. Dit leidt ertoe dat de strafrechtelijke bewijsbaarheid regelmatig een probleem vormt. Het wordt al snel een 'een-op-eensituatie', waarin onduidelijk is wie de waarheid spreekt en het goed mogelijk is dat een slachtoffer óók dader blijkt te zijn en andersom. In het geval dat niet wettig en overtuigend kan worden bewezen welk(e) van de betrokkenen een strafbaar feit heeft gepleegd, moet de officier besluiten tot een sepot. Huiselijk-geweldzaken waarbij kinderen betrokken zijn kennen nog een lastig vraagstuk, namelijk: kun je de kinderen horen als getuigen? Met name de politie moet hierin een weloverwogen keuze maken, aangezien zij de kinderen niet onnodig wil belasten met een keuze tussen hun ouders of het afleggen van een verklaring waardoor een van hun ouders kan worden gestraft. Het voorkomen van secundaire victimisatie is hierbij een belangrijk doel. Anderzijds kan het voor een kind ook louterend zijn om te vertellen wat hem of haar is overkomen. In beginsel probeert de politie er alles aan te doen om de zaak op andere wijze voldoende te kunnen onderbouwen, zodat een getuigenverklaring van een minderjarige niet nodig is.²¹ Indien de politie toch voldoende gronden en/of noodzaak ziet om een minderjarige als officiële getuige te horen, wordt extra gelet op de manier waarop het verhoor plaatsvindt, bijvoorbeeld door dit te laten uitvoeren door een specialist van de jeugdpolitie.

De behandeling van zaken van huiselijk geweld op ZSM brengt voor Slachtofferhulp soms specifieke knelpunten met zich mee. Slachtofferhulp biedt in deze zaken uitsluitend juridische hulp en geen emotionele ondersteuning (deze taak ligt bij Veilig Thuis). Omdat het niet vaak tot een rechtszaak komt waarin schade vergoed moet worden kan Slachtofferhulp in deze zaken eigenlijk weinig bieden. Zij ervaren soms dan ook dat zij in dergelijke zaken een minder belangrijke rol spelen en weinig toevoegen aan het proces. Een reden dat er niet vaak behoefte is aan juridische hulp vanuit Slachtofferhulp is bijvoorbeeld dat er geen sprake is van te vergoeden schade: *'Vaak hebben slacht-*

21 Dit geldt in het bijzonder voor kinderen jonger dan twaalf jaar.

offers daar geen behoefte aan, want ze zijn ook getrouwd, dus dan is het geld van de een naar de ander schuiven. En ze zijn vaak heel angstig en het idee om schade dan te vragen dan denken ze “dan wordt hij nog bozer”.’ (A15). De indruk bestaat dat slachtoffers niet zozeer behoefte hebben aan juridische hulpverlening vanuit Slachtofferhulp, maar dat het in veel gevallen gaat om een schreeuw om hulp. ‘Als je vraagt wat wilt u nou eigenlijk, dan zeggen ze “ik wil alleen maar rust, ik wil veilig zijn”. Dat is het grootste. En wij zijn altijd blij als de politie of als de burgemeester een tijdelijk huisverbod goedkeurt, want dan weet je dat die mensen in ieder geval twaalf dagen veilig zijn en dan weet je dat er een heel hulptraject gestart wordt voor de ouders en ook voor de kinderen.’ (A15).

Een laatste belemmering en tevens mogelijkheid tot verbetering van de behandeling van zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling op ZSM is de vaste betrokkenheid van Veilig Thuis. Tot op heden is Veilig Thuis nog géén officiële vaste ketenpartner op ZSM, hoewel Veilig Thuis bij zeven van de tien ZSM-locaties wel op een of andere manier is aangesloten. Gevolg hiervan is onder andere dat het delen van informatie tussen Veilig Thuis en andere ketenpartners wordt belemmerd, wat de samenwerking en afstemming soms bemoeilijkt. Waar de Reclassering wel informatie mag uitwisselen met Veilig Thuis, is dit bijvoorbeeld voor Slachtofferhulp niet toegestaan. Het belang en perspectief van het slachtoffer worden hierdoor soms minder goed gedekt in de afstemming of werk wordt dubbel uitgevoerd. Vrijwel alle ketenpartners zien de meerwaarde van het op vaste basis betrekken van Veilig Thuis, specifiek omdat zij de kennis hebben op het gebied van huiselijk geweld. Het zou de communicatie verbeteren en daarmee ook bijdragen aan betekenisvolle afdoeningsbeslissingen, daar de inbreng van Veilig Thuis daarin een grote rol kan spelen. Gezien het feit dat dagelijks meldingen van huiselijk geweld voorkomen op de verdachtenmonitor op ZSM, is er genoeg animo voor vaste aanwezigheid van Veilig Thuis op de ZSM-locatie. ‘Ik verwacht dat als we dichter bij ZSM komen of gaan werken op ZSM, dat er dan in de praktijk een veel vloeibaardere, dynamische, makkelijkere samenwerking kan ontstaan. Dus daar ligt potentie.’ (B06).

4. Meldingen van huiselijk geweld bij ZSM

4.1 Huiselijk geweld en de betrokkenheid van minderjarigen

In hoofdstuk 3 werd uitgebreid gereflecteerd op de werkwijze op ZSM in theorie en in de praktijk. Daarbij werd toegespitst op het proces in zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling door de ogen van medewerkers van de verschillende ketenpartners. In dit hoofdstuk wordt middels dossieronderzoek bekeken hoeveel meldingen binnenkomen, wat de aard van deze incidenten is, en welk gevolg op ZSM aan de meldingen wordt gegeven. Er wordt dieper ingegaan op de kenmerken van het incident, van de verdachte en het slachtoffer en de wijze van afdoening van de zaak. Meer specifiek wordt gekeken naar de kenmerken van meldingen waarbij minderjarigen betrokken zijn.

4.2 Methoden

Om inzicht te krijgen in de aard en omvang van meldingen van huiselijk geweld, zijn alle meldingen van huiselijk geweld die tussen 1 augustus en 30 november 2019 binnenkwamen op de ZSM-locatie A van het arrondissementsparket bestudeerd. De afhandeling van de meldingen is vervolgens tot half februari 2021 gevolgd. Dit betekent dat de afhandeling van de zaken is gevolgd voor een periode van ongeveer veertien tot achttien maanden. Deze data zullen een beeld geven van de omvang van het aantal huiselijk-geweldzaken in een ZSM-regio, in het bijzonder zaken waarbij minderjarigen betrokken zijn. Omdat dit reeds een groot aantal meldingen betrof, maar relatief weinig van de meldingen betrekking hadden op kindermishandeling, is bij een tweede ZSM-locatie (locatie B) enkel gekeken naar de meldingen van kindermishandeling die in deze periode binnenkwamen. Op deze manier is het mogelijk zowel (op basis van meldingen op locatie A) het totale beeld van meldingen van huiselijk geweld bij een ZSM-locatie te schetsen en kindermishandeling in huiselijke kring in deze context te plaatsen, als (op basis van meldingen van zowel locatie A als B) een betrouwbaar beeld te geven van de aard van zaken van kindermishandeling die terechtkomen op ZSM.

Door het parket van locatie A zijn lijsten aangeleverd van alle meldingen met de maatschappelijke kwalificatie *huiselijk geweld* die in de periode 1 augustus 2019 tot en met 30 november 2019 zijn binnengekomen bij het OM. Hieronder vallen tevens meldingen van kindermishandeling. Het parket van locatie B stelde over dezelfde periodes lijsten van binnengekomen meldingen van kindermishandeling beschikbaar. Het aantal meldingen dat bij de twee ZSM-locaties binnenkwam in de betreffende periode, is zeer omvangrijk. Bij ZSM-locatie A werd in totaal 452 keer melding gemaakt van huiselijk geweld. In diezelfde periode kwamen op ZSM-locatie B achttien meldingen binnen van kindermishandeling in huiselijke kring.

In het Geïntegreerd Processysteem Strafrecht (GPS) van het OM worden strafdossiers digitaal aangemaakt en wordt de administratie en behandeling van strafzaken bijgehouden. Ook gegevens uit het politiesysteem, BVH, worden hier automatisch in opgenomen. Door middel van de parketnummers zijn de meldingen, en daarmee de strafdossiers, opgezocht en ingezien in GPS, binnen de beveiligde omgeving van het OM. Een aantal zaken bleek geen ZSM-zaak te betreffen. Uiteindelijk waren er 346 meldingen van huiselijk geweld op locatie A en elf meldingen van kindermishandeling op locatie B om te worden onderzocht. Tabel 2 toont een overzicht van de bestudeerde meldingen in verschillende maanden bij ZSM-locatie A en ZSM-locatie B van meldingen van respectievelijk huiselijk geweld en kindermishandeling.

Tabel 2. Meldingen over de tijd uitgesplitst naar ZSM-locatie

Periode melding	ZSM-locatie A	ZSM-locatie B
	Meldingen huiselijk geweld	Meldingen kindermishandeling
Augustus 2019	94	3
September 2019	79	2
Oktober 2019	86	3
November 2019	87	3
Totaal	346	11

Voor het bestuderen van de strafdossiers is een scoringsinstrument ontwikkeld dat bestaat uit drie onderdelen: (1) algemene gegevens, aard en kenmerken van het incident, (2) kenmerken van betrokken verdachten, slachtoffers en minderjarigen en (3) gegevens over de afdoening (Bijlage 3). De dossiers zijn door twee afzonderlijke onderzoekers gescoord. Om een indruk te krijgen van de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid is een aantal dossiers ($n = 6$) dubbel gescoord. Hierna zijn de resultaten vergeleken en besproken. Over het algemeen kwam de scoring van de onderzoekers goed overeen. De verschillen zaten voornamelijk in hoe uitgebreid bepaalde zaken, in zogeheten open velden, werden omschreven.

De strafdossiers in GPS omvatten verschillende onderdelen, waarbij niet ieder onderdeel altijd is gevuld. Als gevolg hiervan loopt de omvang van de strafdossiers uiteen. Zo waren dossiers van zaken die voor de politierechter kwamen meestal vrij omvangrijk, maar bevatten de dossiers van onvoorwaardelijk geseponeerde zaken over het algemeen vrij weinig informatie. Alle dossiers bevatten in de meeste gevallen een ‘voorbewerkingsformulier’ van het OM, een procesdossier, justitiële documentatie van de verdachte en kennisgeving gericht aan verdachte en slachtoffer over de afdoening van de zaak. Daarnaast werd in een (kleiner) deel van de dossiers een of meer van de volgende documenten aangetroffen: adviesrapportage van de Reclassering, formulieren en correspondentie afkomstig van slachtofferzorg OM, het vonnis, akte van gedragsaanwijzing, NIFP-rapportage, THV van de burgemeester, gedragsaanwijzing van de officier van justitie. Er werden weinig tot geen documenten in de dossiers aangetroffen afkomstig van de RvdK, Slachtofferhulp Nederland en Veilig Thuis. In GPS zijn daarnaast nog enkele algemene gegevens opgenomen zoals persoonsgegevens van de verdachte, (contact)gegevens van betrokkenen (advocaat, zaakofficier en slachtoffers), zittingsdata, interne correspondentie (e-mails) over de zaak en de informatie betreffende de strafoplegging.

4.3 Meldingen van huiselijk geweld

In deze paragraaf worden de meldingen van huiselijk geweld besproken die op ZSM-locatie A binnenkwamen in de zomer en het najaar van 2019.

4.3.1 *Het incident en de melding*

Op ZSM-locatie A werden tussen 1 augustus 2019 en 30 november 2019, een periode van vier maanden, 346 meldingen van huiselijk geweld behandeld. Dit komt overeen met gemiddeld bijna drie meldingen per dag. In Tabel 3²² wordt een overzicht gegeven van de geweldcategorieën zoals door het OM aan de meldingen is toegewezen en de aard van het geweld zoals dit door de onderzoekers is gescoord. De meeste meldingen worden als (ex-)partnergeweld geclassificeerd (61 procent), op grote afstand gevolgd door kind-oudermishandeling (5 procent) en actieve kindermishandeling (4 procent). Bijna drie van de vier meldingen hadden betrekking op fysiek geweld (73 procent). In 35 gevallen (10 procent) werd melding gedaan van psychisch geweld en in een klein aantal gevallen was sprake van vernieling (3 procent). Voor 45 meldingen (13 procent) geldt dat het incident een combinatie van fysiek en psychisch geweld of vernieling was en bij drie meldingen ging het om het overtreden van een THV.

22 In sommige tabellen tellen de percentages niet precies op tot 100. Dit komt door afronding van de afzonderlijke percentages.

Tabel 3. Type en aard huiselijk geweld

	N (%)
OM-categorieën	
(Ex-)partnergeweld	211 (61%)
Kind-oudermishandeling	18 (5%)
Actieve kindermishandeling	15 (4%)
Ouderenmishandeling	1 (0,3%)
Combinatie	8 (2%)
Huiselijk geweld overig	93 (27%)
Totaal	346 (100%)
Aard geweld	
Fysiek	252 (73%)
Psychisch	35 (10%)
Vernieling	11 (3%)
Combinatie	45 (13%)
Overig	3 (1%)
Totaal	346 (100%)

Voor 51 (15 procent) van de meldingen kan gesproken worden van wederkerig geweld en kon dus niet één duidelijke agressor of slachtoffer worden aangewezen. In de meeste gevallen werd bij het geweld geen wapen gebruikt (54 procent) of is het onbekend of een wapen werd gebruikt (27,5 procent). In 64 gevallen (18,5 procent) is wel een wapen of ander voorwerp gebruikt bij de geweldpleging. Zo werd in 24 gevallen een (vlees) mes of (hak)bijl gebruikt (7 procent) en vier keer een kandelaar (1 procent). Andere voorwerpen die slechts bij een enkel incident werden gebruikt, zijn onder andere een schroevendraaier, bord, schilderij, hamer, stok, wijnfles, schaar, paraplu en USB-kabel. Het geweld resulteerde bij 185 incidenten (53 procent) in letsel. In de meeste gevallen ging het om licht letsel. In acht gevallen (2 procent) ging het om ernstig letsel, zoals een gebroken pols of kaak of een hoofdwond. In een aantal gevallen verloor het slachtoffer tijdelijk het bewustzijn of moest worden gereanimeerd.

In ongeveer een op de vier gevallen is het bekend dat de verdachte onder invloed van alcohol (17 procent), drugs (2 procent) of een combinatie van alcohol en drugs (3 procent) was. Van de slachtoffers was een kleiner deel onder invloed van alcohol of drugs (9 procent). Omdat de informatie over alcohol- en drugsgebruik met name afkomstig is van verklaringen en verhoren van verdachten, kan het beeld hierover vertekend zijn; het is aannemelijk te veronderstellen dat voor verdachten vaker dan voor slachtoffers wordt geregistreerd of zij onder invloed verkeerden.

Voor zeven op de tien meldingen kon uit het dossier worden opgemaakt wanneer en door wie melding van het geweld werd gemaakt. Slachtoffers belden in 91 gevallen (26 procent) zelf tijdens of direct na het incident het alarmnummer of de politie. Van 73 incidenten (21 procent) werd door een getuige direct melding gemaakt door 112 of de politie te bellen. Ongeveer hetzelfde aantal incidenten (75; 22 procent) werd door het slachtoffer bij de politie gemeld door op een later moment naar het politiebureau te gaan. In enkele gevallen (2; 0,6 procent) benaderde het slachtoffer een hulpverlener die vervolgens de politie inschakelde. Ruim de helft van de incidenten van huiselijk geweld vond plaats in het huis van de verdachte en het slachtoffer (39 procent), of het huis van een van hen (17 procent; Tabel 4). Een klein deel van de incidenten gebeurde in de openbare ruimte (5 procent) of elders (5 procent). Een aantal gevallen van meer structureel geweld vond plaats op meerdere locaties (4 procent).

Tabel 4. Locatie van het incident

	N (%)
Huis van verdachte en slachtoffer	131 (39%)
Huis van slachtoffer	50 (14%)
Openbare ruimte	18 (5%)
Anders	18 (5%)
Meerdere locaties	16 (4%)
Huis van verdachte	10 (3%)
Onbekend	103 (30%)
Totaal	346 (100%)

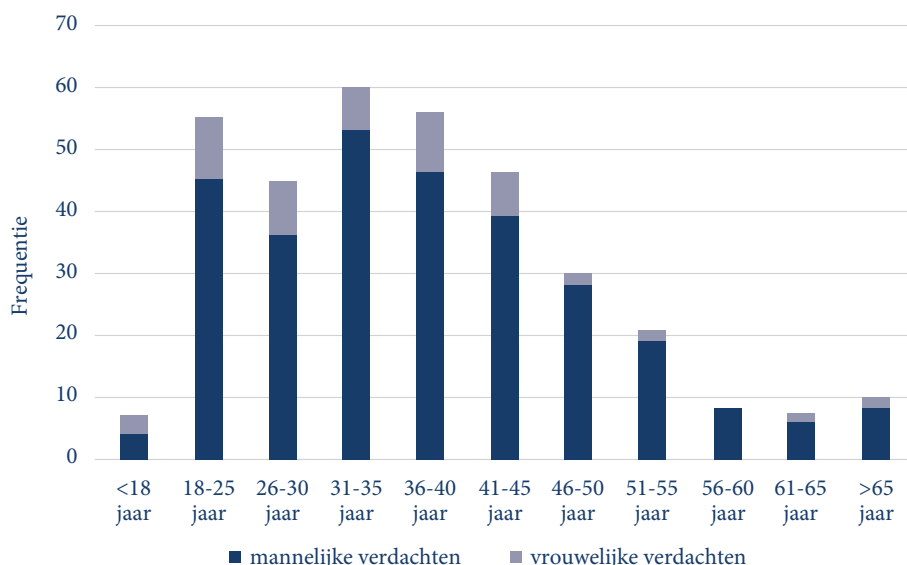
4.3.2 *De verdachte en het slachtoffer*

Veruit de meeste meldingen hadden betrekking op een geweldsincident tussen partners of ex-partners (68 procent).²³ In ongeveer 14 procent van de incidenten ging het om geweld tussen een ouder en zijn of haar kind, waarbij het (meerderjarige) kind (10 procent) of de ouder (4 procent) de verdachte was. In een klein aantal gevallen is de verdachte een kennis (4 procent), familielid (2 procent) of huisgenoot (1 procent) van het slachtoffer. Voor 11 procent van de meldingen was de relatie tussen de verdachte en slachtoffer niet uit het dossier op te maken.

Veruit het grootste deel van de verdachten is man (85 procent). De gemiddelde leeftijd van de verdachten is 37 jaar ($sd = 12,3$). De helft van de verdachten is ouder dan 35 jaar. Figuur 2 toont de leeftijdsverdeling van verdachten, uitgesplitst naar geslacht. Er is geen verschil in leeftijd tussen mannelijke ($n = 289$) en vrouwelijke ($n = 52$) verdachten ($t(339) = 1,36$, $p = 0,18$). Een klein deel van de verdachten werd voorafgaand aan het

23 Deze getallen komen niet helemaal overeen met de OM-indeling in Tabel 3 maar zijn gebaseerd op eigen beoordeling van de incidenten in de strafdossiers.

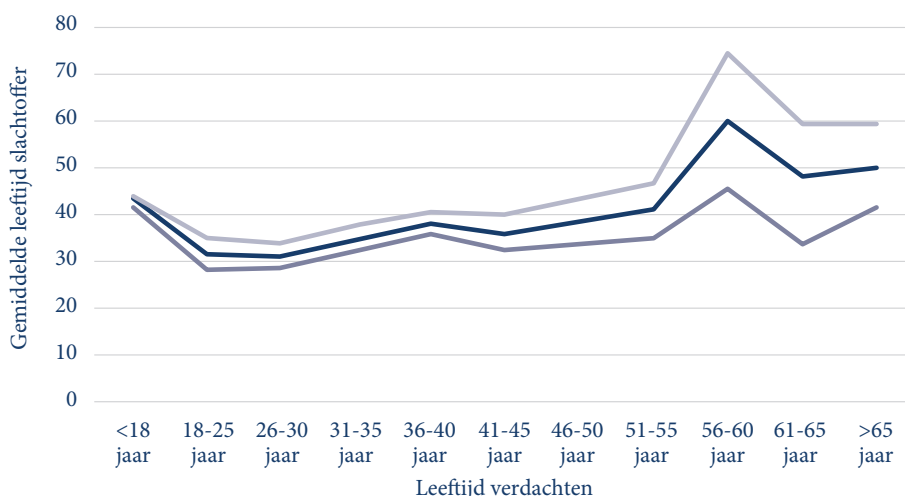
incident al eens veroordeeld voor huiselijk geweld (16 procent) en meer dan een kwart van de verdachten werd eerder al veroordeeld voor andere vormen van geweld (27 procent). De meerderheid van de verdachten werd in het verleden veroordeeld voor delicten die geen betrekking hadden op geweld (55 procent). Uit de dossiers blijkt dat 11 procent van de verdachten meldde zelf ooit slachtoffer te zijn geweest van huiselijk geweld. Dit is vermoedelijk een onderschatting, omdat dit niet consistent wordt geregistreerd en het percentage sterk wordt beïnvloed door de openheid van de verdachte tijdens het politieverhoor.

Figuur 2. Leeftijd van de verdachten uitgesplitst naar geslacht

Bijna acht op de tien slachtoffers is vrouw (79 procent). Slachtoffers waren gemiddeld 36 jaar oud op het moment van de melding ($sd = 12,9$). Er is geen verschil in leeftijd tussen mannelijke ($n = 56$) en vrouwelijke ($n = 273$) slachtoffers ($t(318) = -0,25$, $p = 0,81$). Voor vier op de tien slachtoffers is bekend dat het niet de eerste keer was dat zij slachtoffer werden (40 procent).

Figuur 3 toont per leeftijdscategorie van de verdachte de gemiddelde leeftijd van hun slachtoffers. De stippellijnen tonen het 95%-betrouwbaarheidsinterval. Minderjarige verdachten ($n = 7$) maken slachtoffers van gemiddeld 43 jaar oud. In alle zeven gevallen gaat het om geweld tegenover de moeder. Jongvolwassenen tussen de 19 en 30 jaar maken de jongste slachtoffers. Naarmate de verdachte ouder is, loopt de gemiddelde leeftijd van de slachtoffers iets op. Vanwege de lagere aantallen verdachten ouder dan 56 jaar, wordt het beeld instabieler.

Figuur 3. Gemiddelde leeftijd van het slachtoffer uitgesplitst naar de leeftijd van de verdachte

Uit de dossiers wordt voor een deel van de verdachten en slachtoffers bekend dat zij te maken hebben met hulpverleningsinstanties of dat zij na het incident daarmee in contact zijn gebracht. In totaal is voor 32 procent van de verdachten en 24 procent van de slachtoffers bekend dat zij, voorafgaand aan het geweldsincident, bij een of meerdere instanties bekend zijn (Tabel 5). Voor een verdachte kunnen meerdere instanties naast elkaar worden ingeschakeld, bijvoorbeeld Veilig Thuis, ambulante behandeling voor een eventuele verslaving, en schuldhulpverlening. Tevens kan een hulpverleningsinstantie betrokken zijn bij het hele gezin, zoals een gezinscoach, wat leidt tot overlap in de betrokkenheid bij de verdachte en het slachtoffer.

Tabel 5. Instanties betrokken bij verdachten en slachtoffers, voorafgaand aan de melding

Instantie	Verdachte bekend bij:	Slachtoffer bekend bij:
Psycholoog/GGZ	47 (14%)	15 (4%)
Ambulante zorgverlener	39 (11%)	12 (4%)
Veilig Thuis	33 (10%)	31 (9%)
Jeugdzorg	29 (8%)	29 (8%)
Maatschappelijk werk	27 (8%)	15 (4%)
Reclassering	23 (7%)	2 (0,6%)
Opvang/begeleid wonen/opname instelling	16 (5%)	12 (4%)
Centrum voor Jeugd en Gezin	13 (4%)	14 (4%)
Schuldhulpverlening	14 (4%)	-
GGD	7 (2%)	3 (0,9%)
Vluchtelingenwerk/COA/AVIM	3 (0,9%)	4 (1%)

4.3.3 *Follow-up: verdachten en slachtoffers*

Naar aanleiding van het geweldsincident kan zowel de verdachte als het slachtoffer met diverse hulpverleningsinstanties in contact worden gebracht. In veel gevallen is contact gelegd met Slachtofferhulp Nederland of zijn er gesprekken georganiseerd door Veilig Thuis, bijvoorbeeld in het kader van een huisverbod of herstelgesprek. Dertien slachtoffers hebben in het kader van de rechtszaak een (schriftelijke) slachtofferverklaring afgelegd en veertig slachtoffers vorderden een schadevergoeding. In dertien gevallen werd deze vordering toegewezen.

In vijf gevallen is bekend dat het slachtoffer na het geweldsincident in de (tijdelijke) opvang heeft verbleven, zoals een blijf-van-mijn-lijfhuis, en in een geval werd een (minderjarig) slachtoffer in een gesloten jeugdzorginstelling geplaatst (Tabel 6). Ook raakten in 45 gevallen instanties rondom jeugdzorg, zoals het Centrum voor Jeugd en Gezin of het Crisis Interventie Team (CIT), betrokken bij slachtoffers. In zeker drie gevallen werd mediation ingezet voor het slachtoffer en de verdachte. Ook kwam het slachtoffer in contact met maatschappelijk werk ($n = 5$) of overige hulpverleningsinstanties ($n = 14$). In 31 gevallen werd door het slachtoffer geen hulp aangenomen.

Tabel 6. Hulp voor slachtoffers naar aanleiding van de melding

	Ingeschakeld voor slachtoffer
Contact met Slachtofferhulp	79 (23%)
Begeleiding Veilig Thuis	51 (15%)
Hulpverleningsinstanties voor jeugdzorg	45 (13%)
Schadevergoeding ingediend	40 (12%)
Slachtoffer weigert hulp	31 (9%)
(Ambulante) behandeling	18 (5%)
Slachtofferverklaring	13 (4%)
Opvang/begeleid wonen/opname instelling	6 (2%)
Maatschappelijk werk	5 (1%)
Mediation	3 (0,9%)
Overige hulpverlening	14 (4%)

Van alle gevallen ($n = 346$) kregen 79 verdachten naar aanleiding van het geweldsincident een THV, en kwamen 32 verdachten in contact met Veilig Thuis (Tabel 7). Verdachten werden in 41 gevallen in contact gebracht met ambulante zorgverleners, bijvoorbeeld in het kader van verslavingszorg of agressietraining. De Reclassering raakte betrokken bij dertig verdachten, in het kader van een reclasseringstoezicht als bijzon-

dere voorwaarde opgelegd door de rechter. In 26 gevallen kreeg de verdachte een contact- of locatieverbod opgelegd door de officier van justitie dan wel de rechter.

Tabel 7. Instanties betrokken bij verdachten, naar aanleiding van de melding

	Ingeschakeld voor verdachte
Tijdelijk Huisverbod (THV)	79 (23%)
(Ambulante) behandeling	41 (12%)
Begeleiding Veilig Thuis	32 (9%)
Reclassering(stoezicht)	30 (9%)
Contact- of locatieverbod	26 (8%)
GGZ	14 (4%)
Maatschappelijk werk	6 (2%)
Mediation	3 (0,9%)
Overig	16 (5%)

Ongeveer twee derde van de meldingen wordt door de officier van justitie afgedaan (64 procent). De zaken die door de officier van justitie worden afgedaan, leiden grotendeels tot een onvoorwaardelijk (72 procent) of voorwaardelijk (21 procent) sepot (Tabel 8). De overige zaken worden tijdens een OM-hoorgesprek afgedaan met bijvoorbeeld een onvoorwaardelijke taakstraf (4 procent) of boete (1 procent). Een klein deel van de zaken is aan het einde van de follow-up nog niet afgehandeld (1 procent). Indien de officier van justitie een routeringsbeslissing neemt (36 procent), wordt de zaak afgedaan door de politierechter of kinderrechter. In die zaken legt de rechter de verdachte een onvoorwaardelijke (4 procent) of (deels) voorwaardelijke gevangenisstraf (19 procent) op, of besluit tot een onvoorwaardelijke (13 procent) dan wel (deels) voorwaardelijke taakstraf (23 procent). Een klein deel van de verdachten krijgt een boete (5 procent). In acht procent van de zaken wordt de verdachte veroordeeld tot het betalen van een schadevergoeding. In een deel van de zaken spreekt de rechter de verdachte vrij (15 procent) of verklaart de dagvaarding nietig (5 procent). In negen procent van de zaken volgde nog geen onherroepelijke beslissing voor het einde van de follow-up.

Tabel 8. Afdoening van de zaken door de officier van justitie en door de rechter

	OvJ	Rechter
Onvoorwaardelijk sepot	162 (72%)	-
Voorwaardelijk sepot	47 (21%)	-
Onvoorwaardelijke taakstraf	9 (4%)	17 (13%)
(Deels) voorwaardelijke taakstraf	-	30 (23%)
Onvoorwaardelijke boete	3 (1%)	3 (2%)
(Deels) voorwaardelijke boete	-	3 (2%)
Onvoorwaardelijke gevangenisstraf	-	5 (4%)
(Deels) voorwaardelijke gevangenisstraf	-	24 (19%)
Schadevergoeding aan slachtoffer	3 (1%)	10 (8%)
Vrijspraak	-	19 (15%)
Dagvaarding nietig verklaard		7 (5%)
In januari 2021 nog niet afgehandeld	2 (1%)	11 (9%)
Totaal	226 (100%)	129 (100%)

4.4 De betrokkenheid van minderjarigen bij huiselijk geweld

Om meer inzicht te krijgen in de omvang en aard van huiselijk geweld waarbij minderjarigen betrokken zijn, als slachtoffer, getuige of verdachte, wordt in deze paragraaf een beschrijving gegeven van een selectie van de hiervoor beschreven zaken. Uitsluitend de zaken waarvan bekend is dat één of meerdere minderjarigen betrokken waren bij het huiselijk geweld zijn opgenomen in deze selectie.

Het is belangrijk in gedachten te houden dat een selectie-effect aanwezig is in de meldingen waarbij minderjarigen betrokken zijn voor de verschillende ZSM-locaties. Door het OM worden de binnenkomende meldingen van huiselijk geweld verder geclassificeerd, waarbij kindermishandeling een van de categorieën is. Voor ZSM-locatie B zijn de meldingen die vallen onder deze categorie geselecteerd en bestudeerd. Omdat voor ZSM-locatie A alle meldingen van huiselijk geweld zijn bestudeerd, onafhankelijk welke verdere classificatie hieraan is gegeven, was het mogelijk om voor elke melding te bekijken of minderjarigen betrokken waren bij het huiselijk geweld. Hierin zijn ook meldingen opgenomen waarin kinderen niet direct (fysiek) slachtoffer waren van het huiselijk geweld, maar er wel aan werden blootgesteld, bijvoorbeeld als getuige van geweld tussen de ouders. De definitie van kindermishandeling is voor de meldingen van ZSM-locatie A dus breder dan voor de meldingen van ZSM-locatie B.

4.4.1 *Het incident en de melding*

Bij de in totaal 346 bestudeerde meldingen van huiselijk geweld bij ZSM-locatie A, waren in 119 zaken één of meerdere minderjarigen betrokken (34 procent). In 111 zaken (32 procent) werd het niet duidelijk of een minderjarige (direct) betrokken was. Dit kwam bijvoorbeeld doordat uit het dossier niet duidelijk werd of de betrokkenen kinderen hadden of dat de kinderen tijdens het geweld aanwezig waren. Bij de elf bestudeerde meldingen van kindermishandeling bij ZSM-locatie B, waren in negen gevallen één of meerdere minderjarigen betrokken (82 procent). Dat niet in alle gevallen van kindermishandeling sprake was van betrokken minderjarigen komt doordat de categorie kindermishandeling ook is toegekend wanneer sprake was van een meerderjarig kind. In twee gevallen was dan ook sprake van kindermishandeling waarbij het slachtoffer achttien jaar oud was. Deze twee zaken vallen daarom buiten de onderstaande analyses. Bij elkaar zijn dus 128 zaken meegenomen (Tabel 9).

In bijna driekwart van de zaken was sprake van minderjarige getuigen (73 procent). In 27 zaken was sprake van minderjarige slachtoffers (21 procent) en bij zeven gevallen was de minderjarige de verdachte van het geweld (4 procent). Van de zaken waarbij sprake is van een minderjarig slachtoffer ($n = 27$), is bij vijf zaken bekend dat daarnaast een minderjarige getuige aanwezig is geweest. Het gaat dan in de meeste gevallen om minderjarige broertjes of zusjes van het slachtoffer, in één geval ging het daarnaast om een vriendinnetje van het slachtoffer.

Tabel 9. Aantal zaken en betrokken minderjarigen

	N (%)
Meldingen huiselijk geweld totaal	357 (100%)
Meldingen met betrokken minderjarigen	128 (36%)
Minderjarigen betrokken in een zaak	
1	63 (49%)
2	50 (39%)
3	8 (6%)
>3	7 (5%)

Van alle meldingen waarbij één of meer minderjarigen betrokken waren, hadden drie op de vier meldingen betrekking op fysiek geweld (76 procent). In negen gevallen (7 procent) werd melding gedaan van psychisch geweld en in een klein aantal gevallen was sprake van vernieling (3 procent). Voor zestien meldingen (13 procent) geldt dat het incident een combinatie van fysiek en psychisch geweld of vernieling was en in twee gevallen ging de melding om een overtreding van een eerder opgelegd THV. Het geweld resulteerde bij 91 incidenten (71 procent) in letsel bij het slachtoffer. In de meeste gevallen ging het om licht letsel. In twee gevallen (1,6 procent) ging het om

ernstig letsel, zoals een gebroken kaak en verwondingen van een mes. Bij de minderjarige slachtoffers is ook regelmatig letsel vastgesteld. Zo gaat het om blauwe plekken, hoofdwonden, zwellingen en striemen in het gezicht en een afgebroken tand.

De meeste meldingen werden tijdens of direct na het incident gedaan (58 procent). Het incident werd in de meeste gevallen, direct of op een later moment, door het slachtoffer gemeld (60 procent), waarbij het in zes gevallen ging om een minderjarig slachtoffer (5 procent) (Tabel 10). In twee gevallen heeft het slachtoffer eerst contact gezocht met hulpverlening, waarna de politie is ingeschakeld. In de andere gevallen werd door getuigen de politie gebeld (24 procent), waarvan het in tien gevallen ging om een minderjarige getuige. Daarnaast is in vijf gevallen (4 procent) bekend dat een van de ouders namens het minderjarige slachtoffer melding heeft gedaan van het geweld. Bij vijftien gevallen (12 procent) werd uit het dossier niet duidelijk wie de melding deed.

Tabel 10. Melder van het incident

	N (%)
Slachtoffer of verdachte	77 (60%)
Waarvan minderjarig	6
Via hulpverlening	2
Ouders namens minderjarig slachtoffer	5 (4%)
Getuige	31 (24%)
Waarvan minderjarige getuige	10
Buren	13
Bekende omstander	4
Onbekende omstander	4
Onbekend	15 (12%)
Totaal	128 (100%)

4.4.2 *De verdachte en het slachtoffer*

In de zaken waarbij een of meerdere minderjarigen betrokken zijn ($n = 128$), is ruim acht op de tien verdachten man ($n = 103$, 81 procent). De gemiddelde leeftijd van de verdachten is 37 jaar ($sd = 10,7$). De verdachten in deze zaken zijn eerder veroordeeld geweest voor huiselijk geweld ($n = 17$), andere vormen van geweld ($n = 33$) en niet-gewelddadige delicten ($n = 67$). Van de minderjarige verdachten zijn vier mannelijke en drie vrouwelijke plegers. Van deze zeven minderjarige verdachten zijn drie eerder veroordeeld geweest voor een niet-gewelddadig delict. De overige minderjarige verdachten hadden geen eerdere antecedenten.

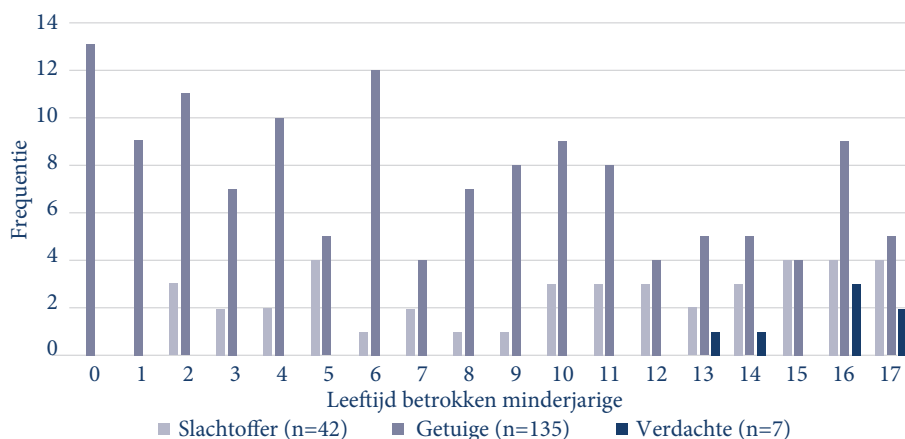
Van de meldingen waarbij minderjarigen betrokken zijn, hebben de meeste meldingen betrekking op een geweldsincident tussen partners of ex-partners (68 procent), waarbij de minderjarige kinderen getuigen zijn. Ook waren minderjarigen getuige van geweld

gepleegd door familieleden, zoals een grootouder of oom, en door de (ex-)partner van een ouder (11 procent). De minderjarige slachtoffers zijn in alle gevallen het (stief-) kind van de verdachte. In alle zeven gevallen waarbij sprake was van een minderjarige verdachte was het geweld gericht tegen de moeder van de minderjarige verdachte.

In alle zaken zijn in totaal 220 minderjarigen betrokken, in verschillende rollen (Tabel 11). Meer dan de helft van alle betrokken minderjarigen is tien jaar of jonger ($n = 114$; 52 procent). Figuur 4 toont de leeftijdsverdeling van de betrokken minderjarigen, uitgesplitst naar hun rol. Minderjarige slachtoffers van huiselijk geweld zijn gemiddeld tien jaar oud, getuigen zijn gemiddeld iets ouder dan zeven jaar en minderjarige verdachten hebben een gemiddelde leeftijd van zestien jaar. In 36 gevallen bleef de leeftijd van aanwezige kinderen onbekend.

Tabel 11. Rol van alle betrokken minderjarigen

Rol van de minderjarige(n)	N (%)
Getuige	168 (76%)
Slachtoffer	45 (21%)
Verdachte	7 (3%)
Totaal	220 (100%)

Figuur 4. Leeftijd van de betrokken minderjarigen uitgesplitst naar rol ($n = 184$)

4.4.3 *Follow-up: verdachten en slachtoffers*

In de zaken waarbij één of meerdere minderjarigen betrokken zijn was in sommige gevallen al sprake van hulpverlening binnen het gezin (Tabel 12). Ook werd naar aanleiding van het geweldsincident hulpverlening ingezet, gericht op de betrokken min-

derjarigen. Zo was in bijna de helft (45 procent) van de zaken Veilig Thuis betrokken. In ruim 40 procent van de zaken was sprake van enige vorm van jeugdzorg.

Tabel 12. Hulpverlening gericht op de betrokken minderjarigen

Instantie	Ingeschakeld voor één of meer betrokken minderjarigen
Veilig Thuis	57 (45%)
Jeugdzorg	33 (26%)
Centrum voor Jeugd en Gezin	19 (15%)
Maatschappelijk werk	15 (12%)
Raad voor de Kinderbescherming	10 (8%)
Opvang/begeleid wonen/opname instelling	9 (7%)
Psycholoog/GGZ	6 (5%)
School hulpverlening	3 (2%)
GGD	2 (2%)

In de zaken met een minderjarige verdachte zijn naar aanleiding van het geweldsincident verschillende vormen van hulpverlening ingezet. Zo werd hulp ingezet door het Centrum voor Jeugd en Gezin, het CIT, werden een ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing opgelegd, werd mediation ingezet en verbleef een minderjarige verdachte tijdelijk in de crisisopvang.

Ruim de helft (55 procent) van de meldingen met betrokken minderjarigen is door de officier van justitie afgedaan, de andere zaken werden doorverwezen naar de rechter (45 procent). De zaken waarbij sprake is van een of meerdere minderjarige slachtoffers, leiden grotendeels tot een onvoorwaardelijk ($n = 12$) of voorwaardelijk ($n = 4$) sepot. Een kleiner deel resulteert in het opleggen van een (on)voorwaardelijke taakstraf ($n = 6$) en in één zaak wordt een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd. In drie van de zeven zaken met een minderjarige verdachte wordt een (on)voorwaardelijke taakstraf opgelegd. Een deel van de zaken met minderjarige slachtoffers of verdachten resulteert in een nietigverklaring van de dagvaarding ($n = 1$), vrijspraak ($n = 1$) of is aan het einde van de follow-up-periode nog niet afgehandeld ($n = 3$).

In de zaken met een of meerdere betrokken minderjarigen zijn, naast een straf of maatregel, in enkele gevallen bijzondere voorwaarden opgelegd. Zo krijgen twee minderjarigen als bijzondere voorwaarde Reclasseringstoezicht opgelegd. In de zaken met een minderjarig slachtoffer krijgt in twee gevallen de (meerderjarige) verdachte een gedragsaanwijzing, zijnde een contact- of locatieverbod, en reclasseringstoezicht opgelegd. In twee gevallen krijgt de verdachte door de rechter een behandelverplichting als bijzondere voorwaarde opgelegd.

5. Huiselijk geweld tijdens de coronapandemie

5.1 De coronapandemie

In het vorige hoofdstuk zijn de aard en omvang van huiselijk geweld en de rol van minderjarigen besproken. Daartoe is over een periode van een viertal maanden informatie verzameld over meldingen die binnenkwamen bij ZSM. Hiermee trachten we een beeld te geven van de aard en omvang in een normale situatie. Niet lang na deze periode van dataverzameling deed COVID-19 haar intrede. Zelden doen zich gebeurtenissen of situaties voor die het beeld van een bepaald fenomeen plots kunnen veranderen. De pandemie is mogelijk een dergelijke situatie. Dit onderzoek biedt een uitgelezen kans om de invloed van de coronamaatregelen op de aard en omvang van huiselijk geweld te onderzoeken. In dit hoofdstuk maken we daarom een uitstapje en onderzoeken we wat de invloed is van de kabinetsmaatregelen om de verspreiding van COVID-19 tegen te gaan op de aard en omvang van meldingen van huiselijk geweld en de afhandeling van deze meldingen door ZSM. Hiertoe hebben we tijdens de eerste drieënhalve maand van de coronamaatregelen wederom gevolgd welke meldingen van huiselijk geweld binnenkwamen bij ZSM-locatie A. Dit stelt ons in staat om een vergelijking te maken tussen de aard en omvang van huiselijk geweld bij een ZSM-locatie in Nederland voorafgaand en tijdens de coronapandemie.

In januari 2020 verschijnen in de Nederlandse media de eerste berichten over de uitbraak van een nieuw virus in de Chinese stad Wuhan. Nog diezelfde maand wordt het virus bij twee Chinese toeristen in Italië vastgesteld en eind februari volgen de eerste vastgestelde besmettingen in Nederland. Op 9 maart worden de eerste maatregelen genomen: minister-president Mark Rutte en RIVM-baas Jaap van Dissel roepen Nederlanders op zich aan algemene hygiënemaatregelen te houden: handen wassen, in de ellenboog niezen en geen handen schudden. Twee dagen later verklaart de Wereldgezondheidsorganisatie de wereldwijde verspreiding van COVID-19 tot een pandemie. De dag erna roepen minister-president Rutte en minister Bruins Nederlanders in een persconferentie op om thuis te blijven bij klachten, sociaal contact te mijden en thuis te werken indien mogelijk. Op 15 maart worden de maatregelen aangescherpt; horecagelegenheden en sportclubs moeten sluiten en onder druk van scholenorganisaties besluit het kabinet ook kinderdagverblijven en scholen te sluiten voor kinderen die geen ouders met een cruciaal beroep hebben. Met de oproep om anderhalve meter afstand van anderen te

houden, is de intelligente *lockdown* een feit. Pas acht weken later, op 11 mei, volgen de eerste versoepelingen en heropenen basisscholen (gedeeltelijk) hun deuren. In juni zijn verdere versoepelingen mogelijk en mag de horeca weer open. Na relatief rustige zomermaanden worden in oktober de teugels weer aangehaald en zit Nederland in een nieuwe lockdown. Na enkele aanscherpingen volgt op 14 december een harde lockdown waarin scholen en kinderopvang opnieuw sluiten, horeca en niet-essentiële winkels dichtgaan en het dringende advies geldt maximaal een bezoeker per dag thuis te ontvangen. Besmettelijkere varianten van het virus noodzakten het kabinet eind januari 2021 een avondklok aan het maatregelenpakket toe te voegen. Na opnieuw acht weken gesloten te zijn geweest, mogen basisscholen op 8 februari weer kinderen verwelkomen.

In maart 2021 is thuiswerken al een jaar de norm, is bezoek thuis beperkt toegestaan en mag buiten slechts in kleine gezelschappen worden samengekomen. In veel gezinnen brengen de maatregelen stress met zich mee vanwege financiële zorgen of zorgen om de gezondheid van kwetsbaren. Jonge kinderen zijn bijna de helft van het jaar thuis geweest en ouders hebben weinig sociaal contact buiten de deur. In gezinnen waar geweld plaatsvindt, zitten volwassen slachtoffers dag en nacht thuis met hun gewelddadige partner. Al vanaf het begin van de coronamaatregelen worden in de media zorgen geuit over de gevolgen van de maatregelen voor geweld tussen partners en gezinnen met kinderen. Organisaties als UNICEF²⁴ en de Verenigde Naties²⁵ roepen regeringen over de hele wereld op stappen te ondernemen om kinderen te beschermen tijdens de pandemie.

In dit hoofdstuk zal worden bekeken wat uit de literatuur bekend is over de invloed van rampen en crises op de aard en omvang van huiselijk geweld en over de invloed van de coronapandemie in het bijzonder. Vervolgens wordt besproken op welke wijze de coronapandemie de werkwijze op ZSM heeft beïnvloed. Ten slotte wordt een vergelijking gemaakt tussen de meldingen die in een periode van vijftien weken vóór de pandemie binnenkwamen en een even lange periode vanaf het ingaan van coronamaatregelen in maart 2020. Niet alleen zal worden bekeken of de aard en omvang van de meldingen is veranderd, maar ook of verdachte- en slachtofferkenmerken en afdoeningen van de meldingen anders zijn in de pandemische periode ten opzichte van de pre-pandemische periode.

5.2 Rampen en huiselijk geweld

De relatie tussen crises of natuurrampen en geweld wordt verondersteld vanuit het idee dat dergelijke gebeurtenissen, vaak levensbedreigende situaties, een grote invloed hebben op de persoonlijke levens van velen. Het is bijvoorbeeld bekend dat psychologische problemen zoals een depressie, angststoornis of posttraumatische stressstoornis (PTSS) vaker voorkomen in de nasleep van een ramp (Norris e.a., 1999; Rezaeian, 2013). Getroffenen verliezen soms geliefden of bezittingen, raken in de financiële problemen en een

24 <https://www.unicef.nl/ons-werk/corona>.

25 <https://www.un.org/en/un-coronavirus-communications-team/protect-our-children>.

sociaal netwerk is niet altijd meer, of in mindere mate, beschikbaar. Onderzoek naar de prevalentie en ernst van huiselijk geweld na natuurrampen of crises bevestigt groten-deels dat huiselijk geweld een escalatie laat zien in prevalentie en ernst tot wel tien jaar na de ramp. In het jaar na orkaan Katrina verviervoudigden de meldingen van partnergeweld in Mississippi (Anastario e.a., 2009) en nadat orkaan Hugo op 22 september 1989 flink huishield in South Carolina, waren de meldingen van alle vormen van kindermishandeling (fysieke, seksuele en emotionele) gedurende minstens zes maanden hoger dan in het jaar voorafgaand aan de orkaan (Curtis e.a., 2000). Ook na de tsunami in december 2004 steeg de prevalentie van partnergeweld in India, in gebieden die het hevigst werden getroffen was tot honderd procent meer partnergeweld (Rao, 2020).

Tijdens de coronapandemie zorgen factoren als sociale deprivatie, financiële zorgen en zorgen over de eigen gezondheid en de gezondheid van geliefden voor een grote invloed op velen. Vanuit de aanname dat deze factoren zouden kunnen leiden tot meer huiselijk geweld, werden al vroeg tijdens de pandemie zorgen geuit over toenemend geweld. Er zijn ook factoren die het huiselijk geweld tijdens een pandemie juist zouden kunnen doen afnemen; sommige mensen ervaren juist minder stress en sociale druk tijdens een lockdown, er is minder mogelijkheid om geweld te plegen tegen familieleden die niet in hetzelfde huishouden wonen en de sluiting van de horeca leidt mogelijk tot minder drank- en drugsgebruik.

De eerste mediaberichten in het voorjaar en de zomer van 2020 suggereren dat huiselijk geweld en kindermishandeling een enorme vlucht nemen onder de omstandigheden waarin de meeste partners en kinderen wekenlang met elkaar in huis zijn.²⁶ Fier, het landelijk expertise- en behandelcentrum op het terrein van huiselijk geweld, zag sinds het begin van de coronacrisis een toename van het aantal incidenten en hulpvragen (EenVandaag, 7 april 2020). Kinderombudsvrouw Margrite Kalverboer riep op om kinderen in een onveilige thuissituatie, net als kinderen van ouders die in de zorg werkzaam zijn, tijdens de coronacrisis op te vangen op school (NOS.nl, 3 april 2020). De Kindertelefoon zag een sterke stijging in het aantal telefoontjes sinds de scholen half maart hun deuren sloten, en ook het aantal telefoongesprekken waarin kinderen vertelden over ruziënde ouders, huiselijk geweld en seksueel misbruik was toegenomen (Trouw, 12 april 2020). Ook in andere delen van de wereld werd gevreesd voor een toename van huiselijk geweld. António Guterres, secretaris-generaal van de Verenigde Naties, sprak de angst uit dat vrouwen in een lockdown vastzitten met gewelddadige partners. In verschillende landen ontvingen instanties signalen dat het huiselijk geweld toenam (NOS.nl, 6 april 2020).

Inmiddels verschijnen zowel in Nederland als elders de eerste resultaten van wetenschappelijke studies die bekijken of de in de media genoemde zorgen om toenemend huiselijk geweld terecht blijken. De Kindertelefoon (2020) ontving in april, mei en juni

26 Zie ook Van Koppen, Ter Weijden & Harte (2021).

2020, de eerste maanden van de pandemie, substantieel meer telefoontjes en chats die gingen over (het getuige zijn van) huiselijk geweld, incest en verwaarlozing dan in dezelfde maanden in 2018 en 2019. In de periode van half december 2020 tot 10 januari 2021 (lockdown en scholen dicht) steeg het aantal gesprekken over (getuige zijn van) huiselijk geweld nog verder ten opzichte van de eerste lockdown in het voorjaar van 2020 (Kindertelefoon, 2021). Ook landelijk expertise- en behandelcentrum Fier kreeg tijdens de eerste lockdown fors meer chats met een hulpvraag die betrekking had op verschillende vormen van huiselijk geweld (Van Bemmelen e.a., 2020). Tussen januari/februari en maart/april 2020 steeg het aantal bezoekers van *Chat met Fier* dat meldde seksueel geweld meegemaakt te hebben van 557 naar 728. Over dezelfde maanden steeg het aantal bezoekers dat meldde kindermishandeling meegemaakt te hebben van 470 naar 851. Daartegenover bleef het aantal personen dat over dezelfde periode meldde partnergeweld meegemaakt te hebben ongeveer gelijk.

Uit longitudinaal onderzoek onder kwetsbare gezinnen die voor de crisis al te maken hadden met huiselijk geweld en/of kindermishandeling, blijkt geen toename van geweld drie weken nadat de eerste coronamaatregelen van kracht werden (Steketee e.a., 2020). Dit betekent niet dat geen geweld plaatsvond: net als voor de coronacrisis was in de helft van deze kwetsbare gezinnen sprake van veelvuldig of ernstig geweld. In interviews meldden sommige ouders en kinderen juist dat ze elkaar meer vertrouwden en beter met elkaar om leerden gaan omdat ze meer op elkaar waren aangewezen. Op basis van vragenlijsten onder 444 professionals uit de kinderopvang en het basis- en voortgezet onderwijs wordt geschat dat in de eerste drie maanden van de pandemie 40.000 kinderen (14 per 1.000) in Nederland slachtoffer werden van huiselijk geweld. Deze schatting ligt significant hoger dan de schatting gebaseerd op vragenlijsten onder dezelfde professionals in 2017 (Vermeulen e.a., 2020). De stijging is vooral toe te schrijven aan een toename in het aantal vermoedens van emotionele verwaarlozing, waaronder getuige zijn van huiselijk geweld en het niet faciliteren van onderwijs. Het grootste deel van de door de professionals gerapporteerde vermoedens van kindermishandeling bestond al voor de lockdown (91 procent).

Ook in het buitenland verschijnen de eerste studies naar de omvang van huiselijk geweld tijdens de coronapandemie. In zestien grote steden in de Verenigde Staten was het aantal politieregistraties van ernstige delicten in woningen in 2020 niet anders dan kon worden verwacht op basis van de aantallen in de vier jaar voorafgaand aan de pandemie (Ashby, 2020). In een andere Amerikaanse studie wordt wel een toename gevonden: in veertien grote steden werden binnen gezinnen met een voorgeschiedenis van huiselijk geweld tijdens de eerste drie maanden van de pandemie 7,5 procent meer meldingen van huiselijk geweld gedaan bij de politie dan in dezelfde periode in 2019. In maart en april waren er in Florida juist 27 procent minder meldingen van kindermishandeling dan werd verwacht op basis van voorgaande jaren (Baron e.a., 2020). Een recent gepubliceerde systematische review en een meta-analyse van het beschikbare onderzoek laten wel een toename zien van huiselijk geweld tijdens de coronapandemie (Kourti e.a., 2021; Piquero e.a., 2021).

5.3 De pandemie en ZSM

Tijdens de interviews met personen werkzaam bij de verschillende ketenpartners op ZSM is besproken of de coronamaatregelen invloed hebben gehad op de werkwijze op ZSM en welke indruk de respondenten hebben van de invloed van de pandemie op de meldingen en afdoening van huiselijk geweld (zie ook paragraaf 3.2). Omdat de interviews hebben plaatsgevonden in april, mei en juni 2020 heeft de informatie die in deze paragraaf wordt gedeeld betrekking op de eerste periode van de coronacrisis, tot juni 2020.

5.3.1 *Werkwijze op ZSM tijdens de pandemie*

De meeste ZSM-partners waren gehouden aan RIVM-richtlijnen en adviezen vanuit de overheid om zo veel als mogelijk thuis te werken. In beperkte mate waren werknemers van het OM en de politie aanwezig op de ZSM-locaties; de overige partners werkten vanuit huis. Een van de krachten van de ZSM-werkwijze – het samenwerken en de korte lijntjes tussen alle ketenpartners op locatie – viel daarmee weg. Het mondelinge en collectieve overleg over een specifieke zaak en de afdoening daarvan is de kern van de ZSM-werkwijze. Meerdere respondenten vertelden dat deze ‘kern’ wegviel, daar iedereen de zaken nu vooral schriftelijk behandelde en input via de mail gaven in plaats van mondeling en in persoon. Communicatie verliep niet meer collectief, maar meer een-op-een tussen partners, waardoor andere partners soms pas later of niet op de hoogte werden gesteld over de genomen beslissingen. Men merkte voorts op dat iedereen minder vrijgevig is met informatie via de mail dan in persoon. Daarnaast kwam het vaker voor dat ketenpartners minder goed bereikbaar waren en zij bijvoorbeeld pas één of twee uur later de telefoon konden opnemen voor overleg.

De meeste respondenten waren het met elkaar eens dat er een sterke voorkeur was om zo snel mogelijk weer op locatie te gaan werken. Rond mei/juni kwamen de meeste ketenpartners dan ook weer terug op de ZSM-locatie, uiteraard nadat de werkomgeving anders was ingericht om de anderhalvemeterregel te kunnen waarborgen en een beperking in het aantal aanwezigen op locatie. Naast de belemmeringen die het thuiswerken opleverde, speelde nog een andere verandering mee. De diensturen van ZSM waren in de eerste paar weken van de intelligente lockdown namelijk ingekort, waardoor met name in de late middag- en avonduren niet veel partners meer beschikbaar waren en zaken niet meer konden worden afgedaan. De zaken stapelden zich op en zullen op een later moment moeten worden ingehaald in het niet-vast proces.

De praktische belemmeringen die de coronamaatregelen met zich mee brachten, werkten tevens door in de uitvoering van de individuele taken van de verschillende ketenpartners. Partners zoals Veilig Thuis, Halt, de Reclassering, Slachtofferhulp Nederland en de RvdK konden niet langer op huisbezoek gaan bij kwetsbare gezinnen en intakegesprekken niet langer in persoon afnemen. Indien deze partners de betrokken verdachten, slachtoffers, getuigen of anderszins betrokkenen wilden spreken, dienden zij

gebruik te maken van (video)bellen. De respondenten maakten zich hierover zorgen omdat het maken van risico-inschattingen op deze manier een stuk lastiger werd en een groter deel van de mogelijke problematiek voor hen verborgen zou blijven. Via de telefoon of via een videoverbinding is het gemakkelijker voor betrokkenen om niet het achterste van hun tong te laten zien en de dynamiek tussen verschillende leden van het gezin te verbergen voor de hulpverleners.

Een ander heikel punt betreft de afdoening van ZSM-zaken. Door de ophoping van zaken en de beperkte mogelijkheden om zittingen voor de rechter doorgang te laten vinden binnen de coronamaatregelen, zijn de doorlooptijden steeds verder opgelopen. Respondent B04 schat in dat er soms wel drie of vier maanden bij de reguliere wachttijden kunnen worden opgeteld, hetgeen ervoor zorgt dat zaken soms pas een jaar of langer ná het incident voor de rechter komen. Indien sprake is van een onveilige thuissituatie is dit zeer onwenselijk, zeker als ook kinderen betrokken zijn. In die gevallen werd er, meer dan normaal, gekeken naar alternatieve afdoeningsmogelijkheden, zoals de doorverwijzing naar een TRIP-zitting (TRIP staat voor transactie in persoon), die schriftelijk werden afgedaan in plaats van in persoon. Een tweede pandemisch probleem rondom de afdoening van ZSM-strafzaken betreft de uitvoering van opgelegde werkstraffen. Werkstraffen worden in beginsel vrijwel altijd uitgevoerd in een groep samen met andere jongeren of meerderjarige veroordeelden. Vanwege de coronamaatregelen was dit nu niet meer mogelijk. Ook de locaties waar de werkstraffen konden worden uitgevoerd, bleken schaars. Het was bijvoorbeeld niet meer mogelijk om individuele veroordeelden te plaatsen in de keukens van verzorgingstehuizen. Respondenten zagen bovendien dat sommige veroordeelden de coronacrisis goed konden gebruiken als 'excuus': *'Wij gaan er dan achteraan dat die werkstraffen opgestart worden, want die jongere maakt het echt niet uit als die werkstraf pas over een halfjaar gedaan wordt. Dus het is ook wel een punt, dat is eigenlijk voor jongeren die nu dat punt gebruikt om te zeggen van ja ik ga nu niet naar buiten want dat is veel te gevaarlijk, dus ik ga mijn werkstraf nu niet doen.'* (Respondent B04).

5.3.2 **Aard en omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling tijdens de pandemie**

Uit het voorgaande is reeds gebleken dat de coronacrisis een sterke invloed heeft (gehad) op de werkprocessen van de ZSM-locaties. Voorts rest de vraag of en op welke manier de opkomst van COVID-19 en de daaruit voortkomende beperkingen van de bewegingsvrijheid invloed hebben (gehad) op de aard en omvang van de meldingen van huiselijk geweld en kindermishandeling die binnenkomen op ZSM. Deze kwestie is voorgelegd aan de professionals van de verschillende ketenpartners, en leverde uiteenlopende ervaringen en inschattingen op.²⁷

27 Hierbij moet worden benoemd dat respondenten geen precieze cijfers konden geven, maar zij voornamelijk antwoordden uit hun eigen ervaringen en inschattingen tijdens de afgelopen periode. In hoofdstuk 5 zullen de meldingen van huiselijk geweld tijdens de pandemie worden vergeleken met meldingen binnengekomen in een periode vóór de pandemie.

Sommige respondenten zagen een afname van meldingen van huiselijk geweld en kindermishandeling op ZSM gedurende de eerste paar werken van de coronamaatregelen in het voorjaar van 2020. In het algemeen kwamen van alle soorten criminaliteit minder zaken binnen, dus ook van huiselijk geweld. Dit was in de ogen van de respondenten zorgelijk, omdat de angst was dat er onvoldoende zicht was op probleemgezinnen, (hulpverlenings)instanties minder goed bereikbaar waren voor slachtoffers en betrokkenen en deze zich minder snel buitenshuis zouden bewegen voor bijvoorbeeld het doen van aangifte, uit angst om het coronavirus op te lopen. Met name voor gezinnen die normaliter al te maken hebben met verschillende moeilijkheden in de thuissituatie, financiële problematiek of onvoldoende opvoedingsvaardigheden, bestond de angst dat dit werd versterkt door de coronamaatregelen. Sommige ouders moesten bijvoorbeeld hun kinderen thuis helpen met hun schoolwerk, terwijl zij de Nederlandse taal zelf niet machtig waren. De verwachting was bovendien dat een enorme piek in meldingen zou ontstaan zodra de lockdownmaatregelen weer zouden worden versoepeld en kinderen weer naar school zouden gaan, daar de zichtbaarheid op kwetsbare personen dan weer zou verbeteren en er als het ware een ‘inhaalslag’ zou worden gemaakt in het aantal meldingen.

Andere respondenten meldden juist dat er een stijging was in het aantal meldingen van huiselijk geweld en kindermishandeling. Dit speelde bijvoorbeeld sterk aan de zorgkant, voornamelijk door tips van het CIT en Veilig Thuis. Daarnaast was een grote groep kinderen onbereikbaar en onvindbaar voor scholen. Ondanks het feit dat dit niet per se hoeft te betekenen dat huiselijk geweld speelt in die gezinnen, leidde dit tot veel zorgen onder de ketenpartners, nu de mogelijkheden om op huisbezoek te gaan bij dit soort gezinnen zeer beperkt waren. Het feit dat iedereen voornamelijk thuis moest blijven, leidde mogelijk tot meer meldingen bij (strafrechtelijke) instanties, omdat ook de burens gedwongen thuis waren en daardoor meer zicht hadden op wat zich bij hun burens afspeelde. Een aantal respondenten van de politie vertelde dat een stijging te zien was in het aantal meldingen van huiselijk geweld: *‘Huiselijk geweld loopt wel een beetje uit de hand nu’* (respondent B10). Dit ontstond met name ongeveer twee weken na de ingang van de coronamaatregelen, toen de politie per dag een sterk stijgende lijn in het aantal zaken op ZSM zag, nadat er de eerste weken zeer weinig zaken op de verdachte-monitor verschenen (respondent B12). Maar ook vier weken na de ingang van de beperkende maatregelen werd een stijging waargenomen in het aantal meldingen. Respondent B14 vertelt: *‘Ik had dienst met Pasen, en nou echt, het was alleen maar huiselijk geweld wat de klok sloeg. [...] In het begin accepteerde iedereen dat ie thuis moest blijven, het was niet anders. Maar op een gegeven moment dan werd het te veel, en dan zag je de HG cijfers omhooggaan.’*

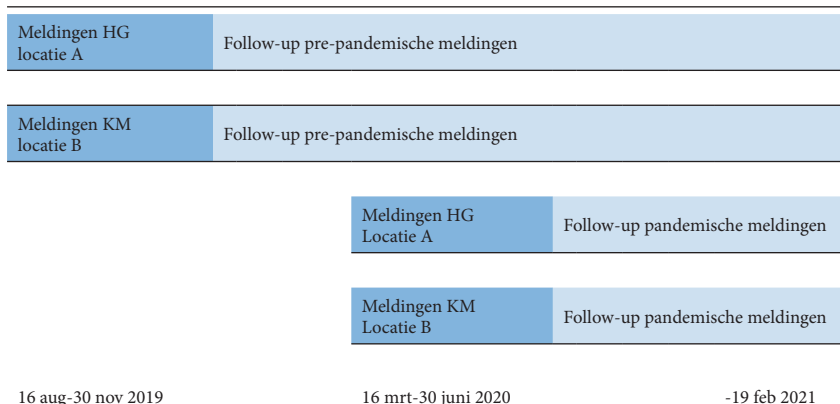
De aard van de zaken die op ZSM binnenkwamen tijdens de lockdownperiode, verschilde op enkele punten van de reguliere stroom aan meldingen. Respondent B10 legt bijvoorbeeld uit dat zij ook zaken zag bij mensen waar dat voorheen nog niet is

voorgekomen, bijvoorbeeld bij meer oudere mensen. Zij vermoedt dat dit te maken heeft met de angst en onzekerheid van de situatie waarin men nu leeft. Bijna alle andere respondenten bevestigen het idee dat er meer huiselijk-geweldincidenten voor kunnen komen tijdens de coronacrisis, omdat mensen veel meer met elkaar opgescheept zitten, iedereen vrijwel constant thuis is en men minder uitlaatkleppen heeft om activiteiten buitenshuis te doen en andere mensen te zien. Frustratie hierover en onvoldoende (emotionele) vaardigheden om hiermee om te gaan, kunnen in die gevallen leiden tot een ontplofing. Respondent A07 ligt toe: *‘Je merkt gewoon, men wordt wat prikkelbaarder. En door kleine dingen dan explodeert het sneller.’* Met name tijdens weekenden die met speciale evenementen samenvielen, zoals de ramadan, zagen de partners een stijging in de meldingen (respondent A02). De verhouding huiselijk geweld versus andere criminaliteit is ook verschoven, aangezien de gelegenheid tot het plegen van winkeldiefstallen bijvoorbeeld sterk verminderd was toen de winkels gesloten waren, maar de gelegenheid voor geweld binnenshuis vrijwel ongelimiteerd was (respondent A02).

5.4 De pandemie en de aard, omvang en afhandeling van meldingen van huiselijk geweld

Tijdens de coronapandemie zijn meldingen van huiselijk geweld tijdens de eerste drieënhalve maand van de pandemie bekeken. Hiertoe zijn alle dossiers van meldingen van incidenten van huiselijk geweld bij ZSM-locatie A en meldingen van incidenten van kindermishandeling bij ZSM-locatie B die plaatsvonden na 15 maart 2020, en waarvan in de periode tussen 16 maart 2020 en 30 juni 2020 melding werd gedaan bekeken. In deze eerste vijftien weken van de pandemie kwamen 228 meldingen van huiselijk geweld binnen bij ZSM-locatie A. De afhandeling van deze meldingen werd gevolgd tot medio februari 2021. Om de binnengekomen meldingen in de pandemische periode te kunnen vergelijken met meldingen van vóór de pandemie, zijn de meldingen die in een even lange periode in het najaar van 2019 binnenkwamen, gebruikt. Het gaat om de meldingen die binnenkwamen tussen 16 augustus 2019 en 30 november 2019.²⁸ In totaal kwamen in deze periode 206 meldingen binnen. Figuur 5 toont een schematische weergave van de dataverzameling en follow-up. Om het onderscheid tussen beide periodes van dataverzameling duidelijk te maken, zullen de periodes in het vervolg worden aangeduid als de pre-pandemische (16 augustus 2019 tot en met 30 november 2019) en de pandemische (16 maart tot en met 30 juni 2020) periode. De gebruikte bronnen en methoden van dataverzameling voor de pandemische periode zijn gelijk aan de meldingen verzameld in de pre-pandemische periode (zie paragraaf 4.2).

28 Dit komt voor een groot deel overeen met de meldingen die in hoofdstuk 4 zijn besproken.

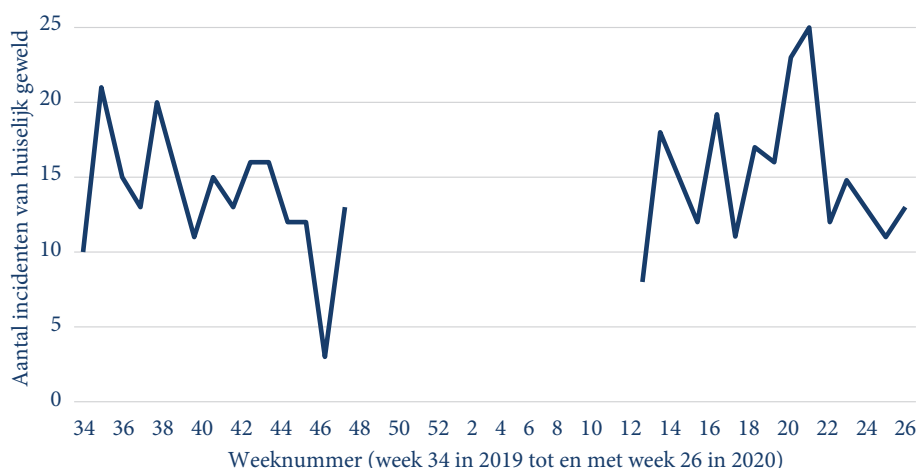

Figuur 5. Schematische weergave van de dataverzameling

In Tabel 13 wordt een overzicht gegeven van de omvang van het aantal meldingen per maand voor de pre-pandemische en pandemische periode. In Figuur 6 is het aantal meldingen verder uitgesplitst naar het weeknummer waarin het incident plaatsvond. De pre-pandemische gegevens zijn verzameld over weeknummer 34 tot en met 48 van 2019, de pandemische gegevens zijn verzameld over weeknummer 12 tot en met 26 van 2020. Er is geen verschil in het wekelijkse aantal meldingen tussen de *pre-pandemische* en *pandemische* periode (13,7 vs. 15,2; $t(28) = -0,90$, $p = 0,38$). In de pandemische gegevens is een piek te zien in week 20 en 21 (11-24 mei). Deze piek valt samen met de heropening van de scholen op 11 mei 2020, maar de toename is niet toe te schrijven aan zaken waarbij minderjarigen betrokken zijn.

Tabel 13. Incidenten huiselijk geweld pre- en pandemisch

	N (%)
<i>Pre-pandemisch</i>	
16-31 augustus 2019	32 (15%)
September 2019	68 (33%)
Oktober 2019	66 (32%)
November 2019	40 (19%)
Totaal	206 (100%)
<i>Pandemisch</i>	
16-31 maart 2020	25 (11%)
April 2020	67 (29,4%)
Mei 2020	84 (36,8%)
Juni 2020	52 (22,8%)
Totaal	228 (100%)

Figuur 6. Omvang van het aantal incidenten van huiselijk geweld per week

5.4.1 *Het incident en de melding*

Tabel 14 toont de kenmerken van het incident voor zowel de pre-pandemische als pandemische meldingen. De verdeling waarin verschillende vormen van huiselijk geweld – fysiek, psychisch, vernieling of een combinatie – voorkomt, verschilt tijdens de pandemie niet van de periode voor de pandemie ($\chi^2(3) = 2,33, p = 0,51$). Voor iets minder dan de helft van de meldingen is bekend of het geweld wederkerig was. Van de meldingen waarvoor het bekend was of het geweld wederkerig van aard was of niet, was tijdens de pandemie minder vaak sprake van wederkerig geweld dan ervoor (18 vs 42 procent; $\chi^2(1) = 12,94, p < 0,01$). Voor 154 pre-pandemische meldingen (75 procent) en 193 pandemische meldingen (85 procent) is bekend of en zo ja, welk letsel het slachtoffer opliep als gevolg van het geweld. Er is geen verschil tussen het letsel ten gevolge van het geweld bij de meldingen voor en tijdens de pandemie ($\chi^2(2) = 0,119, p = 0,94$). Voor 145 pre-pandemische meldingen (70 procent) en 181 pandemische meldingen (79 procent) is bekend op welke locatie het geweld plaatsvond. De verdeling van locaties van het geweld is anders in de pre-pandemische meldingen dan de pandemische meldingen ($\chi^2(5) = 27,07, p < 0,001$). De incidenten van huiselijk geweld vonden tijdens de pandemie relatief vaker plaats in het huis van dader en/of slachtoffer en minder vaak in de openbare ruimte of op andere locaties. Voor 139 pre-pandemische meldingen (67 procent) en 175 pandemische meldingen (77 procent) kon worden achterhaald door wie en wanneer de melding van huiselijk geweld werd gedaan. Het wie en wanneer van de melding is tijdens de pandemie anders dan ervoor ($\chi^2(3) = 9,01, p < 0,05$). Vóór de pandemie gingen slachtoffers vaker naar het politiebureau om melding te maken en aangifte te doen, terwijl tijdens de pandemie meldingen vaker afkomstig waren van getuigen die het huiselijk geweld hadden gezien of gehoord.

Tabel 14. Kenmerken incident pre-pandemische en pandemische meldingen

	Pre-pandemisch	Pandemisch
	N (%)	N (%)
Aard		
Fysiek	154 (75%)	163 (72%)
Psychisch	21 (10%)	19 (8%)
Vernieling	8 (4%)	10 (4%)
Combinatie	23 (11%)	36 (16%)
Totaal	206 (100%)	228 (100%)
Wederkerigheid geweld		
Niet wederkerig	53 (58%)	85 (82%)
Wel wederkerig	38 (42%)	19 (18%)
Totaal	91 (100%)	104 (100%)
Letsel		
Nee	43 (28%)	56 (29%)
Licht letsel	108 (70%)	134 (69%)
Ernstig letsel	3 (2%)	3 (2%)
Totaal	154 (100%)	193 (100%)
Locatie		
Huis van verdachte en slachtoffer	85 (59%)	118 (65%)
Huis van slachtoffer	28 (19%)	37 (20%)
Huis van verdachte	1 (0,7%)	4 (2%)
Openbare ruimte	10 (7%)	21 (12%)
Anders	12 (8%)	-
Meerdere locaties	9 (6%)	1 (0,6%)
Totaal	145 (100%)	181 (100%)
Melding		
Slachtoffer 112/politie gebeld	66 (48%)	81 (46%)
Getuige 112/politie gebeld	49 (35%)	79 (45%)
Slachtoffer op politiebureau	23 (17%)	12 (7%)
Slachtoffer hulpverlener benaderd	1 (1%)	3 (2%)
Totaal	139 (100%)	175 (100%)

5.4.2 *De verdachte en het slachtoffer*

Tabel 15 toont het geslacht en de leeftijd van de verdachte en het slachtoffer en de relatie tussen hen. Tijdens de pandemie waren verdachten vaker van het mannelijke geslacht dan voor de pandemie (92 vs 85 procent; $\chi^2(1) = 4,79, p < 0,05$). De leeftijd van verdachten is niet anders voor en tijdens de pandemie ($t(432) = -0,129, p = 0,90$). Zowel voor als tijdens de pandemie was de gemiddelde leeftijd van slachtoffers 37 jaar ($t(409) = 0,81, p = 0,42$) en waren ongeveer vier op de vijf slachtoffers vrouwen ($\chi^2(1) = 0,10, p = 0,75$). Voor 189 pre-pandemische meldingen (92 procent) en 216 pandemische meldingen (95 procent) is de relatie tussen de verdachte en het slachtoffer bekend. Net als voor de pandemie hadden de meeste meldingen van huiselijk geweld tijdens de pandemie betrekking op (ex-)partnergeweld, gevolgd door geweld tussen kind en ouder. De verdeling in relatie tussen verdachte en slachtoffer is tijdens de pandemie niet anders dan ervoor ($\chi^2(6) = 8,69, p = 0,19$).

Tabel 15. Kenmerken verdachten en slachtoffers pre-pandemische en pandemische meldingen

	Pre-pandemisch	Pandemisch
	M (SD) / N (%)	M (SD) / N (%)
Verdachte van het mannelijk geslacht	175 (85%)	209 (92%)
Leeftijd verdachte	36,2 (12)	36,4 (11,6)
Slachtoffer van het mannelijk geslacht	35 (18%)	37 (17%)
Leeftijd slachtoffer	37,7 (13,2)	36,7 (11,7)
Relatie verdachte en slachtoffer		
(Ex-)partner	142 (75%)	167 (77%)
Kind/ouder	29 (15%)	26 (12%)
Ouder/kind	7 (4%)	8 (4%)
Kenniskring	8 (4%)	4 (2%)
Familielid	2 (1%)	10 (5%)
Huisgenoot	1 (0,5%)	1 (0,5%)
Totaal	189 (100%)	216 (100%)

Ongeveer een op de vijf verdachten (19 procent) van huiselijk geweld tijdens de pandemie werd al eerder veroordeeld voor huiselijk geweld. Dit verschilt niet van het aandeel huiselijk geweld recidivisten vóór de pandemie ($\chi^2(1) = 0,84, p = 0,36$). Ruim een op de drie verdachten (36 procent) van meldingen van huiselijk geweld tijdens de pandemie is eerder veroordeeld voor andere vormen van geweld. Dit is significant minder vaak het geval bij daders van huiselijk geweld in de pre-pandemische periode (27 procent; $\chi^2(1) = 4,76, p < 0,05$). Ruim de helft van de pandemische verdachten is eerder veroordeeld voor een niet-geweldsdelict (55 procent). Dit is niet anders voor verdachten van incidenten van huiselijk geweld voor de pandemie (56 procent; $\chi^2(1) = 0,01, p = 0,93$).

5.4.3 *De afhandeling van zaken tijdens de pandemie*

De officier van justitie heeft in het merendeel van de zaken gedurende de eerste maanden van de pandemie besloten tot een afdoeningsbeslissing ($n = 159$, 70 procent). In de overige 69 zaken (30 procent) werd de verdachte gedagvaard voor de rechtbank, een zogeheten routeringsbeslissing. Deze verdeling komt overeen met de situatie voor de pandemie ($\chi^2(1) = 0,07$, $p = 0,80$). In Tabel 16 wordt een overzicht gegeven van de definitieve afdoeningsbeslissingen van de officier van justitie en de rechtbank, voor zowel de situatie voor als tijdens de pandemie. Het vergelijken van de gekozen afdoeningen door de officier van justitie voor en tijdens de pandemie leidt tot de conclusie dat er een verschil is in de verdeling over de mogelijke afdoeningsopties ($\chi^2(5) = 15,48$, $p < 0,05$). Tijdens de eerste maanden van de coronamaatregelen wordt door de officier van justitie vaker besloten tot een voorwaardelijk sepot (35 procent vs 21 procent vóór de pandemie) en juist minder vaak tot een onvoorwaardelijk sepot (47 procent vs 67 procent vóór de pandemie). De afdoeningen door de rechter verschillen tijdens de pandemie niet ten opzichte van de periode voor de pandemie ($\chi^2(8) = 13,68$, $p = 0,09$).

Tabel 16. Afdoening van de zaken door de officier van justitie en door de rechter*

	Pre-pandemisch (N = 206)		Pandemisch (N = 228)	
	OvJ ($n = 146$)	Rechter ($n = 60$)	OvJ ($n = 159$)	Rechter ($n = 69$)
Onvoorwaardelijke gevangenisstraf	-	9 (15%)	-	14 (20%)
Voorwaardelijke gevangenisstraf	-	15 (25%)	-	31 (45%)
Onvoorwaardelijke taakstraf	10 (7%)	24 (40%)	15 (9%)	32 (46%)
Voorwaardelijke taakstraf	-	16 (27%)	-	16 (23%)
Onvoorwaardelijke boete	3 (2%)	3 (5%)	5 (3%)	1 (1%)
Voorwaardelijke boete	-	2 (3%)	-	1 (1%)
Onvoorwaardelijk sepot	98 (67%)	-	74 (47%)	-
Voorwaardelijk sepot	30 (21%)	-	55 (35%)	-
Vrijspraak	-	10 (17%)	-	7 (10%)
In januari 2021 nog niet afgehandeld	2 (1%)	5 (8%)	8 (5%)	5 (7%)
Anders**	3 (2%)	1 (2%)	2 (1%)	12 (17%)

* Het komt voor dat er in één zaak meerdere straffen en/of maatregelen worden opgelegd, waardoor de totalen optellen tot groter dan het totaal aantal meldingen.

** Anders is bijvoorbeeld toewijzing vordering schadevergoeding, tenuitvoerlegging van eerder opgelegde voorwaardelijke straf, schuldigverklaring zonder opleggen straf of maatregel.

5.4.4 *Minderjarigen betrokken bij pandemisch huiselijk geweld*

Net als voor de pre-pandemische periode, is voor de pandemische periode gekeken naar de meldingen waarbij minderjarigen betrokken waren. Hiertoe zijn de meldingen van ZSM-locatie A (alle meldingen van huiselijk geweld) en ZSM-locatie B (meldingen van kindermishandeling) gecombineerd. In Tabel 17 wordt voor zowel de pre-pandemische als de pandemische periode een overzicht gegeven van de meldingen waarbij minderjarigen betrokken waren. Tijdens de pandemie waren bij een significant groter deel van de incidenten minderjarigen betrokken dan voor de pandemie (46 vs 36 procent; $\chi^2(1) = 4,202$, $p < 0,05$).

Tabel 17. Betrokkenheid van minderjarigen bij meldingen van huiselijk geweld

	Pre-pandemisch	Pandemisch
Aantal meldingen waarbij minderjarige betrokken	74	104
Aantal minderjarigen betrokken per melding		
1	38 (52%)	48 (46%)
2	28 (38%)	37 (36%)
3	5 (7%)	12 (11%)
>3	2 (3%)	7 (7%)
Onbekend	1 (0,6%)	
Rol van de minderjarige(n)		
Getuige	60 (81%)	82 (79%)
Slachtoffer	8 (11%)	18 (17%)
Verdachte	6 (8%)	4 (4%)

De verdeling in de aard van het geweld tijdens de pandemie waarbij minderjarigen betrokken waren, komt overeen met de situatie voor de pandemie ($\chi^2(3) = 0,793$, $p = 0,851$); in drie op de vier incidenten ging het om fysiek geweld (75 procent), bij 6 procent van de incidenten was sprake van psychisch geweld (bijvoorbeeld bedreiging met de dood), in 4 procent van de incidenten ging het om vernieling en in de overige 15 procent was sprake van een combinatie, bijvoorbeeld fysieke mishandeling en vernieling.

Net als in de pre-pandemische periode, zijn tijdens de pandemie minderjarigen in de meeste gevallen als getuige bij huiselijk geweld betrokken. In Tabel 18 wordt getoond wat de relatie van de minderjarige getuige(n) in de melding is met degene die het geweld pleegt (verdachte) en degene op wie het geweld gericht is (slachtoffer). In het geval van minderjarige slachtoffers binnen de melding wordt eveneens aangegeven door wie dit geweld gepleegd is. Aangezien er soms meerdere combinaties binnen

één melding voorkomen, tellen de percentages op tot meer dan 100 procent. Minderjarigen zijn het vaakst getuige van geweld waarbij een van de (stief)ouders de verdachte is (75 procent). In mindere mate is de verdachte een (stief)broer of -zus van de minderjarige (8 procent), een ander familielid zoals een oom of tante (2 procent), iemand uit de kenniskring²⁹ van de minderjarige (4 procent) of een vreemde (1 procent). Voor slachtoffers geldt eveneens dat zij meestal een van de (stief)ouders van de betrokken minderjarige zijn (84 procent). Het komt ook voor dat een minderjarige getuige is van geweld richting een (stief) broer of -zus (4 procent) of iemand anders uit hun kenniskring (2 procent). Wanneer de minderjarige zélf slachtoffer was van huiselijk geweld, werd het geweld in de meeste gevallen gepleegd door een (stief) ouder. Voorts werden minderjarigen een aantal keer slachtoffer van geweld gepleegd door een (ex-)partner (2 procent), (stief)broer of -zus (2 procent), of iemand anders uit hun kenniskring (2 procent).

Tabel 18. Relatie van minderjarigen met andere betrokkenen tijdens de pandemie

	N (%)
Getuige van geweld door:	
(Stief)ouder	78 (75%)
(Stief)broer/zus	8 (8%)
Ander familielid	2 (2%)
Kenniskring	4 (4%)
Vreemde	1 (1%)
Getuige van geweld tegen:	
(Stief)ouder	87 (84%)
(Stief)broer/zus	4 (4%)
Kenniskring	2 (2%)
Zelf slachtoffer van geweld door:	
(Ex-partner)	2 (2%)
(Stief)ouder	13 (13%)
(Stief)broer/zus	2 (2%)
Kenniskring	2 (2%)
Totaal meldingen waarbij minderjarige betrokken	104 (100%)

29 In deze gevallen ging het meestal om een nieuwe partner van een van de ouders, die geen verzorgende rol ten opzichte van de minderjarige vervult of nog relatief nieuw in het leven van de minderjarige is.

Met betrekking tot minderjarige getuigen is geen sprake van een leeftijdsverschil voor en tijdens de coronamaatregelen ($t(1243) = -0,669$, $p = 0,503$). Minderjarigen die tijdens de pandemie slachtoffer werden van huiselijk geweld (12,7 jaar), zijn echter jonger dan minderjarigen die in de pre-pandemische periode slachtoffer werden van huiselijk geweld (14,5 jaar; $t(348) = 5,415$, $p < 0,001$). Minderjarigen die werden verdacht van huiselijk geweld, waren tijdens de pandemie juist iets ouder dan ervoor (16,1 vs 15,5 jaar; $t(138) = -2,778$, $p < 0,01$).

In Tabel 19 wordt weergegeven wie de zaken met minderjarige verdachten heeft afgedaan en wat de definitieve afdoeningsbeslissing was, voor en tijdens de pandemie. In zaken waarin er sprake was van een minderjarige verdachte, besloot de officier van justitie tijdens de pandemie in vijf gevallen om zelf de melding af te doen, en slechts in één geval de verdachte te dagvaarden voor de rechter. Voor de pandemie werden drie zaken afgedaan door de officier en drie zaken doorgestuurd naar de rechtbank.

Tabel 19. Afdoening van de zaken door de officier van justitie en door de rechter

	Pre-pandemisch (N = 6)		Pandemisch (N = 6)	
	OvJ	Rechter	OvJ	Rechter
Onvoorwaardelijke taakstraf		1		
Voorwaardelijke taakstraf		1		1
Onvoorwaardelijk sepot	1		4	
Voorwaardelijk sepot	2		1	
In januari 2021 nog niet afgehandeld		1		
Totaal	3	3	5	1

Naast de strafrechtelijke afdoening, waren er voor de minderjarige verdachten van huiselijk geweld ook andere gevolgen (Tabel 20). Er werd zowel voor als tijdens de pandemie het vaakst ingezet op hulpverlening specifiek voor minderjarigen, zoals begeleiding door Jeugdzorg of het Centrum voor Jeugd en Gezin. In geen enkel geval werd een THV of gedragsaanwijzing aan de minderjarige verdachte gegeven.

Tabel 20. Aanvullende gevolgen voor de minderjarige verdachte

	Pre-pandemisch	Pandemisch
Reclasseringstoezicht	1	2
(ambulante) behandeling		1
Begeleiding Veilig Thuis		1
Hulpverlening minderjarigen	5	3
GGZ	2	
Overig	3	1

Tot slot is gekeken naar de afdoening van zaken waarin de betrokken minderjarige zelf direct slachtoffer is van het huiselijk geweld. In totaal gaat het om 26 zaken waarin minimaal één minderjarige is aangemerkt als slachtoffer; 8 zaken voor de pandemie, en 18 zaken tijdens de pandemie. Het aantal zaken waarin minderjarigen zijn aangemerkt als slachtoffer van huiselijk geweld steeg tijdens de pandemie dus met 125%. In Tabel 21 wordt weergegeven tot welke afdoeningsbeslissing werd besloten voor de verdachten in deze zaken. Voor één zaak met een minderjarig slachtoffer is onbekend welke afdoeningsbeslissing werd genomen. Zowel voor als tijdens de pandemie besloot de officier in de meeste gevallen om de zaak zelf af te doen. Voor één zaak voor de pandemie bleef het ten tijde van de follow-up onbekend door wie de melding werd afgedaan. Deze zaak is buiten beschouwing gelaten. Tijdens de pandemie gaf de rechter voornamelijk meer onvoorwaardelijke taakstraffen in plaats van voorwaardelijke taakstraffen. De officier van justitie deed de zaken voor de pandemie alle af met een sepot, terwijl tijdens de pandemie meer variatie in de afdoeningen was.

Tabel 21. Afdoening van zaken met een minderjarig slachtoffer

	Pre-pandemisch (N = 7)		Pandemisch (N = 18)	
	OvJ	Rechter	OvJ	Rechter
Onvoorwaardelijke gevangenisstraf				1
Voorwaardelijke gevangenisstraf		1		2
Onvoorwaardelijke taakstraf		1		4
Voorwaardelijke taakstraf		3	1	3
Bijzondere voorwaarden		2	2	2
Onvoorwaardelijk sepot	2		6	
Voorwaardelijk sepot	2		3	
Vrijspraak				1
Totaal*	4	3	11	7

* De totalen zijn minder dan de som omdat in een zaak meerdere soorten straffen kunnen worden opgelegd, zoals een voorwaardelijke gevangenisstraf in combinatie met bijzonder voorwaarden.

6. Conclusies en discussie

6.1 Conclusie

In dit onderzoek is inzicht gegeven in de aard en omvang van meldingen van incidenten betreffende huiselijk geweld die aangemeld zijn bij ZSM en de wijze waarop deze meldingen op ZSM worden afgehandeld. De focus lag daarbij op huiselijk geweld waarbij minderjarigen zijn betrokken. Zo is bekeken in welke mate en op welke manier minderjarigen zijn betrokken bij de meldingen van huiselijk geweld en op welke wijze op ZSM aandacht is voor minderjarige betrokkenen bij huiselijk geweld. Voor het bestuderen van de aard en omvang van huiselijk geweld zijn alle meldingen die gedurende vijftien weken binnenkwamen bij een ZSM locatie (locatie A) bestudeerd. Om beter zicht te krijgen op de aard van de incidenten waarbij kinderen zijn betrokken, zijn de gegevens over alle meldingen bij ZSM-locatie A aangevuld met gegevens over de meldingen van kindermishandeling die in dezelfde periode binnenkwamen bij ZSM-locatie B. De werkwijze van ZSM is beschreven op basis van documenten en aanvullende interviews met medewerkers werkzaam bij de verschillende ketenpartners van beide ZSM-locaties. Gedurende het onderzoek brak de COVID-19-pandemie uit. Dit bood de mogelijkheid te onderzoeken welke invloed de coronapandemie tijdens de eerste maanden van deze crisis had op de aard en omvang van de meldingen van huiselijk geweld en de werkwijze en afhandeling van ZSM. Hiertoe zijn de meldingen van huiselijk geweld die tijdens de eerste vijftien weken van de pandemie (de zogenoemde pandemische periode) binnenkwamen bij ZSM-locatie A en meldingen van kindermishandeling tijdens deze periode bij ZSM-locatie B bekeken en vergeleken met een even lange periode voor de pandemie (de pre-pandemische periode). In de interviews met de medewerkers is gevraagd naar de gevolgen van de pandemie voor de ZSM-werkwijze.

De meldingen van huiselijk geweld die door ZSM worden behandeld, betreffen vooral fysiek geweld tegen de (ex-)partner in de woning van hen beiden of van een van hen. Bij in ieder geval een derde van de meldingen van huiselijk geweld waren een of meerdere minderjarigen betrokken. In de meeste gevallen waren zij getuige van het geweld tussen hun ouders of tussen een van hun ouders en een ander en soms was de minderjarige ook degene die de politie belde om melding te maken van het incident. Minder vaak zijn minderjarigen zelf het directe slachtoffer van geweld. In enkele gevallen was een minderjarige de verdachte van het geweld. In die gevallen was sprake van fysiek geweld tegen een ouder van het kind. Voor een derde van de zaken kon

uit het dossier niet worden opgemaakt of kinderen op enige manier waren betrokken bij het geweld van volwassen huisgenoten. De betrokkenheid van minderjarigen is dus waarschijnlijk een onderschatting van het werkelijke aantal incidenten waarbij kinderen waren betrokken.

Het doel van ZSM is een zorgvuldige en snelle beslissing op maat voor zaken van veelvoorkomende criminaliteit en het snel verschaffen van duidelijkheid over de afhandeling voor verdachten, slachtoffers en getuigen. Een belangrijk voordeel van deze werkwijze is de laagdrempelige samenwerking tussen de ketenpartners (waarvan de belangrijkste voor dit onderzoek worden gevormd door OM, politie, 3RO, RvdK, SHN, Halt, Veilig Thuis) doordat zij fysiek samenwerken in een kantoorruimte. Uit het dossieronderzoek bleek dat twee derde van de meldingen van huiselijk geweld door de officier van justitie wordt afgedaan, in negen op de tien zaken met een onvoorwaardelijk (72 procent) of voorwaardelijk sepot (21 procent). Wat de oorzaak is van het hoog aantal sepot is onduidelijk gebleken. Mogelijk speelt de over het algemeen moeizame bewijsvoering in huiselijk geweld zaken hierbij een rol.

Anders dan kon worden verwacht op basis van de literatuur (Anastario e.a., 2009; Curtis e.a., 2000; Kourti e.a., 2021; Piquero e.a., 2021; Rao, 2020; Van Koppen e.a., 2021) en de vele berichten in de media, kwamen in de eerste maanden van de coronapandemie, voorjaar van 2020, niet meer meldingen van huiselijk geweld binnen bij ZSM dan in een even lange periode in het najaar van 2019. De coronapandemie had wel effect op de aard van de incidenten waarvan melding werd gemaakt. Het geweld vond vaker dan voor de pandemie in huis plaats en vaker werd door getuigen melding gedaan van het geweld. De verdachten waren tijdens de pandemie vaker van het mannelijk geslacht en waren ook vaker eerder al verdachte geweest van geweld dan in de bestudeerde periode voor de pandemie. Het geweld was tijdens de pandemie minder vaak wederkerig van aard. Een belangrijke bevinding is dat tijdens de pandemie vaker minderjarigen betrokken waren bij een incident dan voor de pandemie. Dit verschil wordt veroorzaakt door meer meldingen waarbij een kind slachtoffer werd of getuige was van huiselijk geweld.

De maatregelen die werden genomen om de verspreiding van corona tegen te gaan, hadden veel invloed op de werkwijze en afhandeling bij ZSM. Het principe van ZSM, de gemakkelijke informatie-uitwisseling tussen ketenpartners, werd ernstig beperkt doordat de meeste medewerkers vanuit huis werkten en niet met elkaar in dezelfde ruimte aanwezig waren. Hierdoor verliep communicatie meer bilateraal in plaats van collectief. Bovendien bleek het uitwisselen van informatie telefonisch of per mail minder op te leveren dan in persoon, mogelijk omdat medewerkers minder vrijgevig waren in het delen van informatie. Voor ketenpartners met hulpverlenende taken bemoeilijkte de coronamaatregelen hun werk tevens doordat zij minder of geen huisbezoeken konden afleggen en alle hulpverlening via een video- of telefoonverbinding moest lopen. Hierdoor was minder zicht op wat zich in kwetsbare gezinnen afspeelde. Een andere pijler van ZSM kwam ook onder druk te staan door de corona-

maatregelen. Het snel afdoen van zaken werd bemoeilijkt door een ophoping van zaken en beperkte mogelijkheden om zittingen te houden. De veranderde werkwijze lijkt niet direct verband te houden met de uiteindelijke afdoening van zaken. Tijdens de coronapandemie besloot de officier van justitie even vaak de zaak zelf af te doen dan wel voor de rechter te laten komen. In die gevallen waarin de officier van justitie de zaak zelf afdeed, deed hij dat ten opzichte van de periode voor de pandemie vaker met een voorwaardelijk sepot en juist minder vaak met een onvoorwaardelijk sepot.

6.2 Discussie

Dit onderzoek naar huiselijk geweld, en in het bijzonder huiselijk geweld waarbij minderjarigen zijn betrokken, heeft betrekking op zaken die worden aangemeld bij ZSM. Dit betreft een groot aantal zaken waar nog niet eerder onderzoek naar is verricht en waarvan dientengevolge op geaggregeerd niveau geen beeld was. Net als in ander onderzoek naar huiselijk geweld betreft dit een selectieve groep. Het betreft ten eerste alleen zaken die door slachtoffers en getuigen gemeld zijn bij de politie. In situaties waar de politie een strafbaar feit vermoedt, wordt het strafrecht ingezet (zie Lünne-mann & Ter Woerds, 2021). Een belangrijk deel van de incidenten van huiselijk geweld waarvan aangifte is gedaan, wordt afgehandeld binnen ZSM. Dit geldt echter niet voor alle incidenten van huiselijk geweld. De meer ernstige zaken worden door de districts-recherche in onderzoek genomen en komen niet bij ZSM terecht. Het is niet bekend hoeveel van de meldingen van huiselijk geweld bij de politie vervolgens terechtkomen bij ZSM en hoe deze selectie in de praktijk precies plaatsvindt.

Voor het bestuderen van de meldingen van huiselijk geweld is gebruikgemaakt van strafdossiers. Deze dossiers vormen een rijke bron aan informatie omdat hierin alle informatie wordt opgenomen die betrekking heeft op de afhandeling van de zaak. Toch bleken de dossiers niet altijd alle gezochte informatie te bevatten. Zo was voor ongeveer een derde van de meldingen niet duidelijk of minderjarigen bij het incident betrokken waren omdat vooral informatie is opgenomen over de verdachte en het belangrijkste slachtoffer. Het is dus waarschijnlijk dat vaker minderjarigen betrokken waren bij een incident dan in dit onderzoek wordt gerapporteerd. Ook was uit de dossiers niet altijd op te maken of, en zo ja welke, hulpverlening was ingezet voor de verdachte, slachtoffer(s) of (minderjarige) getuigen. Om deze reden is de ingezette hulpverlening vermoedelijk een onderschatting. Een ander aspect dat onderbelicht is gebleven, is de besluitvorming. De verschillende ketenpartners wisselen veelal mondeling informatie uit en de officier van justitie bespreekt de melding vervolgens aan de beslistafel met de andere partners. De officier van justitie neemt alle informatie mee in het nemen van een beslissing over een afdoening of stuurt de zaak door naar de politierechter. Hoe daarbij de beschikbare informatie wordt gewogen om tot een oordeel te komen, is lastig te achterhalen omdat de besluitvorming niet of summier op schrift wordt gesteld.

Sinds de invoering van ZSM hebben verschillende strafrecht deskundigen hun kritiek en zorgen geuit op deze werkwijze (zie Van Lent e.a., 2016; Malsch, 2017; Malsch, 2018). Het huidige onderzoek betreft geen evaluatie van de ZSM-werkwijze en adresseert de geopperde kritiekpunten niet. Wel is de ZSM-werkwijze nauwgezet beschreven aan de hand van documenten en interviews met medewerkers van de verschillende ketenpartners. Op twee ZSM-locaties is van elke ketenpartner een medewerker geïnterviewd. Alleen van de politie zijn per locatie twee medewerkers geïnterviewd en van Halt is slechts op een locatie met een medewerker gesproken. Dit heeft veel gedetailleerde informatie opgeleverd over de werkwijze op ZSM en de specifieke taken en uitdagingen van de verschillende ketenpartners. De werkwijze van de twee ZSM-locaties verschilt op detailniveau. Het is daarom niet zeker of de verkregen informatie toepasbaar is op alle ZSM-locaties in Nederland. Ook op de vraag of, en in welke mate, de gereconstrueerde werkwijze op al deze locaties in de dagelijkse praktijk wordt gevolgd, geeft het onderhavige onderzoek geen antwoord. Desalniettemin geeft het onderzoek zicht op de mogelijkheden en beperkingen van de ZSM-werkwijze voor de afhandeling van huiselijk geweldzaken waar minderjarigen bij betrokken zijn. In geval van huiselijk geweld kan er sprake zijn van een acuut gevaarlijke situatie. De ZSM-werkwijze biedt mogelijkheden voor het OM en de politie om snel met de ketenpartners informatie uit te wisselen en in te grijpen. Opvallend in het huidige onderzoek was het groot aantal zaken dat, al dan niet voorwaardelijk, geseponeerd werd door het OM en het beperkt aantal zaken dat alsnog voor de rechter wordt gebracht. Wellicht worden zaken ook aangemeld bij ZSM als het bewijs zwak is, hetgeen in geval van huiselijk geweld vaak het geval is. Het hoog aantal septs vraagt om nader onderzoek. De strafdossiers bieden veelal weinig informatie over de besluitvorming en eventuele verdere hulpverlening. Het risico bestaat dat zaken van huiselijk geweld uit beeld raken bij justitie. Gezien de relatief grote kans op recidive van huiselijk geweld binnen een huishouden (Lünnemann & Ter Woers, 2021) en de grote gevolgen voor minderjarigen die betrokken zijn, is het van belang wel goed zicht te houden.

De coronapandemie vormde een unieke situatie die het mogelijk maakte de invloed te bestuderen van de maatregelen die werden genomen om het virus in te dammen op zowel de ZSM-werkwijze als de omvang en aard van meldingen op huiselijk geweld. Het is belangrijk hierbij in het oog te houden dat de maatregelen niet op iedereen een even grote invloed hebben gehad. Zo werkten mensen met een essentieel beroep nog steeds buiten de deur, maar voelden veel ondernemers juist enorme gevolgen van de pandemie. Werkende ouders met jonge kinderen moesten wekenlang alle ballen in de lucht houden, terwijl partners zonder kinderen opeens hun sociale leven zagen stilvallen en voltijds en zonder veel afleiding samen in huis waren. Voor de meeste kinderen geldt dat zij wekenlang niet naar school of opvang gingen, het contact met andere kinderen beperkt was en zij volledig op hun ouders waren aangewezen. Uit dit onderzoek blijkt dat de coronapandemie geen effect heeft gehad op het aantal meldingen van huiselijk geweld bij ZSM. Dit is niet in overeenstemming met de eerste wetenschappelijke studies naar dit vermeende effect. Hierbij moet worden opgemerkt dat in dit onder-

zoek is gekeken naar de effecten van de coronacrisis voor een relatief korte termijn bij twee ZSM-locaties. Deze periodes vielen beide in een ander seizoen: de pre-pandemische meldingen werden gevolgd in augustus tot en met november 2019, terwijl de pandemische meldingen werden gevolgd van maart tot en met juni 2020. De resultaten zouden dus kunnen worden vertekend door een eventueel seizoenseffect van huiselijk geweld. Daarnaast is het mogelijk dat de pandemie effect heeft gehad op het selectieproces voorafgaand aan de melding bij ZSM en dat de werkelijke omvang van huiselijk geweld wel veranderde. Dat de pandemie wel degelijk effect had op het huiselijk geweld in Nederland bleek onder meer uit het feit dat tijdens de pandemie, in vergelijking met de periode daarvoor, minderjarigen vaker betrokken waren bij de huiselijk-geweldincidenten.

6.3 Aanbevelingen

Aanbevelingen voor het OM en ketenpartners

De werkwijze op ZSM biedt mogelijkheden voor de afhandeling van veelvoorkomende zaken van huiselijk geweld. Vooral de snelheid en mogelijkheid tot het uitwisselen van informatie en het nemen van maatregelen door de verschillende ketenpartners kan de verdachte en het slachtoffer ten goede komen. De situatie tijdens de strenge coronamaatregelen waarin de steun op deze pijlers tijdelijk in mindere mate mogelijk was, onderschrijft de voordelen van de ZSM-werkwijze. De uitwisseling van informatie bleek per mail of telefonisch minder gemakkelijk te gaan; men was een stuk minder vrijgevig met het uitwisselen van informatie over een zaak. Niet alle ketenpartners mogen alle informatie over de zaak delen met andere ketenpartners. Op de gezamenlijke werkvloer lijkt dit minder problematisch te zijn dan toen velen vanuit huis moesten werken. Aanbevolen wordt meer duidelijkheid te scheppen over de mogelijkheden voor het binnen de regels uitwisselen van informatie tussen ketenpartners.

Veilig Thuis slaat op ZSM de brug tussen de zorg en het strafrecht en is idealiter nauw betrokken bij zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling. Veilig Thuis is echter (nog) geen vaste partner op ZSM, waardoor de (fysieke) betrokkenheid van Veilig Thuis verschilt per locatie. Zo is Veilig Thuis op ZSM-locatie A enkel tijdens kantooruren aanwezig, en dus niet 's avonds of in het weekend. Bij locatie B is Veilig Thuis meer op afstand betrokken. Omdat Veilig Thuis geen officiële ketenpartner is, mag het enkel algemene informatie over een verdachte of slachtoffer delen met de andere ketenpartners op ZSM. Hierdoor is het lastig voor de andere ketenpartners om bijvoorbeeld een inschatting te maken van de veiligheidssituatie in een gezin. Ook krijgt Veilig Thuis geen inzage in de afdoening van de zaak. Met name wanneer een zaak wordt doorverwezen naar de politierechter, raken verdachten en slachtoffers bij Veilig Thuis uit beeld. De roep om Veilig Thuis officieel een ketenpartner te maken, is er al langer. Zo werd al bekeken op welke manier Veilig Thuis zinvol kan samenwerken op ZSM Noord-Holland en liep bij ZSM Oost-Brabant een pilot waarin Veilig Thuis aanschoof

bij de ZSM-tafel. Het dient aanbeveling om de rol van Veilig Thuis bij alle ZSM-locaties te verstevigen zodat informatie-uitwisseling gemakkelijker wordt en sneller tot een zorgvuldige beslissing kan worden gekomen en indien nodig hulpverlening kan worden ingezet.

De strafdossiers zijn een rijke bron aan informatie over een zaak. Toch is het aan te bevelen drie zaken beter vast te leggen. Ten eerste moet de besluitvorming beter worden vastgelegd, waardoor duidelijk en controleerbaar is hoe beslissingen tot stand zijn gekomen. Ten tweede is uit de dossiers soms lastig op te maken welke acties door de verschillende ketenpartners zijn ondernomen. Zo was niet altijd duidelijk of hulpverlening was ingezet voor (minderjarige) slachtoffers of getuigen. Ten derde bleef voor relatief veel zaken onduidelijk of minderjarigen betrokken waren. Zeker bij zaken van geweld tussen (ex-)partners zijn vaak minderjarigen getuige van het geweld. Het getuige zijn van geweld tussen ouders is een passieve vorm van kindermishandeling, heeft gevolgen voor de ontwikkeling van het kind en vormt een risicofactor voor ouderschap in de toekomst. In de dossiers was lastig terug te vinden of minderjarigen betrokken waren en zo ja, om hoeveel minderjarigen het ging. Uit de dossiers kon veelal niet opgemaakt worden of hulpverlening is ingezet en of de veiligheidssituatie in het gezin voldoende is. Het gestructureerd en consequent vastleggen van deze componenten van een zaak helpt achteraf besluitvorming te reconstrueren, is van belang voor de realisatie van de juiste hulpverlening en is van belang als een verdachte op een later moment nog eens betrokken raakt bij een zaak, zodat de geschiedenis kan worden meegewogen in het proces.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

De rol van kinderen bij huiselijk geweld hoeft niet enkel meer aandacht in het strafdossier, ook onderzoek naar deze groep zou moeten worden geïntensiveerd en verdiept. Voor minderjarigen die slachtoffer worden of getuige zijn van huiselijk geweld, zou moeten worden bekeken wat de gevolgen voor hen zijn en hoe zij zo goed mogelijk kunnen worden geholpen om de negatieve gevolgen te beperken. Maar ook minderjarige daders van huiselijk geweld zijn een weliswaar beperkte, maar interessante groep waarover nog weinig bekend is. Nader onderzoek naar deze jonge daders en dit relatief onbekende fenomeen is dan ook nodig. Omdat het huiselijk geweld gepleegd door kinderen meestal tegen (een van de) ouders gericht is, kan worden verwacht dat de drempel voor het slachtoffer (de ouder) om melding te maken of aangifte te doen tegen het eigen kind groot is. De omvang van deze groep minderjarige daders is dus vermoedelijk veel groter dan in dit onderzoek naar boven is gekomen. Dat dergelijk geweld voor een minderjarige relatief ernstig is en de afhandeling en/of hulpverlening mogelijk bepalend is voor de verdere ontwikkeling van de minderjarige, maakt het extra belangrijk dit fenomeen nader te onderzoeken. Vragen die daarbij leidend zouden moeten zijn, zijn gericht op de problematiek en de verdere ontwikkeling na het incident van de minderjarige.

Twee derde van de zaken van huiselijk geweld op ZSM werd afgedaan door het OM, veelal door middel van een sepot. Uit de dossiers kon niet afgeleid worden wat de beweegredenen waren. Aanbevolen wordt hier nader onderzoek naar te verrichten. Ook is het relevant te bestuderen wat gebeurt nadat verdachten een afdoening van de officier van justitie of de politierechter krijgen opgelegd en wat gebeurt met een gezin waar hulpverlening wordt ingezet.

Het onderzoek heeft zich gericht op de aard en omvang van zaken van huiselijk geweld die op ZSM worden behandeld en de wijze van afdoening. Dit betreft een groot aantal zaken waar minderjarigen vaak bij betrokken zijn, met name als getuige van dit geweld. Het is niet bekend welk aandeel van bij de politie gemelde zaken wordt aangebracht bij ZSM en welk aandeel van de zaken terechtkomt terecht bij de recherche. Ook over de hieraan voorafgaande besluitvorming in de praktijk is weinig bekend. Aanbevolen wordt onderzoek te doen naar de besluitvorming over de afhandeling van zaken van huiselijk geweld waar minderjarigen bij betrokken zijn en, teneinde een compleet beeld te krijgen, ook de aard en omvang van zaken die bij de recherche terechtkomen te bestuderen.

Referenties

Aanwijzing huiselijk geweld en kindermishandeling, 2016. Geraadpleegd van <https://www.om.nl/onderwerpen/beleidsregels/aanwijzingen/jeugd---gezin---zedes/aanwijzing-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling-2016a003>.

L. Alink, F. Pannebakker, S. Euser, M. Bakermans-Kranenburg, T. Vogels & R. van IJzendoorn (2013). 'Kindermishandeling in Nederland anno 2010: De tweede nationale prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2010)'. *Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen* 91(7), 396-404.

L. Alink, M. Prevoo, S. van Berkel, M. Linting, M. Klein Velderman & F. Pannebakker (2019). *NPM-2017: Nationale Prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen*. Geraadpleegd van https://wodc.nl/binaries/2668G_volledige_tekst_tcm28-373868.pdf.

M. Anastario, N. Shehab & L. Lawry (2009). 'Increased gender-based violence among women internally displaced in Mississippi two years post-hurricane Katrina.' *Disaster Medical Public Health Preparedness*, 3: 18-26.

M.P. Ashby (2020). 'Initial evidence on the relationship between the coronavirus pandemic and crime in the United States'. *Crime Science* 9, 1-16.

M. Assink, C. van der Put, K. Kuiper, T. Mulder & G. Stams (2016). *Risicofactoren voor kindermishandeling: Een meta-analytisch onderzoek naar de risicofactoren voor seksuele mishandeling, fysieke mishandeling en verwaarlozing*. Geraadpleegd van <http://neja.nl/wp-content/uploads/2016/03/NEJA-Factsheet-Risicofactoren-Kindermishandeling.pdf>.

L. Bakker, B. Witkamp, M. Timmermans, J. Janssen & J. Lindenberg (2018). *Aard en omvang ouderenmishandeling*. Geraadpleegd van https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/2334/2810_volledige_tekst_tcm28-330541.pdf?sequence=2&isAllowed=y.

O.W. Barnett, C.L. Miller-Perrin & R.D. Perrin (1997). *Family violence across the lifespan: An introduction*. CA: Sage Publications.

- E.J. Baron, E.G. Goldstein & C.T. Wallace (2020). 'Suffering in silence. How COVID-19 school closures inhibit the reporting of child maltreatment'. *Journal of Public Economics* 190, 104258.
- K.A. Beijersbergen, D. Blokdijk & G. Weijters (2018). *Recidive na huiselijk geweld: Recidive onder daders van huiselijk geweld veroordeeld in de periode 2008-2013*. WODC (Cahier 2018-2).
- S.R. van Bommel, E.I. Simons & F. Noteboom (2020). *Effecten van Corona: Een analyse op basis van de digitale hulpverlening verzorgd door 'Chat met Fier'*. Geraadpleegd van <https://www.huiselijkgeweld.nl/publicaties/rapporten/2020/09/24/chat-met-fier-en-de-effecten-van-corona>.
- D.A. Black, R.E. Heyman & A.M. Smith Slep (2001). 'Risk factors for child physical abuse'. *Aggression and Violent Behavior*, 6: 121-188.
- A. ten Boom & B. Witkamp (2016). *De samenloop en samenhang van huiselijk geweld en kindermishandeling binnen gezinnen: Een literatuurverkenning* (Cahier 2016-7). Geraadpleegd van https://www.wodc.nl/binaries/cahier-2016-7-volledige-tekst_tcm28-124601.pdf.
- A. ten Boom & K. Wittebrood (2019). *De prevalentie van huiselijk geweld en kindermishandeling in Nederland*. Den Haag: WODC.
- A. ten Boom, K. Wittebrood, L. van Eijkern & R. Veenstra (2019, 25 maart). *Huiselijk geweld tegen volwassenen is vooral (ex-)partnergeweld*. Geraadpleegd van <https://ccv-secondant.nl/platform/article/huiselijk-geweld-tegen-volwassenen-is-vooral-ex-partnergeweld>.
- J. Currie & C. Spatz Widom (2010). 'Long-term consequences of child abuse and neglect on adult economic well-being'. *Child Maltreatment*, 15(2): 111-120.
- T. Curtis, B.C. Miller & E.H. Berry (2000). 'Changes in reports and incidence of child abuse following natural disasters'. *Child Abuse & Neglect*, 24(9): 1151-1162.
- C. Cyr, E.M. Euser, M.J. Bakermans-Kranenburg & M.H. van IJzendoorn (2010). 'Attachment security and disorganization in maltreating and high-risk families: A series of meta-analyses'. *Development and Psychopathology*, 22: 87-108.
- M. Daly & M. Wilson, (1998). *The truth about Cinderella: A darwinian view of parental love*. New Haven, CT: Yale University Press.

S. van Deuren, J. Kroese, M. van Dijk, V. Eichelsheim, A. Blokland & S. van de Weijer (2021). *Criminaliteit en huiselijk geweld: twee kanten van de medaille? De relatie tussen criminaliteit en huiselijk geweld*. Den Haag: Politie & Wetenschap. <https://www.politie-wetenschap.nl/publicatie/politiewetenschap/2021/criminaliteit-en-huiselijk-geweld-twee-kanten-van-dezelfde-medaille-366/>.

T. van Dijk, S. Flight, E. Oppenhuis & B. Duesmann (1997). *Huiselijk geweld: Aard, omvang en hulpverlening*. Geraadpleegd van http://huiselijkgeweld.ypos3.ypos.nl/doc/beleid/Huiselijk_geweld_1997.pdf.

T. van Dijk, M. van Veen & E. Cox (2010). *Slachtofferschap van huiselijk geweld: Aard, omvang, omstandigheden en hulpzoekgedrag*. Hilversum: Infomart.

S. Dijkstra (2016). 'Beweging brengen in complexe scheiding en complex ouderschap'. In: G. Frerks, T. Jongbloed & M. Uitslag. *Vechten, straffen en helen in mediation: Dilemma, paradox of contradictie* (p. 73-88). Antwerpen/Apeldoorn: Maklu.

S. Dijkstra, M. Lünemann, A. Boer, K. Lünemann & H. Moors (2019). *Huiselijk geweld en geweld in de publieke ruimte: Een meta-analytisch literatuur- en expertonderzoek naar de relatie tussen huiselijk geweld, kindermishandeling en geweld in de publieke ruimte*. Geraadpleegd van <https://www.verwey-jonker.nl/publicaties/2019/huiselijk-geweld-en-geweld-in-de-publieke-ruimte>.

M. Ellsberg & L. Heise (2005). *Researching violence against women: Practical guidelines for researchers and activists*. Washington DC: World Health Organization & PATH.

C.R. Emery (2011). 'Disorder or deviant order? Re-theorizing domestic violence in terms of order, power and legitimacy: A typology'. *Aggression and Violent Behavior*, 16(6): 525-540.

E. Erez (2002). 'Domestic violence and the criminal justice system: An overview'. *The Online Journal of Issues in Nursing*, 7(1).

H. Ferwerda (2007). *Met de deur in huis: Omvang, aard, achtergrondkenmerken en aanpak van huiselijk geweld in 2006 op basis van landelijke politiecijfers*. Geraadpleegd van <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-28345-53-b1.pdf>.

H. Ferwerda & M. Hardeman (2013). *Kijk... dan zie je het! Huiselijk geweld geteld en verdiept: Cijfers 2010 t/m 2012*. Arnhem: Bureau Beke.

D. Finkelhor, A. Shattuck, H.A. Turner & S. Hamby (2014). The lifetime prevalence of child sexual abuse and sexual assault assessed in late adolescence. *Journal of Adolescent Health*, 55(3): 329-333.

T. van Ham & H. Ferwerda (2012). *Geweld en geweldplegers: Naar een landelijke definitie*. Geraadpleegd van https://www.bureaubeke.nl/doc/2013/Notitie_Geweld_geweldplegers_gedefinieerd.pdf.

P.G.M. van der Heijden, M.J.L.F. Cruyff & G.H.C. van Gils (2009). *Omvang van huiselijk geweld in Nederland*. Geraadpleegd van https://www.wodc.nl/binaries/1573d-volledige-tekst_tcm28-69799.pdf.

J.J. Helton, T. Gochez-Kerr & E. Gruber (2017). 'Sexual abuse of children with learning disabilities'. *Child Maltreatment*, 23(2): 157-165.

M.H. van IJzendoorn, P. Prinzie, E.M. Euser, M.G. Groeneveld, S.N. Brilleslijper-Kater, A.M.T. van Noort-van der Linden, M.J. Bakermans-Kranenburg, F. Juffer, J. Mesman, M. Klein Velderman & M. San Martin Beuk (2017). *Kindermishandeling in Nederland anno 2005: De Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen (NPM-2005)*. Leiden Attachment Research Program, in opdracht van het WODC.

Inspectie Veiligheid en Justitie (2016). *Meer bekend maakt meer bemind. Over ZSM en de samenwerking met de Veiligheidshuizen*. Inspectie Veiligheid en Justitie & Ministerie van Veiligheid en Justitie, Den Haag.

M.P. Johnson, J.M. Leone & Y. Xu (2014). 'Intimate terrorism and situational couple violence in general surveys: Ex-spouses required'. *Violence Against Women*, 20(2): 186-207.

Kindertelefoon (2020). *Onderzoeksresultaten thema kindermishandeling*. <https://www.kindertelefoon.nl/resources/pdf-bestanden/handout-onderzoek-kindermishandeling.pdf>.

Kindertelefoon (2021). *Kindertelefoon voert meer gesprekken over emotionele problemen en huiselijk geweld*. <https://www.kindertelefoon.nl/nieuws-tweede-lockdown>.

L.M. van der Knaap, F. El Idrissi & S. Bogaerts (2010). *Daders van huiselijk geweld (287: Onderzoek en beleid)*. Geraadpleegd van https://research.tilburguniversity.edu/files/1197452/Knaap_Daders_huiselijk_geweld_110125_publishers_immediately.pdf.

A. Kourti, A. Stavridou, E. Panagouli, T. Psaltopoulou, C. Spiliopoulou, M. Tsolia, T.N. Sergeantanis & A. Tsitsika (2021). 'Domestic violence during the COVID-19 pandemic: A systematic review'. *Trauma, Violence & Abuse*, online first.

M.V. van Koppen, C.M.V. ter Weijden & J.M. Harte (2021). 'Het vermeende effect van de coronacrisis op de prevalentie en aard van huiselijk geweld: Een overzicht van veronderstellingen en empirische feiten'. *PROCES* 4, 194-211.

A. Kruize, M. Boendermaker & B. Bieleman (2015). *Monitor 2014 huiselijk geweld Twente: Metingen 2004-2013*. Geraadpleegd van <https://gemeenteraad.borne.nl/Vergaderingen/Politiek-Beraad-Open-Podium/2015/24-maart/19:30/Regiovisie-Aanpak-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling-in-Twente-1/6-Monitor-2014-Huiselijk-geweld-Twente-050814-def-web.pdf>.

D. Kurz (1989). 'Social science perspectives on wife abuse: Current debates and future directions'. *Gender & Society*, 3(4): 489-505.

F. Lamers-Winkelmann, N.W. Slot, B. Bijl & A.C. Vijlbrief (2007). 'Scholieren over mishandeling: Resultaten van een landelijk onderzoek naar de omvang van kindermishandeling onder leerlingen van het voortgezet onderwijs'. *Pedagogiek* 27(3): 220-235.

L. van Lent, M. Simon Thomas & P. van Kampen (2016). 'De ZSM-werkwijze in praktijk. Op zoek naar balans'. *Nederlands Juristenblad* 1884.

K.D. Lünemann & S. ter Woerds (2021). *Meer dan een ruzie. Politie in de netwerkaanpak van huiselijk geweld*. Den Haag: Politie & Wetenschap. <https://www.politieenwetenschap.nl/publicatie/politiekunde/2021/meer-dan-een-ruzie-367/#files>.

M. Malsch (2017). 'Is het totaal meer dan de som der delen? Toezichtsvormen op strafvorderlijk overheidsoptreden'. *Nederlands Juristenblad* 2278.

M. Malsch (2018). 'De afnemende rol van de rechtspraak: Is vervanging van de rechter mogelijk en wenselijk?' *Justitiële Verkenningen* 4, 49-63.

Ministerie van Algemene Zaken. (2020, 18 februari). *Welke vormen van eengerelateerd geweld zijn er?* Geraadpleegd op 20 februari 2020, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/eengerelateerd-geweld/vraag-en-antwoord/vormen-van-eengerelateerd-geweld>.

Ministerie van Justitie. (2006). *Huiselijk geweld (Fe&A 6697)*. Rijswijk: Ministerie van Justitie.

Ministerie van Justitie en Veiligheid, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport & Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2018, 25 april). *Geweld hoort nergens thuis: Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling*. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/beleidsnota-s/2018/04/25/geweld-hoort-nergens-thuis-aanpak-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling>.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2004, 22 april). *Wet op de Jeugdzorg*. Geraadpleegd van <https://maxius.nl/wet-op-de-jeugdzorg/artikel1/>.

Movisie. (2013). *Huiselijk geweld: Aard en omvang, gevolgen, hulpverlening en aanpak*. Geraadpleegd van <http://www.huiselijkgeweld.nl/>.

A.C. Nanhoe (2011). *Pionieren in de mannenopvang: Een evaluatiestudie na 2 1/2 jaar ervaring met de opvang en hulpverlening aan mannelijke slachtoffers van (dreiging van) geweld in afhankelijkheidsrelaties in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht*. Geraadpleegd van <https://www.eerenvrijheid.nl/binaries/eerenvrijheid/documenten/rapporten/2011/05/01/pionieren-in-mannenopvang/rapport-pionieren-mannenopvang.pdf>.

Nederlands Jeugdinstituut (z.d.). *Kindermishandeling: Kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld*. Geraadpleegd van <https://www.nji.nl/Vormen-Kinderen-die-getuige-zijn-van-huiselijk-geweld>.

R.E. Norman, R. de Byambaa, A. Butchart, J. Scott & T. Vos (2012). 'The long-term health consequences of child physical abuse, emotional abuse, and neglect: A systematic review and meta-analysis'. *PLOS Medicine*, 9(11): 1-31.

F.H. Norris, J.L. Perilla, J.K. Riad, K. Kaniasty & E.A. Lavizzo (1999). 'Stability and change in stress, resources, and psychological distress following natural disaster: Findings from hurricane Andrew'. *Anxiety Stress Coping*, 12: 363-396.

T. Pels, K. Lünemann & M. Steketee (2011). *Opvoeden na partnergeweld: Ondersteuning van moeders en jongeren van diverse afkomst*. Assen, Nederland: Koninklijke Van Gorcum.

A.R. Piquero, W.G. Jennings, E. Jemison, C. Kaukinen & F.M. Knaul (2021). 'Domestic violence during the COVID-19 pandemic: Evidence from a systematic review and meta-analysis'. *Journal of Criminal Justice*, 74.

S. Rao (2020). 'A natural disaster and intimate partner violence: Evidence over time'. *Social Science & Medicine*, <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2020.112804>.

M. Rezaeian (2013). 'The association between natural disasters and violence: A systematic review of the literature and a call for more epidemiological studies'. *Journal of Research in Medical Sciences*, 18(12): 1103-1107.

Risicotaxatie-instrument Huiselijk Geweld (RiGH) Versie 2.2 (2008). Ministerie van Justitie, Den Haag.

Rijksoverheid. 'Geweld hoort nergens thuis: Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling' (2018). *Programma voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in de periode 2018-2021*.

P.H. Rossi, M.W. Lipsey & G.T. Henry (2019). *Evaluation: A Systematic Approach* (8th edition). Sage Publications.

R. Römken & J. van Poppel (2007). *Bruikbaarheid van het risicotaxatie-instrument huiselijk geweld: Een eerste evaluatie*. Geraadpleegd van <https://www.politieacademie.nl/kennisonderzoek/kennis/mediatheek/PDF/03-15202.pdf>.

M. Simon Thomas, P.T.C. van Kampen, L. van Lent, M.J.W.A. Schiffelers, P.M. Langbroek & J.G. van Erp (2016). *Snel, betekenisvol en zorgvuldig: Een tussenevaluatie van de ZSM-werkwijze* (Vol. 4). Boom Juridische Uitgevers.

J. Snippe, M. Boendermaker, R. Mennes & B. Bieleman (2016). *Voor schatten geschikt: Vooronderzoek databronnen en methoden omvangschatting huiselijk geweld en kindermishandeling*. Geraadpleegd van https://www.wodc.nl/binaries/2668a-volledige-tekst_tcm28-74319.pdf.

M. Steketee, R. de Wildt, M. Compagner, M. van der Hoff & B. Tierolf (2020). *Kwetsbare gezinnen in tijden van Corona: Wat is de impact van de coronacrisis op kwetsbare gezinnen en de hulp die zij nodig hebben?* Verwey-Jonker Instituut.

M. Steketee, S. Dijkstra & K. Lünne-man (2017). 'Doorbreken van patronen: Intergenerationele overdracht van geweld'. *Tijdschrift voor Sociale Vraagstukken*, 53-83.

R.K. Thiara & C. Humphreys (2015). 'Absent presence: The ongoing impact of men's violence on the mother-child relationship'. *Child & Family Social Work*, 22(1): 137-145.

B. Tierolf, K. Lünne-mann & M. Steketee (2014). *Doorbreken geweldspatroon vraagt gespecialiseerde hulp: Onderzoek naar effectiviteit van de aanpak huiselijk geweld in de G4*. Geraadpleegd van <https://www.huiselijkgeweld.nl/binaries/huiselijkgeweld/documenten/publicaties/2014/06/04/doorbreken-geweldspatroon-vraagt-gespecialiseerde-hulp/verwey-jonker-instituut-doorbreken-geweldspatroon-vraagt-gespecialiseerde-hulp-20140501.pdf>.

K. de Vaan, S. Dijkstra & B. Witkamp (2016). *Verbetering gendersensitiviteit van prevalentieonderzoek huiselijk geweld: Advies*. Geraadpleegd van <https://www.regioplan.nl/wp-content/uploads/data/file/2015/15196-Advies-Gendersensitiviteit-prevalentieonderzoek-huiselijk-geweld-Regioplan-jul2016.pdf>.

H.C.J. van der Veen & S. Bogaerts (2010). *Huiselijk geweld in Nederland: Overkoepelend syntheserapport van het vangst-hervangst-, slachtoffer- en daderonderzoek 2007-2010*. WODC.

J. Verbruggen, A. Blokland, A.L. Robinson & C.D. Maxwell (2020). 'The relationship between criminal behaviour over the life-course and intimate partner violence perpetration in later life'. *European Journal of Criminology* 17(6), 784-805.

S. Vermeulen, S. van Berkel & L. Alink (2020). *Kindermishandeling tijdens de eerste lockdown*. Universiteit Leiden.

R. Vink, A. Goes, N. Doornink, A. Broerse, F. Pannebakker, R. van der Zwan & W. Schakenraad (2014). *Huiselijk geweld door kinderen en jongeren tegen hun ouders: Verkennend onderzoek* (TNO & Movisie). Geraadpleegd van <https://www.ouders.nl/sites/default/files/pdf/oudermishandeling-rapport.pdf>.

R.M. Vink, H. van den Broek, L.V. van Harten, E. Lenting & P. Elzinga (2015). *Huiselijk geweld gemeld en dan...?* TNO.

C.S. Widom (2017). 'Long-term impact of childhood abuse and neglect on crime and violence'. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 24(2): 186-202.

A.M.G. Zuiderwijk, B. Cramer, E.C. Leertouwer, M. Temürhan & A.L.J. Busker (2012). *Doorlooptijden in de strafrechtsketen. Ketenlange doorlooptijden en doorlooptijden per ketenpartner voor verschillende typen zaken*. Cahier 2012-1.

Bijlage 1: Informed consent

Deelname aan het onderzoek: Kinderen als slachtoffer, getuige of dader van huiselijk geweld

Hierbij verklaar ik dat ik bereid ben informatie te verstrekken en mijn kennis te delen voor het onderzoek 'Kinderen als slachtoffer, getuige of dader van huiselijk geweld', dat wordt uitgevoerd door de Vrije Universiteit Amsterdam, in samenwerking met het OM.

- Ik heb van de onderzoeker informatie gekregen over de inhoud, methode en het doel van het onderzoek. Ik heb hierover vragen kunnen stellen, die naar tevredenheid zijn beantwoord.
- Ik stem vrijwillig in met deelname aan dit onderzoek. Als ik afzie van deelname mag ik het gesprek op ieder moment beëindigen. Daarvoor hoef ik geen reden te geven.
- Ik begrijp dat mijn gegevens anoniem en vertrouwelijk worden verwerkt en niet herleidbaar zullen zijn naar mij als persoon. Ook gevoelige informatie over specifieke zaken die worden besproken wordt als vertrouwelijk behandeld en als zodanig verwerkt.
- Ik begrijp dat mijn gegevens niet aan derden worden verstrekt. Mijn gegevens kunnen wel met de betrokken onderzoekers van dit project worden gedeeld.
- Ik geef toestemming voor het opnemen van dit gesprek. Ik begrijp dat deze opname alleen wordt gebruikt voor het onderzoek.
- Als ik daar behoefte aan heb kan het uitgewerkte interview aan mij worden voorgelegd ter controle op onjuistheden.

Naam:

Datum:

.....

.....

Handtekening respondent:

Handtekening onderzoeker:

.....

.....

Bijlage 2: **Topiclijst interviews**

Interviews met ketenpartners ZSM

Introductie van het onderzoek

Dit onderzoek wordt uitgevoerd door de Vrije Universiteit Amsterdam in samenwerking met het OM, en wordt gefinancierd door Politie & Wetenschap. In dit onderzoek worden meldingen die betrekking hebben op huiselijk geweld en kindermishandeling onderzocht. Het doel van het onderzoek is meer inzicht te krijgen in de aard en omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling, en de wijze waarop de diverse zaken bij het OM worden afgehandeld en welke beslissingen hierbij worden genomen door de verschillende betrokken actoren (OM, politie, RN, RvdK, SHN, VT). Daarnaast zal in beeld worden gebracht hoe zaken van kindermishandeling zich verhouden tot andere vormen van huiselijk geweld. Het eindresultaat is een representatief beeld van:

1. de meldingen van huiselijk geweld die door de politie worden aangeleverd bij het OM waarbij een minderjarige betrokken is als slachtoffer, getuige of dader;
2. de wijze waarop huiselijk-geweldzaken waarbij minderjarigen betrokken zijn, worden opgepakt en afgehandeld;
3. de mate waarin kennis uit de wetenschap en instrumenten ter ondersteuning van het besluitvormingsproces voldoende aansluiten bij behoeften in de praktijk.

Het verloop van het interview

Het doel van dit interview is zicht te krijgen op het werkproces bij ZSM-tafels en de informatie die beschikbaar is. In het interview, dat ongeveer een halfuur zal duren, wordt gevraagd naar de processen op de ZSM-locaties en de specifieke rol van de verschillende instanties daarin, in het bijzonder bij zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling. Het interview wordt ten behoeve van de onderzoeksanalyse opgenomen.

Informed consent

Voorafgaand aan het interview neemt de onderzoeker het informed consent formulier met de respondent door. Door ondertekening van het formulier gaat de respondent officieel akkoord met deelname aan het interview.

Interview

Algemeen

- Wat is naar uw idee het aandeel zaken dat gaat over HG&KM op ZSM? Om hoeveel zaken gaat het ongeveer (per dag/week/jaar)?
- Worden naar uw idee alle zaken met betrekking tot huiselijk geweld ook als zodanig herkend/gedefinieerd? En worden naar uw idee alle zaken van kindermishandeling ook als zodanig gedefinieerd?
- Wat is de gang van zaken bij ZSM voor HG&KM-zaken? Wat zijn zaakspecifieke knelpunten/moeilijkheden?
- Wanneer worden zaken binnen het strafrecht aangemerkt als huiselijk geweldzaken en wanneer binnen de Jeugdwet en Wmo? Wanneer is welke wet van toepassing? Wat zijn hiervoor de criteria?

Instanties

- Wat is de rol van [instantie respondent] binnen ZSM?
- Is [instantie respondent] alle dagen aanwezig op ZSM? Hoe gaat dat in het weekend?
- Kunt u beschrijven wat uw rol is binnen ZSM/[instantie]?
- Welke informatie wordt voorafgaand aan u aangeleverd om de zaak te beoordelen?
- Wat voor soort informatie wordt door uw instantie aangeleverd op ZSM (voor HG&KM-zaken)? Welke protocollen/instrumenten worden hiervoor gebruikt?
- Wie bepaalt of uw instantie deelneemt aan ‘de spreektafel’?
- Welke informatie/procedure wordt gebruikt om te bepalen of uw instantie deelneemt aan ‘de spreektafel’?
- Wat voor soort informatie wordt door u besproken aan ‘de spreektafel’? Is dit in de vorm van een advies of enkel objectieve informatie?
- Welke protocollen/instrumenten worden binnen ZSM gebruikt om de informatie te verwerken?
- Hoe wordt informatie aan de spreektafel verwerkt/gerapporteerd/verspreid? Wie heeft toegang tot die rapportage?
- Op welke wijze is uw instantie betrokken bij de afhandeling/afdoening van HG&KM-zaken?
- Welke afwegingen worden er gemaakt bij de afhandeling van zaken?
- Welke afwegingen worden er specifiek gemaakt bij HG-zaken waarbij minderjarigen betrokken zijn?
- Wat gebeurt bij HG&KM-zaken met de slachtoffers? Op welke manier worden zij betrokken bij de bespreking van de zaak op ZSM?
- Zijn er naar uw mening nog andere zaken nodig voor de behandeling van HG/Ki-Mi-zaken op ZSM? / Waar ontbreekt het nog aan bij de behandeling van HG/Ki-Mi-zaken op ZSM?

Afronding

- Heeft u nog aanvullingen?
- Zou ik u mogen benaderen als ik nog vragen heb? Bijvoorbeeld per e-mail?

Bijlage 3: **Scoringsinstrument meldingen**

Onderzoek Huiselijk geweld/kindermishandeling | Dataverzameling Meldingen ZSM

Dit project wordt uitgevoerd door de Vrije Universiteit Amsterdam in samenwerking met het OM, en wordt gefinancierd door Politie & Wetenschap. In dit onderzoek worden, bij twee ZSM-tafels in Nederland, meldingen die betrekking hebben op huiselijk geweld en kindermishandeling onderzocht. Het doel is meer inzicht krijgen in de aard en omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling, en de wijze waarop de diverse zaken bij het OM worden afgehandeld en welke beslissingen hierbij worden genomen door de verschillende betrokken actoren (OM, politie, RN, RvdK, SHN, VT). Daarnaast willen we in beeld brengen hoe zaken van kindermishandeling zich verhouden tot andere typen huiselijk geweld. Het eindresultaat is een representatief beeld van:

1. de meldingen van huiselijk geweld die door de politie worden aangeleverd bij het OM waarbij een minderjarige betrokken is als slachtoffer, getuige of dader;
2. de wijze waarop huiselijk-geweldzaken waarbij kinderen betrokken zijn, worden opgepakt en afgehandeld;
3. de mate waarin kennis uit de wetenschap en instrumenten ter ondersteuning van het besluitvormingsproces voldoende aansluiten bij behoeften in de praktijk.

Instructie voor het scoren van de melding

Van alle meldingen die betrekking hebben op huiselijk geweld (kindermishandeling, maar bijvoorbeeld ook mishandeling van ouderen of dieren) worden kenmerken genoteerd, onder andere met betrekking tot de aard van het gemelde feit en de relatie tussen de verdachte en het slachtoffer. Van alle meldingen waarbij een minderjarige betrokken is als dader, slachtoffer of getuige, zal een uitgebreide scorelijst worden ingevuld, waarbij onder andere wordt bekeken of er sprake is van kindermishandeling in de zin van de Jeugdwet, wat de inhoud van de (vermeende) kindermishandeling is, wat de rol van minderjarige(n) daarin is, wat de relatie is tussen dader en slachtoffer, wat de kenmerken en voorgeschiedenis met betrekking tot kindermishandeling en huiselijk geweld (in de zin van Jeugdwet en Wmo) zijn van zowel dader als slachtoffer, welke instanties betrokken zijn bij de afhandeling en wat er gebeurt met dader en slachtoffer naar aanleiding van de melding.

Variabele		Categorieën
1	Onderzoeker ID	
2	Datum van inzage/scoren melding	
Algemene gegevens zaak		
3	Zaaknummer ID	
4	Datum waarop de zaak is behandeld op ZSM	
5	Soort ZSM-melding	1. Vast-melding 2. Niet-vast-melding
Aard zaak		
6	Inhoud geweldsincident	
7	Aard van het geweld	1. Psychisch 2. Fysiek 3. Seksueel 4. Vernieling 5. Combinatie
8	Is er sprake van letsel?	1. Nee 2. Ja, licht 3. Ja, ernstig 4. Onbekend/onduidelijk
9	Beschrijving van het letsel	
10	Is gebruikgemaakt van een wapen of voorwerp?	
11	Was de verdachte tijdens het incident onder invloed?	1. Ja, alcohol 2. Ja, drugs 3. Ja, beide 4. Nee 5. Onbekend/onduidelijk
12	Was het slachtoffer tijdens het incident onder invloed?	1. Ja, alcohol 2. Ja, drugs 3. Ja, beide 4. Nee 5. Onbekend/onduidelijk
13	Toelichting op het middelengebruik tijdens het incident	
14	Relatie tussen verdachte en slachtoffer	1. (Ex-)partner 2. Ouder/kind 3. Familielid 4. Huisgenoot 5. Kenniskring 6. Kind/ouder
15	Toelichting op relatie verdachte/slachtoffer	
16	Categorie huiselijk geweld	1. (Ex-)partnergeweld 2. Kindermishandeling 3. Ouderenmishandeling 4. Kind-oudermishandeling 5. HG overig 6. Anders (overig) 7. Combinatie 8. Onduidelijk

Variabele		Categorieën
17	Toelichting op categorie geweld	
Kenmerken van incident		
18	Datum (eerste) incident	
19	Is er sprake van een reeks van incidenten?	
20	Datum melding incident	
21	Waar en door wie is melding gedaan van het geweld?	
22	Locatie incident	1. Thuis 2. Huis verdachte 3. Huis slachtoffer 4. Openbare ruimte 5. School 6. Sportvereniging 7. Anders, nl... 8. Meerdere locaties, nl... 9. Onbekend
23	Toelichting op locatie incident	
24	Aanleiding tot het geweld	
25	Frequentie van het geweld	1. Incidenteel 2. Structureel 3. Onduidelijk
26	Is er sprake van wederkerig geweld?	1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk
27	Toelichting op wederkerigheid geweld	
Minderjarige betrokken		
28	Is er een minderjarige betrokken bij de zaak?	1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk
29	Wat is de leeftijd van de minderjarige?	
30	Wat is de rol van de minderjarige?	1. Slachtoffer 2. Getuige 3. Dader 4. Combinatie
31	Toelichting op rol minderjarige	
32	Kindermishandeling in de zin van de Jeugdwet?	
33	Huiselijk geweld in de zin van de Wmo?	
34	Is sprake van hulpverlening m.b.t. de minderjarige?	1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk

Variabele		Categorieën
35	Soort & instantie hulpverlening	1. Maatschappelijk werk 2. Veilig Thuis 3. Centrum voor Jeugd en Gezin 4. Jeugdzorg 5. GGZ 6. Raad voor de Kinderbescherming 7. Opvang/uitplaatsing 8. Anders, nl...
Kenmerken en voorgeschiedenis VERDACHTE		
36	Gender	1. Man 2. Vrouw 3. Onbekend
37	Leeftijd van verdachte	
38	Is de verdachte eerder veroordeeld voor huiselijk geweld?	1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk
39	Is de verdachte eerder veroordeeld voor andere vormen van geweld?	1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk
40	Is de verdachte eerder veroordeeld voor een niet-gewelddadig delict?	1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk
41	Beschrijving historie veroordeling(en)	
42	Is de verdachte eerder slachtoffer geweest van huiselijk geweld?	1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk
43	Beschrijving historie slachtofferschap	
44	Welke instanties zijn eerder betrokken geweest bij verdachte?	1. Maatschappelijk werk 2. Veilig Thuis 3. Centrum voor Jeugd en Gezin 4. Jeugdzorg 5. GGZ 6. Reclassering 7. Ambulante hulpverlening 8. Anders, nl...
Kenmerken en voorgeschiedenis SLACHTOFFER		
45	Gender	1. Man 2. Vrouw 3. Onbekend
46	Leeftijd	
47	Eerder slachtofferschap bekend?	1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk
48	Beschrijving historie slachtofferschap	
49	Zijn er eerdere meldingen bekend van huiselijk geweld?	1. Ja, registratie politiesysteem 2. Ja, aangifte politie 3. Ja, melding Veilig Thuis 4. Ja, anders 5. Nee

Variabele		Categorieën
50	Welke instanties zijn eerder betrokken geweest bij slachtoffer?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Maatschappelijk werk 2. Veilig Thuis 3. Centrum voor Jeugd en Gezin 4. Jeugdzorg 5. GGZ 6. Reclassering 7. Ambulante hulpverlening 8. Opvang 9. Anders, nl...
51	Is slachtoffer eerder dader/verdachte geweest van huiselijk geweld?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk
52	Beschrijving historie ouderschap	
Afhandeling melding voor SLACHTOFFER		
53	Afhandeling melding voor slachtoffer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Schadevergoeding 2. Tijdelijk huisverbod 3. Contact- en/of locatieverbod 4. Begeleiding Veilig Thuis (Ambulante) behandeling 5. Mediation 7. Contact met SHN 8. Geen actie vanuit instanties 9. Geen gevolg vanwege slachtoffer (weigering)
54	Welke instanties zijn betrokken bij afhandeling voor slachtoffer?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Slachtofferhulp 2. Veilig Thuis 3. Maatschappelijk werk 4. (Ambulante) hulpverlening 5. Overig
Afhandeling melding voor VERDACHTE		
55	Reactie politie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Verdachte aangehouden 2. Aangifte opgenomen 3. VT-melding gedaan 4. Buurtonderzoek uitgevoerd 5. Getuigen gehoord 6. Adem-/bloedonderzoek 7. THV afgegeven (burgemeester) 8. Anders, nl...
56	Reactie Reclassering	<ol style="list-style-type: none"> 1. Informatie uit eerdere rapporten aangeleverd 2. Rapportage aangevraagd, maar niet voltooid 3. Rapportage uitgebracht 4. Geen actie 5. Anders, nl...
57	Reactie Raad voor de Kinderbescherming	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rapportage opgesteld over minderjarige 2. Informatie eerdere rapportage aangeleverd 3. Geen actie 4. Anders, nl...
58	Reactie Veilig Thuis	<ol style="list-style-type: none"> 1. Info uit eerdere meldingen aangeleverd 2. Betrokken binnen THV-kader 3. Veiligheidsafspraken/zorgplan 4. Geen actie 5. Anders, nl...

Variabele		Categorieën
59	Reactie Slachtofferhulp	<ol style="list-style-type: none"> 1. SHN heeft slachtoffer gesproken 2. SHN helpt slachtoffer met schadevergoeding/slachtofferverklaring 3. Kon geen contact met slachtoffer krijgen 4. Geen actie
60	Zijn er risicotaxatie-instrumenten gebruikt?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk
61	Welke instrumenten zijn gebruikt en wat kwam daar uit?	
62	Wat is de beslissing van de OvJ?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Afdoeningsbeslissing 2. Routeringsbeslissing
63	Datum beslissing OvJ	
64	Wat is de oorspronkelijke beslissing van de OvJ?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sepot ovw 2. Sepot vw 3. OM-hoorgesprek 4. Dagvaarden PR 5. Dagvaarden MK 6. Overig
65	Wat is bekend over argumentatie voor de beslissing?	
66	Uiteindelijke beslissing strafzaak	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sepot ovw 2. Sepot vw 3. Vrijspraak 4. Boete vw 5. Boete ovw 6. Taakstraf vw 7. Taakstraf ovw 8. Gevangenisstraf vw 9. Gevangenisstraf ovw 10. Bijzondere voorwaarden 11. Anders, nl...
67	Welke vormen van hulpverlening worden/zijn ingeschakeld?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tijdelijk huisverbod 2. Contact- en/of locatieverbod 3. Reclasseringstoezicht 4. (Ambulante) behandeling 5. Mediation 6. Veilig Thuis begeleiding 7. Maatschappelijk werk 8. Centrum voor Jeugd en Gezin 9. Jeugdzorg 10. GGZ 11. Anders, nl...
Aanvullende variabelen pandemische meldingen		
68	Pleegdatum tijdens coronalockdown?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ja 2. Nee 3. Onbekend
69	Wordt lockdown genoemd als aanleiding voor het incident?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ja, door slachtoffer 2. Ja, door verdachte 3. Ja, door beiden 4. Ja, door andere partij 5. Nee

Variabele		Categorieën
70	Was corona van invloed bij de aanhouding/ het politieonderzoek?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ja, verdachte dreigde met spugen/corona 2. Ja, verdachte had klachten 3. Ja, andere betrokkene had klachten 4. Ja, advocaat telefonisch bij verhoor 5. Ja, anders 6. Nee
71	Was corona van invloed op het strafproces?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ja, langere doorlooptijd 2. Ja, keuze afdoeningsbeslissing 3. Ja, lichtere straf 4. Ja, zwaardere straf 5. Nee

Leden Redactieraad Programma

Politie & Wetenschap

Voorzitter	prof. em. dr. ir. J.B. Terpstra Radboud Universiteit Nijmegen
Leden	mr. drs. C. Bangma Politie, Eenheid Midden-Nederland mw. mr. W.M. de Jongste Projectbegeleider Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum Ministerie van Justitie en Veiligheid dr. P.P.H.M. Klerks Raadadviseur Parket-Generaal, Openbaar Ministerie mr. drs. C. Loef Adviseur Gemeente Amsterdam mw. J. Overeem Politie, Eenheid Midden-Nederland prof. em. dr. P. van Reenen Van Reenen-Russel Consultancy b.v. Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM) Universiteit Utrecht mw. drs. M.H.M. van Tankeren Operational auditor/onderzoeker, Politie, Eenheid Den Haag
Secretariaat	Programmabureau Politie & Wetenschap Politieonderwijsraad Koninginnegracht 62 2514 AG Den Haag Postbus 25842 2502 HV Den Haag www.politeenwetenschap.nl

Uitgaven in de reeks Politiewetenschap

1. ***Kerntaken van de politie. Een inventarisatie van heersende opvattingen***
C.D. van der Vijver, A.J. Meershoek & D.F. Slobbe, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2001
2. ***Bevoegdheden overd(r)acht. Een onderzoek naar delegatie en mandaat van beheers-bevoegdheden in de politiepraktijk***
H.B. Winter & N. Struiksma, Pro Facto B.V., Universiteit Groningen, 2002
3. ***Sturing van politie en politiewerk. Een verkennend onderzoek tegen de achtergrond van een veranderende sturingscontext en sturingsstijl***
J. Terpstra, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2002
4. ***Woninginbrekers en zware jongens. Daders vanuit het voormalig Joegoslavië aan het woord***
M. van San, E. Snel & R. Boers, Risbo, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2002
5. ***Zeg me wie je vrienden zijn. Allochtone jongeren en criminaliteit***
F.M.H.M. Driessen, B.G.M. Völker, H.M. Op den Kamp, A.M.C. Roest & R.J.M. Mole-naar, Bureau Driessen, Utrecht, 2002
6. ***Op deugdelijke grondslag. Een explorerende studie naar private forensische accountancy***
J. van Wijk, W. Huisman, T. Feuth & H.G. van de Bunt, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2002
7. ***Voorbij de dogmatiek. Publiek-private samenwerking in de veiligheidszorg***
A.B. Hoogenboom & E.R. Muller, COT, Den Haag, 2003
8. ***Hennepteelt in Nederland. Het probleem van de criminaliteit en haar bestrijding***
F. Bovenkerk, W.I.M. Hogewind, D. Korf & N. Milani, Willem Pompe Instituut, Universiteit Utrecht, 2003
9. ***Politiekennis in ontwikkeling. Een onderzoek naar het verzamelen en veredelen van informatie voor het Politie Kennis Net***
I. Bakker & C.D. van der Vijver, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2003
- 10a. ***Politie en geweld. Een verkenning van politiereacties op geweldsincidenten in vier Nederlandse regiokorpsen***
C.J.E. In 't Velt, W.Ph. Stol, P.P.H.M. Klerks, H.K.B. Fobler, R.J. van Treeck & M. de Vries, NPA-Politie Onderwijs- en Kenniscentrum, LSOP, Apeldoorn, 2003

- 10b. ***Geweldige informatie? Onderzoek naar de informatiehuishouding van geweldsmel-
dingen bij de politie***
R. van Overbeeke, O. Nauta, A. Beerepoot, S. Flight & M. Rietveld, DSP-groep, Am-
sterdam, 2003
11. ***Blauwe Bazen. Het leiderschap van korpschefs***
R.A. Boin, P. 't Hart & E.J. van der Torre, Departement Bestuurskunde, Universiteit
Leiden/COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2003
12. ***Over de grens. Een verkenning van projecten voor probleemjeugd in Duitsland, En-
geland en Zweden***
I. van Leiden, G. Verhagen & H.B. Ferwerda, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arn-
hem, 2003
13. ***Integriteit in het dagelijkse politiewerk. Mening en ervaringen van politiemensen***
J. Naeyé, L.W.J.C. Huberts, C. van Zweden, V. Busato & B. Berger, Centrum voor Poli-
tiewetenschappen, VU Amsterdam, 2004
14. ***Politiestraatwerk in Nederland. Noodhulp en gebiedswerk: inhoud, samenhang, ver-
andering en sturing***
W. Ph. Stol, A.Ph. van Wijk, G. Vogel, B. Foederer & L. van Heel, Nederlandse Politie-
academie, Onderzoeksgroep, LSOP, Apeldoorn, 2004
15. ***De kern van de taak. Kerncompetenties van de politie als criterium voor de afbake-
ning van kerntaken in de praktijk***
A. Mein, A. Schutte & A. van Sluis, ES&E, Den Haag, 2004
16. ***Professionele dienstverlening en georganiseerde criminaliteit. Hedendaagse integri-
teitsdilemma's van advocaten en notarissen***
F. Lankhorst & J.M. Nelen, Vrije Universiteit Amsterdam, Faculteit der Rechtsgeleerd-
heid, Sectie Criminologie, Amsterdam, 2004
17. ***Paradoxaal Politiebestel. Burgemeesters, Openbaar Ministerie en Politiechefs over
de sturing van de politie***
L.W.J.C. Huberts, S. Verberk, K. Lasthuizen & J.H.J. van den Heuvel, Vrije Universiteit
Amsterdam/B&A Groep, 's-Gravenhage, 2004
18. ***Illegale vuurwapens in Nederland: smokkel en handel***
A.C. Spapens & M.Y. Bruinsma, IVA, Tilburg, 2004
19. ***Samenwerking en netwerken in de lokale veiligheidszorg***
J. Terpstra & R. Kouwenhoven, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraag-
stukken, Universiteit Twente, 2004
20. ***Uit balans: politie en bestel in de knel. State-of-the-art: bundeling van kennis en inzicht***
H.G. van de Bunt, A.B. Hoogenboom, L.W.J.C. Huberts, E.R. Muller, J. Terpstra, C.D. van
der Vijver & C. Wiebrens, 2004 Redactie: G.C.K. Vlek, C. Bangma, C. Loef & E.R. Muller
21. ***Politie en media. Feiten, fictie en imagopolitiek***
H. Beunders & E.R. Muller, Erasmus Universiteit Rotterdam/COT, Instituut voor Vei-
ligheids- en Crisismanagement, Leiden, 2005 (2e druk 2009)
22. ***Integriteit van de politie. State-of-the-art: wat we weten op basis van Nederlands onderzoek***
L.W.J.C. Huberts & J. Naeyé, Centrum voor Politie- en Veiligheidswetenschappen/
Vrije Universiteit, Amsterdam, 2005

-
23. ***De sociale organisatie van mensensmokkel***
R. Staring, G. Engbersen, H. Moerland, N. de Lange, D. Verburg, E. Vermeulen & A. Weltevrede; m.m.v. E. Heyl, N. Hoek, L. Jacobs, M. Kanis & W. van Vliet, Erasmus Universiteit Rotterdam: Criminologie – Sociologie – Risbo, 2005
24. ***In elkaars verlengde? Publieke en private speurders in Nederland en België***
U. Rosenthal, L. Schaap J.C. van Riessen, P. Ponsaers & A.H.S. Verhage, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag/Universiteit Gent, 2005
25. ***De strafrechtelijke rechtshulpverlening van Nederland aan de lidstaten van de Europese Unie. De politieke discussie, het juridische kader, de landelijke organisatie en de feitelijke werking***
C.J.C.F. Fijnaut, A.C. Spapens & D. van Daele, Universiteit van Tilburg, Vakgroep Strafrechtwetenschappen, 2005
26. ***Niet zonder slag of stoot. De geweldsbevoegdheid en doorzettingskracht van de Nederlandse politie***
J. Naeyé, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Vrije Universiteit Amsterdam, 2005
27. ***Preventief fouilleren. Een analyse van het proces en de externe effecten in tien gemeenten***
E.J. van der Torre & H.B. Ferwerda, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag/Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2005
28. ***Zedenmisdriften in Nederland. Aangiften- en verdachtenanalyses op basis van HKS-gegevens***
A.Ph. van Wijk, S.R.F. Mali, R.A.R. Bullens, L. Prins & P.P.H.M. Klerks, Politieacademie Onderzoeksgroep, Apeldoorn, Vrije Universiteit Amsterdam. KLPD, 2005
29. ***Groepszedenmisdriften onder minderjarigen. Een analyse van een Rotterdamse casus***
I. van Leiden & J. Jakobs, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2005
30. ***Omgaan met conflictsituaties: op zoek naar goede werkwijzen bij de politie***
O. Adang, N. Kop, H.B. Ferwerda, J. Heijnemans, W. Olde Nordkamp, P. de Paauw & K. van Woerkom, Onderzoeksgroep Politieacademie, Apeldoorn/Advies en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2006
31. ***De strategische analyse van harddrugsscenes. Hoofddlijnen voor politie en beleid***
E.J. van der Torre, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2006
- 32a. ***Cijfers en stakeholders. Prestatiesturing en de gevolgen voor de maatschappelijke en politiekbestuurlijke relaties van de politie***
A. van Sluis, L. Cachet, L. de Jong, C. Nieuwenhuyzen & A. Ringeling, Centre for Local Democracy, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2006
- 32b. ***Operationele betrokkenheid. Prestatiesturing en bedrijfsvoering Nederlandse politie***
A.B. Hoogenboom, Nivra-Nyenrode, Breukelen, 2006
- 32c. ***Op prestaties gericht. Over de gevolgen van prestatiesturing en prestatieconvenanten voor sturing en uitvoering van het politiewerk***
M.P.C.M. Jochoms, F. van der Laan, W. Landman, P.S. Nijmeijer & A. Sey, Politieacademie, Apeldoorn/Twynstra Gudde, Amersfoort/Universiteit van Amsterdam, 2006

33. ***Het nieuwe bedrijfsmatig denken bij de politie. Analyse van een culturele formatie in ontwikkeling***
J. Terpstra & W. Trommel, IPIT Instituut voor Maatschappelijke Veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente 2006
34. ***De legitimiteit van de politie onder druk? Beschouwingen over grondslagen en ontwikkelingen van legitimiteit en legitimiteitstoekenning***
Bundel onder redactie van C.D. van der Vijver & G.C.K. Vlek, IPIT Instituut voor Maatschappelijke Veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente/Politie & Wetenschap, 2006
35. ***Naar beginselen van behoorlijke politiezorg***
M.J. Dubelaar, E.R. Muller & C.P.M. Cleiren, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden, 2006
- 36a. ***Asielmigratie en criminaliteit***
J. de Boom, G. Engbersen & A. Leerkes, Risbo Contractresearch BV/Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2006
- 36b. ***Criminaliteitspatronen en criminele carrières van asielzoekers***
M. Althoff & W.J.M. de Haan, m.m.v. S. Miedema, Vakgroep Strafrecht en Criminologie, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Rijksuniversiteit Groningen, 2006
- 36c. ***'Ik probeer alleen maar mijn leven te leven'. Uitgeprocedeerde asielzoekers en criminaliteit***
A. Leerkes, Risbo Contractresearch BV/Erasmus Universiteit, Rotterdam; Amsterdamse School voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek/Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, 2006
37. ***Positie en expertise van de allochtone politiemedewerker***
J. Broekhuizen, J. Raven & F.M.H.M. Driessen, Bureau Driessen, Utrecht, 2007
38. ***Lokale politiechefs. Het middenkader van de basispolitiezorg***
E. J. van der Torre, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2007
39. ***Niet verschenen***
40. ***Conflict op straat: strijden of mijden? Marokkaanse en Antilliaanse jongeren in interactie met de politie***
N. Kop, Martin Euwema, m.m.v. H.B. Ferwerda, E. Giebels, W. Olde Nordkamp & P. de Paauw, Politieacademie, Apeldoorn, Universiteit Utrecht, 2007
41. ***Opsporing onder druk***
C. Liedenbaum & M. Kruijsen, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2008
42. ***Symbolen van orde en wanorde. Broken windows policing en de bestrijding van overlast en buurtverval***
B. van Stokkom, Centrum voor Ethiek, Radboud Universiteit Nijmegen, 2008
43. ***Verkeershandhaving: prestaties leveren, problemen aanpakken***
G. Meershoek & M. Krommendijk, IPIT, Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2008
44. ***De frontlinie van opsporing en handhaving. Stelselmatige bedreigingen door burgers als contrastrategie***
M.J.G. Jacobs, M.Y. Bruinsma & J.W.M.J. van Poppel, IVA Tilburg, 2008

-
- 45a. *'Kracht van meer dan geringe betekenis'. Deel A: Politiegeweld in de basispolitiezorg*
R. Bleijendaal, J. Naeyé, P. Chattellon & G. Drenth, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2008
- 45b. *'Kracht van meer dan geringe betekenis'. Deel B: Sturing en toetsing van de politieke geweldsbevoegdheid*
G. Drenth, J. Naeyé & R. Bleijendaal, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2008
- 45c. *Agressie en geweld tegen politiemensen. Beledigen, bedreigen, tegenwerken en vechten*
J. Naeyé & R. Bleijendaal, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2008
- 45d. *Belediging en bedreiging van politiemensen*
J. Naeyé, m.m.v. M. Bakker & C. Grijzen, Vrije Universiteit Amsterdam, 2009
- 45e. *Uitgangspunten voor politioptreden in agressie- en geweldssituaties*
J. Naeyé, Vrije Universiteit Amsterdam, 2010
46. *Wijkagenten en hun dagelijks werk. Een onderzoek naar de uitvoering van gebiedsgebonden politiewerk*
J. Terpstra, 2008
47. *Bijzonder zijn ze allemaal! Vergelijkend onderzoek naar reguliere en bijzondere opsporing*
W. Faber, A.A.A. van Nunen & C. la Roi, Faber Organisatievernieuwing, Oss, 2009
48. *Gouden bergen. Een verkennend onderzoek naar Nigeriaanse 419-fraude: achtergronden, dadenkenmerken en aanpak*
Y.M.M. Schoenmakers, E. de Vries Robbé & A.Ph. van Wijk, Politieacademie, Apeldoorn/Bureau Beke, Arnhem, 2009
49. *Het betwiste politiestel. Een vergelijkend onderzoek naar de ontwikkeling van het politiestel in Nederland, België, Denemarken, Duitsland, Engeland & Wales*
A. Cachet, A. van Sluis, Th. Jochoms, A. Sey & A. Ringeling, Erasmus Universiteit Rotterdam/Politieacademie, Apeldoorn/Korps landelijke politiediensten, Driebergen, 2009
50. *Leven met bedreiging. Achtergronden bij aangiften van bedreiging van burgers*
B. Bieleman, W.J.M. de Haan, J.A. Nijboer & N. Tromp, Intraval & Rijksuniversiteit Groningen, 2010
- 51a. *Het publieke belang bij private preventie. Een economische analyse van inbraakpreventiebeleid*
B.A. Vollaard, TILEC/Universiteit van Tilburg, 2009
- 51b. *Het effect van langdurige opsluiting van veelplegers op de maatschappelijke veiligheid*
B.A. Vollaard, TILEC/Universiteit van Tilburg, 2010
52. *Lokale politiek over politie*
T.B.W.M. van der Torre-Eilert, H. Bergsma & M.J. van Duin, met medewerking van R. Eilert, LokaleZaken, Rotterdam, 2010
- 53a. *Trainen onder stress. Effecten op de schietvaardigheid van politieambtenaren*
R.R.D. Oudejans, A. Nieuwenhuys & G.P.T. Willemsen, Vrije Universiteit Amsterdam, 2010
- 53b. *Schieten of niet schieten? Effecten van stress op schietbeslissingen van politieambtenaren*
A. Nieuwenhuys, G.P.T. Willemsen & R.R.D. Oudejans, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2012

- 53c. *Politievaardigheden onder stress. Het optimaliseren van aanhouding en zelfverdediging in de praktijk*
P.G. Renden, A. Nieuwenhuys, G.P.T. Willemsen & R.R.D. Oudejans, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2015
- 53d. *Effectief omgaan met acute stress. Effecten van aanleg en trainingservaring op de schietprestatie onder druk*
A. Landman, A. Nieuwenhuys & R.R.D. Oudejans, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2015
54. *Politie en publiek. Een onderzoek naar de communicatievormen tussen burgers en blauw*
H.J.G. Beunders, M.D. Abraham, A.G. van Dijk & A.J.E. van Hoek, DSP-groep, Amsterdam/Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2011
55. *Managing collective violence around public events: an international comparison*
O.M.J. Adang with cooperation from: S.E. Bierman, E.B. Brown, J. Dietermann, C. Putz, M. Schreiber, R. van der Wal, J. Zeitner, Police Science & Research Programme, Apeldoorn, 2011
56. *Stads- en regioscan in de grootste Brabantse gemeenten. De achtergronden van onveilige GVI-scores*
B.M.W.A. Beke, E.J. van der Torre, M.J. van Duin, COT, Den Haag; LokaleZaken, Rotterdam & Beke Advies, Arnhem, 2011
57. *De mythe ontrafeld? Wat we weten over een goed politieleiderschap*
W. Landman, M. Brussen & F. van der Laan, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2011
58. *Proactief handhaven en gelijk behandelen*
J. Svensson, H. Sollie & S. Saharso, Vakgroep Maatschappelijke Risico's en Veiligheid, Institute of Governance Studies, Universiteit Twente, Enschede, 2011
- 59a. *De sterkte van de arm: feiten en mythes*
J.H. Haagsma, T.M. Rumke, I. Smits, E. van der Veer & C.J. Wiebrens, Andersson Elffers Felix, Utrecht, 2012
- 59b. *Blauw, hier en daar. Onderzoek naar de sterkte van de politie in Nederland, België, Denemarken, Engeland & Wales en Nordrhein-Westfalen*
J.H. Haagsma, I. Smits, H. Waarsing & C.J. Wiebrens, Andersson Elffers Felix, Utrecht, 2012
60. *De nachtdienst 'verlicht'*
M.C.M. Gordijn, Rijksuniversiteit Groningen, 2012
61. *Opsporing Verzocht. Een quasi-experimentele studie naar de bijdrage van het programma Opsporing Verzocht aan de oplossing van delicten*
J.G. van Erp, F. van Gastel & H.D. Webbink, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2012
62. *Jeugdige zedendelinquenten en recidive. Een onderzoek bij jeugdige zedendelinquenten naar de voorspellende waarde van psychiatrische stoornissen en psychosociale problemen voor (zedendelinquente)recidive*
C. Boonmann, L.M.C. Nauta-Jansen, L.A. 't Hart-Kerkhoffs, Th.A.H. Doreleijers & R.R.J.M. Vermeiren, VUmc De Bascule, Duivendrecht, 2012
63. *Hoe een angstaas een jokkebrok herkent*
J. Jolij, Rijksuniversiteit Groningen, 2012

-
64. ***Politie en sociale media. Van hype naar onderbouwde keuzen***
A. Meijer, S. Grimmelikhuisen, D. Fictorie, M. Thaens, P. Siep, Universiteit Utrecht, Center for Public Innovation, Rotterdam, 2013
 65. ***Wapengebruik. Van inzicht in modus operandi naar een effectieve aanpak***
M.S. de Vries, Universiteit Twente, Enschede, 2013
 66. ***Politieverhalen. Een etnografie van een belangrijk aspect van politieculturen***
M.J. van Hulst, Tilburg University, Tilburg, 2013
 67. ***Recherchebazen. Een empirisch onderzoek naar justitieel politieleiderschap***
E.J. van der Torre, M.J. van Duin & E. Bervoets, LokaleZaken, Rotterdam, 2013
 68. ***Driehoeken: overleg en verhoudingen. Van lokaal tot nationaal***
E.J. van der Torre & T.B.W.M. van der Torre-Eilert, m.m.v. E. Bervoets & D. Keijzer, LokaleZaken, Rotterdam, 2013
 69. ***Overvallen vanuit daderperspectief. Situationele aspecten van gewelddadige, niet-gewelddadige en afgeblazen overvallen***
W. Bernasco, M.R. Lindegaard & S. Jacques, NSCR, Amsterdam, 2013
 70. ***Geweld tegen de politie. De rol van mentale processen van de politieambtenaar***
L. van Reemst, T. Fischer & B. Zwirs, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2013
 71. ***Vertrouwen in de politie: trends en verklaringen***
L. van der Veer, A. van Sluis, S. Van de Walle & A. Ringeling, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2013
 72. ***Mobiel banditisme. Oost- en Centraal-Europese rondtrekkende criminele groepen in Nederland***
D. Siegel, i.s.m. R. Koenraadt, D. Lyubenova, N. Sovre & A. Troscianczuk, Universiteit Utrecht, 2013
 73. ***De ontwikkeling van de criminaliteit van Rotterdamse autochtone en allochtone jongeren van 12 tot 18 jaar. De rol van achterstanden, ouders, normen en vrienden***
F.M.H.M. Driessen, F. Duursma & J. Broekhuizen, Bureau Driessen, Utrecht, 2014
 74. ***Speciaal blauw. Verschijningsvormen en overwegingen van specialisatie en despecialisatie binnen de Nederlandse politieorganisatie***
R.J. Morée, W. Landman & A.C. Bos, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2014
 75. ***Gevangene van het verleden. Crisissituaties na de terugkeer van zedendelinquenten in de samenleving***
M.H. Boone, H.G. van de Bunt & D. Spiegel, m.m.v. K. van de Ven, Erasmus Universiteit, Rotterdam, Universiteit Utrecht, 2014
 76. ***Brandstichters onder vuur. Een empirisch onderzoek naar zaken van brandstichting en hun daders***
L. Dalhuisen & F. Koenraadt, Universiteit Utrecht, 2014
 77. ***Van stadswacht naar nieuwe gemeentepolitie? Gemeentelijk toezicht en handhaving in de openbare ruimte***
T. Eikenaar & B. van Stokkom, Radboud Universiteit, Nijmegen, 2014
 78. ***Politiemensen over het strafrecht***
J. Kort, M.I. Fedorova & J.B. Terpstra, Radboud Universiteit, Nijmegen, 2014

79. ***Kijken, luisteren, lezen. De invloed van beeld, geluid en schrift op het oordeel over verdachtenverhoren***
M. Malsch, R. Kranendonk, J. de Keijser, H. Elffers, M. Konter & M. de Boer, NSCR, Amsterdam, 2015
80. ***De mentale gesteldheid van de familierechercheur. Een onderzoek naar werkgerelateerde stress en secundaire posttraumatische groei binnen een bijzondere groep politieambtenaren***
L.J.A. Bollen, M.C. Saan, M.J.J. Kunst, B.W.C. Zwirs & K.F. Kuijpers, Universiteit Leiden, 2015
81. ***Na de vrijlating. Een exploratieve studie naar recidive en re-integratie van jihadistische exgedetineerden***
D.J. Weggemans & B.A. de Graaf, Universiteit Leiden, Universiteit Utrecht, 2015
82. ***Dat heeft iemand anders gedaan! Een studie naar slachtofferschap en modus operandi van identiteitsfraude in Nederland***
L. Paulissen & J. van Wilsem, Universiteit Leiden, 2015
83. ***Demonstratieve kampementen***
B. Roorda, Rijksuniversiteit Groningen, 2015
84. ***Private ordebewaarders bij betogingen***
B. Roorda, Rijksuniversiteit Groningen, 2015
85. ***Spelen met weerbaarheid. Belemmerende patronen en doorbrekende handelingsperspectieven bij het ontwikkelen van basisteams***
W. Landman, R. Kouwenhoven & M. Brussen, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2015
86. ***'Onnodige' bureaucratie binnen het basispolitiewerk. Onderzoek naar de achtergronden van een hardnekkig verschijnsel***
J. Kort & J.B. Terpstra, Radboud Universiteit Nijmegen, 2015
87. ***Politie en GHB-problematiek op het platteland***
T. Nabben & D.J. Korf, Universiteit van Amsterdam, 2016
88. ***Basisteams in de Nationale Politie. Organisatie, taakuitvoering en gebiedsgebonden werk***
J. Terpstra, I. van Duijneveldt, T. Eikenaar, T. Havinga & B. van Stokkom, Radboud Universiteit Nijmegen, 2016
89. ***Samen of apart. De invloed van overleg tussen agenten bij het opstellen van het proces-verbaal***
A. Vredevelde, L. Kesteloo & P.J. van Koppen, Vrije Universiteit Amsterdam, 2016
90. ***Overvallen in beeld. Gedrag van daders, slachtoffers en omstanders***
M.R. Lindegaard, W. Bernasco & T. de Vries, Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving, Amsterdam, 2016
91. ***Boeven vangen. Een onderzoek naar proactief politieoptreden***
W. Landman & L. Kleijer-Kool, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2016
92. ***VVC onder de aandacht. Een onderzoek naar ZSM en de gevolgen voor het politiewerk***
R. Salet & J. Terpstra, m.m.v. P. Frielink, Radboud Universiteit Nijmegen, 2017
93. ***De mogelijke meerwaarde van bodycams voor politiewerk. Een internationaal literatuuronderzoek***
S. Flight, Sander Flight Onderzoek & Advies, Amsterdam, 2017

-
- 93A *Focus. Evaluatie pilot bodycams Politie Eenheid Amsterdam 2017-2018*
S. Flight, Sander Flight Onderzoek & Advies, Amsterdam, 2019
- 93b *Evaluatie bodycams Landelijke Eenheid; Proeftuin bodycams Dienst Infrastructuur 2018*
S. Flight, Sander Flight Onderzoek & Advies, Amsterdam, 2019
94. *Criminele families in Noord-Brabant. Een verkenning van generatie-effecten in de georganiseerde misdaad*
H. Moors & T. Spapens, EMMA, Den Haag; Tilburg University, Tilburg, 2017
95. *Effectiviteit van het verdachtenverhoor. Een veldstudie naar de relatie tussen verhoortechnieken, de verklaring van verdachten en de aanwezigheid van de advocaat in zware zaken*
W.J. Verhoeven & E. Duinhof, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2017
96. *Van meerdere markten thuis? Overlap in markten van zware en georganiseerde misdaad en de consequenties voor de opsporing*
T. Spapens, m.m.v. M. Bruinsma, Tilburg University, Tilburg, 2017
97. *Horen, zien en zwijgen. Opsporing in dorpen en stadsbuurten met een gesloten leefgemeenschap*
E. Bervoets & M. Bruinsma, Bureau Bervoets, Amersfoort, 2017
98. *Geweld tegen hulpverleners in de psychiatrie. Aard, omvang en aangifte bij de politie*
J.M. Harte, I. van Houwelingen & M.E. van Leeuwen, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2017
99. *Geëiste en opgelegde straffen bij de strafrechtelijke afhandeling van georganiseerde criminaliteit. Rapportage in het kader van de vijfde ronde van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit*
C.G. van Wingerde & H.G. van de Bunt, Erasmus School of Law, Rotterdam, 2017
100. *Doorgroeiers in de misdaad. De criminele carrières en achtergrondkenmerken van jonge daders van een zwaar delict*
V. van Koppen, V. van der Geest & E.R. Kleemans, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2017
101. *Profielen van Nederlandse outlawbikers en Nederlandse outlawbikerclubs*
A. Blokland, W. van der Leest & M. Soudijn (m.m.v. E. Kleinheerenbrink & I. van Die), Leiden Law School, Leiden, 2017
102. *Verdachten van terrorisme in beeld. Achtergrondkenmerken, 'triggers' en eerdere politiecontacten*
F. Thijs, E. Rodermond & F. Weerman, Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving, Amsterdam, 2018
103. *Burgemeesters in cyberspace. Handhaving van de openbare orde door bestuurlijke maatregelen in een digitale wereld*
W. Bantema, S.M.A. Twickler, S.A.J. Munneke, M. Duchateau & W.Ph. Stol, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden; Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, 2018
104. *Een bittere pil. Het fenomeen en de aanpak van illegale medicijnenhandel*
I. van Leiden, A. Lenders & H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem, 2018
105. *Vastzitten zonder straf. Over inverzekeringstellingen en schadevergoedingen op basis van artikel 89 Sv*
P. Kruize & P. Gruter, Bureau Ateno, Amsterdam, 2018

- 106. *'Ik hou het hier wel uit, hoor'. Mentale weerbaarheid binnen de districtsrecherche***
H. Sollié, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2018
- 107. *Bestuurlijke bevoegdheden, politie en de lokale aanpak van onveiligheid***
R. Salet & H. Sackers, Radboud Universiteit, Nijmegen, 2019
- 108. *Politie en actief burgerschap: een veilig verbond? Een onderzoek naar samenwerking, controle en (neven)effecten***
V. Lub & T. de Leeuw, m.m.v. A.S. Leerkes & R.J. Kleinhans, Bureau voor Sociale Argumentatie, Rotterdam; Erasmus Universiteit, Rotterdam; Bureau voor Maatschappij, Veiligheid & Deviantie, Rotterdam, 2019
- 109. *Wijkagenten en veranderingen in hun dagelijks werk. Verslag van een onderzoek***
J. Terpstra, m.m.v. A. Evers, Radboud Universiteit, Nijmegen, 2019
- 110. *Naar een efficiëntere noodhulp? Een verkennend actieonderzoek***
A. Scholtens & I. Helsloot, m.m.v. S. Kraaijenbrink, J. Vlagsma, M. Jürgens, D. Mouris & M. Eising, Crisislab, Renswoude, 2019
- 111. *Bestrijding van Outlaw Motorcycle Gangs. Een rechtsvergelijkende studie naar de aanpak van onrechtmatige organisaties in rechtsstatelijk perspectief.***
J. Koornstra, B. Roorda, M. Vols & J.G. Brouwer, Rijksuniversiteit Groningen, 2019
- 112. *Politiestraatgezag en (on)gehoorzaam burgergedrag***
A. Scholtens, M. Helsloot, I. Helsloot, Crisislab, Renswoude, 2019
- 113. *Verkeershandhaving op Nederlandse autosnelwegen; Evaluatie van de werkwijze van het Team EVT, de effecten en de acceptatie van politiecontroles***
Ch. Goldenbeld, A. Stelling-Kończak, S. van der Kint, SWOV, Den Haag, 2019
- 114. *Zuiver op de graat? Over de betrokkenheid van de visserij bij maritieme drugsmokkel***
S. Mehlbaum, K. van den Akker, A. Verweij, A. Wester m.m.v. R. van der Borden en M. Dekker, Mehlbaum Onderzoek, Halfweg 2021

Kinderen als slachtoffer, getuige of dader van huiselijk geweld

Kinderen als slachtoffer, getuige of dader van huiselijk geweld

*Aard en afhandeling van door de politie bij ZSM
aangebrachte zaken van huiselijk geweld
waarbij minderjarigen zijn betrokken*

Vere van Koppen

Mieke Bruggeman

Rhianne Houston

Joke Harte

Meer informatie over deze en andere uitgaven kunt u verkrijgen bij:

Sdu Klantenservice

Postbus 20025

2500 EA Den Haag

tel.: (070) 378 98 80

website: www.sdu.nl

Omslagontwerp: Imago Mediabuilders, Amersfoort

Afbeelding omslag:

ISBN: 9789012407892

NUR: 600

© 2021 Sdu bv, Den Haag; Politie & Wetenschap, Den Haag; Vrije Universiteit Amsterdam, Afdeling Strafrecht en Criminologie, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich te wenden tot de Stichting PRO, Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp www.cedar.nl/pro. Voor het overnemen van een gedeelte van deze uitgave ten behoeve van commerciële doeleinden dient men zich te wenden tot de uitgever.

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, kan voor de aanwezigheid van eventuele (druk)fouten en onvolledigheden niet worden ingestaan en aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever deswege geen aansprakelijkheid voor de gevolgen van eventueel voorkomende fouten en onvolledigheden. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photo print or other means without written permission from the authors.

Inhoudsopgave

Lijst van tabellen en figuren / 9

Lijst van afkortingen / 11

Samenvatting / 13

Samenwerking op ZSM / 14

Meldingen van huiselijk geweld / 14

Minderjarigen betrokken bij huiselijk geweld / 15

Huiselijk geweld tijdens de coronapandemie / 15

1. Inleiding / 17

1.1 Achtergrond / 17

1.2 Doel van het onderzoek / 18

1.3 Leeswijzer / 20

1.4 Toestemming en medewerking / 21

2. Literatuur / 23

2.1 Definities huiselijk geweld / 23

2.2 Daders en slachtoffers / 26

2.3 Onderzoek naar prevalentie / 28

2.4 Kinderen en huiselijk geweld: slachtoffer, getuige of dader / 31

3. Samenwerking en besluitvorming op ZSM / 35

3.1 Onderzoek naar de samenwerking en besluitvorming op ZSM / 35

3.2 De ZSM-werkwijze in theorie / 35

3.3 Methode / 39

3.3.1 Participanten / 39

3.3.2 Procedure / 40

3.3.3 Analyse / 40

3.4 De ZSM-werkwijze: proces en besluitvorming / 41

3.4.1 Procesbeschrijving / 41

3.4.2 Ketenpartner: het OM / 43

3.4.3 Ketenpartner: de politie / 44

3.4.4 Ketenpartner: de Reclassering (3RO) / 46

3.4.5 Ketenpartner: de Raad voor de Kinderbescherming / 47

3.4.6	Ketenpartner: Slachtofferhulp Nederland / 48
3.4.7	Extra partner: Veilig Thuis / 51
3.4.8	Extra partner: Halt / 53
3.5	Mogelijkheden en beperkingen werkwijze ZSM / 54
3.5.1	Mogelijkheden / 54
3.5.2	Beperkingen / 55
4.	Meldingen van huiselijk geweld bij ZSM / 59
4.1	Huiselijk geweld en de betrokkenheid van minderjarigen / 59
4.2	Methoden / 59
4.3	Meldingen van huiselijk geweld / 61
4.3.1	Het incident en de melding / 61
4.3.2	De verdachte en het slachtoffer / 63
4.3.3	Follow-up: verdachten en slachtoffers / 66
4.4	De betrokkenheid van minderjarigen bij huiselijk geweld / 68
4.4.1	Het incident en de melding / 69
4.4.2	De verdachte en het slachtoffer / 70
4.4.3	Follow-up: verdachten en slachtoffers / 71
5.	Huiselijk geweld tijdens de coronapandemie / 73
5.1	De coronapandemie / 73
5.2	Rampen en huiselijk geweld / 74
5.3	De pandemie en ZSM / 77
5.3.1	Werkwijze op ZSM tijdens de pandemie / 77
5.3.2	Aard en omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling tijdens de pandemie / 78
5.4	De pandemie en de aard, omvang en afhandeling van meldingen van huiselijk geweld / 80
5.4.1	Het incident en de melding / 82
5.4.2	De verdachte en het slachtoffer / 84
5.4.3	De afhandeling van zaken tijdens de pandemie / 85
5.4.4	Minderjarigen betrokken bij pandemisch huiselijk geweld / 86
6.	Conclusies en discussie / 91
6.1	Conclusie / 91
6.2	Discussie / 93
6.3	Aanbevelingen / 95

Referenties / 99

Bijlage 1 Informed consent / 107

Bijlage 2 Topiclijst interviews / 108

Bijlage 3 Scoringsinstrument meldingen / 111

Leden Redactieraad Programma Politie & Wetenschap / 119

Uitgaven in de reeks Politiekunde / 121

Lijst van tabellen en figuren

- Tabel 1. Respondentenoverzicht / 40
- Tabel 2. Meldingen over de tijd uitgesplitst naar ZSM-locatie / 60
- Tabel 3. Type en aard huiselijk geweld / 62
- Tabel 4. Locatie van het incident / 63
- Tabel 5. Instanties betrokken bij verdachten en slachtoffers, voorafgaand aan de melding / 65
- Tabel 6. Hulp voor slachtoffers naar aanleiding van de melding / 66
- Tabel 7. Instanties betrokken bij verdachten, naar aanleiding van de melding / 67
- Tabel 8. Afdoening van de zaken door de officier van justitie en door de rechter / 68
- Tabel 9. Aantal zaken en betrokken minderjarigen / 69
- Tabel 10. Melder van het incident / 70
- Tabel 11. Rol van alle betrokken minderjarigen / 71
- Tabel 12. Hulpverlening gericht op de betrokken minderjarigen / 72
- Tabel 13. Incidenten huiselijk geweld pre- en pandemisch / 81
- Tabel 14. Kenmerken incident pre-pandemische en pandemische meldingen / 83
- Tabel 15. Kenmerken verdachten en slachtoffers pre-pandemische en pandemische meldingen / 84
- Tabel 16. Afdoening van de zaken door de officier van justitie en door de rechter / 85
- Tabel 17. Betrokkenheid van minderjarigen bij meldingen van huiselijk geweld / 86
- Tabel 18. Relatie van minderjarigen met andere betrokkenen tijdens de pandemie / 87
- Tabel 19. Afdoening van de zaken door de officier van justitie en door de rechter / 88
- Tabel 20. Aanvullende gevolgen voor de minderjarige verdachte / 88
- Tabel 21. Afdoening van zaken met een minderjarig slachtoffer / 89
-
- Figuur 1. Proces op ZSM / 41
- Figuur 2. Leeftijd van de verdachten uitgesplitst naar geslacht / 64
- Figuur 3. Gemiddelde leeftijd van het slachtoffer uitgesplitst naar de leeftijd van de verdachte / 65
- Figuur 4. Leeftijd van de betrokken minderjarigen uitgesplitst naar rol (n = 184) / 71
- Figuur 5. Schematische weergave van de dataverzameling / 81
- Figuur 6. Omvang van het aantal incidenten van huiselijk geweld per week / 82

Lijst van afkortingen

3RO	De drie Reclasseringsorganisaties
AMK	Advies en Meldpunten Kindermishandeling
BVH	Basisvoorziening Handhaving
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CIT	Crisis Interventie Team
GGZ	Geestelijke gezondheidszorg
GPS	Geïntegreerd Processysteem Strafrecht
HG	Huiselijk geweld
JDS	Justitieel Documentatiesysteem
KPC'er	Ketenprocescoördinator
NIFP	Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie
OM	Openbaar Ministerie
PTSS	Posttraumatische stressstoornis
RiHG	Risicotaxatie-instrument Huiselijk Geweld
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RvdK	Raad voor de Kinderbescherming
SHN	Slachtofferhulp Nederland
THV	Tijdelijk huisverbod
TRIP	Transactie in persoon
VT	Veilig Thuis
WHO	World Health Organization
ZSM	Zorgvuldig, snel en op maat
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum

Samenvatting

Jaarlijks worden tussen de 90.000 en 127.000 kinderen mishandeld, meestal door één van de (stief- of pleeg)ouders. Vaker nog zijn kinderen getuige van geweld tussen hun ouders. Internationaal onderzoek laat zien dat ervaringen in de kindertijd met huiselijk geweld langdurige en ernstige negatieve gevolgen hebben op het leven van deze kinderen en van hun naasten. Dagelijks komen meldingen van huiselijk geweld binnen bij de verschillende ZSM-locaties in Nederland. Binnen ZSM worden zaken van veelvoorkomende criminaliteit door verschillende partners (o.a. OM, politie, Veilig Thuis) besproken en streeft de officier van justitie ernaar binnen negen uur een besluit te nemen over het vervolg. Deze werkwijze heeft tot doel doelmatiger en effectiever op te treden tegen veelvoorkomende criminaliteit.

Hoewel huiselijk geweld en kindermishandeling alom wordt erkend als groot maatschappelijk probleem is nog veel onbekend over de precieze omvang en ernst. Wel is bekend dat de traditionele categorie van de man die zijn vrouwelijke (ex-)partner mishandelt de grootste groep vormt. Minder aandacht is er in onderzoek voor het feit dat kinderen hiervan vaak getuige zijn, waardoor zij indirect ook slachtoffer zijn van het huiselijk geweld. Bijna één op de tien scholieren zou ooit getuige zijn geweest van een fysieke confrontatie tussen hun ouders. Daarnaast laat internationaal onderzoek zien dat vier tot zestien procent van de kinderen (in welvarende landen) zelf fysiek wordt mishandeld. Bijna de helft van de minderjarige slachtoffers van huiselijk geweld is jonger dan vier jaar.

In eerder onderzoek wordt de omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling vaak gebaseerd op informant studies (leerkrachten, hulpverlening enz.) of zelfrapportage (onder oudere kinderen). Een groot aantal zaken van huiselijk geweld waarbij kinderen betrokken zijn, wordt aangemeld bij ZSM. Er is nog niet eerder onderzoek verricht naar de aard en omvang van deze zaken. Het doel van dit onderzoek is dan ook het in beeld brengen van de aard en omvang van meldingen van huiselijk geweld die binnenkomen bij ZSM, waarbij meer specifiek aandacht wordt besteed aan de rol van minderjarigen hebben bij deze incidenten. Tevens is de werkwijze op ZSM en de afhandeling van de meldingen in kaart gebracht. Dit betreft nadrukkelijk geen normatieve evaluatie van ZSM maar een reconstructie van de beoogde werkwijze. Hiertoe zijn op twee ZSM-locaties in Nederland medewerkers van de verschillende ketenpartners geïnterviewd over de gang van zaken bij ZSM voor zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling, de rol en processen van de ketenpartner waar de respondent werkzaam is en de samenwerking met andere ketenpartners op ZSM.

Samenwerking op ZSM

Uit de interviews met ketenpartners van ZSM komt naar voren dat de ketenpartners het als groot voordeel ervaren om fysiek in één ruimte samen te werken. De communicatie tussen partners over een zaak loopt daardoor effectief en snel; in plaats van het aanvragen van informatie en moeten wachten op het antwoord, kunnen medewerkers elkaar nu direct aanspreken en mondeling informatie over een verdachte of zaak uitwisselen. Dit brengt als belangrijke winst dat verdachte(n), slachtoffer(s) en getuige(n) snel duidelijkheid wordt verschaft over het vervolg van de zaak en eventuele interventies. Met name in zaken waarbij minderjarigen betrokken zijn, is het van belang dat direct kan worden ingegrepen om escalatie van het geweld te voorkomen en daarmee de veiligheid van de kinderen te verhogen. Het feit dat privacyregels ervoor zorgen dat niet alle partners alle informatie met elkaar mogen uitwisselen, wordt als belemmerend ervaren. De respondenten staan een meer pragmatische omgang met informatie voor, waarbij een beroep wordt gedaan op de professionaliteit van alle ketenpartners in de omgang met gevoelige informatie. Een ander knelpunt op ZSM hangt samen met de hulpverlening die in sommige zaken het liefst zo snel mogelijk wordt opgestart. Soms heeft Veilig Thuis meer tijd dan gewenst nodig om een veiligheidsplan op te stellen, waardoor de voorwaarden uit dit plan, zoals hulpverlening in een verplicht kader, niet kunnen worden opgenomen in de strafbeschikking. Voor ketenpartners op ZSM is het ook niet altijd duidelijk of en wanneer hulpverleningsinstanties (zoals de crisisdienst en de Geestelijke gezondheidszorg (GGZ)) opvolging geven aan een ZSM-afdoening of een gemaakte melding.

Meldingen van huiselijk geweld

Om meldingen van huiselijk geweld in kaart te brengen, zijn gedurende vier maanden alle binnenkomende meldingen van huiselijk geweld bij een ZSM-locatie in een grote stad in Nederland bestudeerd: kenmerken van het incident, de verdachte, het slachtoffer en de afhandeling van de zaak op ZSM. In augustus tot en met november 2019 kwamen maandelijks tussen 79 en 94 meldingen van huiselijk geweld binnen op de ZSM-locatie. Veruit de meeste meldingen (68 procent) hadden betrekking op een geweldsincident tussen partners of ex-partners, op grote voet gevolgd door incidenten waarbij een (meerderjarig) kind werd verdacht van geweld tegen een van de ouders (10 procent) of een ouder van geweld tegen zijn of haar kind (4 procent). Bij het grootste deel van de incidenten was de verdachte een man (85 procent) en het slachtoffer een vrouw (79 procent).

Twee derde van de zaken wordt afgedaan door de officier van justitie, in veruit de meeste gevallen met een sepot (93 procent). Kenmerkend voor zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling is dat sprake is van een een-op-eensituatie, waarbij het woord van de ene betrokkene tegenover dat van de andere staat. Dit leidt in de praktijk tot veel sepot omdat niet wettig en overtuigend kan worden bewezen welke betrokke-

ne(n) een strafbaar feit heeft of hebben gepleegd. In het geval van minderjarige slachtoffers of minderjarige getuigen moet de politie een weloverwogen keuze maken: kan het kind worden belast met het afleggen een (getuigen)verklaring of levert dit enkel meer schade op voor het kind? Het is voor kinderen uiteraard lastig om te verklaren tegen (een van) hun ouders; aan de andere kant kan het ook opluchten om te vertellen wat hem of haar is overkomen. Een derde van de zaken komt voor de rechter. In deze zaken is de afdoening gevarieerder. In een kwart van de zaken legt de rechter een (deels) voorwaardelijke taakstraf op, een vijfde van de zaken eindigt in een (deels) voorwaardelijke gevangenisstraf. In vijftien procent van de zaken wordt de verdachte vrijgesproken.

Minderjarigen betrokken bij huiselijk geweld

Bij ongeveer een derde van de meldingen van huiselijk geweld die bij de ZSM-locatie binnenkwamen, is bekend dat een minderjarige betrokken was. Omdat voor nog eens een derde van de meldingen niet bekend is of een minderjarige betrokken was, wordt de betrokkenheid van minderjarigen waarschijnlijk onderschat. Van de meldingen waarbij minderjarigen betrokken waren, waren zij in driekwart van de gevallen getuige van het geweld. Een op de vijf minderjarigen was zelf direct slachtoffer van huiselijk geweld (en vaak waren daar eveneens minderjarige broertjes of zusjes getuige van) en een op de twintig minderjarigen werd zelf verdacht van geweld in de huiselijke kring. Minderjarige getuigen zijn gemiddeld zeven jaar, slachtoffers tien jaar en verdachten zestien jaar oud. Zaken van huiselijk geweld waarbij minderjarigen zijn betrokken, komen vaker voor de rechter (45 procent) dan bij alle zaken van huiselijk geweld het geval is.

Huiselijk geweld tijdens de coronapandemie

De uitbraak van de coronapandemie ten tijde van het onderzoek bood een uitgelezen kans om de invloed van de isolerende maatregelen op de aard en omvang van huiselijk geweld te onderzoeken. Eerder onderzoek laat zien dat huiselijk geweld opleeft in tijden van crisis, maar zelden konden een voor- en nameting op dezelfde manier worden uitgevoerd. Doordat het huidige onderzoek al liep in de maanden voor corona, was het mogelijk om meldingen van huiselijk geweld in de maanden voor de intrede van corona te vergelijken met de meldingen van huiselijk geweld die in de eerste vijftien weken na de eerste beperkende maatregelen bij ZSM binnenkwamen. Tevens is bekeken welke invloed de beperkende maatregelen hadden op de werkwijze en afhandeling van zaken binnen ZSM.

Net als de rest van Nederland waren de ZSM-partners gebonden aan de richtlijnen van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en adviezen vanuit de overheid om zo veel mogelijk thuis te werken. De meeste medewerkers werkten tijdens de eerste maanden van de pandemie dan ook vanuit huis. De ZSM-kracht van de laag-

drempelige overlegmogelijkheden viel daarmee weg, omdat de meeste communicatie nu per mail in plaats van in persoon ging. Ook individuele taken van ketenpartners als Veilig Thuis, Halt en de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) ondervonden ernstige hinder; huisbezoeken bij kwetsbare gezinnen waren niet mogelijk en daardoor was het lastiger om risico's in te schatten. Door de beperkingen hoopten zaken en daarmee de doorlooptijden zich op, waardoor verdachten, slachtoffer en getuigen veel langer dan gebruikelijk voor ZSM moesten wachten op een interventie.

Anders dan werd verwacht op basis van eerder onderzoek en de berichtgeving in de media, kwamen in de eerste vijftien weken van de pandemie *niet* meer meldingen van huiselijk geweld binnen bij de onderzochte ZSM-locatie dan in een even lange periode in het najaar voor de pandemie. Ook waren de aard van het geweld (fysiek, psychisch, vernieling) en de relatie tussen verdachte en slachtoffer niet anders. Wel vond het huiselijk geweld tijdens de pandemie vaker binnenshuis plaats dan ervoor en waren verdachten nog vaker dan voor de pandemie van het mannelijk geslacht. Tijdens de pandemie was juist minder vaak sprake van wederkerig geweld dan voor de pandemie. Tijdens de eerste acht weken van de pandemie zijn basisscholen voor de meeste kinderen gesloten. Minderjarigen zijn in de eerste 15 weken van de coronacrisis vaker dan daarvoor betrokken bij meldingen van huiselijk geweld. Net als voor de pandemie, zijn zij in de meeste gevallen getuige van het geweld en minder vaak direct slachtoffer of verdachte. Minderjarige slachtoffers van huiselijk geweld dat tijdens de pandemie plaatsvond, zijn gemiddeld jonger dan de minderjarige slachtoffers *pre-corona*. Tijdens de pandemie werden zaken even vaak door de officier van justitie afgedaan dan wel aan de rechter voorgelegd als in de periode daarvoor. De officier van justitie besloot tijdens de pandemie vaker tot een voorwaardelijk sepot en juist minder vaak tot een onvoorwaardelijk sepot, terwijl de afdoeningen van rechters niet afweken van de periode voor de pandemie.

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

Jaarlijks worden in Nederland naar schatting 200.000 volwassenen slachtoffer van huiselijk geweld (Geweld hoort nergens thuis, 2018) en worden tussen de 90.000 en 127.000 kinderen mishandeld, meestal door één van de (biologische) ouders (Ten Boom & Wittebrood, 2019; Van IJzendoorn e.a., 2017). Daarnaast zijn kinderen vaak getuige van geweld tussen hun ouders. Wanneer geweld plaatsvindt tussen (ex-)partners, is één van de drie keer een kind hiervan getuige (Van Dijk e.a., 2010). Internationaal onderzoek laat zien dat ervaringen in de kindertijd met huiselijk geweld langdurige en ernstige negatieve gevolgen hebben op het leven van deze kinderen en van hun naasten. Volwassenen, vooral vrouwen, die als kind werden mishandeld, blijven lager opgeleid, hebben minder kans op werk en verdienen minder dan volwassenen die als kind geen slachtoffer werden van mishandeling (Currie & Spatz Widom, 2010). Kindermishandeling is tevens voorspellend voor een verscheidenheid aan psychische problemen, drugsgebruik, zelfmoordpogingen, risicovol (seksueel) gedrag en ouderschap (Norman e.a., 2012; Widom, 2017; Verbruggen e.a., 2020).

Huiselijk geweld is geweld dat wordt gepleegd door iemand uit de directe persoonlijke omgeving van het slachtoffer (Aanwijzing huiselijk geweld en kindermishandeling, 2016) en kan een breed scala aan delicten betreffen. Meestal heeft huiselijk geweld betrekking op geweld tussen (ex-)partners, gezinsleden, familieleden of huisvrienden, maar ook geweld door of tegen verzorgenden, medewerkers van kinderdagverblijven en sporttrainers vallen onder de definitie van huiselijk geweld. Het geweld kan fysiek zijn of psychisch, zoals bedreiging of chantage (Beijersbergen e.a., 2018). Bij veel incidenten van huiselijk geweld zijn minderjarigen betrokken.¹ Van alle slachtoffers van incidenten van huiselijk geweld die door de politie in 2012 werden onderzocht, was vijftien procent minderjarig. Van alle getuigen van huiselijk geweld is 35 procent jonger dan achttien jaar. Daarnaast is ongeveer vijf procent van de verdachten minderjarig (Ferwerda & Hardeman, 2013).

¹ Alle vormen van huiselijk geweld waarbij minderjarigen betrokken zijn als slachtoffer of getuige, vallen onder de term kindermishandeling. Andersom behelst kindermishandeling meer dan enkel gevallen van huiselijk geweld.

De meeste huiselijk-geweldzaken en een substantieel deel van de zaken van kindermishandeling komen ter attentie van instanties als melding bij de politie wordt gedaan. Sinds oktober 2017 worden al deze zaken standaard door de politie gemeld aan Veilig Thuis. In een deel van de zaken doet de politie strafrechtelijk onderzoek. De zwaardere zaken worden door de districtsrecherche opgepakt. De zaken van veelvoorkomende criminaliteit waar geen uitgebreid politieonderzoek nodig is, worden in principe afgehandeld volgens de ZSM-werkwijze (Simon Thomas e.a., 2016). Volgens deze werkwijze werken het OM en haar ketenpartners tezamen en gelijktijdig aan een zaak op een gemeenschappelijke werkvloer waar de verschillende partners de voor de zaak noodzakelijke en relevante informatie direct inbrengen aan de zogenoemde 'ZSM-tafel'. Met ZSM worden drie doelstellingen beoogd: 'Snel', 'Betekenisvol' en 'Zorgvuldig'. Het achterliggende idee is dat met een snelle(re) afhandeling doelmatiger en effectiever zou kunnen worden opgetreden tegen veelvoorkomende criminaliteit. Om de verdachte en het slachtoffer snel duidelijkheid te geven over het vervolg van de zaak streeft de officier van justitie ernaar om binnen negen uur een besluit te nemen over het vervolg.

1.2 Doel van het onderzoek

Uit wetenschappelijk onderzoek naar de gevolgen van kindermishandeling komt onomstotelijk naar voren dat zowel het zelf als kind ondergaan of het getuige zijn van geweld grote en langdurige schadelijke gevolgen heeft voor zowel de betrokkene zelf als voor zijn of haar naasten. Desalniettemin is nog veel onduidelijk over de aard en omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling in Nederland. De kennis hierover is veelal gebaseerd op inschattingen door hulpverleners of (online) zelfrapportage van daders of slachtoffers, uitsluitend op basis van dossiers van door het strafrecht afgesloten zaken (zie bijvoorbeeld Alink e.a. (2013), Van der Veen & Bogaerts (2010) en Van Dijk e.a. (2010)) of maakt slechts gebruik van summiere, globale gegevens over de afhandeling (Vink e.a., 2015).

Naast de beperkte kennis over de precieze aard en omvang van huiselijk geweld waarbij kinderen betrokken zijn, is weinig bekend over de wijze waarop de diverse zaken die door de politie worden aangebracht bij het OM worden afgehandeld, vooral niet wanneer deze bij ZSM terechtkomen. In de afhandeling van een melding worden vele beslissingen genomen door de verschillende actoren op ZSM, zoals vertegenwoordigers van het OM, de politie, Reclassering Nederland, RvdK en Veilig Thuis. Hoe verschillende typen meldingen worden afgedaan, welke actoren wanneer betrokken zijn, welke risicotaxatie-instrumenten de actoren tot hun beschikking hebben en welke informatie door de verschillende partijen wordt ingewonnen, is niet beschreven.

Dit onderzoek richt zich op de aard en omvang van meldingen van huiselijk geweld die binnenkomen bij ZSM, de werkwijze op ZSM en de afhandeling van de meldingen. Meer specifiek zal aandacht zijn voor meldingen waarbij minderjarigen als dader, slachtoffer of getuige van huiselijk geweld zijn betrokken. Het onderzoek betreft

nadrukkelijk geen evaluatie van ZSM; in het onderzoek zal wel uiteen worden gezet wat de werkwijze is van de verschillende ketenpartners op ZSM en hoe zij samenwerken als een melding van huiselijk geweld binnenkomt. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt:

Wat is de aard en omvang van meldingen van huiselijk geweld bij ZSM in het algemeen en meer specifiek waarbij minderjarigen betrokken zijn, hoe worden deze meldingen op ZSM behandeld en hoe worden ze door het OM afgehandeld?

De volgende deelvragen zullen worden beantwoord:

- Wat is de werkwijze bij ZSM en welke rol hebben de verschillende ketenpartners hierin?
- Wat zijn de aard en omvang van huiselijk geweld bij ZSM in het algemeen en meer specifiek waarbij minderjarigen betrokken zijn?
- Hoe worden meldingen van huiselijk geweld die binnenkomen bij ZSM door het OM strafrechtelijk afgehandeld?
- Welke instanties worden ingeschakeld om hulp te bieden aan verdachten, slachtoffers en/of (minderjarige) getuigen?

Sinds maart 2020 kampt Nederland met de gevolgen van de uitbraak van het coronavirus. De maatregelen die sindsdien sociaal contact beperken en ervoor zorgen dat mensen fors meer tijd doorbrengen in huiselijke kring, leidden al snel tot de verwachting en vrees dat huiselijk geweld en kindermishandeling zouden toenemen. Deze verwachting is gegrond op eerder onderzoek dat laat zien dat tijden van crisis hand in hand gaan met een toename in huiselijk geweld en kindermishandeling (e.g. Anastario e.a., 2009; Rao, 2020). Empirische onderzoeksresultaten naar de aard en omvang van huiselijk geweld tijdens de coronacrisis zijn op het moment van schrijven nog schaars. De eerste overzichtsstudies (Piquero e.a., 2021; Van Koppen e.a., 2021) laten een toename zien van meldingen van huiselijk geweld als gevolg van de beperkende maatregelen.

Zelden doen zich gebeurtenissen of situaties voor die het beeld van een bepaald fenomeen plots kunnen veranderen. De coronapandemie is mogelijk een dergelijke situatie. Dit onderzoek biedt een uitgelezen kans om de invloed van de coronamaatregelen op de aard en omvang van huiselijk geweld te onderzoeken. In dit onderzoek zal daarom ook antwoord worden gegeven op de onderzoeksvraag:

Wat is de invloed van de kabinetsmaatregelen om de verspreiding van COVID-19 tegen te gaan op de aard en omvang van zaken van huiselijk geweld die gemeld worden bij ZSM, in het bijzonder zaken waar minderjarigen bij betrokken zijn, en de afhandeling van deze meldingen door ZSM?

Om de invloed van de recente ontwikkelingen met betrekking tot de pandemie op huiselijk geweld te duiden, zullen de volgende deelvragen worden beantwoord:

- Wat is bekend over het effect van sociale isolatie en/of crises op de aard en omvang van huiselijk geweld?
- Wat is reeds bekend, in Nederland en het buitenland, over het effect van de maatregelen ter verspreiding van COVID-19 op huiselijk geweld en kindermishandeling?
- Hebben de coronamaatregelen de werkwijze op ZSM veranderd en zo ja, op welke wijze?
- Hebben de coronamaatregelen invloed op de aard en omvang van meldingen van huiselijk geweld en kindermishandeling bij ZSM?

Ter beantwoording van de onderzoeksvragen worden verschillende manieren van dataverzameling gecombineerd. De onderzoeksvragen die betrekking hebben op de werkwijze op ZSM en de invloed van de coronamaatregelen worden beantwoord met hulp van interviews gehouden met personen die voor verschillende ketenpartners op ZSM werkzaam zijn. De deelvragen met betrekking tot de aard en omvang van meldingen van huiselijk geweld, of meer specifiek kindermishandeling, worden beantwoord op basis van dossierstudie op ZSM-locaties. Voor beantwoording van de vragen naar het effect van crises, zoals de COVID-19-pandemie, op huiselijk geweld en kindermishandeling wordt de literatuur geraadpleegd.

1.3 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk wordt beschreven wat bekend is over de prevalentie van huiselijk geweld en betrokkenheid van minderjarigen en worden kenmerken van de daders en de slachtoffers beschreven. Hoofdstuk 3 richt zich op de samenwerking en besluitvorming op ZSM in theorie en in de praktijk. Aan de hand van interviews met de verschillende ketenpartners op ZSM worden de taken van de verschillende instanties beschreven en op deze manier de processen op ZSM in kaart gebracht. In hoofdstuk 4 worden de resultaten gepresenteerd van het onderzoek naar de meldingen van huiselijk geweld en de daaropvolgende acties die gedurende een periode van vier maanden in het najaar van 2019 binnenkwamen bij twee ZSM-locaties. Hierbij wordt gekeken naar de aard van het incident en de melding, kenmerken van de verdachte en het slachtoffer, de strafrechtelijke afhandeling en instanties die worden ingeschakeld voor verdachte of slachtoffer. Daarbij is speciale aandacht voor meldingen van huiselijk geweld waarbij één of meerdere minderjarigen betrokken zijn, als slachtoffer, getuige of verdachte. Hoofdstuk 5 beschrijft de invloed van de maatregelen die vanaf het voorjaar van 2020 werden genomen om COVID-19 terug te dringen op de meldingen van huiselijk geweld en de procedure die de meldingen doorlopen op ZSM. Hiertoe wordt achtereenvolgens beschreven wat uit de literatuur bekend is over de invloed van crises in het algemeen en de coronapandemie in het bijzonder op de aard en omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling, hoe de coronamaatregelen de werkwijze op

ZSM hebben beïnvloed en of, en zo ja op welke wijze, de maatregelen de aard en omvang van meldingen van huiselijk geweld hebben veranderd. In hoofdstuk 6 worden de onderzoeksvragen beantwoord en worden aanbevelingen gedaan.

1.4 Toestemming en medewerking

Het college van procureurs-generaal heeft toestemming gegeven voor het gebruik van politie- en strafvorderlijke gegevens bij twee ZSM-locaties en de politie heeft medewerking verleend aan het onderzoek. De onderzoekers hebben een verklaring omtrent het gedrag (vog) overgelegd en een geheimhoudingsverklaring ondertekend. Dit onderzoek is tevens voorgelegd aan de Commissie Ethiek Rechtswetenschappelijk en Criminologisch Onderzoek van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Vrije Universiteit Amsterdam. Deze commissie heeft positief geadviseerd. Tijdens de uitvoering is het datamanagementprotocol van de Vrije Universiteit Amsterdam gevolgd, waarmee de anonimiteit van de betrokkenen en de beveiliging van de data zijn gewaarborgd.

2. Literatuur

2.1 Definities huiselijk geweld²

Nadat huiselijk geweld lang werd beschouwd als een privéaangelegenheid waar de overheid zich niet mee moest bemoeien, kwam in de jaren '70 van de vorige eeuw aandacht voor deze problematiek en werd huiselijk geweld strafbaar gesteld waardoor de overheid kon ingrijpen via het justitiële systeem (Erez, 2002). Aanvankelijk werd onder huiselijk geweld vooral verstaan geweld door een mannelijke dader tegen zijn vrouwelijke (ex-)partner en er werden termen gehanteerd als *intimate partner violence*, *spousal assault*, *battered women*, en *gender-based violence*. Deze beperkte focus was mede ingegeven door feministische wetenschappers die zich verzetten tegen het gebruik van meer algemene termen als *family violence* of *domestic violence* omdat deze het werkelijke probleem, namelijk mannelijke daders die middels geweld controle uitoefenen over vrouwen, zou verhullen (Erez, 2002; Kurz, 1993). Inmiddels wordt de term huiselijk geweld gebruikt voor een breed palet aan vormen van geweld, waar zowel mannen als vrouwen zich schuldig aan maken.

Een hedendaagse en in Nederland veelgebruikte definitie voor huiselijk geweld luidt: 'geweld dat door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer gepleegd is' (Van Dijk e.a., 1997, p. 26). Deze definitie gaat uit van de persoonlijke relatie tussen het slachtoffer en de dader en niet van de locatie waar het geweld plaatsvindt. Dit betekent dat de dader iemand kan zijn zonder familiale connectie met het slachtoffer, zoals een vriend die veelvuldig over de vloer komt. Geweld wordt nader gedefinieerd als een 'aantasting van de persoonlijke integriteit' en omvat zowel lichamelijk (fysiek) geweld, als seksueel en psychisch geweld (Van Dijk e.a., 1997). Dit geweld kan gepaard gaan met vernieling van goederen, zowel in als rondom het huis (Beijersbergen e.a., 2018; Van Dijk e.a., 2010).

Zowel in de praktijk als in de wetenschap worden ook andere definities gehanteerd. Zo wordt de dader ook wel aangeduid als 'iemand uit de directe omgeving van het slachtoffer' (Aanwijzing huiselijk geweld en kindermishandeling, 2016). Onder deze defini-

2 In dit hoofdstuk wordt in navolging van de literatuur de term 'dader' gehanteerd voor de (vermeende) pleger van het huiselijk geweld. Wanneer een studie wordt aangehaald waarin onderzoek is gedaan naar 'verdachten' van huiselijk geweld, wordt deze term gebruikt.

tie kunnen ook verzorgenden in het algemeen, medewerkers van instanties, trainers en coaches als dader van huiselijk geweld worden aangemerkt. Het begrip 'geweld' wordt soms uitgebreid door hier ook de benadeling van de gezondheid, financiële uitbuiting en het beschadigen, wegnemen of wegmaken van goederen onder te scharen. Deze ruimere definitie van geweld wordt sinds enkele jaren ook door het Openbaar Ministerie (OM) gehanteerd. Het komt voor dat meer beperkte of specifieke definities worden gebruikt (Beijersbergen e.a., 2018; Van Ham & Ferwerda, 2012). Zo had huiselijk geweld in de studie van Dijkstra en collega's (2019) alleen betrekking op geweld tegen volwassenen. In het onderzoek van Van der Veen en Bogaerts (2010) werd een onderscheid gemaakt tussen evident huiselijk geweld en incidenten. Ernstig letsel als gevolg van lichamelijk geweld, stalking en seksueel geweld werd beschouwd als evidente vorm van huiselijk geweld, ook als het slechts eenmalig plaatsvond. Vormen van controle en agressieve gedragingen werden pas als huiselijk geweld geduid als dit zich minstens tien keer had voorgedaan. Ook Van Dijk en collega's (2010) maakten een dergelijk onderscheid tussen evident huiselijk geweld en huiselijk-geweldincidenten.

Binnen de vele gedragingen en delicten die onder huiselijk geweld worden geschaard, wordt onderscheid gemaakt in verschillende typen, bijvoorbeeld op basis van (de relatie tussen) het slachtoffer en de dader of de vorm van het geweld. Een specifiek type huiselijk geweld is het eerdergenoemde **geweld tussen (ex-)partners**. Zoals gezegd was de aandacht voor huiselijk geweld aanvankelijk beperkt tot dit type geweld. Heden ten dage is dit nog steeds de meest frequentesignaleerde vorm van huiselijk geweld (Ten Boom e.a., 2019). Veel partnergeweld vindt pas plaats of zet zich voort na beëindiging van de relatie (Dijkstra, 2016). Wanneer kinderen aanwezig zijn kan het voorkomen dat een van de ouders de ander manipuleert, controleert of intimideert via de kinderen, of de kinderen ertoe aanzet om de andere ouder negatief te bejegenen. Op deze manier blijven geweldplegers aanwezig in de levens van slachtoffers, ook al is de relatie verbroken (De Vaan e.a., 2016; Johnson e.a., 2014; Thiara & Humphreys, 2015).

Ook kinderen zijn veelvuldig het slachtoffer van huiselijk geweld. In artikel 1 van de Jeugdwet wordt **kindermishandeling** gedefinieerd als: 'Elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel' (ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2004). Volgens deze definitie is kindermishandeling niet per definitie huiselijk geweld, maar kan het ook geweld betreffen dat buitenshuis wordt gepleegd door een dader die niet in de huiselijke of familiale kring van het slachtoffer staat. Uit onderzoek blijkt echter dat de daders van kindermishandeling meestal de (pleeg) ouders van de slachtoffers zijn (Finkelhor e.a., 2014; Ten Boom & Witkamp, 2016). Binnen kindermishandeling in de context van huiselijk geweld wordt een onderscheid gemaakt tussen actieve mishandeling en passieve mishandeling. Bij actieve mishande-

ling wordt er letsel of schade toegebracht of wordt daarmee bedreigd. Van passieve mishandeling is sprake in geval van verwaarlozing en het onthouden van positieve aandacht, eten en medische zorg.

Ook het getuige zijn van geweld tussen de ouders of verzorgers is een vorm van passieve mishandeling (Assink e.a., 2016; Ten Boom & Wittebrood, 2019). Kinderen worden in dat geval blootgesteld aan huiselijk geweld door het zien, horen of anderszins meekrijgen van het geweld tussen de ouders of andere familieleden. Maar ook de confrontatie met de gevolgen van het geweld, zoals het zien van verwondingen bij een ouder of een ander familielid, de aanwezigheid van politie in huis of het moeten vluchten naar een andere verblijfplaats, maakt hiervan deel uit (Nederlands Jeugdinstituut, n.d.). Dit betekent dat het kind ook getuige kan zijn zonder fysiek aanwezig te zijn bij het geweld.

Kind-oudermishandeling is een vorm van huiselijk geweld waarbij de dader het kind is van het slachtoffer, de biologische of stiefouder. Het geweld plegende kind kan zowel minderjarig als meerderjarig zijn. Het gaat hierbij om herhaald en ernstig geweld door een kind tegen de ouder. Vaak zijn alleenstaande, autochtone en biologische moeders de slachtoffers, en wordt het geweld gepleegd door hun thuiswonende (puber)zonen (Vink e.a., 2014).

Kind-oudermishandeling mag niet verward worden met **ouderenmishandeling**. Dit betreft psychische, fysieke of seksuele mishandeling, verwaarlozing of financiële benadeling van iemand van 65 jaar of ouder door een persoon met een persoonlijke of professionele relatie met de oudere (Bakker e.a., 2018). Omdat het onderzoek zich met name richt op huiselijk geweld waarbij minderjarigen zijn betrokken zal deze vorm van huiselijk geweld nagenoeg buiten beschouwing blijven. Hetzelfde geldt voor zogeheten **eer-gerelateerd geweld**, oftewel geweld in reactie op een gepercipieerde schending van de eer binnen de familie (ministerie van Algemene Zaken, 2020).

In de strafrechtpraktijk worden, in verschillende landen en door de tijd heen, verschillende definities gehanteerd voor huiselijk geweld. In Nederland heeft huiselijk geweld geen eigen wetsartikel, maar wordt geschaard onder delicten zoals mishandeling, bedreiging, vernieling of zelfs (poging tot) doodslag. Als gevolg hiervan was huiselijk geweld tot 2007 niet direct herkenbaar in het Justitieel Documentatiesysteem (JDS). Vanaf 2007 is dit (deels) opgelost door de toevoeging van een zogeheten 'maatschappelijke classificatie'. Het OM gebruikt de volgende categorieën:

- Huiselijk geweld partnernishandeling
- Huiselijk geweld kindermishandeling
- Huiselijk geweld kind-oudermishandeling
- Huiselijk geweld ouderenmishandeling
- Huiselijk geweld overig

Doorgaans wordt huiselijk geweld gescoord als mishandeling (art. 300 Sr) in combinatie met een van de voorgenoemde extra classificaties. De classificatie 'huiselijk geweld overig' wordt gebruikt voor vormen van huiselijk geweld die wel binnen de huiselijke kring plaatsvinden, maar niet onder te brengen zijn onder een van de andere classificaties. Dit is bijvoorbeeld het geval bij bedreiging of vernieling in de huiselijke context of als het gaat om een andere dader-slachtofferrelatie, zoals tussen broers en zussen of tussen huisgenoten of huisvrienden.

In het huidige onderzoek zijn we gebonden aan de definitie van huiselijk geweld die door het OM op ZSM wordt gehanteerd. In de interviews met ketenpartners op ZSM en in de bestudering van de meldingen van huiselijk geweld die binnenkomen op ZSM, volgen we de richtlijnen die het OM hanteert in de classificering van delicten.

2.2 Daders en slachtoffers

Zoals gezegd werd in het verleden bij huiselijk geweld gedacht aan een man die gewelddadig is naar zijn vrouw. Uit politieregistraties komt dit 'traditionele beeld' inderdaad naar voren: 89,2 procent van de daders is man en 77,7 procent van de slachtoffers is vrouw (Van Deuren e.a., 2021). De studie van Beijersbergen e.a., (2018) geeft vrijwel overeenkomstige percentages. Van der Veen en Bogaerts (2010) beschrijven een iets minder scheve verdeling: in 60 procent van alle gevallen van *evident* huiselijk geweld is een vrouw het slachtoffer en de man in de overige 40 procent, terwijl van de daders 87 procent man is en 13 procent vrouw. Vrouwen worden volgens dit onderzoek over het algemeen slachtoffer van ernstiger en meer structurele vormen van geweld dan mannen. Ook steeg in het begin van deze eeuw het geschatte aantal mannelijke slachtoffers sneller dan het geschatte aantal vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld, én steeg tegelijkertijd het aantal vrouwelijke daders sneller dan het aantal mannelijke daders (Van der Veen & Bogaerts, 2010). Dat zeker niet alleen vrouwen het slachtoffer zijn van huiselijk geweld bleek ook uit het feit dat zich in vier grote Nederlandse steden tussen 1 juli 2008 en 31 december 2010 in totaal 677 mannen hebben aangemeld voor verblijf in een opvang voor slachtoffers van huiselijk geweld (Nanhoe, 2011). Van der Veen en Bogaerts (2010) benadrukken dat de mannelijke slachtoffers van vrouwelijke daders meer aandacht en passende hulp behoeven.

Wat het vormen van een beeld van mannen en vrouwen als dader of slachtoffer compliceert is dat er een sterke verwevenheid is tussen dader- en slachtofferschap; twee derde van de plegers van huiselijk geweld is ook slachtoffer, en andersom is een derde van de slachtoffers ook pleger (Kruize e.a., 2015; Van der Veen & Bogaerts, 2010; Snippe e.a., 2016). Ook kan er sprake zijn van wederzijds geweld, waardoor beide betrokkenen tegelijkertijd zowel slachtoffer als dader zijn (Ten Boom & Witkamp, 2016). Van Deuren en collega's (2021) analyseerden bij de politie geregistreerde huiselijk-geweldmeldingen over de periode 2010-2018 binnen de Nederlandse bevolking. Van de unieke personen die in verband waren gebracht met huiselijk geweld was 19,5 procent van

de daders in diezelfde periode ook geregistreerd als slachtoffer en 12,5 procent van de slachtoffers ook als dader.

Jongens en meisjes zijn ongeveer even vaak slachtoffer van kindermishandeling (Ten Boom & Wittebrood, 2019). Wanneer het gaat om seksueel misbruik en emotionele mishandeling dan zijn meisjes vaker slachtoffer dan jongens. Een informantenstudie wijst uit dat de meerderheid van de kinderen, waarover door informanten melding wordt gedaan, wordt mishandeld door een biologische ouder (96 procent), waarbij moeders (86 procent) vaker de dader zijn dan de vaders (62 procent) (Ten Boom & Wittebrood, 2019). De overlap in percentages wordt veroorzaakt door het feit dat in een deel van de gevallen beide ouders kindermishandeling plegen. Dat moeders vaker als dader worden gerapporteerd, kan te maken hebben met het feit dat kinderen vaker bij hun moeder wonen dan (uitsluitend) bij hun vader. Stief- of pleegouders waren in zes procent van de gevallen de dader (Ten Boom & Wittebrood, 2019). Als sprake is van seksuele mishandeling van een kind, zijn niet-biologische verzorgers, zoals bijvoorbeeld stiefvaders, vaker de dader dan de biologische ouders (Daly & Wilson, 1998; Helton e.a., 2017).

Terwijl in onderzoek vaak apart wordt ingezoomd op (daders en slachtoffers van) specifieke vormen van huiselijk geweld, valt dit onderscheid in de praktijk minder goed te maken. Binnen een gezin kan een dader meerdere slachtoffers maken, zowel meerder- als minderjarig. Ten Boom en Wittebrood (2019) introduceren de term 'sequentieel geweld'. Dit houdt in dat iemand binnen de ene context het slachtoffer van geweld kan zijn (bijvoorbeeld gepleegd door een partner), maar binnen een andere context in hetzelfde gezin juist de dader van het geweld is (bijvoorbeeld tegen een kind).

In verschillende studies is onderzocht of plegers van huiselijk geweld zogenoemde specialisten zijn – dat wil zeggen dat zij geen andere vormen van delinquent gedrag laten zien dan huiselijk geweld – of generalisten. Hoewel de resultaten van deze studies als gevolg van verschillen in focus en aanpak lastig te vergelijken zijn, is het algemene beeld dat daders van huiselijk geweld vaker met justitie in aanraking komen vanwege het plegen van delicten buiten de huiselijke kring dan niet-daders. Volgens Van der Knaap en collega's (2010) pleegt ongeveer een kwart van de daders van huiselijk geweld ook geweld buitenshuis en komt tien procent daarvoor in aanraking met de politie. *Uit de studie van Vink en anderen (2015) bleek dat in 2010 ongeveer driekwart van de geregistreerde daders van huiselijk geweld ook al bij de politie bekend was vanwege andere delicten, waarbij een vijfde al tien of meer delicten had gepleegd.* Uit de recente studie van Van Deuren en collega's (2021), waarin werd gekeken naar de populatie van individuen die volgens de politieregistratie in de periode 2010-2018 verdacht waren van huiselijk geweld, bleek dat ruim zestig procent in dezelfde periode ook was geregistreerd als verdachte van minstens één ander delict; in de algemene populatie is dat ongeveer zes procent.

2.3 Onderzoek naar prevalentie

Het ministerie van Justitie en Veiligheid, het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten concluderen in de 'Aanpak Huiselijk Geweld en Kindermishandeling' (2018) dat huiselijk geweld, inclusief oudermishandeling en kindermishandeling, één van de grootste problemen van onze samenleving vormt, zowel qua omvang als qua impact. Gesteld wordt dat de kans dat een individu te maken krijgt met huiselijk geweld of kindermishandeling groter is dan de kans op welke andere vorm van geweld dan ook: 'Niet op school, niet op straat, maar thuis heb je de grootste kans om met geweld in aanraking te komen.' (Ministerie van JenV, ministerie van VWS & VNG, 2018, p. 7).

Hoewel huiselijk geweld en kindermishandeling alom worden erkend als een groot maatschappelijk probleem is nog veel onbekend over de precieze omvang en ernst. Hier liggen verschillende redenen aan ten grondslag. Allereerst het eerdergenoemde feit dat huiselijk geweld lang werd gezien als een fenomeen dat zich binnen gezinnen afspeelt en waar de overheid en andere instanties zich niet mee bemoeiden (Erez, 2002). Op het moment dat in de jaren '70 huiselijk geweld aandacht kreeg in de maatschappij, kwam ook het wetenschappelijke onderzoek naar (de omvang van) huiselijk geweld op gang. Daarnaast bleek uit voorgaande paragraaf dat zowel in de praktijk als in wetenschappelijke studies vele verschillende definities van (specifieke typen van) huiselijk geweld worden gehanteerd. Dit maakt het lastig om op basis van deze studies algemene uitspraken te doen. Maar ook door methodologische beperkingen kunnen de cijfers over de omvang van huiselijk geweld van onderzoek tot onderzoek en van land tot land sterk verschillen. Vaak worden cijfers over specifieke vormen van huiselijk geweld, zoals (ex-)partnergeweld, kindermishandeling of oudermishandeling, relatief los van elkaar verzameld en geïnterpreteerd (Ten Boom & Witkamp, 2016). Er zijn maar weinig studies die naar de cijfers van huiselijk geweld als geheel kijken.

Onderzoek naar de omvang van huiselijk geweld wordt echter vooral gecompliceerd door het hoge zogeheten *dark number*. Huiselijk geweld speelt zich (veelal) af in het privé domein, hetgeen betekent dat het afgeschermd van de buitenwereld en doorgaans lastig te ontdekken is. De prevalentie van huiselijk geweld kan worden geschat op basis van slachtofferenquêtes. Volgens Ten Boom en collega's (2019) worden juist de slachtoffers van (het meest ernstige) huiselijke geweld het minst goed bereikt met vragenlijsten. Veel onderzoek naar de aard en omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling is gebaseerd op meldingen in justitiële systemen zoals bij de politie geregistreerde cijfers van huiselijk geweld in Nederland (Van der Veen & Bogaerts, 2010) of bij andere instanties. Onderzoek met behulp van politie cijfers wijst uit dat bij de politie in 2005 ruim 57.421 incidenten van huiselijk geweld werden geregistreerd en 63.131 in 2006 (Ferwerda, 2007). Uiteraard moet bij de interpretatie van deze gegevens het feit dat slechts een selectie van de huiselijk-geweldincidenten als melding bij instanties terecht komen, in acht genomen worden. Omdat slachtoffers zich vaak in een afhanke-

lijkheidsrelatie bevinden ten opzichte van de dader, wellicht bang zijn voor de dader en zich kunnen schamen voor hun slachtofferschap worden relatief weinig zaken bekend bij instanties zoals de politie.

Verschillende studies trachten de vraag te beantwoorden welk percentage van de huiselijk-geweldincidenten wordt gemeld bij de politie. Uit onderzoek (Van der Veen & Bogaerts, 2010) blijkt dat het meldingspercentage, dat in 1997 12 procent zou zijn geweest, in 2010 was opgelopen naar 20 procent. In ongeveer 40 procent van de gemelde gevallen volgt een aangifte, en bij 20 tot 25 procent van de gemelde incidenten wordt een verdachte aangehouden. Uit ander onderzoek (Ten Boom & Wittebrood, 2019) komt naar voren dat 17 procent van de voorvallen van huiselijk geweld zou worden gemeld bij de politie, en van specifiek (ex-)partnergeweld 14 procent; geweld gepleegd door huisvrienden zou in 31 procent van de gevallen bij de politie worden gemeld. Net als uit de studie van Van Dijk en collega's (2010) kwam naar voren dat vrouwen vaker aangifte doen dan mannen en dat bij fysiek letsel vaker aangifte wordt gedaan.

Een nog meer beperkte selectie betreffen de gegevens over huiselijk-geweldzaken in het JDS. Het JDS bevat alleen zaken die onder de aandacht van het OM zijn gekomen; delicten en daders die niet worden opgespoord of niet aan het OM worden doorgegeven, blijven buiten beschouwing. Dit betekent dat in dit systeem voornamelijk gegevens van daders van meer ernstige en structurele vormen van huiselijk geweld worden opgenomen en van daders die een grote kans hebben te worden opgepakt, vervolgd en veroordeeld. De herkenbaarheid van huiselijk geweld is bovendien afhankelijk van de correcte notatie in het systeem van de maatschappelijke classificaties. Tot 2015 kon slechts één maatschappelijke classificatie bij een delict worden geregistreerd, terwijl juist bij huiselijk geweld soms meerdere classificaties van toepassing zijn (Beijersbergen e.a., 2018). In de periode 2008 tot 2013 zouden jaarlijks 6.500 tot 8.000 daders zijn per jaar zijn veroordeeld (Beijersbergen e.a., 2018). Van der Veen en Bogaerts (2010) integreerden de resultaten van een omvangsschatting (Van der Heijden e.a., 2009), slachtofferonderzoek (Van Dijk e.a., 2010) en daderonderzoek (Van der Knaap e.a., 2010): naar schatting worden jaarlijks (minstens) 200.000 personen het slachtoffer van (evident) huiselijk geweld, gepleegd door 100.000 tot 110.000 verdachten; ruim 9 procent van de Nederlandse bevolking was in de vijf voorafgaande jaren het slachtoffer van evident huiselijk geweld. Volgens de cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) stierven in de periode 2009 tot en met 2015 jaarlijks gemiddeld 49 personen door huiselijk geweld (Beijersbergen e.a., 2018).

Er heeft ook onderzoek plaatsgevonden naar de prevalentie van specifieke vormen van huiselijk geweld. Van alle vormen van huiselijk geweld komt (ex-)partnergeweld het meest frequent voor (Beijersbergen e.a., 2018; Van der Veen & Bogaerts, 2010). Door het verschil tussen (internationale) studies wat betreft precieze focus, gebruikte definities en databronnen lopen de resultaten van prevalentiestudies sterk uiteen. De internationale literatuurstudie naar (ex-)partnergeweld van Ellsberg en Heise (2005) omvat

circa tachtig prevalentiestudies uit meer dan vijftig landen wereldwijd. Volgens deze studie ligt de kans voor vrouwen om eens in het leven het slachtoffer te worden van fysiek geweld door een (ex-)partner tussen de 5 en 69 procent. Uit een Nederlandse studie (Ten Boom & Wittebrood, 2019) kwam naar voren dat in een periode van vijf jaar in totaal circa 76.000 vrouwen en 13.000 mannen slachtoffer van structureel geweld waren, waarbij de (ex-)partner de dader is.

De tweede belangrijke geweldsvorm binnen huiselijke kring is kindermishandeling. Over de prevalentie van kindermishandeling zijn in Nederland gegevens verzameld middels de Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen (Alink e.a., 2013; 2019; Van IJzendoorn e.a., 2007) die zowel in 2005 als in 2010 en 2017 is uitgevoerd. Er werd zowel gebruikgemaakt van meldingen van kindermishandeling door professionals als van data die werden verzameld door middel van een scholierenstudie in de vorm van zelfrapportage. De onderzoekers schatten dat van de jongeren van twaalf tot zeventien jaar ongeveer dertig op de duizend het slachtoffer zijn van kindermishandeling. In deze studies zijn echter alle gevallen van kindermishandeling in Nederland meegenomen, ook wanneer de kindermishandeling niet binnen het kader van huiselijk geweld plaatsvond. De resultaten van internationale studies naar de langetermijneffecten van kindermishandeling werden geïntegreerd in de literatuurstudie van Norman en collega's (2012). Volgens de studies die zij beschrijven wordt tien procent van de kinderen verwaarloosd of emotioneel mishandeld. De jaarlijkse prevalentie van fysieke kindermishandeling is in landen met een relatief hoog inkomen ongeveer vier tot zestien procent. Tachtig procent van al dit misbruik wordt gepleegd door de ouders of voogden van de slachtoffers, en valt daarmee onder de definitie van huiselijk geweld (Norman e.a., 2012).

Studies waarin specifiek is gefocust op de prevalentie van kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld laten ook zeer uiteenlopende cijfers zien. Volgens het ministerie van Justitie en Veiligheid (2006) is elk jaar ruim 2 procent van alle Nederlandse kinderen getuige van geweld tussen hun ouders; dit zou ongeveer 100.000 kinderen betreffen. Andere studies (Ferwerda, 2007) laten zien dat in 58 procent van de huiselijk-geweldincidenten sprake is van een gezinssituatie met kinderen onder de achttien jaar oud, en dat bij een kwart van deze incidenten de kinderen directe getuigen zijn. Alink en collega's (2013) komen tot een totale prevalentieschatting van 44.533 kinderen die getuige zijn geweest van huiselijk geweld. In een studie onder scholieren zegt ongeveer een derde tot de helft getuige te zijn geweest van een ouderlijk conflict in de vorm van intimidatie (Lamers-Winkelmann e.a., 2007). Voorgaande cijfers hebben betrekking op de periode van een jaar. Een zelfrapportage-onderzoek onder middelbare scholieren wees uit dat 8,7 procent van de scholieren rapporteerde ooit getuige te zijn geweest van een fysieke confrontatie tussen hun ouders (Ten Boom & Wittebrood, 2019). Al met al maken deze studies duidelijk dat het getuige zijn van geweld door kinderen een fenomeen is dat zich relatief vaak voordoet.

In het voorgaande zijn prevalentiestudies naar verschillende vormen van kindermishandeling afzonderlijk besproken. Het is echter van belang te onderstrepen dat er een samenhang is tussen de verschillende vormen van huiselijk geweld, waarbij jongeren vaak meerdere geweldsoorten meemaken, zoals fysiek geweld en psychologische/verbale agressie (Lamers-Winkelmann e.a., 2007). Zo rapporteerde in onderzoek twee derde van de slachtoffers dat zij meerdere soorten kindermishandeling hadden meegeemaakt (Ten Boom & Witkamp, 2016; Ten Boom & Wittebrood, 2019). Deze verhoudingen zouden in de realiteit nog veel hoger kunnen liggen, omdat mishandeling en verwaarlozing in veel onderzoeken niet wordt gemeten, terwijl deze vormen aanzienlijke schade kunnen veroorzaken bij het slachtoffer (Ten Boom & Witkamp, 2016).

2.4 Kinderen en huiselijk geweld: slachtoffer, getuige of dader

Bij huiselijk geweld kunnen minderjarigen, oftewel mensen in de leeftijdsrange 0 tot en met 17 jaar oud (Alink e.a., 2013), op verschillende manieren betrokken zijn, namelijk als slachtoffer, getuige en dader. Uit het onderzoek van Ferwerda en Hardeman (2013) is 15,3 procent van de slachtoffers van huiselijk geweld minderjarig. Verdiepend onderzoek naar kindermishandeling wijst uit dat 41 procent van de minderjarige slachtoffers tussen de nul en drie jaar oud is (Alink e.a., 2013). Daaropvolgend is 36 procent vier tot en met elf jaar oud, en vormen de twaalf- tot zeventienjarigen de laatste 23 procent. Het valt op dat de jongste kinderen (nul tot drie jaar oud) sterk oververtegenwoordigd zijn binnen deze slachtofferpopulatie. Volgens Alink en collega's (2013) ervaren deze jongste slachtoffers het vaakst fysieke en emotionele verwaarlozing. De genderverdeling is relatief gelijk; 48 procent van de minderjarige slachtoffers zijn jongens en 52 procent zijn meisjes. Uit ander onderzoek (Lamers-Winkelmann e.a., 2007) blijkt echter dat meisjes een significant hoger risico lopen op slachtofferschap van kindermishandeling dan jongens.

Vele studies tonen de ernstige en verstrekkende gevolgen voor de slachtoffers van kindermishandeling aan. De mishandeling kan zelfs zo ernstig zijn dat het slachtoffer hieraan overlijdt. Uit cijfers van het CBS blijkt dat er tussen 2009 en 2011 gemiddeld dertien kinderen per jaar als dodelijk slachtoffer van huiselijk geweld werden geregistreerd bij de politie (zie Movisie, 2013). Volgens de World Health Organization (WHO, 2006) lopen vooral baby's en jonge kinderen (nul- tot vierjarigen) risico op een dodelijke afloop bij slachtofferschap van kindermishandeling. Van Dijk en collega's (2010) vonden dat bijna dertig procent van de geïnterviewde slachtoffers in hun onderzoek, die bij aanvang van het huiselijk geweld jonger dan twaalf jaar waren, rapporteerde een zelfmoordpoging gedaan te hebben.

Los van het eventuele fysieke letsel kan mishandeling resulteren in psychiatrische problemen, zoals depressie, angst, chronische stress en verstoorde hechting (Cyr e.a., 2010). Ook laat onderzoek zien dat slachtoffers kampen met ernstige gevolgen zoals

medische problemen, cognitieve tekorten, gedragsproblemen en socio-emotionele tekorten (Barnett e.a., 1997; Black e.a., 2001). In een systematische review van internationaal onderzoek naar de langetermijneffecten van fysieke en emotionele mishandeling en verwaarlozing worden statistisch significante relaties gevonden met depressieve stoornissen, middelengebruik, zelfmoordpogingen en -gedachten en seksueel riskant gedrag en seksueel overdraagbare aandoeningen (Norman e.a., 2012). Ook andere psychische gevolgen, zoals angststoornissen, PTSS, paniekaanvallen en eetstoornissen behoren tot de veelvoorkomende gevolgen. Slachtoffers hebben ook vaak te maken met een verlies in vertrouwen in zichzelf en anderen hetgeen problemen geeft met intimiteit en seksualiteit en dientengevolge met het vormen en behouden van intieme relaties (Van Dijk e.a., 2010). Naast de fysieke en mentale problemen worden er ook educatieve en economische gevolgen gezien; in vergelijking met anderen scoren mensen met een geschiedenis van kindermishandeling of verwaarlozing slechter wat betreft opleidingsniveau, werk, inkomsten en eigendommen (Currie & Widom, 2010).

Ook het getuige zijn van mishandeling in de jeugd, zonder zelf direct slachtoffer te zijn van geweld, kan grote nadelige gevolgen hebben. Kinderen die getuige zijn van partnergeweld tussen de ouders of opvoeders kampen met gevoelens van emotionele onveiligheid en ervaren klachten die passen bij PTSS (Tierolf e.a., 2014). De gevolgen zijn het meest duidelijk voor kinderen die structureel en langdurig getuige zijn geweest van ernstig geweld tussen de ouders.

Zowel slachtoffers als getuigen van mishandeling in de jeugd hebben een verhoogd risico om later in het leven zelf dader te zijn van huiselijk geweld (Black e.a., 2001; Norman e.a., 2012; Steketee e.a., 2017; Verbruggen e.a., 2020). Hoe ernstiger het geweld dat als kind is ervaren, hoe groter de kans op het plegen van kindermishandeling (Pels e.a., 2011). Deze intergenerationele overdracht kwam ook naar voren uit het onderzoek van Van der Knaap en collega's (2010) waarin een derde van de daders meldde zelf ervaringen te hebben gehad met huiselijk geweld in de jeugd.

Behalve als slachtoffer of getuige van huiselijk geweld kan een minderjarige ook dader zijn. Uit een verkennend onderzoek (Vink e.a., 2014) kwam naar voren dat huiselijk geweld door kinderen meer dan tweeduizend keer per jaar voorkomt. Uit hetzelfde onderzoek blijkt ook dat het hierbij met name gaat om geweld dat wordt gepleegd door jongens vanaf veertien tot vijftien jaar oud dat gericht is op hun moeders. De jongens in kwestie wonen vaak alleen met de moeder tegen wie zij het geweld plegen en meestal is er sprake van een verstoorde gezagsrelatie tussen ouder en kind (Vink e.a., 2014). Daarnaast heerst er mogelijk al andere problematiek binnen de gezinscontext, zoals moeite met de opvoeding van andere kinderen in het gezin, scheiding van de ouders of partnergeweld tussen de ouders (Vink e.a., 2014; Ten Boom & Witkamp, 2016). De minderjarige plegers van huiselijk geweld kunnen lijden aan gedragsproblemen, psychiatrische problematiek, verslaving, financiële schulden of een verstandelijke beperking.

Vanwege de verstreckende, ernstige en langdurige gevolgen wordt in dit onderzoek naar meldingen van huiselijk geweld bij ZSM extra aandacht geschonken aan de eventuele betrokkenheid van kinderen in de rol van slachtoffer, getuige of dader van huiselijk geweld.

3. Samenwerking en besluitvorming op ZSM

3.1 Onderzoek naar de samenwerking en besluitvorming op ZSM

Een onderdeel van dit onderzoek is het verkrijgen van meer inzicht in de wijze waarop huiselijk-geweldzaken waarbij kinderen betrokken zijn, worden opgepakt en afgehandeld door ZSM. Allereerst is in de literatuur bekeken wat bekend is over hoe ZSM werkt, waarbij wordt ingezoomd op de afdoening van zaken betreffende huiselijk geweld en kindermishandeling. Teneinde een compleet beeld te krijgen van de gang van zaken, de samenwerking en besluitvorming op ZSM in de praktijk, zijn interviews gehouden met personen die vanuit de verschillende ketenpartners op ZSM werkzaam zijn.

3.2 De ZSM-werkwijze in theorie

In 2011 startte het ministerie van Veiligheid en Justitie, zoals het ministerie destijds genaamd was, in samenwerking met verschillende ketenpartners met de pilot van de zogeheten ZSM-aanpak, een nieuwe werkwijze voor de versnelde afdoening van strafzaken van veelvoorkomende criminaliteit (Simon Thomas e.a., 2016). De ZSM-werkwijze is er kort gezegd op gericht om al vroeg in het proces te beoordelen of een zaak dient te worden afgedaan door de rechter of dat kan worden volstaan met een afdoeningsbeslissing door de officier van justitie. Door hier vroeg in het proces een beslissing over te nemen kunnen verdere stappen mogelijk worden vermeden, waardoor veel strafzaken sneller kunnen worden afgehandeld, hetgeen in het belang is van het slachtoffer, de verdachte en de omgeving. Hiermee wordt ingespeeld op het probleem van de lange doorlooptijden bij de afhandeling van strafzaken, een probleem dat al langer speelde binnen de strafrechtketen (zie bijvoorbeeld Zuiderwijk e.a., 2012). Een belangrijk element van de ZSM-werkwijze is de samenwerking tussen de belangrijkste justitiële ketenpartners. Deze buigen zich tegelijkertijd over een zaak, waarbij informatie wordt verzameld en uitgewisseld om gezamenlijk tot een betekenisvolle interventie te komen. Op de ZSM-locaties wordt samengewerkt tussen een aantal vaste ketenpartners: OM, politie, reclassering, Raad voor de Kinderbescherming (RvdK), Slachtofferhulp Nederland en Halt. Daarnaast is er nog een aantal partners dat niet altijd aanwezig is op de locaties, maar op bepaalde dagen of in bepaalde regio's wel betrokken is. Dit zijn bijvoorbeeld Veilig Thuis, Bureau Jeugdzorg en Veiligheidshuizen.

Ketenpartners ZSM

Het OM

Het OM is betrokken bij het onderzoek naar de verdachte en het verzamelen van informatie over de zaak. Veelal is de officier van justitie de leider van het opsporingsonderzoek dat door de politie wordt uitgevoerd. De officier van justitie neemt, op basis van de informatie en adviezen van de ketenpartners, een eindbeslissing over de zaak of verwijst de zaak door naar de rechter. Hierna worden alle betrokkenen van de zaak geïnformeerd over de beslissing.

De Politie

De politie doet onderzoek naar het gepleegde feit en verzamelt informatie over de zaak en de verdachte. De politie bespreekt samen met het OM de bewijsbaarheid van de zaak, welk aanvullend onderzoek nodig is en hoeveel tijd daarvoor nodig is. Daarnaast is de politie verantwoordelijk voor het onderzoek en het (ver)horen van verdachte(n), slachtoffer(s) en getuige(n).

De Reclassering

De drie reclasseringsorganisaties (3RO) bekijken of de meerderjarige verdachte bij hen bekend is en welke begeleiding de verdachte al krijgt vanuit de Reclasseringsorganisaties. Daarnaast geeft de Reclassering een advies over een mogelijke persoonsgerichte aanpak en op te leggen interventies.

De Raad voor de Kinderbescherming

De Raad voor de Kinderbescherming is als vaste partner van ZSM betrokken bij zaken waarbij sprake is van een minderjarige verdachte. De raad kijkt naar de voorgeschiedenis en ontwikkelingsfase van de verdachte en of er sprake is van achterliggende problematiek. Zij adviseert de officier van justitie over de passende afdoening en/of hulpverlening voor de jeugdige verdachte noodzakelijk is.

Slachtofferhulp Nederland

Slachtofferhulp Nederland komt op voor de rechten van het slachtoffer en legt binnen de strafzaak de nadruk op herstel. Slachtofferhulp voert gesprekken met het slachtoffer, bijvoorbeeld over specifieke wensen met betrekking tot de verdachte. Hierbij kan worden gedacht aan mediation, een contactverbod of een *time-out*. Na het gesprek met het slachtoffer adviseert Slachtofferhulp de officier van justitie over een passende afdoening.

Veilig Thuis

In enkele van de tien ZSM-regio's is Veilig Thuis in meer of mindere mate betrokken als ketenpartner. Veilig Thuis ziet erop toe dat binnen het onderzoek op ZSM aandacht wordt geschonken aan signalen van huiselijke problematiek. Veilig Thuis is gespecialiseerd in en wettelijk gezien verantwoordelijk voor het beoordelen van de risico's voor de veiligheid binnen het gezin, het in acht nemen van de wensen en behoeften van de

betrokkenen en het vormgeven van hulpverlening in samenwerking met andere instanties. Ook als een verdachte niet wordt vervolgd of een zaak niet strafrechtelijk wordt afgedaan kan Veilig Thuis betrokken raken bij het desbetreffende gezin, door te fungeren als tussenpartij in de doorverwijzing naar een hulpverlenende instantie.

Halt

Halt is op alle ZSM-locaties aanwezig als ketenpartner en richt zich op jeugdige daders van twaalf tot achttien jaar. De officier van justitie kan in de afdoening van een strafzaak met een jeugdige dader doorverwijzen naar Halt. Door via ZSM door te verwijzen naar Halt komt een betekenisvolle interventie snel op gang en bestaat er voor de jongere een duidelijk verband tussen de interventie en het gepleegde delict.

Veiligheidshuizen

Het Veiligheidshuis is bij een aantal ZSM-locaties aangesloten als partner. Wanneer een verdachte behoort tot de doelgroep van het Veiligheidshuis (huiselijk geweld, veelpleger, jeugdige pleger tussen twaalf en achttien jaar en High Impact Targets) worden de Jeugdbescherming en de gemeente betrokken bij de behandeling van de zaak op ZSM. Zij leveren aanvullende informatie vanuit de zorg, onderwijs, sociale zaken en bestuurlijke veiligheidsaanpak om zo een compleet beeld te krijgen van de verdachte, het slachtoffer en de omgeving.

ZSM is bedoeld voor de afdoening van strafzaken van veelvoorkomende criminaliteit, waarbij minder uitgebreid politieonderzoek nodig is. De selectie van zaken gebeurt bij de politie. Binnen de politieregio's bestaan verschillende teams: de lokale basisteams en de regionale districtsrecherche. Middels een toewijzingskader worden zaken toegewezen aan het basisteam of aan de districtsrecherche. Zaken die gedraaid worden op de basisteams zijn overwegend zaken van veelvoorkomende criminaliteit. Dit zijn tevens de zaken die op ZSM worden behandeld. De districtsrecherche krijgt vooral te maken met de zwaardere en minder veelvoorkomende criminaliteit. Dit type zaken komt daarom niet op ZSM terecht.

Op ZSM wordt een onderscheid gemaakt in 'vast zaken' en 'niet-vast zaken'. Bij een vast zaak is de verdachte, op het moment dat de zaak op ZSM komt, door de politie aangehouden en opgehouden voor verhoor (eventueel gevolgd door een invezekeringstelling). Dit betekent over het algemeen dat het incident zeer recentelijk heeft plaatsgevonden en op ZSM zo snel mogelijk een beslissing wordt genomen in de zaak (het liefst binnen de termijnen van eventuele ophouden voor verhoor of invezekeringstelling). Dit type zaken staat nooit meer dan een week op de verdachtenmonitor. In een niet-vast zaak zit de verdachte op het moment van behandeling niet vast en is hij of zij vaak op uitnodiging gehoord door de politie (ontboden verdachte). Het ZSM-proces voor niet-vast zaken verloopt daarom iets anders. Pas als het gehele politieonderzoek is afgerond worden niet-vast zaken doorgestuurd naar ZSM. Hierdoor duurt de afhandeling van niet-vast zaken vaak langer dan van vast zaken.

Verspreid over Nederland bevinden zich tien ZSM-locaties,³ vrijwel allemaal gevestigd in de regionale politiebureaus, die fungeren als coördinatiecentrum. Op deze locaties is per ketenpartner minimaal één medewerker fysiek aanwezig, zeven dagen per week, veertien uur per dag.⁴ De ZSM-locaties zijn erop ingericht om informatie zo snel mogelijk met elkaar te delen; alle medewerkers bevinden zich in één ruimte. Elke medewerker kan in zijn of haar account de ‘verdachtenmonitor’ openen, waarop wordt getoond welke zaak wordt behandeld en binnen welk tijdsbestek de zaak moet zijn afgedaan. Op sommige locaties wordt de verdachtenmonitor eveneens op een groot scherm getoond. De ketenpartners werken tegelijkertijd aan de diverse strafzaken en brengen, na hun eigen onderzoek, relevante informatie in over het gepleegde feit, de verdachte en het slachtoffer.

Nadat door alle ketenpartners de relevante informatie is ingebracht, is het aan de officier van justitie om een definitieve beslissing te nemen over de afdoening, waarbij rekening wordt gehouden met de belangen van de verdachte, het slachtoffer en de maatschappij. Hierbij wordt ernaar gestreefd binnen negen uur na de aanhouding van de verdachte, in ieder geval binnen drie dagen, een beslissing te nemen. De officier van justitie kan twee beslissingen nemen: een routeringsbeslissing of een afdoeningsbeslissing (Inspectie Veiligheid en Justitie, 2016). Bij een routeringsbeslissing wordt besloten om de zaak voor verdere beoordeling door te verwijzen naar de rechter. De verdachte wordt in zo’n geval gedagvaard om voor de rechter te verschijnen. Bij een afdoeningsbeslissing neemt de officier zelf een besluit over een op te leggen straf of maatregel, of wordt besloten de verdachte niet te vervolgen (middels een sepot).

Een voor de ZSM-werkwijze relevante maatregel die – zelfs voorafgaand aan de behandeling van de zaak – aan de verdachte van huiselijk geweld kan worden opgelegd is een Tijdelijk Huisverbod (THV). Een THV is een bestuursrechtelijke maatregel die uit naam van de burgemeester kan worden opgelegd aan een meerderjarige verdachte van huiselijk geweld. In de praktijk wordt het beoordelen en opleggen van een THV gemandateerd aan een hulpofficier van justitie, werkzaam bij de politie. De hulpofficier beoordeelt aan de hand van het Risicotaxatie instrument Huiselijk Geweld (RiHG) of er voldoende gronden zijn om het THV door de burgemeester op te laten leggen.⁵ Een THV wordt in eerste instantie opgelegd voor een termijn van tien dagen, maar kan tot maximaal vier weken worden verlengd. Deze termijn is bedoeld als ‘rustperiode’ voor alle betrokkenen; om even op adem te komen en de benodigde hulpverleningstrajecten

3 ZSM Noord-Holland, ZSM Amsterdam, ZSM Noord-Nederland, ZSM Oost-Nederland, ZSM Midden-Nederland, ZSM Den Haag, ZSM Rotterdam, ZSM Zeeland-West-Brabant, ZSM Oost-Brabant en ZSM Limburg.

4 De bezetting op ZSM kan per ketenpartner verschillen, afhankelijk van de beschikbare capaciteit en afspraken die hierover zijn gemaakt.

5 Op basis van het aantal criteria dat van toepassing is op de gegeven situatie kan worden beoordeeld of het THV rechtmatig opgelegd kan worden (RiHG, 2008).

op gang te brengen. Er worden netwerkgesprekken georganiseerd met de betrokkenen en hulpverleners en er worden veiligheidsafspraken gemaakt. Hierin staat een systeem-gerichte aanpak door de betrokken hulpverleningsinstanties centraal. De oplegging van een THV maakt dat (voorlopig) niet strafrechtelijk wordt ingegrepen. Een THV verschilt daarmee van een strafrechtelijke gedragsaanwijzing zoals een contact- of locatieverbod. Een gedragsaanwijzing is een meer structurele maatregel die voor een langere periode, van zo'n drie maanden tot twee jaar, wordt opgelegd. Bij het inzetten van een THV komt het geregeld voor dat de afdoeningsbeslissing over de strafzaak in afwachting van het verloop van het verbod wordt uitgesteld. Er volgt dan een zogenaamde 'plandatumzaak', waarbij het verloop van het THV wordt gemonitord en teruggekoppeld aan de officier van justitie en de Reclassering. Na afloop van het THV kan de officier van justitie bepalen of alsnog een strafrechtelijke afdoening volgt, alsnog een gedragsaanwijzing moet worden opgelegd, of dat de betrokkenen voldoende zijn gebaat bij de in gang gezette hulpverlening.

Voorgaande beschrijving van de ZSM-werkwijze is gebaseerd op documenten. Om een compleet beeld te krijgen is aanvullend gesproken met diverse personen werkzaam op ZSM vanuit de verschillende ketenpartners.⁶

3.3 Methode

3.3.1 Participanten

De participanten voor de interviews zijn geworven via de contactpersonen bij het OM van de twee ZSM-locaties waar dit onderzoek is uitgevoerd. De respondenten zijn benaderd via e-mail. In totaal is er gesproken met vijftien respondenten; acht van ZSM-locatie A en zeven van ZSM-locatie B. Er is voor gekozen om per ZSM-locatie voor elke ketenpartner met één medewerker te spreken, met uitzondering van de politie waar per locatie met twee medewerkers is gesproken. Deze strategie is gebaseerd op het doel van de interviews; het reconstrueren van de beoogde werkwijze op ZSM. Het is belangrijk te benadrukken dat verschillende ZSM-locaties onderling kunnen verschillen in de werkwijze die zij hanteren en dat in dit onderzoek enkel is gesproken met respondenten die werkzaam zijn bij twee van de tien ZSM-locaties in Nederland. De respondenten zijn werkzaam bij de verschillende ketenpartners die op ZSM actief zijn: het OM, de Politie, de Reclassering (3RO), de RvdK, Slachtofferhulp Nederland, óf een niet-vaste ketenpartner die wel betrokken is bij bepaalde zaken op ZSM, zoals Veilig Thuis en Halt. Tabel 1 geeft een overzicht van de respondenten per instantie.

6 Vanwege de continue doorontwikkeling van het ZSM-proces, kan de werkwijze in de praktijk verschillen per regio. Afstemming hierover vindt onder andere plaats door de Klankbordgroep ZSM en het Landelijke Ketenvoerleg Projectleiders ZSM.

Tabel 1. Respondentenoverzicht

Respondent	ZSM-locatie	Instantie	Datum interview
B01	B	3RO	29-04-2020
A08	A	3RO	13-05-2020
B10	B	Politie	14-05-2020
B12	B	Politie	19-05-2020
A02	A	Politie	04-05-2020
A07	A	Politie	12-05-2020
B03	B	Slachtofferhulp	06-05-2020
A15	A	Slachtofferhulp	03-06-2020
B04	B	RvdK	07-05-2020
A11	A	RvdK	19-05-2020
B06	B	Veilig Thuis	08-05-2020
A05	A	Veilig Thuis	07-05-2020
B14	B	OM	08-06-2020
A09	A	OM	14-05-2020
A13	A	Halt	25-05-2020

3.3.2 Procedure

Vanwege de maatregelen rondom COVID-19 ten tijde van het onderzoek, vond de gehele onderzoeksprocedure digitaal plaats. Na het werven van de respondenten via e-mail zijn in overleg een datum en tijd vastgesteld voor het interview. Voorafgaand aan het interview werd de respondent gevraagd om een informed-consentformulier te ondertekenen, dat via e-mail werd verstuurd (Bijlage 1). In het formulier is onder andere informatie opgenomen over het anonimiseren van persoonlijke gegevens van de respondent en het maken van een geluidsopname van het interview. Door het formulier te ondertekenen gaven de respondenten hiervoor hun toestemming. De interviews hebben digitaal, middels videobellen, plaatsgevonden en werden uitgevoerd door twee onderzoekers, zodat aanvulling en afwisseling mogelijk waren. De interviews hadden een semigestructureerd karakter, waarbij aan de hand van een topiclijst over het proces op ZSM werd gesproken (Bijlage 2), maar waarbij ook ruimte was voor additionele vragen en/of opmerkingen. Een verkorte versie van deze topiclijst werd enkele dagen van tevoren naar de respondent gestuurd, zodat deze zich op het interview kon voorbereiden.

3.3.3 Analyse

Na het afnemen van de interviews zijn de audio opnames beluisterd en getranscribeerd met behulp van het programma InqScribe. De transcripten van de interviews zijn direct volledig geanonimiseerd op basis van de respondentnummers. Na het transcriberen van de geluidsopnames zijn de teksten gecodeerd aan de hand van de gebruikte topiclijst. De beschikbare informatie per ketenpartner is vergeleken, gecombineerd en uitgewerkt.

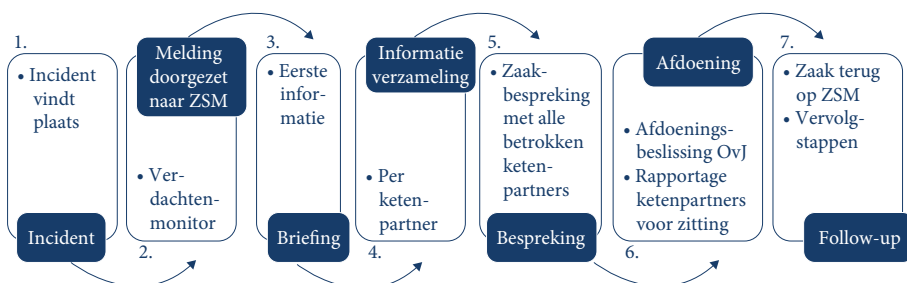
3.4 De ZSM-werkwijze: proces en besluitvorming

3.4.1 Procesbeschrijving

Het proces op ZSM bestaat uit een aantal verschillende fasen. Deze fasen zijn in Figuur 1 in grote lijnen geschematiseerd. Hierbij moet worden opgemerkt dat de fasen en de inhoud hiervan (kunnen) verschillen per ZSM-locatie, afhankelijk van hoe de betrokken ketenpartners hun werkprocessen op de locatie hebben vormgegeven. Tevens zijn de fasen niet strikt gescheiden, zij kunnen tegelijkertijd plaatsvinden of door elkaar heen. Tot slot wordt opgemerkt dat de communicatie tussen alle ketenpartners en andere betrokkenen gedurende het hele proces doorloopt, en dus niet slechts gelimiteerd is tot de formele bespreekmomenten.

De eerste stap in het proces is uiteraard het plaatsvinden van een incident (1), waarvan melding wordt gedaan bij de politie. De politie voert het opsporingsonderzoek uit en maakt hiervan een dossier op. Dit dossier bevat de informatie over de casus en wordt via de verdachtenmonitor gedeeld met alle ketenpartners. Op dat moment komt de zaak binnen 'op ZSM'. Dit vormt de tweede fase van het proces (2).

De derde stap, de *briefing* (3), komt niet op alle ZSM-locaties in dezelfde hoedanigheid voor. Op locatie B wordt gewerkt met een vast bespreekmoment in de ochtend. Tijdens de briefing komen alle ketenpartners samen om op de hoogte te worden gebracht van de nieuwe zaken die zijn binnengekomen en de acties die hierop nog moeten worden ondernomen. De politie-coördinator op ZSM presenteert de zaak aan de andere ketenpartners en vertelt: *'Dit is er al gebeurd, of dat moet nog gebeuren, dat zijn de slachtoffers, zo is de casus gegaan.'* (respondent B12). Een belangrijke functie van de briefing is het vaststellen door politie en OM óf er überhaupt een bewijsbare zaak in zit. Respondent B04 legt uit: *'Eigenlijk is het eerste overleg met name het OM en de politie, want die moeten met elkaar uitvechten of er ook een zaak is.'* Als er inderdaad bewijsbare feiten aanwezig zijn in het dossier wordt een rondvraag gedaan bij de andere ketenpartners die wellicht al informatie hebben over de betrokkenen. De officier van justitie concludeert de briefing door kenbaar te maken welke afdoening hij of zij voor ogen heeft en welke informatie nog nodig is vanuit de ketenpartners. Op locatie A komen dit soort *briefings* niet voor.

Figuur 1. Proces op ZSM

Na de eventuele briefing gaan alle ketenpartners (weer) verder met het verzamelen van informatie over de zaak of over betrokken personen (4). De partners weten welke informatie nodig is of welke acties nog moeten worden ondernomen om de zaak rond te krijgen voor de definitieve afdoeningsbeslissing. Ketenpartners kunnen hierin ook samenwerken, door bijvoorbeeld informatie met elkaar te delen. De informatie-uitwisseling tussen de ketenpartners op ZSM is specifiek gemandateerd. Per partner is vastgelegd welke informatie zij wel of niet mogen ontvangen van de andere ketenpartners, in lijn met de privacywetgeving. Zo krijgt bijvoorbeeld Slachtofferhulp slechts inzicht in de aangifte, en krijgt de Reclassering alleen het verhoor van de verdachte (respondent B12).

Zodra alle ketenpartners voldoende informatie hebben verzameld en het politieonderzoek is afgerond, kan de definitieve bespreking omtrent de afdoeningsbeslissing plaatsvinden (5). Op locatie B gebeurt dit ‘ad hoc’. De politiecoördinator stapt met de afgeronde zaak naar de officier van justitie, en andere ketenpartners die met de zaak te maken hebben komen hier ook bij staan. Samen bespreken ze dan alle relevante informatie, waarna de officier bepaalt hoe de zaak in strafrechtelijke zin zal worden afgedaan (6). Na het uitspreken van deze beslissing worden de laatste acties door de ketenpartners in gang gezet.⁷ In locatie A wordt het bespreekmoment ingepland door de *ketenprocescoördinator (KPC'er)*.⁸ Als de politie klaar is met de zaak, wordt een rondje gemaakt langs alle ketenpartners, waarbij zij kunnen laten weten of zij bij de bespreking aanwezig willen zijn. Respondent A02 beschrijft: *‘Wij doen hier in [locatie A] eigenlijk zaak voor zaak. En bij iedere zaak nodig ik iedereen uit aan de spreektafel die daarbij wil zijn.’* Het eerste doel van het bespreekmoment in locatie A is informatie-uitwisseling tussen alle partners (zij hebben immers geen *briefing* gehad) (5). Op basis daarvan zal de officier tot een afdoeningsbeslissing komen en worden de eventuele vervolgacties voor de ketenpartners duidelijk gemaakt (6).

Of er een follow-up (7) plaatsvindt is mede afhankelijk van de capaciteit en motivatie van individuele ketenpartners op ZSM. In het algemeen vindt er na de afdoeningsbeslissing en bekendmaking hiervan aan de verdachte géén follow-up meer plaats, de zaak is afgedaan en de ketenpartners sluiten de zaak af. Afhankelijk van de afdoening kunnen partners nog wel betrokken zijn bij de uitvoering ervan, bijvoorbeeld als een minderjarige verdachte een Halt-afdoening heeft gekregen, of als de Reclassering een adviesrapportage opmaakt voor een zitting bij de rechter. In het geval dat de afdoening niet succesvol wordt voltooid of als er andere redenen zijn, kan de zaak ook weer terugkomen op ZSM, waar tot een nieuwe afdoeningsbeslissing wordt gekomen.

7 In het geval van een dagvaarding gaat de Reclassering bijvoorbeeld aan de gang met het schrijven van een adviesrapportage, gaat Slachtofferhulp Nederland het slachtoffer informeren, wordt de dagvaarding opgetekend door de parketsecretaris van het OM, en wordt deze uitgereikt aan de verdachte door de politie.

8 De ketenprocescoördinator bewaakt en coördineert de voortgang van een zaak, stelt alle informatie beschikbaar voor de partners en bewaakt de actualiteit hiervan.

3.4.2 *Ketenpartner: het OM*

Vanuit het OM zijn verschillende mensen werkzaam op ZSM: de officier van justitie, de KPC'er, een parketsecretaris/beoordelaar en een administratief medewerker. Allereerst wordt door de KPC'er het geheel gecoördineerd. De KPC'er zorgt dat alle informatie bij elkaar wordt gebracht en op tijd op de goede plek terechtkomt. Ook wordt de ochtend-briefing door de KPC'er geleid en wordt ervoor gezorgd dat de zaak op het juiste moment aan de beslistafel komt. De KPC'er of administratief medewerker zet daarnaast de voorbereiding van de zaak in het politiesysteem en koppelt de uiteindelijke beslissing terug naar de ketenpartners en zet deze in de verdachtenmonitor voor afgedane zaken. Daarnaast krijgt elke zaak een parketsecretaris/beoordelaar toegewezen, die de officier van justitie ondersteunt bij de afdoening van de zaak: *'Het is niet zo dat de officier in zijn eentje alles beslist in de praktijk'* (B14). De parketsecretaris/beoordelaar verwerkt de (complexere) zaken op aanwijzen van de officier en stemt deze af met de ketenpartners. Ook wordt nagegaan of alle juiste informatie is verzameld en wordt zo nodig extra informatie opgevraagd bij de ketenpartners.

Zodra door de politie een verdachte is aangehouden, verschijnt de zaak op de verdachtenmonitor op ZSM (*fase 2* uit Figuur 1). Samen met de politie wordt door de KPC'er de administratie van de zaak in orde gemaakt, waarbij bijvoorbeeld de justitiële documentatie wordt opgevraagd en in het systeem van het Veiligheidshuis wordt gekeken. Hieruit wordt informatie gehaald over of het betrokken gezin al bekend is, of er al afspraken lopen, of er al hulpverlening aanwezig is en wie vanuit het Veiligheidshuis de regie voert binnen het gezin. De zaak wordt vervolgens door de politie 'ingelezen' in het systeem en voorgedragen op de briefing, waar alle ketenpartners bij elkaar zitten (B14). *'Zolang het onderzoek loopt blijft iedereen wel gespitst op de afdoening en de informatie die ze kunnen delen met het OM, en dat gaat best goed'* (B14). De officier bespreekt samen met de politiekundige of er (voldoende) bewijs in de zaak zit.

Nadat door alle ketenpartners de nodige informatie is verzameld, wordt de zaak besproken. De officier ontvangt vervolgens van de Reclassering een advies over een passende afdoening. Ook informeert de Reclassering het OM over de informatie afkomstig van Veilig Thuis.⁹ Samen wordt bekeken wat de verdachte nodig heeft om te voorkomen dat er opnieuw huiselijk geweld plaatsvindt. Het komt soms voor dat een officier te snel een beslissing wil nemen, *'een officier die het echt als "zo snel mogelijk" ziet'* (B14). Het is dan aan de Reclasseringsmedewerker om aan de bel te trekken en kenbaar te maken nog informatie te willen delen voordat een beslissing wordt genomen in de zaak.

9 Dit geldt voor ZSM-locatie B, waar Veilig Thuis niet aanwezig is op ZSM.

Bij de afdoeningsbeslissing van zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling spelen verschillende factoren een rol. Ten eerste zijn er aanwijzingen van het OM, waaronder de aanwijzing huiselijk geweld en aanwijzing voorwaardelijke modaliteiten en de richtlijnen voor strafvordering. Ten tweede zijn er kenmerken van het geweld en de verdachte, waarbij de langdurigheid en intensiteit van het geweld de belangrijkste richtpunten vormen. Daarnaast wordt ook rekening gehouden met de aard van het letsel, de houding van de verdachte, de bereidheid tot behandeling, het probleeminzicht van de verdachte, of er kinderen betrokken zijn en wat de gevolgen van het geweld zijn voor de kinderen.

Minderjarige verdachten van huiselijk geweld komen ook voor. Dit zijn vaak schrijnende zaken, waarbij ouders vaak geen andere uitweg meer zien en aangifte doen omdat zij willen dat hun kind wordt geholpen. *‘Geen enkele ouder vindt het fijn om aangifte te doen tegen zijn eigen kind. En weer als ik dit zeg krijg ik kippenvel. Niemand wil dat natuurlijk als ouder.’* (B14). In dit soort zaken is de RvdK vaak al betrokken bij het gezin en formuleert Slachtofferhulp Nederland de wensen van de ouders. Samen met de ketenpartners wordt bekeken wat de beste afdoening is voor de minderjarige verdachte, waarbij vaak wordt gericht op het opleggen van bijzondere voorwaarden, zoals een meldplicht bij de jeugdreclassering.

3.4.3 *Ketenpartner: de politie*

De politie is de eerste die betrokken raakt bij een zaak. Meldingen over incidenten komen via de meldkamer binnen. Het basisteam van de politie gaat ter plaatse en voert politieonderzoek uit. De informatie die zij daar verzamelen wordt geregistreerd en vastgelegd in een systeem met de naam Basisvoorziening Handhaving (BVH-systeem). Hierbij geven de generalisten de zaak een label, in het geval van de zaken die in dit onderzoek worden betrokken, is dit label altijd ‘huiselijk geweld’. Tevens wordt er een formulier opgemaakt over de kwetsbaarheid van de verdachte en eventuele minderjarige verdachten en/of slachtoffers. De politie controleert ook meteen of er eventuele antecedenten in het systeem bekend zijn rondom de betrokkenen en kijkt naar de mogelijkheid om een THV op te leggen. Een aanvullende taak die de politie heeft in het geval van huiselijk geweld, is het doen van een zorgmelding bij Veilig Thuis. Veilig Thuis kan het gezin vervolgens benaderen voor eventuele hulpverlening. Al deze informatie wordt door de politie in het dossier gebundeld, dat aan de verdachtenmonitor op ZSM wordt gehangen. De politiemedewerkers op ZSM lezen de zaak en geven in samenspraak met het OM sturing aan het opsporingsonderzoek. De KPC'er bemiddelt hierbij tussen de politie en het OM. Respondent A07 vertelt: *‘Het is voor mij vooral zaak om de belangen van de politie te behartigen [...] zodat de capaciteit die we hebben ook nuttig besteed wordt.’* Eigenlijk is de afweging: zorgt het uitlopen van dit lijntje voor een verbetering van de bewijsbaarheid van de zaak, of is de zaak nu al voldoende bewijsbaar?

Wanneer sprake is van een niet-vast zaak, waarbij een verdachte wordt ontboden, loopt het onderzoek van de politie langer door, voordat de zaak op ZSM terechtkomt. *‘Dat zijn zaken waarin nog heel veel onderzoek gedaan moet worden, bij wijze van, en die niet binnen twee dagen afgedaan kunnen worden.’* (B10). De werkwijze voor niet-vast zaken loopt om die reden ook iets anders. Pas als het gehele politieonderzoek is afgerond wordt de zaak ingestuurd bij ZSM. B10: *‘Het proces is eigenlijk hetzelfde, maar dan iets verlaat, dus op een iets later tijdstip wordt er door dezelfde mensen naar gekeken en beoordeeld.’* De beoordelaar van het OM betreft bij de behandeling van de zaak vervolgens de ketenpartners om tot een gewogen afdoeningsbeslissing te komen. Op locatie A gaat de politiecoördinator fysiek op bezoek bij de basisteam in de regio om de niet-vast zaken ‘op te halen’. Respondent A02 legt uit: *‘Als ik vind dat het onderzoek voldoende is dan neem ik het mee om voor te leggen aan de officier. En als ik vind dat er nog aanwijzingen inzitten die nog nagelopen moeten worden, dan geef ik daar extra opdrachten voor, met de uitleg erbij wat nog gedaan moet worden en waarom.’* Deze opgehaalde zaken worden doorgezet naar het OM en samen met de officier worden momenten gepland om deze zaken te bespreken. Respondent A07 beschrijft: *‘Dan heb ik zo’n drie dagen per maand om die zaken met de officier te bespreken. Die data weet ik dan. En die ga ik dan plannen. En die dag ga ik dan 24 zaken met de officier bespreken.’* Op locatie A is het tevens de verantwoordelijkheid van de politiecoördinator om de niet-vast zaken tijdig (ongeveer twee weken vóór het geplande bespreekmoment met de officier) te uploaden in het systeem, zodat andere ketenpartners deze kunnen inzien en voor zichzelf kunnen bepalen of zij ook aanwezig willen zijn bij het bespreekmoment om hun input te leveren.

Tijdens de bespreking(en) met de ketenpartners vervult de politie een voornamelijk informerende rol. Zoals respondent A02 verwoordt: *‘De algemene rol van de politie bij de ZSM-besprekingen is dat wij eigenlijk “hofleverancier zijn van informatie”.* Zij deelt de informatie uit het politieonderzoek en legt vooral de focus op de bewijsbaarheid van het feit. Indien de zaak volgens de politie en officier van justitie wettig en overtuigend kan worden bewezen, kan worden nagedacht over de afdoeningsbeslissing. Indien dit niet het geval is, heeft de politie nog wel een zorgverantwoordelijkheid. Dit bestaat concreet uit het controleren of er een zorgmelding is gedaan bij Veilig Thuis. Als de officier van justitie uiteindelijk een beslissing heeft genomen evalueert de politie ook weer: *‘Hebben we de goede stappen gezet, is de zaak bewijsbaar, en zijn we klaar met de zaak, kunnen we hem overschuiven naar justitie?’* (respondent A07). Sommigen zijn terughoudend in het formeel als getuige horen van (minderjarige) kinderen die betrokken zijn bij de huiselijk-geweldsituatie. *‘We proberen heel erg een vinger aan de pols te houden om ervoor te zorgen dat de kinderen niet in een conflict komen tussen bijvoorbeeld de ene ouder en de andere ouder.’* (respondent A02).

3.4.4 **Ketenpartner: de Reclassering (3RO)**

De Reclassering heeft op ZSM een adviserende rol en wordt soms omschreven als ‘informatiemakelaar’ (B01). De Reclassering is dan ook verantwoordelijk voor het bijeenbrengen van alle contextinformatie van de verdachte om zo, in het licht van het feit dat zich heeft voorgedaan, tot een advies te komen. Dit kan een advies zijn over de afdoening, zoals een werkstraf of een gedragstraining, maar kan ook een routeringsadvies zijn.

Van de zaken die op de verdachtenmonitor staan en die op ZSM moeten worden behandeld ontvangt de Reclassering het Uittreksel Justitiële Documentatie (UJD) van de verdachte. Zodra dit binnen is, begint de Reclassering met screenen, wat inhoudt dat in de eigen systemen wordt gekeken of de verdachte bekend is bij de Reclassering en hoe eerdere reclasseringsbemoeienis is verlopen en afgesloten. Het doel van de screening is daarmee te kijken of iemand *‘ontvankelijk is voor gedragsverandering’* (B01), waar vervolgens het advies op kan worden gebaseerd. Aanvullende informatie over de zaak en de verdachte afkomstig van de politie, zoals de aangifte en het proces-verbaal van het verhoor, haalt de Reclassering – zodra deze beschikbaar is – ook uit de monitor. Ook bij de overige ketenpartners wordt informatie over de zaak en betrokkenen ingewonnen. Pas als alle informatie is verzameld, zal de Reclassering een advies formuleren over de afdoening. Deze informatieoverdracht over het advies gebeurt vrijwel altijd mondeling. Wel wordt in de eigen systemen van de Reclassering vastgelegd welk advies is gegeven en of het advies door de officier is opgevolgd. Ondanks dat het advies dat door de Reclassering wordt gegeven over de afdoening om allerlei verschillende redenen niet altijd wordt overgenomen door de officier, hebben zij het gevoel dat zij invloed hebben op de afdoeningsbeslissing. Wel kan dit verschillen per officier: *‘Je merkt wel dat officieren die net binnenkomen nog even “ZSM-minded” moeten worden, in die zin dat ze ook moeten luisteren en niet alleen moeten bepalen.’* (B01).

Met betrekking tot de slachtoffers neemt de Reclassering contact op met Slachtofferhulp Nederland. Hoewel Slachtofferhulp zelf partner is op ZSM wordt door de Reclassering de informatie over het slachtoffer zo veel als mogelijk ook betrokken in het advies. Zo kan het bijvoorbeeld voorkomen dat zowel Slachtofferhulp als de Reclassering adviseert over een op te leggen locatieverbod. *‘Het komt sterker over als we het allebei vinden.’* (B01). De Reclassering spreekt zelf niet direct met het slachtoffer in een zaak.

In zaken van huiselijk geweld of kindermishandeling neemt de Reclassering in principe contact op met Veilig Thuis om te kijken of de verdachte daar al bekend is van eerdere geweldsincidenten en om gezamenlijk een plan van aanpak op te stellen. Het kan namelijk voorkomen dat iemand geen eerdere antecedenten met betrekking tot (huiselijk) geweld heeft, maar wel bekend is bij Veilig Thuis door eerdere meldingen vanuit andere instanties. Aan de hand van deze informatie kan worden beoordeeld of de problematiek eenmalig of structureel is. De informatie die wordt verzameld bij Veilig Thuis wordt door de Reclassering uiteindelijk ook meegenomen in het advies aan de officier.

Wanneer sprake is van een huiselijk-geweldzaak waarbij minderjarigen betrokken zijn als getuige geeft dit voor de Reclassering meer aanleiding om een onderzoek naar de verdachte op te starten. In deze gevallen beoordeelt de Reclassering ook het risico dat de kinderen lopen, en of naar aanleiding daarvan een gedragsaanwijzing (bijvoorbeeld een contactverbod) dient te worden geadviseerd. In de zaken waarbij minderjarigen betrokken zijn als verdachte wordt door de Reclassering in beginsel altijd overlegd met de RvdK. In die gevallen heeft de Raad namelijk de verantwoordelijkheid voor de verdachte. De Reclassering heeft bij minderjarige verdachten verder geen taak.

Voor de Reclassering vormen wederkerigheid in huiselijk geweld en de rol van de aangever hierin een specifiek knelpunt in de behandeling van huiselijk-geweldzaken. De Reclassering wordt in deze gevallen beperkt in het adviseren over maatregelen gericht op gedragsverandering, omdat zij uitsluitend advies kan geven met betrekking tot de verdachte in een zaak. *‘Gedragsverandering is vaak voor allebei de kanten nodig om het probleem structureel op te lossen. Maar verplichte hulpverlening kan nooit worden ingezet voor degene die aangifte heeft gedaan.’* (B01). Men is in dit soort zaken voor een deel afhankelijk van de vrijwillige hulpverlening die kan worden ingezet in een thuissituatie, waarbij Veilig Thuis een rol speelt. In het bijzonder bij partners die in een echtscheidingsprocedure lopen en waarbij kinderen betrokken zijn, zijn dit soort situaties schrijnend, *‘degene die als eerste aangifte heeft gedaan, die wint.’* (B01).

3.4.5 **Ketenpartner: de Raad voor de Kinderbescherming**

De RvdK is actief op twee vlakken met betrekking tot jeugd: de strafrechtelijke kant en de civielrechtelijke kant. ZSM fungeert voor hen met name als ‘aanvoerlijn’ voor de strafrechtelijke kant (respondent B04). De RvdK raakt uitsluitend betrokken bij een zaak op ZSM als er sprake is van een minderjarige verdachte (tussen de twaalf en achttien jaar). Indien uit de briefing blijkt dat er een bewijsbare zaak tegen de jongere kan worden gevormd, zal de RvdK in haar eigen systeem op zoek gaan naar informatie over de voorgeschiedenis van de jongere in kwestie (zowel strafrechtelijk als civielrechtelijk). In dit systeem staat ook een ‘preselect’ bij iedere jongere. Dit is een getal tussen de 1 en 20 dat aangeeft hoe hoog het risico is rondom de jongere.¹⁰ Hoe hoger het risico, hoe waarschijnlijker dat er allerlei problemen spelen in het gezin, de jongere al meerdere aantekeningen heeft of er wellicht al een maatregel actief is. Indien het preselect laag is kan het bijvoorbeeld gaan om een *first offender* die nog niet bekend is bij de RvdK. Het is ook mogelijk dat het systeem informatie bevat die belangrijk is voor het lopende onderzoek, bijvoorbeeld indien een jongere een laag IQ heeft en de politie hier rekening mee dient te houden tijdens het verhoor.

10 1-7 is laag risico, 8-12 is middelmatig risico en 13-20 is hoog risico (respondent DH11).

Voor wat betreft het adviseren van de officier van justitie over de afdoening kijkt de RvdK met een ‘pedagogische bril’, door rekening te houden met wat er op dat moment goed zou zijn voor de jongere (respondent B04).¹¹ Indien een jongere wordt gedagvaard voor een zitting bij de kinderrechter, wordt de RvdK gevraagd een adviesrapportage op te stellen. Dit gebeurt door RvdK-medewerkers die niet op ZSM zitten en op basis van persoonlijk contact met de jongere zelf. Wanneer de jongere niet bekend is in het systeem van de RvdK, maar wél bewijsbaar schuldig is aan het plegen van huiselijk geweld, is de kans groot dat wordt doorgeschakeld naar een beschermingsonderzoek voor eventuele uithuisplaatsing. Het kan ook zo zijn dat de RvdK wel zorgen heeft over de situatie van de minderjarige verdachte, maar niet genoeg gronden ziet om zelf een onderzoek te starten. In dat geval sporen zij de politie aan om een zorgmelding bij Veilig Thuis te doen, zodat de thuissituatie toch wordt onderzocht en er wellicht via de civiele of vrijwillige route kan worden ingegrepen. Het is ook mogelijk dat de jongere eigenlijk wordt verdacht van een ander feit dan huiselijk geweld (bijvoorbeeld fietsendiefstal), maar tijdens het proces dingen loslaat over de thuissituatie die de RvdK zorgen baren en waarvoor een kinderschermingsmaatregel wellicht op zijn plaats is.

Hoewel de RvdK primair op ZSM zit voor alle jongeren die verdachte zijn, kan de Raad ook informatie leveren in zaken waarbij minderjarigen het slachtoffer dan wel getuige zijn van huiselijk geweld (indien dit vanaf het begin al duidelijk is). In die zaken vindt veel overleg plaats met politie en OM, met name over een veilige opvanglocatie voor de kinderen (indien zij tijdelijk uit huis geplaatst moeten worden of als beide ouders vastzitten) of over een mogelijk THV of gedragsaanwijzing voor de verdachte in verband met de veiligheid van de kinderen. Respondent B04 merkt op dat dit best lastig kan zijn, omdat er rekening gehouden moet worden met het omgangsaspect. Indien kinderen direct slachtoffer waren van fysiek geweld door bijvoorbeeld hun vader, dan is het vrij duidelijk en zijn de kinderen thuis niet veilig. Maar indien het gaat om getuige zijn van geweld tussen de ouders hoeft dat niet direct te betekenen dat de kinderen ook in gevaar zijn, en kan het ook schadelijk zijn om hun ouder een hele tijd niet te zien. Op dat moment moeten er dus inschattingen worden gemaakt over de veiligheid van de kinderen en hoe, waar en wanneer de verdachte zijn of haar kinderen kan zien.

3.4.6 *Ketenpartner: Slachtofferhulp Nederland*

Slachtofferhulp Nederland brengt binnen ZSM de belangen van het slachtoffer onder de aandacht en geeft met betrekking tot het slachtoffer advies aan de officier van justitie over de afdoening van een zaak. Aan het slachtoffer biedt Slachtofferhulp juridische en praktische ondersteuning.

11 In deze fase heeft de RvdK nog geen persoonlijk contact gehad met de jongere, maar baseren zij hun informatie op de voorgeschiedenis in het systeem.

In de tweede en derde fase binnen het proces ontvangt Slachtofferhulp van de politie de informatie die betrekking heeft op het slachtoffer: het proces-verbaal van de aangifte en de (contact)gegevens. Allereerst wordt in de eigen systemen opgezocht of het slachtoffer eerder contact heeft gehad met Slachtofferhulp en of er eventueel achtergrondinformatie bekend is over het slachtoffer en andere betrokkenen. Daarna wordt, indien het slachtoffer hiervoor toestemming heeft gegeven¹², contact opgenomen met het slachtoffer om te inventariseren hoe het met het slachtoffer gaat en wat de wensen en behoeften zijn van het slachtoffer. Tevens wordt het slachtoffer geïnformeerd over de rechten die hij of zij heeft, zoals het spreekrecht, en wordt de schade geïnventariseerd voor het eventueel indienen van een verzoek tot schadevergoeding. Nadat alle informatie is verzameld, stelt Slachtofferhulp met behulp van het adviesformulier een advies op, waarmee in kaart wordt gebracht wat de emotionele, lichamelijke en praktische schade is voor het slachtoffer ten behoeve van het indienen van een verzoek tot schadevergoeding. Ook de wensen van het slachtoffer over de afdoening en eventuele beschermende maatregelen worden hierin opgenomen. Voorbeelden van beschermende maatregelen waarover Slachtofferhulp kan adviseren zijn een contact- of locatieverbod en een THV. Ook kan worden geadviseerd over het veilig onderbrengen van slachtoffers, zoals noodopvang voor slachtoffers bij een blijf-van-mijn-lijfhuis, waarbij wordt kortgesloten met Veilig Thuis. Indien het slachtoffer hiervoor toestemming geeft wordt dit advies besproken met de officier van justitie.

Indien het slachtoffer geen toestemming heeft gegeven aan Slachtofferhulp om contact op te nemen, maar uit de registratiesystemen wel blijkt dat het slachtoffer eerder betrokken is geweest bij huiselijk geweld, mag Slachtofferhulp hier inhoudelijk niets over delen met de ketenpartners. Wel mag Slachtofferhulp tijdens de bespreking delen dat er eerder contact is geweest met het betreffende slachtoffer in vergelijkbare zaken, en dus dat er eerder sprake is geweest van geweld. Het komt ook geregeld voor dat het, ondanks dat er toestemming voor is gegeven, niet lukt contact op te nemen met het slachtoffer. Zeker in zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling vormt dit soms een heikel punt. Slachtoffers hebben veel aan hun hoofd waardoor zij wellicht niet in staat zijn het gesprek aan te gaan met Slachtofferhulp. Daarnaast komt het voor dat slachtoffers een geheim telefoonnummer hebben omdat zij onbereikbaar willen zijn voor de dader van huiselijk geweld.

Bij het formuleren van het advies en het inschatten van de risico's voor het slachtoffer wordt door Slachtofferhulp geen gebruikgemaakt van gestandaardiseerde risicotaxatie-instrumenten. Zij spreken uitsluitend met het slachtoffer binnen een zaak, waarop vervolgens het advies wordt gebaseerd. Slachtofferhulp heeft geen toestemming om de verdachte te spreken,¹³ waardoor zij slechts een kant van het verhaal horen. *'Wij hebben*

12 Bij het opnemen van de aangifte wordt door de politie nagegaan of het slachtoffer benaderd wil worden door Slachtofferhulp Nederland.

13 Alleen wanneer de verdachte óók als slachtoffer wordt aangemerkt – tegen beide betrokkenen loopt een strafzaak met betrekking tot het incident – mag SHN contact opnemen met de verdachte.

toch de neiging om het slachtoffer te geloven en de politie heeft vaak de neiging om wat de verdachte [verklaart] te geloven. En daar zit echt een wereld van verschil tussen. Dan moet je toch inschatten wat het risico is.’ (A15). ‘Als je hoort wat de verdachten weleens verklaren, dan denk je echt “wat een onzin!”. Maar ja, wij weten natuurlijk ook niet, wij horen het verhaal maar van een kant, en de politie ook, en daartussen zit een wereld van verschil.’ (A15). Dat Slachtofferhulp slechts een kant van het verhaal hoort, kan soms een vertekend beeld geven van de situatie, bijvoorbeeld in gevallen waarin sprake is van wederkerig geweld binnen een partnerrelatie: ‘Wij horen natuurlijk het verhaal van het slachtoffer, en die zal nooit toegeven dat het een wisselwerking is geweest. [...] En dan horen we vaak bij een overleg dat het vanuit de verdachte, dat die ook bijvoorbeeld is mishandeld of dat er uitlokking was. Maar ja, dat vertelt het slachtoffer ons niet. Maar daar is het overleg juist ook weer goed voor, zodat de officier het van twee kanten te horen krijgt.’ (B03).

Wanneer sprake is van een minderjarig slachtoffer, als zodanig aangemerkt binnen de strafzaak, loopt het contact vanuit Slachtofferhulp via de ouders of, wanneer de ouders de verdachten van het geweld zijn, vertegenwoordigers van het kind. Als het slachtoffer daartoe in staat is, wordt ook met het slachtoffer gesproken. Verder verloopt de procedure bij minderjarige slachtoffers niet anders dan bij een meerderjarig slachtoffer. Op ZSM komen echter weinig zaken van kindermishandeling voor. Deze zaken zijn van dusdanige ernst dat deze direct naar de backoffice gaan en zodoende zelden door Slachtofferhulp op ZSM worden behandeld.

Wanneer in een zaak minderjarigen betrokken zijn als getuigen worden zij doorgaans niet aangemerkt als slachtoffer (in juridische zin). Hoewel Slachtofferhulp deze getuigen zelf niet spreekt, vragen zij wel altijd aandacht voor deze getuigen. ‘Soms heeft de politie de aangifte niet goed gelezen en dan lees je zelf gewoon: oh er is ook nog een kind van twaalf die is getuige geweest. Dan geven wij dat altijd door aan de beslistafel, van “let op, in dit gezin zijn kinderen aanwezig, die moeten gewoon beschermd worden”’. (A15). (Minderjarige) getuigen blijven voor Slachtofferhulp verder buiten beeld, de politie en justitie hebben in dezen de taak dit op te pakken. De indruk bestaat bij Slachtofferhulp dat in deze gevallen wel veel aandacht voor de kinderen bestaat, zeker als het gaat om een onveilige thuissituatie. De politie doet in die gevallen haar best om zo veel mogelijk ‘om de getuigen heen’ te werken voor het rondkrijgen van het bewijs, zodat (minderjarige) getuigen hierin niet onnodig worden belast (B03).

Bij ZSM is het contact met het slachtoffer eenmalig, er is geen contact meer nadat de zaak is afgedaan via het ZSM-traject. Aansluitend op het contact wordt door Slachtofferhulp uitgebreide informatie aan het slachtoffer geleverd over ZSM en worden diverse contactgegevens gedeeld van organisaties waar slachtoffers terecht zouden kunnen voor (emotionele) vervolghulp. Slachtofferhulp mag uitsluitend op juridisch gebied ondersteuning bieden aan het slachtoffer, de ondersteuning in de emotionele gevolgen ligt bij Veilig Thuis. Er vindt door Slachtofferhulp dus geen follow-up plaats na de af-

doening waarin wordt nagegaan hoe het met het slachtoffer gaat of welke vervolgstappen zijn genomen. Hierdoor verdwijnt bij Slachtofferhulp de zaak uit beeld en zijn zij niet op de hoogte van hoe de zaak voor het slachtoffer verder verloopt.

3.4.7 *Extra partner: Veilig Thuis*

Veilig Thuis heeft twee wettelijke taken: het geven van advies en het onderzoeken van meldingen van huiselijk geweld en kindermishandeling. Advies kan worden gegeven aan mensen die zelf contact opnemen met Veilig Thuis, professionals of burgers. Met betrekking tot ZSM kan Veilig Thuis het OM ondersteunen om tot een betekenisvolle afdoening te komen. Veilig Thuis fungeert op ZSM als het ware als *'verbindingsfunctio-naris tussen de zorg en het strafrecht'* (A05). Hoewel Veilig Thuis officieel geen vaste ketenpartner is op ZSM, is Veilig Thuis nauw betrokken bij de afhandeling van zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling, waarbij het voor Veilig Thuis draait om het 'creëren van veiligheid'. *'Wij zijn veel meer dan alleen maar ten behoeve van het OM, wij gebruiken juist ook de positie waarin wij zitten om partijen bij elkaar te brengen.'* (A05).

Omdat Veilig Thuis niet als vaste ketenpartner betrokken is op ZSM verschilt de werkwijze per ZSM-locatie.¹⁴ Voor ZSM-locatie A geldt dat Veilig Thuis vijf dagen in de week van negen tot vijf aanwezig is met twee medewerkers. Zij worden dus op vergelijkbare wijze als de overige ketenpartners betrokken in het ZSM-proces. Voor ZSM-locatie B is dit anders, daar wordt meer op afstand geschakeld tussen Veilig Thuis en ZSM. Dit gebeurt op twee manieren. Er is een directe verbinding met de Reclassering: bij zaken die op ZSM komen waarbij sprake is van huiselijk geweld, wordt door de Reclassering contact opgenomen met Veilig Thuis om te kijken of de betrokkenen al bekend zijn en wordt overlegd over het meest gewenste advies aan de officier van justitie. Daarnaast wordt er vanuit het Veiligheidshuis geschakeld met ZSM, in de gevallen waarbij betrokkenen op het moment van behandeling van de zaak aangehouden zijn. Veilig Thuis is in die gevallen dus betrokken bij de zaak vanuit het Veiligheidshuis. Hierna worden de fases uit Figuur 1 beschreven zoals deze door Veilig Thuis locatie A worden doorlopen.

De initiële informatie over de melding – de aangifte en de verklaring van de verdachte – wordt uit de verdachtenmonitor gehaald. Veilig Thuis heeft toegang tot het dossier dat daarachter hangt. Voor de overige informatie is het fysieke dossier nodig en wordt informatie gevraagd aan de politie, de Reclassering en Slachtofferhulp. Veilig Thuis kijkt vervolgens in de eigen systemen of de betrokkenen al bekend zijn in het kader van huiselijk geweld. Op die manier wordt uit zo veel mogelijk bronnen informatie verzameld om een beeld te krijgen van de situatie van de betrokkenen.

14 Onze informatie gaat over slechts twee ZSM-locaties. Wij hebben geen zicht op de werkwijzen van Veilig Thuis op andere ZSM-locaties.

Als minderjarigen als slachtoffer of getuige betrokken zijn bij het huiselijk geweld maakt dit de zaak volgens de respondenten niet wezenlijk anders. Hooguit zorgt het voor andere mogelijkheden in het vervolgtraject en meer middelen om mensen in beweging te krijgen. *'Ik benadruk nog meer het belang van de inzet van hulpverlening in een vrijwillig kader of niet.'* (A05).

De informatie die door Veilig Thuis wordt verzameld over de betrokkenen wordt gedeeld met het OM ten behoeve van de afdoeningsbeslissing. Omdat Veilig Thuis geen officiële ketenpartner is, blijkt het formeel soms lastig om informatie te delen met de andere ketenpartners op ZSM. Wat officieel mag worden gedeeld, is de 'buitenkantinformatie': zijn betrokkenen al bekend bij Veilig Thuis, hoeveel eerdere meldingen zijn er geweest en in welk jaar hebben die meldingen plaatsgevonden en hoe zijn die dossiers destijds afgerond? Om tot een gedegen advies te komen over het verminderen van het veiligheidsrisico is echter meer contextinformatie nodig over de betrokkenen en de huidige veiligheidssituatie. Veilig Thuis deelt de verzamelde informatie ook met de Reclassering zodat zij een strafadvies kunnen formuleren. *'Maar wij willen nog steeds zelf bij de beslistafel zijn omdat wij ook advies geven. Maar eigenlijk advies over niet zozeer de straf, maar wat wij vinden dat er nodig is voor veiligheid.'* (A05). Bij de bespreking en afdoening van de zaak aan de beslistafel is Veilig Thuis ook fysiek aanwezig: *'Dat is waar de magie gebeurt.'* (A05). *'Het is dat de officier uiteindelijk op basis van het bewijs en de strafzaak een strafrechtelijke beslissing moet nemen, maar met zijn allen zijn we bezig om te kijken wat we willen met zo'n casus.'* (A05).

Hoewel Veilig Thuis (bij locatie A) bij de beslistafel aanwezig is en daardoor op de hoogte is van de afdoeningsbeslissing op ZSM, krijgen zij geen inzage in de verdere afdoening van de zaak. De zitting is echter wel openbaar, dus in theorie zouden zij over de informatie kunnen beschikken. Wanneer een zaak wordt doorverwezen naar de politierechter dan wordt er een zittingsofficier aan de zaak gekoppeld, de zaak is dan weg van ZSM. Wanneer de zaak vervolgens op zitting wordt behandeld, wordt niet altijd contact gezocht met Veilig Thuis. Hier zou volgens de respondenten nog meer bewustwording kunnen komen voor de samenwerking tussen straf en zorg. Op ZSM-locatie B is Veilig Thuis niet (altijd) fysiek aanwezig bij de afdoening van de zaak. De mate van follow-up is hier dan ook anders. *'ZSM laat ons niet altijd weten wat ze nou precies besluiten, [...]. Maar dat willen we wel soms graag weten. Want die afdoening is relevant voor het inzetten van begeleide omgang van ouders en kinderen, of voor contactherstelgesprekken tussen partners, of het voortzetten van de relatie [...].'* (B06). De follow-up van zaken en het kortsluiten over de inzet van zorg gebeuren daarom verder binnen het actieoverleg van het Veiligheidshuis.

3.4.8 *Extra partner: Halt*

Sinds enkele jaren is Halt officieel vaste ketenpartner op ZSM. Een aantal uren per week is er een medewerker aanwezig en betrokken bij bepaalde ZSM-zaken. Halt kijkt op ZSM in beginsel naar zaken op de verdachtenmonitor waarbij een minderjarige persoon de (mede)verdachte is. Net als de andere ketenpartners, gaat Halt op dat moment in het systeem na of eerdere informatie beschikbaar is over de jongere. De relevante informatie delen zij met de ketenpartners, bijvoorbeeld omtrent een eerdere Halt-verwijzing. Tijdens de bespreking heeft ook Halt een adviserende rol, en wordt bijvoorbeeld gekeken of de zaak 'Halt-waardig' is en de jongere wellicht in aanmerking komt voor een Halt-maatregel. Respondent A13 licht toe: *'We hebben een strafmatrix van Halt-straffen. En wanneer de jongere aan een aantal artikelen voldoet, dan is hij Halt-waardig.'* Een zaak kan ook Halt-waardig zijn indien de schade voor het slachtoffer onder de 900 euro ligt. Deze schade kan in overleg met de verdachte ('jongere'¹⁵) en het slachtoffer worden gevorderd bij de verdachte, via Halt. Vast onderdeel van een Halt-traject is tevens het herstelgesprek tussen dader en slachtoffer, waarin de jongere zijn of haar excuses aanbiedt.¹⁶ Na de afdoeningsbeslissing en het eventueel uitvoeren van de Halt-maatregel is het traject voor de jongere afgesloten. Indien hij of zij de afdoening niet succesvol voltooit, kan de zaak mogelijk terugkomen op ZSM, waar deze opnieuw wordt besproken en beoordeeld. Vaak wordt de jongere dan doorverwezen naar de rechter voor een nieuwe afdoening.

Het kan ook voorkomen dat de verdachte tijdens het indexdelict al meerderjarig is, maar nog wel in het systeem van Halt staat, vanwege eerdere incidenten en maatregelen op minderjarige leeftijd. Daar kijkt Halt dan ook naar, om deze informatie vervolgens te verschaffen aan de KPC'er en de Reclassering. Voor hen is het namelijk ook interessant om te weten wat de eerdere ervaringen zijn geweest met de verdachte in het Halt-traject, en hoe hij of zij reageert op bijvoorbeeld een werkstraf. In die zaken geeft Halt echter géén advies over de afdoening tijdens het bespreekmoment, aangezien dit type verdachte niet meer in aanmerking komt voor een Halt-maatregel. Een alternatief scenario is een jongere die wordt verdacht van een andersoortig feit, maar waarbij via het start- of vervolgesprek blijkt dat hij of zij bekend is met huiselijk geweld.¹⁷ Halt noteert dit op een signaleringslijst, die kan worden gebruikt in de informatie-uitwisseling met ketenpartners en de bespreking rondom de afdoeningsbeslissing. Halt kan via een verwijzindicator voorts contacten leggen met hulpverlenende instanties, om jongeren van hulp te voorzien.

15 Halt noemt de verdachte c.q. hun cliënt ook wel 'jongere'.

16 Onder voorbehoud dat het slachtoffer hiervoor openstaat. Indien het slachtoffer geen directe confrontatie wil, kan er ook voor gekozen worden om de jongere een brief te laten schrijven aan het slachtoffer.

17 Bijvoorbeeld als direct slachtoffer of getuige.

Een Halt-afdoening is voor verdachten van huiselijk geweld niet vaak aan de orde, ook omdat er relatief weinig zaken zijn waarin sprake is van een minderjarige verdachte. De keren dát het voorkomt, bij de ‘Halt-waardige’ delicten bedreiging of eenvoudige mishandeling, is met name Veilig Thuis betrokken voor een vervolgtraject. Indien wél wordt gekozen voor een Halt-maatregel, of bijvoorbeeld in combinatie met een hulpverleningstraject vanuit Veilig Thuis, wordt vooral gebruikgemaakt van leerstraffen.

3.5 Mogelijkheden en beperkingen werkwijze ZSM

In het voorgaande is de ZSM-werkwijze nader beschreven op basis van documentanalyse en aanvullende gesprekken met betrokkenen uit de praktijk. Getracht is zo inzichtelijk mogelijk te maken hoe huiselijk-geweldzaken, met name de zaken waarbij minderjarigen zijn betrokken, worden opgepakt en afgehandeld. De vraag hoe deze werkwijze in de dagelijkse praktijk uitpakt, ofwel de onderzoeksvraag die centraal staat in een proces- of effectevaluatie (Rossi e.a., 2019), kan op basis hiervan niet worden beantwoord. Desalniettemin is een aantal mogelijkheden en beperkingen gesignaleerd.

3.5.1 Mogelijkheden

Respondenten vinden het van grote waarde dat op ZSM iedere ketenpartner fysiek vertegenwoordigd is in één gezamenlijke kantoorruimte, waardoor de lijntjes erg kort zijn. Dit heeft twee grote voordelen: effectieve communicatie en tijdwinst. Partners hoeven niet lang te wachten op informatie of actie vanuit andere partners, maar kunnen direct mondeling communiceren over een bepaalde zaak. Als de officier iets wil weten over de geschiedenis van de verdachte met de Reclassering, kan deze gewoon even langslopen bij de Reclasseringsmedewerker op ZSM. De partners weten van elkaar waar ze mee bezig zijn en kunnen hun eigen handelingen daarop afstemmen. Dit betekent ook dat er snel beslissingen kunnen worden genomen omtrent onderzoeksacties, hulpverleningshandelingen en tussentijdse oplossingen.¹⁸

Een belangrijk gevolg van de tijdwinst op ZSM is dat er sneller duidelijkheid wordt verschaft aan de betrokken verdachte(n), slachtoffer(s) en getuige(n). Het speerpunt ‘zo snel mogelijk’ leidt ertoe dat verdachten vaak al binnen negen uur tot drie dagen na hun aanhouding op de hoogte zijn van de afdoeningsbeslissing. In het reguliere werkproces van het OM zouden zij hier langer op moeten wachten. Vooral in het geval van huiselijk geweld en kindermishandeling, waarbij de directe veiligheid van de betrokkenen in gevaar kan zijn en vroeg ingrijpen van groot belang is, geeft dit element alle partijen de handvatten om de voortzetting en mogelijke escalatie van het geweld te voorkomen. Zelfs in het geval dat de verdachte wordt gedagvaard voor een zitting op

18 Bijvoorbeeld over het afgeven van een Tijdelijk Huisverbod of het regelen van een verblijfplaats voor een minderjarige verdachte die niet meer thuis kan komen.

een later moment, kan in de tussentijd al worden geschakeld met hulpverlening, om de periode hiertussen te overbruggen zonder nieuwe incidenten. *‘Als ik kijk hoe er vijftien jaar terug met kinderen en met kindermishandeling of überhaupt met huiselijk geweld omgegaan werd, dan hebben we echt wel stappen gemaakt.’* (A09).

Een van de andere doelen van ZSM is dat de afdoeningsbeslissing zorgvuldig wordt genomen en ‘op maat’ is gemaakt voor de gegeven situatie en verdachte. Het feit dat de ketenpartners allemaal verschillende perspectieven meenemen naar de gesprekstafel, en tevens waken voor verschillende belangen in het geheel, zorgt er volgens de respondenten voor dat de aanpak een holistisch karakter krijgt. In plaats van slechts te kijken naar één strafdoel, bijvoorbeeld vergelding, worden meerdere belangen meegewogen en verschillende afdoeningsopties bekeken, in combinatie met eventuele gevolgen aan de hulpverleningskant. Er wordt ook vaker gekeken naar ‘creatieve oplossingen’ indien hier ruimte voor is, om zo goed mogelijk aan te sluiten op de behoeften van verdachte(n) en slachtoffer(s), en eventuele negatieve gevolgen van bepaalde afdoeningen te voorkomen.¹⁹ Vrijwel alle respondenten zijn zeer te spreken over deze manier van afdoening en het effect hiervan op de verdachten, slachtoffers en andere betrokkenen.

Al met al wordt de samenwerking op ZSM als positief ervaren en zien de respondenten een *‘enorme bereidwilligheid tussen de partners om elkaar te helpen’* (A05). Iedereen werkt met hetzelfde doel aan een zaak. Hierbij wordt dan ook veel gewerkt op basis van vertrouwen, om met elkaar tot een betekenisvolle beslissing te komen waar de betrokkenen binnen een casus mee worden geholpen.

3.5.2 *Beperkingen*

De samenwerking van de ketenpartners op ZSM om tot een zorgvuldige, snelle en op maat gemaakte afdoening te komen leidt soms tot enige knelpunten in het werkproces. Het feit dat er intensief wordt samengewerkt tussen professionals van verschillende instanties, zorgt er soms voor dat de communicatie of informatie-uitwisseling tussen de partners juist enige wrijving creëert. Rekening houdend met het waarborgen van de privacyregels is er bijvoorbeeld gemandateerd welke partner welke informatie mag ontvangen van welke ketenpartner. Sommige respondenten vinden dit lastig of belemmerend gezien het doel van ZSM. Enkele respondenten geven dan ook aan dat zij voor het belang van de zaak en de effectiviteit van de samenwerking soms meer informatie delen met de andere partners dan officieel is toegestaan. Een pragmatische en professionele omgang met deze informatie zou volgens hen dan ook veel effectiever zijn. De effectiviteit van de communicatie tussen partners onderling is volgens een aantal respondenten

¹⁹ Zo kan het bijvoorbeeld voorkomen dat een zaak geen strafrechtelijk gevolg krijgt, omdat dit ervoor zou zorgen dat de verdachte zijn baan zal kwijtraken, hetgeen een direct negatief effect zou hebben op de veiligheid voor andere betrokkenen in de thuissituatie. De ketenpartners kunnen in dat geval samen kijken naar alternatieve gevolgen, zoals het opstellen van een Veiligheidsplan door Veilig Thuis, waardoor een duurzamer herstelproces in gang wordt gezet dan zou worden bereikt met een strafrechtelijke afdoening.

bovendien sterk afhankelijk van de persoon die op dat moment aanwezig is op ZSM als vertegenwoordiger van de instantie. Vooral relatief nieuwe medewerkers moeten vaak wennen aan de werkwijze op ZSM en zijn in die zin nog niet ‘ZSM-minded’²⁰ genoeg.

Een tweede knelpunt dat wordt beschreven door de Reclassering is het verschil in levertermijnen van verzamelde informatie door de ketenpartners, in het bijzonder de afstemming met Veilig Thuis. Binnen drie dagen moet op ZSM een beslissing worden genomen over de afdoening. Veilig Thuis heeft echter langer de tijd om een veiligheidsplan op te stellen, gebaseerd op gesprekken met de betrokkenen. Hierdoor kan de Reclassering de informatie uit het veiligheidsplan niet altijd meenemen in de strafbeschikking, wat de mogelijkheid tot hulpverlening in een verplicht kader soms bemoeilijkt. Om de informatie uit het veiligheidsplan wel mee te kunnen nemen in een strafbeschikking kan ervoor worden gekozen de verdachte te dagvaarden of op te roepen voor een OM-hoorgesprek. In de tussenliggende periode tot de verdere behandeling van de zaak kan dan echter alleen vrijwillige hulpverlening worden ingezet, wat bij veel verdachten van huiselijk geweld moeizaam op te starten is. *‘In veel huiselijk-geweldzaken heb je een ontkenkende verdachte en die gaat over het algemeen geen vrijwillige hulp accepteren, zeker niet gericht op gedragsverandering’* (B01).

Een volgende belemmering op ZSM wordt gevormd door capaciteit(sgebrek) van de verschillende ketenpartners. Krapte in het personeel en de beschikbare tijd zorgen ervoor dat met name ‘niet-vast zaken’ in de verdrukking komen, daar de prioriteit met name ligt bij de verdachten die op dat moment nog vastzitten. Partners geven in het geval van niet-vast zaken bijvoorbeeld slechts een digitale of papieren reactie, in plaats van persoonlijk aanwezig te zijn aan de besprektafel, hetgeen onverhoopt leidt tot minder impact op de afdoeningsbeslissing dan een persoonlijk pleidooi. Het afdoeningsproces van niet-vast zaken neemt door de lagere prioritering een langere tijd in beslag, waarmee het een van de pijlers van de ZSM-aanpak ondermijnt. Capaciteitsgebrek bij met name de politie kan er voorts toe leiden dat er weinig tot geen ruimte is om (op korte termijn) bepaalde onderzoeksacties uit te voeren, die wel van belang zouden kunnen zijn voor de bewijsbaarheid van huiselijk-geweldzaken. Hiervoor werd al beschreven dat de KPC'er vaak bemiddelt tussen welke acties écht nodig zijn binnen de beschikbare capaciteit van de politie, om de zaak minimaal te kunnen bewijzen. De lijn tussen ‘bewijsbaar’ of ‘niet bewijsbaar’ is soms flinterdun.

Een ander, meermaals aangehaald, knelpunt is de onzekerheid omtrent de verbinding met de hulpverleningsinstanties en de opvolging vanuit de zorgkant na de behandeling op ZSM. Sommige respondenten hebben het gevoel dat instanties zoals de crisisdienst en de GGZ niet erg goed te bereiken zijn, niet altijd de ernst van de situatie inzien, of

20 Met ZSM-minded wordt erop bedoeld dat officieren een omslag moeten maken in de manier waarop zij tot een afdoeningsbeslissing komen. Zij zijn hier niet langer alleen verantwoordelijk voor, maar dienen verantwoordelijk te zijn voor de input die door de verschillende ketenpartners wordt geleverd.

niet voldoende dan wel géén gevolg geven aan de zorgmeldingen vanuit de partners op ZSM. De rol van Veilig Thuis is hierin soms ook een heikel punt, daar het opstellen van een veiligheidsplan of andere veiligheidsafspraken veelal gebeurt nádat er op ZSM al een besluit moet worden genomen over de afdoening. Dit betekent bijvoorbeeld dat de voorwaarden uit het Veiligheidsplan niet meer kunnen worden opgenomen in een eventuele strafbeschikking, en het volledig afhangt van de vrijwillige deelname van de verdachte(n) en slachtoffer(s) of deze ook daadwerkelijk worden opgevolgd. Andersom geldt dit eigenlijk ook: partners twijfelen bijvoorbeeld of zaken van met name kindermishandeling wel voldoende aan het licht komen op ZSM, of dat deze vaak blijven hangen in de betrokken hulpverlening en nooit worden gemeld bij strafrechtelijke instanties, waardoor opvolging aan hun kant niet mogelijk is.

Zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling kennen hun eigen moeilijkheden. Het ligt in de aard van dit type zaken dat het vaak binnenshuis, tussen familieleden of partners, en veelal zonder objectieve getuigen plaatsvindt. Dit leidt ertoe dat de strafrechtelijke bewijsbaarheid regelmatig een probleem vormt. Het wordt al snel een 'een-op-eensituatie', waarin onduidelijk is wie de waarheid spreekt en het goed mogelijk is dat een slachtoffer óók dader blijkt te zijn en andersom. In het geval dat niet wettig en overtuigend kan worden bewezen welk(e) van de betrokkenen een strafbaar feit heeft gepleegd, moet de officier besluiten tot een sepot. Huiselijk-geweldzaken waarbij kinderen betrokken zijn kennen nog een lastig vraagstuk, namelijk: kun je de kinderen horen als getuigen? Met name de politie moet hierin een weloverwogen keuze maken, aangezien zij de kinderen niet onnodig wil belasten met een keuze tussen hun ouders of het afleggen van een verklaring waardoor een van hun ouders kan worden gestraft. Het voorkomen van secundaire victimisatie is hierbij een belangrijk doel. Anderzijds kan het voor een kind ook louterend zijn om te vertellen wat hem of haar is overkomen. In beginsel probeert de politie er alles aan te doen om de zaak op andere wijze voldoende te kunnen onderbouwen, zodat een getuigenverklaring van een minderjarige niet nodig is.²¹ Indien de politie toch voldoende gronden en/of noodzaak ziet om een minderjarige als officiële getuige te horen, wordt extra gelet op de manier waarop het verhoor plaatsvindt, bijvoorbeeld door dit te laten uitvoeren door een specialist van de jeugdpolitie.

De behandeling van zaken van huiselijk geweld op ZSM brengt voor Slachtofferhulp soms specifieke knelpunten met zich mee. Slachtofferhulp biedt in deze zaken uitsluitend juridische hulp en geen emotionele ondersteuning (deze taak ligt bij Veilig Thuis). Omdat het niet vaak tot een rechtszaak komt waarin schade vergoed moet worden kan Slachtofferhulp in deze zaken eigenlijk weinig bieden. Zij ervaren soms dan ook dat zij in dergelijke zaken een minder belangrijke rol spelen en weinig toevoegen aan het proces. Een reden dat er niet vaak behoefte is aan juridische hulp vanuit Slachtofferhulp is bijvoorbeeld dat er geen sprake is van te vergoeden schade: *'Vaak hebben slacht-*

21 Dit geldt in het bijzonder voor kinderen jonger dan twaalf jaar.

offers daar geen behoefte aan, want ze zijn ook getrouwd, dus dan is het geld van de een naar de ander schuiven. En ze zijn vaak heel angstig en het idee om schade dan te vragen dan denken ze “dan wordt hij nog bozer”.’ (A15). De indruk bestaat dat slachtoffers niet zozeer behoefte hebben aan juridische hulpverlening vanuit Slachtofferhulp, maar dat het in veel gevallen gaat om een schreeuw om hulp. ‘Als je vraagt wat wilt u nou eigenlijk, dan zeggen ze “ik wil alleen maar rust, ik wil veilig zijn”. Dat is het grootste. En wij zijn altijd blij als de politie of als de burgemeester een tijdelijk huisverbod goedkeurt, want dan weet je dat die mensen in ieder geval twaalf dagen veilig zijn en dan weet je dat er een heel hulptraject gestart wordt voor de ouders en ook voor de kinderen.’ (A15).

Een laatste belemmering en tevens mogelijkheid tot verbetering van de behandeling van zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling op ZSM is de vaste betrokkenheid van Veilig Thuis. Tot op heden is Veilig Thuis nog géén officiële vaste ketenpartner op ZSM, hoewel Veilig Thuis bij zeven van de tien ZSM-locaties wel op een of andere manier is aangesloten. Gevolg hiervan is onder andere dat het delen van informatie tussen Veilig Thuis en andere ketenpartners wordt belemmerd, wat de samenwerking en afstemming soms bemoeilijkt. Waar de Reclassering wel informatie mag uitwisselen met Veilig Thuis, is dit bijvoorbeeld voor Slachtofferhulp niet toegestaan. Het belang en perspectief van het slachtoffer worden hierdoor soms minder goed gedekt in de afstemming of werk wordt dubbel uitgevoerd. Vrijwel alle ketenpartners zien de meerwaarde van het op vaste basis betrekken van Veilig Thuis, specifiek omdat zij de kennis hebben op het gebied van huiselijk geweld. Het zou de communicatie verbeteren en daarmee ook bijdragen aan betekenisvolle afdoeningsbeslissingen, daar de inbreng van Veilig Thuis daarin een grote rol kan spelen. Gezien het feit dat dagelijks meldingen van huiselijk geweld voorkomen op de verdachtenmonitor op ZSM, is er genoeg animo voor vaste aanwezigheid van Veilig Thuis op de ZSM-locatie. ‘Ik verwacht dat als we dichterbij ZSM komen of gaan werken op ZSM, dat er dan in de praktijk een veel vloeibaardere, dynamische, makkelijkere samenwerking kan ontstaan. Dus daar ligt potentie.’ (B06).

4. Meldingen van huiselijk geweld bij ZSM

4.1 Huiselijk geweld en de betrokkenheid van minderjarigen

In hoofdstuk 3 werd uitgebreid gereflecteerd op de werkwijze op ZSM in theorie en in de praktijk. Daarbij werd toegespitst op het proces in zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling door de ogen van medewerkers van de verschillende ketenpartners. In dit hoofdstuk wordt middels dossieronderzoek bekeken hoeveel meldingen binnenkomen, wat de aard van deze incidenten is, en welk gevolg op ZSM aan de meldingen wordt gegeven. Er wordt dieper ingegaan op de kenmerken van het incident, van de verdachte en het slachtoffer en de wijze van afdoening van de zaak. Meer specifiek wordt gekeken naar de kenmerken van meldingen waarbij minderjarigen betrokken zijn.

4.2 Methoden

Om inzicht te krijgen in de aard en omvang van meldingen van huiselijk geweld, zijn alle meldingen van huiselijk geweld die tussen 1 augustus en 30 november 2019 binnenkwamen op de ZSM-locatie A van het arrondissementsparket bestudeerd. De afhandeling van de meldingen is vervolgens tot half februari 2021 gevolgd. Dit betekent dat de afhandeling van de zaken is gevolgd voor een periode van ongeveer veertien tot achttien maanden. Deze data zullen een beeld geven van de omvang van het aantal huiselijk-geweldzaken in een ZSM-regio, in het bijzonder zaken waarbij minderjarigen betrokken zijn. Omdat dit reeds een groot aantal meldingen betrof, maar relatief weinig van de meldingen betrekking hadden op kindermishandeling, is bij een tweede ZSM-locatie (locatie B) enkel gekeken naar de meldingen van kindermishandeling die in deze periode binnenkwamen. Op deze manier is het mogelijk zowel (op basis van meldingen op locatie A) het totale beeld van meldingen van huiselijk geweld bij een ZSM-locatie te schetsen en kindermishandeling in huiselijke kring in deze context te plaatsen, als (op basis van meldingen van zowel locatie A als B) een betrouwbaar beeld te geven van de aard van zaken van kindermishandeling die terechtkomen op ZSM.

Door het parket van locatie A zijn lijsten aangeleverd van alle meldingen met de maatschappelijke kwalificatie *huiselijk geweld* die in de periode 1 augustus 2019 tot en met 30 november 2019 zijn binnengekomen bij het OM. Hieronder vallen tevens meldingen van kindermishandeling. Het parket van locatie B stelde over dezelfde periodes lijsten van binnengekomen meldingen van kindermishandeling beschikbaar. Het aantal meldingen dat bij de twee ZSM-locaties binnenkwam in de betreffende periode, is zeer omvangrijk. Bij ZSM-locatie A werd in totaal 452 keer melding gemaakt van huiselijk geweld. In diezelfde periode kwamen op ZSM-locatie B achttien meldingen binnen van kindermishandeling in huiselijke kring.

In het Geïntegreerd Processysteem Strafrecht (GPS) van het OM worden strafdossiers digitaal aangemaakt en wordt de administratie en behandeling van strafzaken bijgehouden. Ook gegevens uit het politiesysteem, BVH, worden hier automatisch in opgenomen. Door middel van de parketnummers zijn de meldingen, en daarmee de strafdossiers, opgezocht en ingezien in GPS, binnen de beveiligde omgeving van het OM. Een aantal zaken bleek geen ZSM-zaak te betreffen. Uiteindelijk waren er 346 meldingen van huiselijk geweld op locatie A en elf meldingen van kindermishandeling op locatie B om te worden onderzocht. Tabel 2 toont een overzicht van de bestudeerde meldingen in verschillende maanden bij ZSM-locatie A en ZSM-locatie B van meldingen van respectievelijk huiselijk geweld en kindermishandeling.

Tabel 2. Meldingen over de tijd uitgesplitst naar ZSM-locatie

Periode melding	ZSM-locatie A	ZSM-locatie B
	Meldingen huiselijk geweld	Meldingen kindermishandeling
Augustus 2019	94	3
September 2019	79	2
Oktober 2019	86	3
November 2019	87	3
Totaal	346	11

Voor het bestuderen van de strafdossiers is een scoringsinstrument ontwikkeld dat bestaat uit drie onderdelen: (1) algemene gegevens, aard en kenmerken van het incident, (2) kenmerken van betrokken verdachten, slachtoffers en minderjarigen en (3) gegevens over de afdoening (Bijlage 3). De dossiers zijn door twee afzonderlijke onderzoekers gescoord. Om een indruk te krijgen van de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid is een aantal dossiers ($n = 6$) dubbel gescoord. Hierna zijn de resultaten vergeleken en besproken. Over het algemeen kwam de scoring van de onderzoekers goed overeen. De verschillen zaten voornamelijk in hoe uitgebreid bepaalde zaken, in zogeheten open velden, werden omschreven.

De strafdossiers in GPS omvatten verschillende onderdelen, waarbij niet ieder onderdeel altijd is gevuld. Als gevolg hiervan loopt de omvang van de strafdossiers uiteen. Zo waren dossiers van zaken die voor de politierechter kwamen meestal vrij omvangrijk, maar bevatten de dossiers van onvoorwaardelijk geseponeerde zaken over het algemeen vrij weinig informatie. Alle dossiers bevatten in de meeste gevallen een ‘voorbewerkingsformulier’ van het OM, een procesdossier, justitiële documentatie van de verdachte en kennisgeving gericht aan verdachte en slachtoffer over de afdoening van de zaak. Daarnaast werd in een (kleiner) deel van de dossiers een of meer van de volgende documenten aangetroffen: adviesrapportage van de Reclassering, formulieren en correspondentie afkomstig van slachtofferzorg OM, het vonnis, akte van gedragsaanwijzing, NIFP-rapportage, THV van de burgemeester, gedragsaanwijzing van de officier van justitie. Er werden weinig tot geen documenten in de dossiers aangetroffen afkomstig van de RvdK, Slachtofferhulp Nederland en Veilig Thuis. In GPS zijn daarnaast nog enkele algemene gegevens opgenomen zoals persoonsgegevens van de verdachte, (contact)gegevens van betrokkenen (advocaat, zaakofficier en slachtoffers), zittingsdata, interne correspondentie (e-mails) over de zaak en de informatie betreffende de strafoplegging.

4.3 Meldingen van huiselijk geweld

In deze paragraaf worden de meldingen van huiselijk geweld besproken die op ZSM-locatie A binnenkwamen in de zomer en het najaar van 2019.

4.3.1 *Het incident en de melding*

Op ZSM-locatie A werden tussen 1 augustus 2019 en 30 november 2019, een periode van vier maanden, 346 meldingen van huiselijk geweld behandeld. Dit komt overeen met gemiddeld bijna drie meldingen per dag. In Tabel 3²² wordt een overzicht gegeven van de geweldcategorieën zoals door het OM aan de meldingen is toegewezen en de aard van het geweld zoals dit door de onderzoekers is gescoord. De meeste meldingen worden als (ex-)partnergeweld geclassificeerd (61 procent), op grote afstand gevolgd door kind-oudermishandeling (5 procent) en actieve kindermishandeling (4 procent). Bijna drie van de vier meldingen hadden betrekking op fysiek geweld (73 procent). In 35 gevallen (10 procent) werd melding gedaan van psychisch geweld en in een klein aantal gevallen was sprake van vernieling (3 procent). Voor 45 meldingen (13 procent) geldt dat het incident een combinatie van fysiek en psychisch geweld of vernieling was en bij drie meldingen ging het om het overtreden van een THV.

22 In sommige tabellen tellen de percentages niet precies op tot 100. Dit komt door afronding van de afzonderlijke percentages.

Tabel 3. Type en aard huiselijk geweld

	N (%)
OM-categorieën	
(Ex-)partnergeweld	211 (61%)
Kind-oudermishandeling	18 (5%)
Actieve kindermishandeling	15 (4%)
Ouderenmishandeling	1 (0,3%)
Combinatie	8 (2%)
Huiselijk geweld overig	93 (27%)
Totaal	346 (100%)
Aard geweld	
Fysiek	252 (73%)
Psychisch	35 (10%)
Vernieling	11 (3%)
Combinatie	45 (13%)
Overig	3 (1%)
Totaal	346 (100%)

Voor 51 (15 procent) van de meldingen kan gesproken worden van wederkerig geweld en kon dus niet één duidelijke agressor of slachtoffer worden aangewezen. In de meeste gevallen werd bij het geweld geen wapen gebruikt (54 procent) of is het onbekend of een wapen werd gebruikt (27,5 procent). In 64 gevallen (18,5 procent) is wel een wapen of ander voorwerp gebruikt bij de geweldpleging. Zo werd in 24 gevallen een (vlees) mes of (hak)bijl gebruikt (7 procent) en vier keer een kandelaar (1 procent). Andere voorwerpen die slechts bij een enkel incident werden gebruikt, zijn onder andere een schroevendraaier, bord, schilderij, hamer, stok, wijnfles, schaar, paraplu en USB-kabel. Het geweld resulteerde bij 185 incidenten (53 procent) in letsel. In de meeste gevallen ging het om licht letsel. In acht gevallen (2 procent) ging het om ernstig letsel, zoals een gebroken pols of kaak of een hoofdwond. In een aantal gevallen verloor het slachtoffer tijdelijk het bewustzijn of moest worden gereanimeerd.

In ongeveer een op de vier gevallen is het bekend dat de verdachte onder invloed van alcohol (17 procent), drugs (2 procent) of een combinatie van alcohol en drugs (3 procent) was. Van de slachtoffers was een kleiner deel onder invloed van alcohol of drugs (9 procent). Omdat de informatie over alcohol- en drugsgebruik met name afkomstig is van verklaringen en verhoren van verdachten, kan het beeld hierover vertekend zijn; het is aannemelijk te veronderstellen dat voor verdachten vaker dan voor slachtoffers wordt geregistreerd of zij onder invloed verkeerden.

Voor zeven op de tien meldingen kon uit het dossier worden opgemaakt wanneer en door wie melding van het geweld werd gemaakt. Slachtoffers belden in 91 gevallen (26 procent) zelf tijdens of direct na het incident het alarmnummer of de politie. Van 73 incidenten (21 procent) werd door een getuige direct melding gemaakt door 112 of de politie te bellen. Ongeveer hetzelfde aantal incidenten (75; 22 procent) werd door het slachtoffer bij de politie gemeld door op een later moment naar het politiebureau te gaan. In enkele gevallen (2; 0,6 procent) benaderde het slachtoffer een hulpverlener die vervolgens de politie inschakelde. Ruim de helft van de incidenten van huiselijk geweld vond plaats in het huis van de verdachte en het slachtoffer (39 procent), of het huis van een van hen (17 procent; Tabel 4). Een klein deel van de incidenten gebeurde in de openbare ruimte (5 procent) of elders (5 procent). Een aantal gevallen van meer structureel geweld vond plaats op meerdere locaties (4 procent).

Tabel 4. Locatie van het incident

	N (%)
Huis van verdachte en slachtoffer	131 (39%)
Huis van slachtoffer	50 (14%)
Openbare ruimte	18 (5%)
Anders	18 (5%)
Meerdere locaties	16 (4%)
Huis van verdachte	10 (3%)
Onbekend	103 (30%)
Totaal	346 (100%)

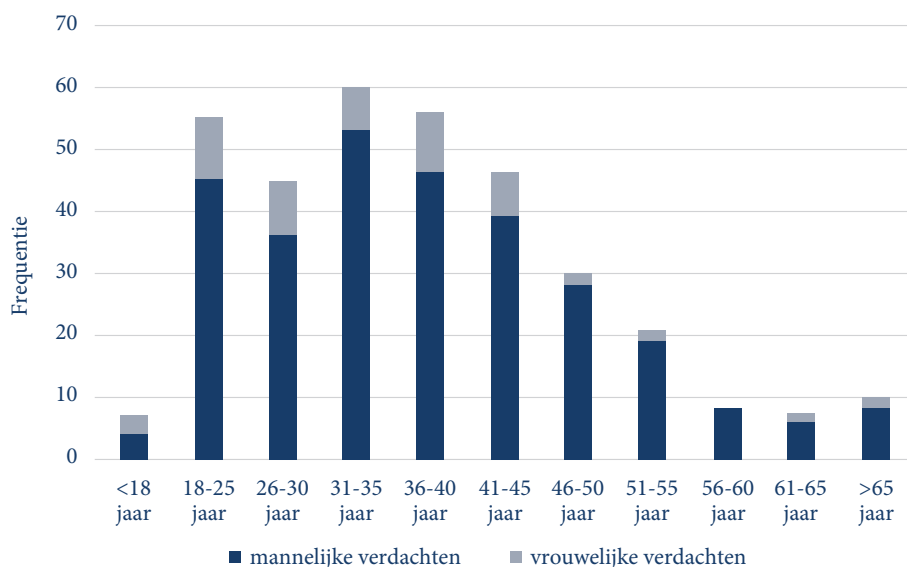
4.3.2 *De verdachte en het slachtoffer*

Veruit de meeste meldingen hadden betrekking op een geweldsincident tussen partners of ex-partners (68 procent).²³ In ongeveer 14 procent van de incidenten ging het om geweld tussen een ouder en zijn of haar kind, waarbij het (meerderjarige) kind (10 procent) of de ouder (4 procent) de verdachte was. In een klein aantal gevallen is de verdachte een kennis (4 procent), familielid (2 procent) of huisgenoot (1 procent) van het slachtoffer. Voor 11 procent van de meldingen was de relatie tussen de verdachte en slachtoffer niet uit het dossier op te maken.

Veruit het grootste deel van de verdachten is man (85 procent). De gemiddelde leeftijd van de verdachten is 37 jaar ($sd = 12,3$). De helft van de verdachten is ouder dan 35 jaar. Figuur 2 toont de leeftijdsverdeling van verdachten, uitgesplitst naar geslacht. Er is geen verschil in leeftijd tussen mannelijke ($n = 289$) en vrouwelijke ($n = 52$) verdachten ($t(339) = 1,36$, $p = 0,18$). Een klein deel van de verdachten werd voorafgaand aan het

23 Deze getallen komen niet helemaal overeen met de OM-indeling in Tabel 3 maar zijn gebaseerd op eigen beoordeling van de incidenten in de strafdossiers.

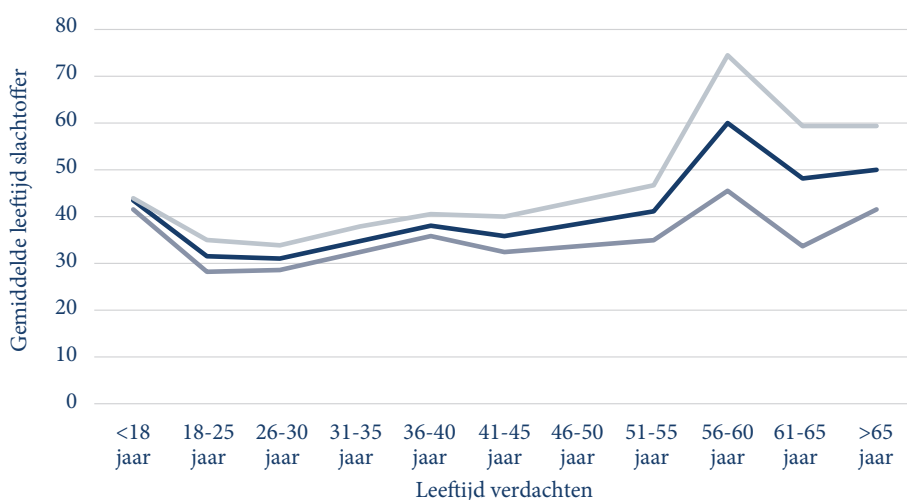
incident al eens veroordeeld voor huiselijk geweld (16 procent) en meer dan een kwart van de verdachten werd eerder al veroordeeld voor andere vormen van geweld (27 procent). De meerderheid van de verdachten werd in het verleden veroordeeld voor delicten die geen betrekking hadden op geweld (55 procent). Uit de dossiers blijkt dat 11 procent van de verdachten meldde zelf ooit slachtoffer te zijn geweest van huiselijk geweld. Dit is vermoedelijk een onderschatting, omdat dit niet consistent wordt geregistreerd en het percentage sterk wordt beïnvloed door de openheid van de verdachte tijdens het politieverhoor.

Figuur 2. Leeftijd van de verdachten uitgesplitst naar geslacht

Bijna acht op de tien slachtoffers is vrouw (79 procent). Slachtoffers waren gemiddeld 36 jaar oud op het moment van de melding ($sd = 12,9$). Er is geen verschil in leeftijd tussen mannelijke ($n = 56$) en vrouwelijke ($n = 273$) slachtoffers ($t(318) = -0,25$, $p = 0,81$). Voor vier op de tien slachtoffers is bekend dat het niet de eerste keer was dat zij slachtoffer werden (40 procent).

Figuur 3 toont per leeftijdscategorie van de verdachte de gemiddelde leeftijd van hun slachtoffers. De stippellijnen tonen het 95%-betrouwbaarheidsinterval. Minderjarige verdachten ($n = 7$) maken slachtoffers van gemiddeld 43 jaar oud. In alle zeven gevallen gaat het om geweld tegenover de moeder. Jongvolwassenen tussen de 19 en 30 jaar maken de jongste slachtoffers. Naarmate de verdachte ouder is, loopt de gemiddelde leeftijd van de slachtoffers iets op. Vanwege de lagere aantallen verdachten ouder dan 56 jaar, wordt het beeld instabieler.

Figuur 3. Gemiddelde leeftijd van het slachtoffer uitgesplitst naar de leeftijd van de verdachte

Uit de dossiers wordt voor een deel van de verdachten en slachtoffers bekend dat zij te maken hebben met hulpverleningsinstanties of dat zij na het incident daarmee in contact zijn gebracht. In totaal is voor 32 procent van de verdachten en 24 procent van de slachtoffers bekend dat zij, voorafgaand aan het geweldsincident, bij een of meerdere instanties bekend zijn (Tabel 5). Voor een verdachte kunnen meerdere instanties naast elkaar worden ingeschakeld, bijvoorbeeld Veilig Thuis, ambulante behandeling voor een eventuele verslaving, en schuldhulpverlening. Tevens kan een hulpverleningsinstantie betrokken zijn bij het hele gezin, zoals een gezinscoach, wat leidt tot overlap in de betrokkenheid bij de verdachte en het slachtoffer.

Tabel 5. Instanties betrokken bij verdachten en slachtoffers, voorafgaand aan de melding

Instantie	Verdachte bekend bij:	Slachtoffer bekend bij:
Psycholoog/GGZ	47 (14%)	15 (4%)
Ambulante zorgverlener	39 (11%)	12 (4%)
Veilig Thuis	33 (10%)	31 (9%)
Jeugdzorg	29 (8%)	29 (8%)
Maatschappelijk werk	27 (8%)	15 (4%)
Reclassering	23 (7%)	2 (0,6%)
Opvang/begeleid wonen/opname instelling	16 (5%)	12 (4%)
Centrum voor Jeugd en Gezin	13 (4%)	14 (4%)
Schuldhulpverlening	14 (4%)	-
GGD	7 (2%)	3 (0,9%)
Vluchtelingenwerk/COA/AVIM	3 (0,9%)	4 (1%)

4.3.3 *Follow-up: verdachten en slachtoffers*

Naar aanleiding van het geweldsincident kan zowel de verdachte als het slachtoffer met diverse hulpverleningsinstanties in contact worden gebracht. In veel gevallen is contact gelegd met Slachtofferhulp Nederland of zijn er gesprekken georganiseerd door Veilig Thuis, bijvoorbeeld in het kader van een huisverbod of herstelgesprek. Dertien slachtoffers hebben in het kader van de rechtszaak een (schriftelijke) slachtofferverklaring afgelegd en veertig slachtoffers vorderden een schadevergoeding. In dertien gevallen werd deze vordering toegewezen.

In vijf gevallen is bekend dat het slachtoffer na het geweldsincident in de (tijdelijke) opvang heeft verbleven, zoals een blijf-van-mijn-lijfhuis, en in een geval werd een (minderjarig) slachtoffer in een gesloten jeugdzorginstelling geplaatst (Tabel 6). Ook raakten in 45 gevallen instanties rondom jeugdzorg, zoals het Centrum voor Jeugd en Gezin of het Crisis Interventie Team (CIT), betrokken bij slachtoffers. In zeker drie gevallen werd mediation ingezet voor het slachtoffer en de verdachte. Ook kwam het slachtoffer in contact met maatschappelijk werk ($n = 5$) of overige hulpverleningsinstanties ($n = 14$). In 31 gevallen werd door het slachtoffer geen hulp aangenomen.

Tabel 6. Hulp voor slachtoffers naar aanleiding van de melding

	Ingeschakeld voor slachtoffer
Contact met Slachtofferhulp	79 (23%)
Begeleiding Veilig Thuis	51 (15%)
Hulpverleningsinstanties voor jeugdzorg	45 (13%)
Schadevergoeding ingediend	40 (12%)
Slachtoffer weigert hulp	31 (9%)
(Ambulante) behandeling	18 (5%)
Slachtofferverklaring	13 (4%)
Opvang/begeleid wonen/opname instelling	6 (2%)
Maatschappelijk werk	5 (1%)
Mediation	3 (0,9%)
Overige hulpverlening	14 (4%)

Van alle gevallen ($n = 346$) kregen 79 verdachten naar aanleiding van het geweldsincident een THV, en kwamen 32 verdachten in contact met Veilig Thuis (Tabel 7). Verdachten werden in 41 gevallen in contact gebracht met ambulante zorgverleners, bijvoorbeeld in het kader van verslavingszorg of agressietraining. De Reclassering raakte betrokken bij dertig verdachten, in het kader van een reclasseringstoezicht als bijzon-

dere voorwaarde opgelegd door de rechter. In 26 gevallen kreeg de verdachte een contact- of locatieverbod opgelegd door de officier van justitie dan wel de rechter.

Tabel 7. Instanties betrokken bij verdachten, naar aanleiding van de melding

	Ingeschakeld voor verdachte
Tijdelijk Huisverbod (THV)	79 (23%)
(Ambulante) behandeling	41 (12%)
Begeleiding Veilig Thuis	32 (9%)
Reclassering(stoezicht)	30 (9%)
Contact- of locatieverbod	26 (8%)
GGZ	14 (4%)
Maatschappelijk werk	6 (2%)
Mediation	3 (0,9%)
Overig	16 (5%)

Ongeveer twee derde van de meldingen wordt door de officier van justitie afgedaan (64 procent). De zaken die door de officier van justitie worden afgedaan, leiden grotendeels tot een onvoorwaardelijk (72 procent) of voorwaardelijk (21 procent) sepot (Tabel 8). De overige zaken worden tijdens een OM-hoorgesprek afgedaan met bijvoorbeeld een onvoorwaardelijke taakstraf (4 procent) of boete (1 procent). Een klein deel van de zaken is aan het einde van de follow-up nog niet afgehandeld (1 procent). Indien de officier van justitie een routeringsbeslissing neemt (36 procent), wordt de zaak afgedaan door de politierechter of kinderrechter. In die zaken legt de rechter de verdachte een onvoorwaardelijke (4 procent) of (deels) voorwaardelijke gevangenisstraf (19 procent) op, of besluit tot een onvoorwaardelijke (13 procent) dan wel (deels) voorwaardelijke taakstraf (23 procent). Een klein deel van de verdachten krijgt een boete (5 procent). In acht procent van de zaken wordt de verdachte veroordeeld tot het betalen van een schadevergoeding. In een deel van de zaken spreekt de rechter de verdachte vrij (15 procent) of verklaart de dagvaarding nietig (5 procent). In negen procent van de zaken volgde nog geen onherroepelijke beslissing voor het einde van de follow-up.

Tabel 8. Afdoening van de zaken door de officier van justitie en door de rechter

	OvJ	Rechter
Onvoorwaardelijk sepot	162 (72%)	-
Voorwaardelijk sepot	47 (21%)	-
Onvoorwaardelijke taakstraf	9 (4%)	17 (13%)
(Deels) voorwaardelijke taakstraf	-	30 (23%)
Onvoorwaardelijke boete	3 (1%)	3 (2%)
(Deels) voorwaardelijke boete	-	3 (2%)
Onvoorwaardelijke gevangenisstraf	-	5 (4%)
(Deels) voorwaardelijke gevangenisstraf	-	24 (19%)
Schadevergoeding aan slachtoffer	3 (1%)	10 (8%)
Vrijspraak	-	19 (15%)
Dagvaarding nietig verklaard		7 (5%)
In januari 2021 nog niet afgehandeld	2 (1%)	11 (9%)
Totaal	226 (100%)	129 (100%)

4.4 De betrokkenheid van minderjarigen bij huiselijk geweld

Om meer inzicht te krijgen in de omvang en aard van huiselijk geweld waarbij minderjarigen betrokken zijn, als slachtoffer, getuige of verdachte, wordt in deze paragraaf een beschrijving gegeven van een selectie van de hiervoor beschreven zaken. Uitsluitend de zaken waarvan bekend is dat één of meerdere minderjarigen betrokken waren bij het huiselijk geweld zijn opgenomen in deze selectie.

Het is belangrijk in gedachten te houden dat een selectie-effect aanwezig is in de meldingen waarbij minderjarigen betrokken zijn voor de verschillende ZSM-locaties. Door het OM worden de binnenkomende meldingen van huiselijk geweld verder geclassificeerd, waarbij kindermishandeling een van de categorieën is. Voor ZSM-locatie B zijn de meldingen die vallen onder deze categorie geselecteerd en bestudeerd. Omdat voor ZSM-locatie A alle meldingen van huiselijk geweld zijn bestudeerd, onafhankelijk welke verdere classificatie hieraan is gegeven, was het mogelijk om voor elke melding te bekijken of minderjarigen betrokken waren bij het huiselijk geweld. Hierin zijn ook meldingen opgenomen waarin kinderen niet direct (fysiek) slachtoffer waren van het huiselijk geweld, maar er wel aan werden blootgesteld, bijvoorbeeld als getuige van geweld tussen de ouders. De definitie van kindermishandeling is voor de meldingen van ZSM-locatie A dus breder dan voor de meldingen van ZSM-locatie B.

4.4.1 *Het incident en de melding*

Bij de in totaal 346 bestudeerde meldingen van huiselijk geweld bij ZSM-locatie A, waren in 119 zaken één of meerdere minderjarigen betrokken (34 procent). In 111 zaken (32 procent) werd het niet duidelijk of een minderjarige (direct) betrokken was. Dit kwam bijvoorbeeld doordat uit het dossier niet duidelijk werd of de betrokkenen kinderen hadden of dat de kinderen tijdens het geweld aanwezig waren. Bij de elf bestudeerde meldingen van kindermishandeling bij ZSM-locatie B, waren in negen gevallen één of meerdere minderjarigen betrokken (82 procent). Dat niet in alle gevallen van kindermishandeling sprake was van betrokken minderjarigen komt doordat de categorie kindermishandeling ook is toegekend wanneer sprake was van een meerderjarig kind. In twee gevallen was dan ook sprake van kindermishandeling waarbij het slachtoffer achttien jaar oud was. Deze twee zaken vallen daarom buiten de onderstaande analyses. Bij elkaar zijn dus 128 zaken meegenomen (Tabel 9).

In bijna driekwart van de zaken was sprake van minderjarige getuigen (73 procent). In 27 zaken was sprake van minderjarige slachtoffers (21 procent) en bij zeven gevallen was de minderjarige de verdachte van het geweld (4 procent). Van de zaken waarbij sprake is van een minderjarig slachtoffer ($n = 27$), is bij vijf zaken bekend dat daarnaast een minderjarige getuige aanwezig is geweest. Het gaat dan in de meeste gevallen om minderjarige broertjes of zusjes van het slachtoffer, in één geval ging het daarnaast om een vriendinnetje van het slachtoffer.

Tabel 9. Aantal zaken en betrokken minderjarigen

	N (%)
Meldingen huiselijk geweld totaal	357 (100%)
Meldingen met betrokken minderjarigen	128 (36%)
Minderjarigen betrokken in een zaak	
1	63 (49%)
2	50 (39%)
3	8 (6%)
>3	7 (5%)

Van alle meldingen waarbij één of meer minderjarigen betrokken waren, hadden drie op de vier meldingen betrekking op fysiek geweld (76 procent). In negen gevallen (7 procent) werd melding gedaan van psychisch geweld en in een klein aantal gevallen was sprake van vernieling (3 procent). Voor zestien meldingen (13 procent) geldt dat het incident een combinatie van fysiek en psychisch geweld of vernieling was en in twee gevallen ging de melding om een overtreding van een eerder opgelegd THV. Het geweld resulteerde bij 91 incidenten (71 procent) in letsel bij het slachtoffer. In de meeste gevallen ging het om licht letsel. In twee gevallen (1,6 procent) ging het om

ernstig letsel, zoals een gebroken kaak en verwondingen van een mes. Bij de minderjarige slachtoffers is ook regelmatig letsel vastgesteld. Zo gaat het om blauwe plekken, hoofdwonden, zwellingen en striemen in het gezicht en een afgebroken tand.

De meeste meldingen werden tijdens of direct na het incident gedaan (58 procent). Het incident werd in de meeste gevallen, direct of op een later moment, door het slachtoffer gemeld (60 procent), waarbij het in zes gevallen ging om een minderjarig slachtoffer (5 procent) (Tabel 10). In twee gevallen heeft het slachtoffer eerst contact gezocht met hulpverlening, waarna de politie is ingeschakeld. In de andere gevallen werd door getuigen de politie gebeld (24 procent), waarvan het in tien gevallen ging om een minderjarige getuige. Daarnaast is in vijf gevallen (4 procent) bekend dat een van de ouders namens het minderjarige slachtoffer melding heeft gedaan van het geweld. Bij vijftien gevallen (12 procent) werd uit het dossier niet duidelijk wie de melding deed.

Tabel 10. Melder van het incident

	N (%)
Slachtoffer of verdachte	77 (60%)
Waarvan minderjarig	6
Via hulpverlening	2
Ouders namens minderjarig slachtoffer	5 (4%)
Getuige	31 (24%)
Waarvan minderjarige getuige	10
Buren	13
Bekende omstander	4
Onbekende omstander	4
Onbekend	15 (12%)
Totaal	128 (100%)

4.4.2 *De verdachte en het slachtoffer*

In de zaken waarbij een of meerdere minderjarigen betrokken zijn ($n = 128$), is ruim acht op de tien verdachten man ($n = 103$, 81 procent). De gemiddelde leeftijd van de verdachten is 37 jaar ($sd = 10,7$). De verdachten in deze zaken zijn eerder veroordeeld geweest voor huiselijk geweld ($n = 17$), andere vormen van geweld ($n = 33$) en niet-gewelddadige delicten ($n = 67$). Van de minderjarige verdachten zijn vier mannelijke en drie vrouwelijke plegers. Van deze zeven minderjarige verdachten zijn drie eerder veroordeeld geweest voor een niet-gewelddadig delict. De overige minderjarige verdachten hadden geen eerdere antecedenten.

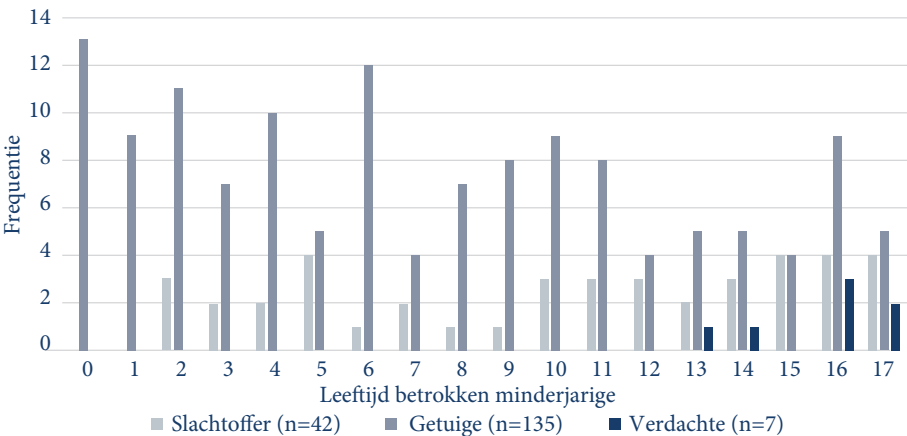
Van de meldingen waarbij minderjarigen betrokken zijn, hebben de meeste meldingen betrekking op een geweldsincident tussen partners of ex-partners (68 procent), waarbij de minderjarige kinderen getuigen zijn. Ook waren minderjarigen getuige van geweld

gepleegd door familieleden, zoals een grootouder of oom, en door de (ex-)partner van een ouder (11 procent). De minderjarige slachtoffers zijn in alle gevallen het (stief-) kind van de verdachte. In alle zeven gevallen waarbij sprake was van een minderjarige verdachte was het geweld gericht tegen de moeder van de minderjarige verdachte.

In alle zaken zijn in totaal 220 minderjarigen betrokken, in verschillende rollen (Tabel 11). Meer dan de helft van alle betrokken minderjarigen is tien jaar of jonger ($n = 114$; 52 procent). Figuur 4 toont de leeftijdsverdeling van de betrokken minderjarigen, uitgesplitst naar hun rol. Minderjarige slachtoffers van huiselijk geweld zijn gemiddeld tien jaar oud, getuigen zijn gemiddeld iets ouder dan zeven jaar en minderjarige verdachten hebben een gemiddelde leeftijd van zestien jaar. In 36 gevallen bleef de leeftijd van aanwezige kinderen onbekend.

Tabel 11. Rol van alle betrokken minderjarigen

Rol van de minderjarige(n)	N (%)
Getuige	168 (76%)
Slachtoffer	45 (21%)
Verdachte	7 (3%)
Totaal	220 (100%)

Figuur 4. Leeftijd van de betrokken minderjarigen uitgesplitst naar rol ($n = 184$)

4.4.3 *Follow-up: verdachten en slachtoffers*

In de zaken waarbij één of meerdere minderjarigen betrokken zijn was in sommige gevallen al sprake van hulpverlening binnen het gezin (Tabel 12). Ook werd naar aanleiding van het geweldsincident hulpverlening ingezet, gericht op de betrokken min-

derjarigen. Zo was in bijna de helft (45 procent) van de zaken Veilig Thuis betrokken. In ruim 40 procent van de zaken was sprake van enige vorm van jeugdzorg.

Tabel 12. Hulpverlening gericht op de betrokken minderjarigen

Instantie	Ingeschakeld voor één of meer betrokken minderjarigen
Veilig Thuis	57 (45%)
Jeugdzorg	33 (26%)
Centrum voor Jeugd en Gezin	19 (15%)
Maatschappelijk werk	15 (12%)
Raad voor de Kinderbescherming	10 (8%)
Opvang/begeleid wonen/opname instelling	9 (7%)
Psycholoog/GGZ	6 (5%)
School hulpverlening	3 (2%)
GGD	2 (2%)

In de zaken met een minderjarige verdachte zijn naar aanleiding van het geweldsincident verschillende vormen van hulpverlening ingezet. Zo werd hulp ingezet door het Centrum voor Jeugd en Gezin, het CIT, werden een ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing opgelegd, werd mediation ingezet en verbleef een minderjarige verdachte tijdelijk in de crisisopvang.

Ruim de helft (55 procent) van de meldingen met betrokken minderjarigen is door de officier van justitie afgedaan, de andere zaken werden doorverwezen naar de rechter (45 procent). De zaken waarbij sprake is van een of meerdere minderjarige slachtoffers, leiden grotendeels tot een onvoorwaardelijk ($n = 12$) of voorwaardelijk ($n = 4$) sepot. Een kleiner deel resulteert in het opleggen van een (on)voorwaardelijke taakstraf ($n = 6$) en in één zaak wordt een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd. In drie van de zeven zaken met een minderjarige verdachte wordt een (on)voorwaardelijke taakstraf opgelegd. Een deel van de zaken met minderjarige slachtoffers of verdachten resulteert in een nietigverklaring van de dagvaarding ($n = 1$), vrijspraak ($n = 1$) of is aan het einde van de follow-up-periode nog niet afgehandeld ($n = 3$).

In de zaken met een of meerdere betrokken minderjarigen zijn, naast een straf of maatregel, in enkele gevallen bijzondere voorwaarden opgelegd. Zo krijgen twee minderjarigen als bijzondere voorwaarde Reclasseringstoezicht opgelegd. In de zaken met een minderjarig slachtoffer krijgt in twee gevallen de (meerderjarige) verdachte een gedragsaanwijzing, zijnde een contact- of locatieverbod, en reclasseringstoezicht opgelegd. In twee gevallen krijgt de verdachte door de rechter een behandelverplichting als bijzondere voorwaarde opgelegd.

5. Huiselijk geweld tijdens de coronapandemie

5.1 De coronapandemie

In het vorige hoofdstuk zijn de aard en omvang van huiselijk geweld en de rol van minderjarigen besproken. Daartoe is over een periode van een viertal maanden informatie verzameld over meldingen die binnenkwamen bij ZSM. Hiermee trachten we een beeld te geven van de aard en omvang in een normale situatie. Niet lang na deze periode van dataverzameling deed COVID-19 haar intrede. Zelden doen zich gebeurtenissen of situaties voor die het beeld van een bepaald fenomeen plots kunnen veranderen. De pandemie is mogelijk een dergelijke situatie. Dit onderzoek biedt een uitgelezen kans om de invloed van de coronamaatregelen op de aard en omvang van huiselijk geweld te onderzoeken. In dit hoofdstuk maken we daarom een uitstapje en onderzoeken we wat de invloed is van de kabinetsmaatregelen om de verspreiding van COVID-19 tegen te gaan op de aard en omvang van meldingen van huiselijk geweld en de afhandeling van deze meldingen door ZSM. Hiertoe hebben we tijdens de eerste drieënhalve maand van de coronamaatregelen wederom gevolgd welke meldingen van huiselijk geweld binnenkwamen bij ZSM-locatie A. Dit stelt ons in staat om een vergelijking te maken tussen de aard en omvang van huiselijk geweld bij een ZSM-locatie in Nederland voorafgaand en tijdens de coronapandemie.

In januari 2020 verschijnen in de Nederlandse media de eerste berichten over de uitbraak van een nieuw virus in de Chinese stad Wuhan. Nog diezelfde maand wordt het virus bij twee Chinese toeristen in Italië vastgesteld en eind februari volgen de eerste vastgestelde besmettingen in Nederland. Op 9 maart worden de eerste maatregelen genomen: minister-president Mark Rutte en RIVM-baas Jaap van Dissel roepen Nederlanders op zich aan algemene hygiënemaatregelen te houden: handen wassen, in de ellenboog niezen en geen handen schudden. Twee dagen later verklaart de Wereldgezondheidsorganisatie de wereldwijde verspreiding van COVID-19 tot een pandemie. De dag erna roepen minister-president Rutte en minister Bruins Nederlanders in een persconferentie op om thuis te blijven bij klachten, sociaal contact te mijden en thuis te werken indien mogelijk. Op 15 maart worden de maatregelen aangescherpt; horecagelegenheden en sportclubs moeten sluiten en onder druk van scholenorganisaties besluit het kabinet ook kinderdagverblijven en scholen te sluiten voor kinderen die geen ouders met een cruciaal beroep hebben. Met de oproep om anderhalve meter afstand van anderen te

houden, is de intelligente *lockdown* een feit. Pas acht weken later, op 11 mei, volgen de eerste versoepelingen en heropenen basisscholen (gedeeltelijk) hun deuren. In juni zijn verdere versoepelingen mogelijk en mag de horeca weer open. Na relatief rustige zomermaanden worden in oktober de teugels weer aangehaald en zit Nederland in een nieuwe lockdown. Na enkele aanscherpingen volgt op 14 december een harde lockdown waarin scholen en kinderopvang opnieuw sluiten, horeca en niet-essentiële winkels dichtgaan en het dringende advies geldt maximaal een bezoeker per dag thuis te ontvangen. Besmettelijkere varianten van het virus noodzakten het kabinet eind januari 2021 een avondklok aan het maatregelenpakket toe te voegen. Na opnieuw acht weken gesloten te zijn geweest, mogen basisscholen op 8 februari weer kinderen verwelkomen.

In maart 2021 is thuiswerken al een jaar de norm, is bezoek thuis beperkt toegestaan en mag buiten slechts in kleine gezelschappen worden samengekomen. In veel gezinnen brengen de maatregelen stress met zich mee vanwege financiële zorgen of zorgen om de gezondheid van kwetsbaren. Jonge kinderen zijn bijna de helft van het jaar thuis geweest en ouders hebben weinig sociaal contact buiten de deur. In gezinnen waar geweld plaatsvindt, zitten volwassen slachtoffers dag en nacht thuis met hun gewelddadige partner. Al vanaf het begin van de coronamaatregelen worden in de media zorgen geuit over de gevolgen van de maatregelen voor geweld tussen partners en gezinnen met kinderen. Organisaties als UNICEF²⁴ en de Verenigde Naties²⁵ roepen regeringen over de hele wereld op stappen te ondernemen om kinderen te beschermen tijdens de pandemie.

In dit hoofdstuk zal worden bekeken wat uit de literatuur bekend is over de invloed van rampen en crises op de aard en omvang van huiselijk geweld en over de invloed van de coronapandemie in het bijzonder. Vervolgens wordt besproken op welke wijze de coronapandemie de werkwijze op ZSM heeft beïnvloed. Ten slotte wordt een vergelijking gemaakt tussen de meldingen die in een periode van vijftien weken vóór de pandemie binnenkwamen en een even lange periode vanaf het ingaan van coronamaatregelen in maart 2020. Niet alleen zal worden bekeken of de aard en omvang van de meldingen is veranderd, maar ook of verdachte- en slachtofferkenmerken en afdoeningen van de meldingen anders zijn in de pandemische periode ten opzichte van de pre-pandemische periode.

5.2 Rampen en huiselijk geweld

De relatie tussen crises of natuurrampen en geweld wordt verondersteld vanuit het idee dat dergelijke gebeurtenissen, vaak levensbedreigende situaties, een grote invloed hebben op de persoonlijke levens van velen. Het is bijvoorbeeld bekend dat psychologische problemen zoals een depressie, angststoornis of posttraumatische stressstoornis (PTSS) vaker voorkomen in de nasleep van een ramp (Norris e.a., 1999; Rezaeian, 2013). Getroffenen verliezen soms geliefden of bezittingen, raken in de financiële problemen en een

24 <https://www.unicef.nl/ons-werk/corona>.

25 <https://www.un.org/en/un-coronavirus-communications-team/protect-our-children>.

sociaal netwerk is niet altijd meer, of in mindere mate, beschikbaar. Onderzoek naar de prevalentie en ernst van huiselijk geweld na natuurrampen of crises bevestigt groten-deels dat huiselijk geweld een escalatie laat zien in prevalentie en ernst tot wel tien jaar na de ramp. In het jaar na orkaan Katrina verviervoudigden de meldingen van partnergeweld in Mississippi (Anastario e.a., 2009) en nadat orkaan Hugo op 22 september 1989 flink huishield in South Carolina, waren de meldingen van alle vormen van kindermishandeling (fysieke, seksuele en emotionele) gedurende minstens zes maanden hoger dan in het jaar voorafgaand aan de orkaan (Curtis e.a., 2000). Ook na de tsunami in december 2004 steeg de prevalentie van partnergeweld in India, in gebieden die het hevigst werden getroffen was tot honderd procent meer partnergeweld (Rao, 2020).

Tijdens de coronapandemie zorgen factoren als sociale deprivatie, financiële zorgen en zorgen over de eigen gezondheid en de gezondheid van geliefden voor een grote invloed op velen. Vanuit de aanname dat deze factoren zouden kunnen leiden tot meer huiselijk geweld, werden al vroeg tijdens de pandemie zorgen geuit over toenemend geweld. Er zijn ook factoren die het huiselijk geweld tijdens een pandemie juist zouden kunnen doen afnemen; sommige mensen ervaren juist minder stress en sociale druk tijdens een lockdown, er is minder mogelijkheid om geweld te plegen tegen familieleden die niet in hetzelfde huishouden wonen en de sluiting van de horeca leidt mogelijk tot minder drank- en drugsgebruik.

De eerste mediaberichten in het voorjaar en de zomer van 2020 suggereren dat huiselijk geweld en kindermishandeling een enorme vlucht nemen onder de omstandigheden waarin de meeste partners en kinderen wekenlang met elkaar in huis zijn.²⁶ Fier, het landelijk expertise- en behandelcentrum op het terrein van huiselijk geweld, zag sinds het begin van de coronacrisis een toename van het aantal incidenten en hulpvragen (EenVandaag, 7 april 2020). Kinderombudsvrouw Margrite Kalverboer riep op om kinderen in een onveilige thuissituatie, net als kinderen van ouders die in de zorg werkzaam zijn, tijdens de coronacrisis op te vangen op school (NOS.nl, 3 april 2020). De Kindertelefoon zag een sterke stijging in het aantal telefoontjes sinds de scholen half maart hun deuren sloten, en ook het aantal telefoongesprekken waarin kinderen vertelden over ruziënde ouders, huiselijk geweld en seksueel misbruik was toegenomen (Trouw, 12 april 2020). Ook in andere delen van de wereld werd gevreesd voor een toename van huiselijk geweld. António Guterres, secretaris-generaal van de Verenigde Naties, sprak de angst uit dat vrouwen in een lockdown vastzitten met gewelddadige partners. In verschillende landen ontvingen instanties signalen dat het huiselijk geweld toenam (NOS.nl, 6 april 2020).

Inmiddels verschijnen zowel in Nederland als elders de eerste resultaten van wetenschappelijke studies die bekijken of de in de media genoemde zorgen om toenemend huiselijk geweld terecht blijken. De Kindertelefoon (2020) ontving in april, mei en juni

26 Zie ook Van Koppen, Ter Weijden & Harte (2021).

2020, de eerste maanden van de pandemie, substantieel meer telefoontjes en chats die gingen over (het getuige zijn van) huiselijk geweld, incest en verwaarlozing dan in dezelfde maanden in 2018 en 2019. In de periode van half december 2020 tot 10 januari 2021 (lockdown en scholen dicht) steeg het aantal gesprekken over (getuige zijn van) huiselijk geweld nog verder ten opzichte van de eerste lockdown in het voorjaar van 2020 (Kindertelefoon, 2021). Ook landelijk expertise- en behandelcentrum Fier kreeg tijdens de eerste lockdown fors meer chats met een hulpvraag die betrekking had op verschillende vormen van huiselijk geweld (Van Bommel e.a., 2020). Tussen januari/februari en maart/april 2020 steeg het aantal bezoekers van *Chat met Fier* dat meldde seksueel geweld meegemaakt te hebben van 557 naar 728. Over dezelfde maanden steeg het aantal bezoekers dat meldde kindermishandeling meegemaakt te hebben van 470 naar 851. Daartegenover bleef het aantal personen dat over dezelfde periode meldde partnergeweld meegemaakt te hebben ongeveer gelijk.

Uit longitudinaal onderzoek onder kwetsbare gezinnen die voor de crisis al te maken hadden met huiselijk geweld en/of kindermishandeling, blijkt geen toename van geweld drie weken nadat de eerste coronamaatregelen van kracht werden (Steketee e.a., 2020). Dit betekent niet dat geen geweld plaatsvond: net als voor de coronacrisis was in de helft van deze kwetsbare gezinnen sprake van veelvuldig of ernstig geweld. In interviews meldden sommige ouders en kinderen juist dat ze elkaar meer vertrouwden en beter met elkaar om leerden gaan omdat ze meer op elkaar waren aangewezen. Op basis van vragenlijsten onder 444 professionals uit de kinderopvang en het basis- en voortgezet onderwijs wordt geschat dat in de eerste drie maanden van de pandemie 40.000 kinderen (14 per 1.000) in Nederland slachtoffer werden van huiselijk geweld. Deze schatting ligt significant hoger dan de schatting gebaseerd op vragenlijsten onder dezelfde professionals in 2017 (Vermeulen e.a., 2020). De stijging is vooral toe te schrijven aan een toename in het aantal vermoedens van emotionele verwaarlozing, waaronder getuige zijn van huiselijk geweld en het niet faciliteren van onderwijs. Het grootste deel van de door de professionals gerapporteerde vermoedens van kindermishandeling bestond al voor de lockdown (91 procent).

Ook in het buitenland verschijnen de eerste studies naar de omvang van huiselijk geweld tijdens de coronapandemie. In zestien grote steden in de Verenigde Staten was het aantal politieregistraties van ernstige delicten in woningen in 2020 niet anders dan kon worden verwacht op basis van de aantallen in de vier jaar voorafgaand aan de pandemie (Ashby, 2020). In een andere Amerikaanse studie wordt wel een toename gevonden: in veertien grote steden werden binnen gezinnen met een voorgeschiedenis van huiselijk geweld tijdens de eerste drie maanden van de pandemie 7,5 procent meer meldingen van huiselijk geweld gedaan bij de politie dan in dezelfde periode in 2019. In maart en april waren er in Florida juist 27 procent minder meldingen van kindermishandeling dan werd verwacht op basis van voorgaande jaren (Baron e.a., 2020). Een recent gepubliceerde systematische review en een meta-analyse van het beschikbare onderzoek laten wel een toename zien van huiselijk geweld tijdens de coronapandemie (Kourti e.a., 2021; Piquero e.a., 2021).

5.3 De pandemie en ZSM

Tijdens de interviews met personen werkzaam bij de verschillende ketenpartners op ZSM is besproken of de coronamaatregelen invloed hebben gehad op de werkwijze op ZSM en welke indruk de respondenten hebben van de invloed van de pandemie op de meldingen en afdoening van huiselijk geweld (zie ook paragraaf 3.2). Omdat de interviews hebben plaatsgevonden in april, mei en juni 2020 heeft de informatie die in deze paragraaf wordt gedeeld betrekking op de eerste periode van de coronacrisis, tot juni 2020.

5.3.1 *Werkwijze op ZSM tijdens de pandemie*

De meeste ZSM-partners waren gehouden aan RIVM-richtlijnen en adviezen vanuit de overheid om zo veel als mogelijk thuis te werken. In beperkte mate waren werknemers van het OM en de politie aanwezig op de ZSM-locaties; de overige partners werkten vanuit huis. Een van de krachten van de ZSM-werkwijze – het samenwerken en de korte lijntjes tussen alle ketenpartners op locatie – viel daarmee weg. Het mondelinge en collectieve overleg over een specifieke zaak en de afdoening daarvan is de kern van de ZSM-werkwijze. Meerdere respondenten vertelden dat deze ‘kern’ wegviel, daar iedereen de zaken nu vooral schriftelijk behandelde en input via de mail gaven in plaats van mondeling en in persoon. Communicatie verliep niet meer collectief, maar meer een-op-een tussen partners, waardoor andere partners soms pas later of niet op de hoogte werden gesteld over de genomen beslissingen. Men merkte voorts op dat iedereen minder vrijgevig is met informatie via de mail dan in persoon. Daarnaast kwam het vaker voor dat ketenpartners minder goed bereikbaar waren en zij bijvoorbeeld pas één of twee uur later de telefoon konden opnemen voor overleg.

De meeste respondenten waren het met elkaar eens dat er een sterke voorkeur was om zo snel mogelijk weer op locatie te gaan werken. Rond mei/juni kwamen de meeste ketenpartners dan ook weer terug op de ZSM-locatie, uiteraard nadat de werkomgeving anders was ingericht om de anderhalvemeterregel te kunnen waarborgen en een beperking in het aantal aanwezigen op locatie. Naast de belemmeringen die het thuiswerken opleverde, speelde nog een andere verandering mee. De diensturen van ZSM waren in de eerste paar weken van de intelligente lockdown namelijk ingekort, waardoor met name in de late middag- en avonduren niet veel partners meer beschikbaar waren en zaken niet meer konden worden afgedaan. De zaken stapelden zich op en zullen op een later moment moeten worden ingehaald in het niet-vast proces.

De praktische belemmeringen die de coronamaatregelen met zich mee brachten, werkten tevens door in de uitvoering van de individuele taken van de verschillende ketenpartners. Partners zoals Veilig Thuis, Halt, de Reclassering, Slachtofferhulp Nederland en de RvdK konden niet langer op huisbezoek gaan bij kwetsbare gezinnen en intakegesprekken niet langer in persoon afnemen. Indien deze partners de betrokken verdachten, slachtoffers, getuigen of anderszins betrokkenen wilden spreken, dienden zij

gebruik te maken van (video)bellen. De respondenten maakten zich hierover zorgen omdat het maken van risico-inschattingen op deze manier een stuk lastiger werd en een groter deel van de mogelijke problematiek voor hen verborgen zou blijven. Via de telefoon of via een videoverbinding is het gemakkelijker voor betrokkenen om niet het achterste van hun tong te laten zien en de dynamiek tussen verschillende leden van het gezin te verbergen voor de hulpverleners.

Een ander heikel punt betreft de afdoening van ZSM-zaken. Door de ophoping van zaken en de beperkte mogelijkheden om zittingen voor de rechter doorgang te laten vinden binnen de coronamaatregelen, zijn de doorlooptijden steeds verder opgelopen. Respondent B04 schat in dat er soms wel drie of vier maanden bij de reguliere wachttijden kunnen worden opgeteld, hetgeen ervoor zorgt dat zaken soms pas een jaar of langer ná het incident voor de rechter komen. Indien sprake is van een onveilige thuissituatie is dit zeer onwenselijk, zeker als ook kinderen betrokken zijn. In die gevallen werd er, meer dan normaal, gekeken naar alternatieve afdoeningsmogelijkheden, zoals de doorverwijzing naar een TRIP-zitting (TRIP staat voor transactie in persoon), die schriftelijk werden afgedaan in plaats van in persoon. Een tweede pandemisch probleem rondom de afdoening van ZSM-strafzaken betreft de uitvoering van opgelegde werkstraffen. Werkstraffen worden in beginsel vrijwel altijd uitgevoerd in een groep samen met andere jongeren of meerderjarige veroordeelden. Vanwege de coronamaatregelen was dit nu niet meer mogelijk. Ook de locaties waar de werkstraffen konden worden uitgevoerd, bleken schaars. Het was bijvoorbeeld niet meer mogelijk om individuele veroordeelden te plaatsen in de keukens van verzorgingstehuizen. Respondenten zagen bovendien dat sommige veroordeelden de coronacrisis goed konden gebruiken als 'excuus': *'Wij gaan er dan achteraan dat die werkstraffen opgestart worden, want die jongere maakt het echt niet uit als die werkstraf pas over een halfjaar gedaan wordt. Dus het is ook wel een punt, dat is eigenlijk voor jongeren die nu dat punt gebruikt om te zeggen van ja ik ga nu niet naar buiten want dat is veel te gevaarlijk, dus ik ga mijn werkstraf nu niet doen.'* (Respondent B04).

5.3.2 **Aard en omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling tijdens de pandemie**

Uit het voorgaande is reeds gebleken dat de coronacrisis een sterke invloed heeft (gehad) op de werkprocessen van de ZSM-locaties. Voorts rest de vraag of en op welke manier de opkomst van COVID-19 en de daaruit voortkomende beperkingen van de bewegingsvrijheid invloed hebben (gehad) op de aard en omvang van de meldingen van huiselijk geweld en kindermishandeling die binnenkomen op ZSM. Deze kwestie is voorgelegd aan de professionals van de verschillende ketenpartners, en leverde uiteenlopende ervaringen en inschattingen op.²⁷

27 Hierbij moet worden benoemd dat respondenten geen precieze cijfers konden geven, maar zij voornamelijk antwoordden uit hun eigen ervaringen en inschattingen tijdens de afgelopen periode. In hoofdstuk 5 zullen de meldingen van huiselijk geweld tijdens de pandemie worden vergeleken met meldingen binnengekomen in een periode vóór de pandemie.

Sommige respondenten zagen een afname van meldingen van huiselijk geweld en kindermishandeling op ZSM gedurende de eerste paar werken van de coronamaatregelen in het voorjaar van 2020. In het algemeen kwamen van alle soorten criminaliteit minder zaken binnen, dus ook van huiselijk geweld. Dit was in de ogen van de respondenten zorgelijk, omdat de angst was dat er onvoldoende zicht was op probleemgezinnen, (hulpverlenings)instanties minder goed bereikbaar waren voor slachtoffers en betrokkenen en deze zich minder snel buitenshuis zouden bewegen voor bijvoorbeeld het doen van aangifte, uit angst om het coronavirus op te lopen. Met name voor gezinnen die normaliter al te maken hebben met verschillende moeilijkheden in de thuissituatie, financiële problematiek of onvoldoende opvoedingsvaardigheden, bestond de angst dat dit werd versterkt door de coronamaatregelen. Sommige ouders moesten bijvoorbeeld hun kinderen thuis helpen met hun schoolwerk, terwijl zij de Nederlandse taal zelf niet machtig waren. De verwachting was bovendien dat een enorme piek in meldingen zou ontstaan zodra de lockdownmaatregelen weer zouden worden versoepeld en kinderen weer naar school zouden gaan, daar de zichtbaarheid op kwetsbare personen dan weer zou verbeteren en er als het ware een ‘inhaalslag’ zou worden gemaakt in het aantal meldingen.

Andere respondenten meldden juist dat er een stijging was in het aantal meldingen van huiselijk geweld en kindermishandeling. Dit speelde bijvoorbeeld sterk aan de zorgkant, voornamelijk door tips van het CIT en Veilig Thuis. Daarnaast was een grote groep kinderen onbereikbaar en onvindbaar voor scholen. Ondanks het feit dat dit niet per se hoeft te betekenen dat huiselijk geweld speelt in die gezinnen, leidde dit tot veel zorgen onder de ketenpartners, nu de mogelijkheden om op huisbezoek te gaan bij dit soort gezinnen zeer beperkt waren. Het feit dat iedereen voornamelijk thuis moest blijven, leidde mogelijk tot meer meldingen bij (strafrechtelijke) instanties, omdat ook de burens gedwongen thuis waren en daardoor meer zicht hadden op wat zich bij hun burens afspeelde. Een aantal respondenten van de politie vertelde dat een stijging te zien was in het aantal meldingen van huiselijk geweld: *‘Huiselijk geweld loopt wel een beetje uit de hand nu’* (respondent B10). Dit ontstond met name ongeveer twee weken na de ingang van de coronamaatregelen, toen de politie per dag een sterk stijgende lijn in het aantal zaken op ZSM zag, nadat er de eerste weken zeer weinig zaken op de verdachte-monitor verschenen (respondent B12). Maar ook vier weken na de ingang van de beperkende maatregelen werd een stijging waargenomen in het aantal meldingen. Respondent B14 vertelt: *‘Ik had dienst met Pasen, en nou echt, het was alleen maar huiselijk geweld wat de klok sloeg. [...] In het begin accepteerde iedereen dat ie thuis moest blijven, het was niet anders. Maar op een gegeven moment dan werd het te veel, en dan zag je de HG cijfers omhooggaan.’*

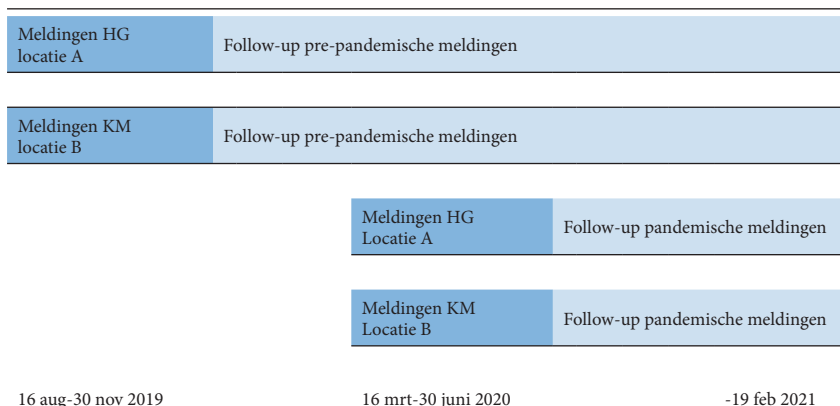
De aard van de zaken die op ZSM binnenkwamen tijdens de lockdownperiode, verschilde op enkele punten van de reguliere stroom aan meldingen. Respondent B10 legt bijvoorbeeld uit dat zij ook zaken zag bij mensen waar dat voorheen nog niet is

voorgekomen, bijvoorbeeld bij meer oudere mensen. Zij vermoedt dat dit te maken heeft met de angst en onzekerheid van de situatie waarin men nu leeft. Bijna alle andere respondenten bevestigen het idee dat er meer huiselijk-geweldincidenten voor kunnen komen tijdens de coronacrisis, omdat mensen veel meer met elkaar opgescheept zitten, iedereen vrijwel constant thuis is en men minder uitlaatkleppen heeft om activiteiten buitenshuis te doen en andere mensen te zien. Frustratie hierover en onvoldoende (emotionele) vaardigheden om hiermee om te gaan, kunnen in die gevallen leiden tot een ontploffing. Respondent A07 licht toe: *‘Je merkt gewoon, men wordt wat prikkelbaarder. En door kleine dingen dan explodeert het sneller.’* Met name tijdens weekenden die met speciale evenementen samenvielen, zoals de ramadan, zagen de partners een stijging in de meldingen (respondent A02). De verhouding huiselijk geweld versus andere criminaliteit is ook verschoven, aangezien de gelegenheid tot het plegen van winkeldiefstallen bijvoorbeeld sterk verminderd was toen de winkels gesloten waren, maar de gelegenheid voor geweld binnenshuis vrijwel ongelimiteerd was (respondent A02).

5.4 De pandemie en de aard, omvang en afhandeling van meldingen van huiselijk geweld

Tijdens de coronapandemie zijn meldingen van huiselijk geweld tijdens de eerste drieënhalve maand van de pandemie bekeken. Hiertoe zijn alle dossiers van meldingen van incidenten van huiselijk geweld bij ZSM-locatie A en meldingen van incidenten van kindermishandeling bij ZSM-locatie B die plaatsvonden na 15 maart 2020, en waarvan in de periode tussen 16 maart 2020 en 30 juni 2020 melding werd gedaan bekeken. In deze eerste vijftien weken van de pandemie kwamen 228 meldingen van huiselijk geweld binnen bij ZSM-locatie A. De afhandeling van deze meldingen werd gevolgd tot medio februari 2021. Om de binnengekomen meldingen in de pandemische periode te kunnen vergelijken met meldingen van vóór de pandemie, zijn de meldingen die in een even lange periode in het najaar van 2019 binnenkwamen, gebruikt. Het gaat om de meldingen die binnenkwamen tussen 16 augustus 2019 en 30 november 2019.²⁸ In totaal kwamen in deze periode 206 meldingen binnen. Figuur 5 toont een schematische weergave van de dataverzameling en follow-up. Om het onderscheid tussen beide periodes van dataverzameling duidelijk te maken, zullen de periodes in het vervolg worden aangeduid als de pre-pandemische (16 augustus 2019 tot en met 30 november 2019) en de pandemische (16 maart tot en met 30 juni 2020) periode. De gebruikte bronnen en methoden van dataverzameling voor de pandemische periode zijn gelijk aan de meldingen verzameld in de pre-pandemische periode (zie paragraaf 4.2).

28 Dit komt voor een groot deel overeen met de meldingen die in hoofdstuk 4 zijn besproken.

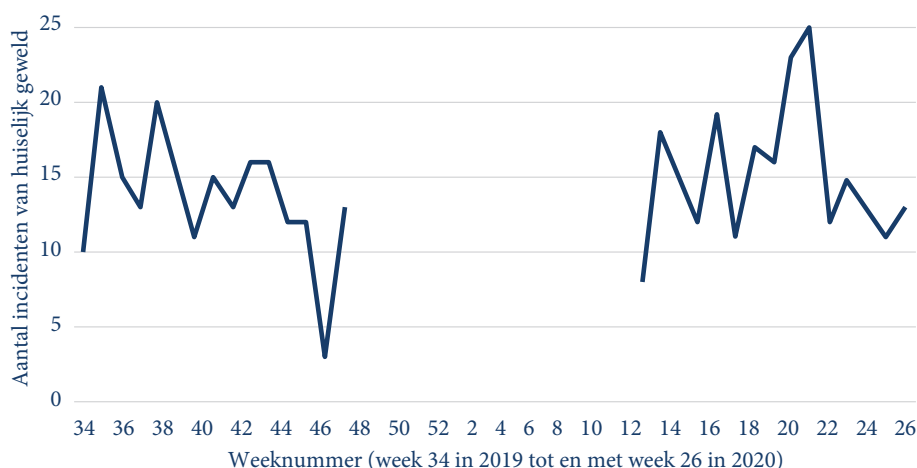

Figuur 5. Schematische weergave van de dataverzameling

In Tabel 13 wordt een overzicht gegeven van de omvang van het aantal meldingen per maand voor de pre-pandemische en pandemische periode. In Figuur 6 is het aantal meldingen verder uitgesplitst naar het weeknummer waarin het incident plaatsvond. De pre-pandemische gegevens zijn verzameld over weeknummer 34 tot en met 48 van 2019, de pandemische gegevens zijn verzameld over weeknummer 12 tot en met 26 van 2020. Er is geen verschil in het wekelijkse aantal meldingen tussen de *pre-pandemische* en *pandemische* periode (13,7 vs. 15,2; $t(28) = -0,90$, $p = 0,38$). In de pandemische gegevens is een piek te zien in week 20 en 21 (11-24 mei). Deze piek valt samen met de heropening van de scholen op 11 mei 2020, maar de toename is niet toe te schrijven aan zaken waarbij minderjarigen betrokken zijn.

Tabel 13. Incidenten huiselijk geweld pre- en pandemisch

	N (%)
<i>Pre-pandemisch</i>	
16-31 augustus 2019	32 (15%)
September 2019	68 (33%)
Oktober 2019	66 (32%)
November 2019	40 (19%)
Totaal	206 (100%)
<i>Pandemisch</i>	
16-31 maart 2020	25 (11%)
April 2020	67 (29,4%)
Mei 2020	84 (36,8%)
Juni 2020	52 (22,8%)
Totaal	228 (100%)

Figuur 6. Omvang van het aantal incidenten van huiselijk geweld per week

5.4.1 *Het incident en de melding*

Tabel 14 toont de kenmerken van het incident voor zowel de pre-pandemische als pandemische meldingen. De verdeling waarin verschillende vormen van huiselijk geweld – fysiek, psychisch, vernieling of een combinatie – voorkomt, verschilt tijdens de pandemie niet van de periode voor de pandemie ($\chi^2(3) = 2,33, p = 0,51$). Voor iets minder dan de helft van de meldingen is bekend of het geweld wederkerig was. Van de meldingen waarvoor het bekend was of het geweld wederkerig van aard was of niet, was tijdens de pandemie minder vaak sprake van wederkerig geweld dan ervoor (18 vs 42 procent; $\chi^2(1) = 12,94, p < 0,01$). Voor 154 pre-pandemische meldingen (75 procent) en 193 pandemische meldingen (85 procent) is bekend of en zo ja, welk letsel het slachtoffer opliep als gevolg van het geweld. Er is geen verschil tussen het letsel ten gevolge van het geweld bij de meldingen voor en tijdens de pandemie ($\chi^2(2) = 0,119, p = 0,94$). Voor 145 pre-pandemische meldingen (70 procent) en 181 pandemische meldingen (79 procent) is bekend op welke locatie het geweld plaatsvond. De verdeling van locaties van het geweld is anders in de pre-pandemische meldingen dan de pandemische meldingen ($\chi^2(5) = 27,07, p < 0,001$). De incidenten van huiselijk geweld vonden tijdens de pandemie relatief vaker plaats in het huis van dader en/of slachtoffer en minder vaak in de openbare ruimte of op andere locaties. Voor 139 pre-pandemische meldingen (67 procent) en 175 pandemische meldingen (77 procent) kon worden achterhaald door wie en wanneer de melding van huiselijk geweld werd gedaan. Het wie en wanneer van de melding is tijdens de pandemie anders dan ervoor ($\chi^2(3) = 9,01, p < 0,05$). Vóór de pandemie gingen slachtoffers vaker naar het politiebureau om melding te maken en aangifte te doen, terwijl tijdens de pandemie meldingen vaker afkomstig waren van getuigen die het huiselijk geweld hadden gezien of gehoord.

Tabel 14. Kenmerken incident pre-pandemische en pandemische meldingen

	Pre-pandemisch	Pandemisch
	N (%)	N (%)
Aard		
Fysiek	154 (75%)	163 (72%)
Psychisch	21 (10%)	19 (8%)
Vernieling	8 (4%)	10 (4%)
Combinatie	23 (11%)	36 (16%)
Totaal	206 (100%)	228 (100%)
Wederkerigheid geweld		
Niet wederkerig	53 (58%)	85 (82%)
Wel wederkerig	38 (42%)	19 (18%)
Totaal	91 (100%)	104 (100%)
Letsel		
Nee	43 (28%)	56 (29%)
Licht letsel	108 (70%)	134 (69%)
Ernstig letsel	3 (2%)	3 (2%)
Totaal	154 (100%)	193 (100%)
Locatie		
Huis van verdachte en slachtoffer	85 (59%)	118 (65%)
Huis van slachtoffer	28 (19%)	37 (20%)
Huis van verdachte	1 (0,7%)	4 (2%)
Openbare ruimte	10 (7%)	21 (12%)
Anders	12 (8%)	-
Meerdere locaties	9 (6%)	1 (0,6%)
Totaal	145 (100%)	181 (100%)
Melding		
Slachtoffer 112/politie gebeld	66 (48%)	81 (46%)
Getuige 112/politie gebeld	49 (35%)	79 (45%)
Slachtoffer op politiebureau	23 (17%)	12 (7%)
Slachtoffer hulpverlener benaderd	1 (1%)	3 (2%)
Totaal	139 (100%)	175 (100%)

5.4.2 *De verdachte en het slachtoffer*

Tabel 15 toont het geslacht en de leeftijd van de verdachte en het slachtoffer en de relatie tussen hen. Tijdens de pandemie waren verdachten vaker van het mannelijke geslacht dan voor de pandemie (92 vs 85 procent; $\chi^2(1) = 4,79, p < 0,05$). De leeftijd van verdachten is niet anders voor en tijdens de pandemie ($t(432) = -0,129, p = 0,90$). Zowel voor als tijdens de pandemie was de gemiddelde leeftijd van slachtoffers 37 jaar ($t(409) = 0,81, p = 0,42$) en waren ongeveer vier op de vijf slachtoffers vrouwen ($\chi^2(1) = 0,10, p = 0,75$). Voor 189 pre-pandemische meldingen (92 procent) en 216 pandemische meldingen (95 procent) is de relatie tussen de verdachte en het slachtoffer bekend. Net als voor de pandemie hadden de meeste meldingen van huiselijk geweld tijdens de pandemie betrekking op (ex-)partnergeweld, gevolgd door geweld tussen kind en ouder. De verdeling in relatie tussen verdachte en slachtoffer is tijdens de pandemie niet anders dan ervoor ($\chi^2(6) = 8,69, p = 0,19$).

Tabel 15. Kenmerken verdachten en slachtoffers pre-pandemische en pandemische meldingen

	Pre-pandemisch	Pandemisch
	M (SD) / N (%)	M (SD) / N (%)
Verdachte van het mannelijk geslacht	175 (85%)	209 (92%)
Leeftijd verdachte	36,2 (12)	36,4 (11,6)
Slachtoffer van het mannelijk geslacht	35 (18%)	37 (17%)
Leeftijd slachtoffer	37,7 (13,2)	36,7 (11,7)
Relatie verdachte en slachtoffer		
(Ex-)partner	142 (75%)	167 (77%)
Kind/ouder	29 (15%)	26 (12%)
Ouder/kind	7 (4%)	8 (4%)
Kenniskring	8 (4%)	4 (2%)
Familielid	2 (1%)	10 (5%)
Huisgenoot	1 (0,5%)	1 (0,5%)
Totaal	189 (100%)	216 (100%)

Ongeveer een op de vijf verdachten (19 procent) van huiselijk geweld tijdens de pandemie werd al eerder veroordeeld voor huiselijk geweld. Dit verschilt niet van het aandeel huiselijk geweld recidivisten vóór de pandemie ($\chi^2(1) = 0,84, p = 0,36$). Ruim een op de drie verdachten (36 procent) van meldingen van huiselijk geweld tijdens de pandemie is eerder veroordeeld voor andere vormen van geweld. Dit is significant minder vaak het geval bij daders van huiselijk geweld in de pre-pandemische periode (27 procent; $\chi^2(1) = 4,76, p < 0,05$). Ruim de helft van de pandemische verdachten is eerder veroordeeld voor een niet-geweldsdelict (55 procent). Dit is niet anders voor verdachten van incidenten van huiselijk geweld voor de pandemie (56 procent; $\chi^2(1) = 0,01, p = 0,93$).

5.4.3 *De afhandeling van zaken tijdens de pandemie*

De officier van justitie heeft in het merendeel van de zaken gedurende de eerste maanden van de pandemie besloten tot een afdoeningsbeslissing ($n = 159$, 70 procent). In de overige 69 zaken (30 procent) werd de verdachte gedagvaard voor de rechtbank, een zogeheten routeringsbeslissing. Deze verdeling komt overeen met de situatie voor de pandemie ($\chi^2(1) = 0,07$, $p = 0,80$). In Tabel 16 wordt een overzicht gegeven van de definitieve afdoeningsbeslissingen van de officier van justitie en de rechtbank, voor zowel de situatie voor als tijdens de pandemie. Het vergelijken van de gekozen afdoeningen door de officier van justitie voor en tijdens de pandemie leidt tot de conclusie dat er een verschil is in de verdeling over de mogelijke afdoeningsopties ($\chi^2(5) = 15,48$, $p < 0,05$). Tijdens de eerste maanden van de coronamaatregelen wordt door de officier van justitie vaker besloten tot een voorwaardelijk sepot (35 procent vs 21 procent vóór de pandemie) en juist minder vaak tot een onvoorwaardelijk sepot (47 procent vs 67 procent vóór de pandemie). De afdoeningen door de rechter verschillen tijdens de pandemie niet ten opzichte van de periode voor de pandemie ($\chi^2(8) = 13,68$, $p = 0,09$).

Tabel 16. Afdoening van de zaken door de officier van justitie en door de rechter*

	Pre-pandemisch (N = 206)		Pandemisch (N = 228)	
	OvJ ($n = 146$)	Rechter ($n = 60$)	OvJ ($n = 159$)	Rechter ($n = 69$)
Onvoorwaardelijke gevangenisstraf	-	9 (15%)	-	14 (20%)
Voorwaardelijke gevangenisstraf	-	15 (25%)	-	31 (45%)
Onvoorwaardelijke taakstraf	10 (7%)	24 (40%)	15 (9%)	32 (46%)
Voorwaardelijke taakstraf	-	16 (27%)	-	16 (23%)
Onvoorwaardelijke boete	3 (2%)	3 (5%)	5 (3%)	1 (1%)
Voorwaardelijke boete	-	2 (3%)	-	1 (1%)
Onvoorwaardelijk sepot	98 (67%)	-	74 (47%)	-
Voorwaardelijk sepot	30 (21%)	-	55 (35%)	-
Vrijspraak	-	10 (17%)	-	7 (10%)
In januari 2021 nog niet afgehandeld	2 (1%)	5 (8%)	8 (5%)	5 (7%)
Anders**	3 (2%)	1 (2%)	2 (1%)	12 (17%)

* Het komt voor dat er in één zaak meerdere straffen en/of maatregelen worden opgelegd, waardoor de totalen optellen tot groter dan het totaal aantal meldingen.

** Anders is bijvoorbeeld toewijzing vordering schadevergoeding, tenuitvoerlegging van eerder opgelegde voorwaardelijke straf, schuldigverklaring zonder opleggen straf of maatregel.

5.4.4 *Minderjarigen betrokken bij pandemisch huiselijk geweld*

Net als voor de pre-pandemische periode, is voor de pandemische periode gekeken naar de meldingen waarbij minderjarigen betrokken waren. Hiertoe zijn de meldingen van ZSM-locatie A (alle meldingen van huiselijk geweld) en ZSM-locatie B (meldingen van kindermishandeling) gecombineerd. In Tabel 17 wordt voor zowel de pre-pandemische als de pandemische periode een overzicht gegeven van de meldingen waarbij minderjarigen betrokken waren. Tijdens de pandemie waren bij een significant groter deel van de incidenten minderjarigen betrokken dan voor de pandemie (46 vs 36 procent; $\chi^2(1) = 4,202$, $p < 0,05$).

Tabel 17. Betrokkenheid van minderjarigen bij meldingen van huiselijk geweld

	Pre-pandemisch	Pandemisch
Aantal meldingen waarbij minderjarige betrokken	74	104
Aantal minderjarigen betrokken per melding		
1	38 (52%)	48 (46%)
2	28 (38%)	37 (36%)
3	5 (7%)	12 (11%)
>3	2 (3%)	7 (7%)
Onbekend	1 (0,6%)	
Rol van de minderjarige(n)		
Getuige	60 (81%)	82 (79%)
Slachtoffer	8 (11%)	18 (17%)
Verdachte	6 (8%)	4 (4%)

De verdeling in de aard van het geweld tijdens de pandemie waarbij minderjarigen betrokken waren, komt overeen met de situatie voor de pandemie ($\chi^2(3) = 0,793$, $p = 0,851$); in drie op de vier incidenten ging het om fysiek geweld (75 procent), bij 6 procent van de incidenten was sprake van psychisch geweld (bijvoorbeeld bedreiging met de dood), in 4 procent van de incidenten ging het om vernieling en in de overige 15 procent was sprake van een combinatie, bijvoorbeeld fysieke mishandeling en vernieling.

Net als in de pre-pandemische periode, zijn tijdens de pandemie minderjarigen in de meeste gevallen als getuige bij huiselijk geweld betrokken. In Tabel 18 wordt getoond wat de relatie van de minderjarige getuige(n) in de melding is met degene die het geweld pleegt (verdachte) en degene op wie het geweld gericht is (slachtoffer). In het geval van minderjarige slachtoffers binnen de melding wordt eveneens aangegeven door wie dit geweld gepleegd is. Aangezien er soms meerdere combinaties binnen

één melding voorkomen, tellen de percentages op tot meer dan 100 procent. Minderjarigen zijn het vaakst getuige van geweld waarbij een van de (stief)ouders de verdachte is (75 procent). In mindere mate is de verdachte een (stief)broer of -zus van de minderjarige (8 procent), een ander familielid zoals een oom of tante (2 procent), iemand uit de kenniskring²⁹ van de minderjarige (4 procent) of een vreemde (1 procent). Voor slachtoffers geldt eveneens dat zij meestal een van de (stief)ouders van de betrokken minderjarige zijn (84 procent). Het komt ook voor dat een minderjarige getuige is van geweld richting een (stief) broer of -zus (4 procent) of iemand anders uit hun kenniskring (2 procent). Wanneer de minderjarige zélf slachtoffer was van huiselijk geweld, werd het geweld in de meeste gevallen gepleegd door een (stief) ouder. Voorts werden minderjarigen een aantal keer slachtoffer van geweld gepleegd door een (ex-)partner (2 procent), (stief)broer of -zus (2 procent), of iemand anders uit hun kenniskring (2 procent).

Tabel 18. Relatie van minderjarigen met andere betrokkenen tijdens de pandemie

	N (%)
Getuige van geweld door:	
(Stief)ouder	78 (75%)
(Stief)broer/zus	8 (8%)
Ander familielid	2 (2%)
Kenniskring	4 (4%)
Vreemde	1 (1%)
Getuige van geweld tegen:	
(Stief)ouder	87 (84%)
(Stief)broer/zus	4 (4%)
Kenniskring	2 (2%)
Zelf slachtoffer van geweld door:	
(Ex-partner)	2 (2%)
(Stief)ouder	13 (13%)
(Stief)broer/zus	2 (2%)
Kenniskring	2 (2%)
Totaal meldingen waarbij minderjarige betrokken	104 (100%)

29 In deze gevallen ging het meestal om een nieuwe partner van een van de ouders, die geen verzorgende rol ten opzichte van de minderjarige vervult of nog relatief nieuw in het leven van de minderjarige is.

Met betrekking tot minderjarige getuigen is geen sprake van een leeftijdsverschil voor en tijdens de coronamaatregelen ($t(1243) = -0,669$, $p = 0,503$). Minderjarigen die tijdens de pandemie slachtoffer werden van huiselijk geweld (12,7 jaar), zijn echter jonger dan minderjarigen die in de pre-pandemische periode slachtoffer werden van huiselijk geweld (14,5 jaar; $t(348) = 5,415$, $p < 0,001$). Minderjarigen die werden verdacht van huiselijk geweld, waren tijdens de pandemie juist iets ouder dan ervoor (16,1 vs 15,5 jaar; $t(138) = -2,778$, $p < 0,01$).

In Tabel 19 wordt weergegeven wie de zaken met minderjarige verdachten heeft afgedaan en wat de definitieve afdoeningsbeslissing was, voor en tijdens de pandemie. In zaken waarin er sprake was van een minderjarige verdachte, besloot de officier van justitie tijdens de pandemie in vijf gevallen om zelf de melding af te doen, en slechts in één geval de verdachte te dagvaarden voor de rechter. Voor de pandemie werden drie zaken afgedaan door de officier en drie zaken doorgestuurd naar de rechtbank.

Tabel 19. Afdoening van de zaken door de officier van justitie en door de rechter

	Pre-pandemisch (N = 6)		Pandemisch (N = 6)	
	OvJ	Rechter	OvJ	Rechter
Onvoorwaardelijke taakstraf		1		
Voorwaardelijke taakstraf		1		1
Onvoorwaardelijk sepot	1		4	
Voorwaardelijk sepot	2		1	
In januari 2021 nog niet afgehandeld		1		
Totaal	3	3	5	1

Naast de strafrechtelijke afdoening, waren er voor de minderjarige verdachten van huiselijk geweld ook andere gevolgen (Tabel 20). Er werd zowel voor als tijdens de pandemie het vaakst ingezet op hulpverlening specifiek voor minderjarigen, zoals begeleiding door Jeugdzorg of het Centrum voor Jeugd en Gezin. In geen enkel geval werd een THV of gedragsaanwijzing aan de minderjarige verdachte gegeven.

Tabel 20. Aanvullende gevolgen voor de minderjarige verdachte

	Pre-pandemisch	Pandemisch
Reclasseringstoezicht	1	2
(ambulante) behandeling		1
Begeleiding Veilig Thuis		1
Hulpverlening minderjarigen	5	3
GGZ	2	
Overig	3	1

Tot slot is gekeken naar de afdoening van zaken waarin de betrokken minderjarige zelf direct slachtoffer is van het huiselijk geweld. In totaal gaat het om 26 zaken waarin minimaal één minderjarige is aangemerkt als slachtoffer; 8 zaken voor de pandemie, en 18 zaken tijdens de pandemie. Het aantal zaken waarin minderjarigen zijn aangemerkt als slachtoffer van huiselijk geweld steeg tijdens de pandemie dus met 125%. In Tabel 21 wordt weergegeven tot welke afdoeningsbeslissing werd besloten voor de verdachten in deze zaken. Voor één zaak met een minderjarig slachtoffer is onbekend welke afdoeningsbeslissing werd genomen. Zowel voor als tijdens de pandemie besloot de officier in de meeste gevallen om de zaak zelf af te doen. Voor één zaak voor de pandemie bleef het ten tijde van de follow-up onbekend door wie de melding werd afgedaan. Deze zaak is buiten beschouwing gelaten. Tijdens de pandemie gaf de rechter voornamelijk meer onvoorwaardelijke taakstraffen in plaats van voorwaardelijke taakstraffen. De officier van justitie deed de zaken voor de pandemie alle af met een sepot, terwijl tijdens de pandemie meer variatie in de afdoeningen was.

Tabel 21. Afdoening van zaken met een minderjarig slachtoffer

	Pre-pandemisch (N = 7)		Pandemisch (N = 18)	
	OvJ	Rechter	OvJ	Rechter
Onvoorwaardelijke gevangenisstraf				1
Voorwaardelijke gevangenisstraf		1		2
Onvoorwaardelijke taakstraf		1		4
Voorwaardelijke taakstraf		3	1	3
Bijzondere voorwaarden		2	2	2
Onvoorwaardelijk sepot	2		6	
Voorwaardelijk sepot	2		3	
Vrijspraak				1
Totaal*	4	3	11	7

* De totalen zijn minder dan de som omdat in een zaak meerdere soorten straffen kunnen worden opgelegd, zoals een voorwaardelijke gevangenisstraf in combinatie met bijzonder voorwaarden.

6. Conclusies en discussie

6.1 Conclusie

In dit onderzoek is inzicht gegeven in de aard en omvang van meldingen van incidenten betreffende huiselijk geweld die aangemeld zijn bij ZSM en de wijze waarop deze meldingen op ZSM worden afgehandeld. De focus lag daarbij op huiselijk geweld waarbij minderjarigen zijn betrokken. Zo is bekeken in welke mate en op welke manier minderjarigen zijn betrokken bij de meldingen van huiselijk geweld en op welke wijze op ZSM aandacht is voor minderjarige betrokkenen bij huiselijk geweld. Voor het bestuderen van de aard en omvang van huiselijk geweld zijn alle meldingen die gedurende vijftien weken binnenkwamen bij een ZSM locatie (locatie A) bestudeerd. Om beter zicht te krijgen op de aard van de incidenten waarbij kinderen zijn betrokken, zijn de gegevens over alle meldingen bij ZSM-locatie A aangevuld met gegevens over de meldingen van kindermishandeling die in dezelfde periode binnenkwamen bij ZSM-locatie B. De werkwijze van ZSM is beschreven op basis van documenten en aanvullende interviews met medewerkers werkzaam bij de verschillende ketenpartners van beide ZSM-locaties. Gedurende het onderzoek brak de COVID-19-pandemie uit. Dit bood de mogelijkheid te onderzoeken welke invloed de coronapandemie tijdens de eerste maanden van deze crisis had op de aard en omvang van de meldingen van huiselijk geweld en de werkwijze en afhandeling van ZSM. Hiertoe zijn de meldingen van huiselijk geweld die tijdens de eerste vijftien weken van de pandemie (de zogenoemde pandemische periode) binnenkwamen bij ZSM-locatie A en meldingen van kindermishandeling tijdens deze periode bij ZSM-locatie B bekeken en vergeleken met een even lange periode voor de pandemie (de pre-pandemische periode). In de interviews met de medewerkers is gevraagd naar de gevolgen van de pandemie voor de ZSM-werkwijze.

De meldingen van huiselijk geweld die door ZSM worden behandeld, betreffen vooral fysiek geweld tegen de (ex-)partner in de woning van hen beiden of van een van hen. Bij in ieder geval een derde van de meldingen van huiselijk geweld waren een of meerdere minderjarigen betrokken. In de meeste gevallen waren zij getuige van het geweld tussen hun ouders of tussen een van hun ouders en een ander en soms was de minderjarige ook degene die de politie belde om melding te maken van het incident. Minder vaak zijn minderjarigen zelf het directe slachtoffer van geweld. In enkele gevallen was een minderjarige de verdachte van het geweld. In die gevallen was sprake van fysiek geweld tegen een ouder van het kind. Voor een derde van de zaken kon

uit het dossier niet worden opgemaakt of kinderen op enige manier waren betrokken bij het geweld van volwassen huisgenoten. De betrokkenheid van minderjarigen is dus waarschijnlijk een onderschatting van het werkelijke aantal incidenten waarbij kinderen waren betrokken.

Het doel van ZSM is een zorgvuldige en snelle beslissing op maat voor zaken van veelvoorkomende criminaliteit en het snel verschaffen van duidelijkheid over de afhandeling voor verdachten, slachtoffers en getuigen. Een belangrijk voordeel van deze werkwijze is de laagdrempelige samenwerking tussen de ketenpartners (waarvan de belangrijkste voor dit onderzoek worden gevormd door OM, politie, 3RO, RvdK, SHN, Halt, Veilig Thuis) doordat zij fysiek samenwerken in een kantoorruimte. Uit het dossieronderzoek bleek dat twee derde van de meldingen van huiselijk geweld door de officier van justitie wordt afgedaan, in negen op de tien zaken met een onvoorwaardelijk (72 procent) of voorwaardelijk sepot (21 procent). Wat de oorzaak is van het hoog aantal sepot is onduidelijk gebleken. Mogelijk speelt de over het algemeen moeizame bewijsvoering in huiselijk geweld zaken hierbij een rol.

Anders dan kon worden verwacht op basis van de literatuur (Anastario e.a., 2009; Curtis e.a., 2000; Kourti e.a., 2021; Piquero e.a., 2021; Rao, 2020; Van Koppen e.a., 2021) en de vele berichten in de media, kwamen in de eerste maanden van de coronapandemie, voorjaar van 2020, niet meer meldingen van huiselijk geweld binnen bij ZSM dan in een even lange periode in het najaar van 2019. De coronapandemie had wel effect op de aard van de incidenten waarvan melding werd gemaakt. Het geweld vond vaker dan voor de pandemie in huis plaats en vaker werd door getuigen melding gedaan van het geweld. De verdachten waren tijdens de pandemie vaker van het mannelijk geslacht en waren ook vaker eerder al verdachte geweest van geweld dan in de bestudeerde periode voor de pandemie. Het geweld was tijdens de pandemie minder vaak wederkerig van aard. Een belangrijke bevinding is dat tijdens de pandemie vaker minderjarigen betrokken waren bij een incident dan voor de pandemie. Dit verschil wordt veroorzaakt door meer meldingen waarbij een kind slachtoffer werd of getuige was van huiselijk geweld.

De maatregelen die werden genomen om de verspreiding van corona tegen te gaan, hadden veel invloed op de werkwijze en afhandeling bij ZSM. Het principe van ZSM, de gemakkelijke informatie-uitwisseling tussen ketenpartners, werd ernstig beperkt doordat de meeste medewerkers vanuit huis werkten en niet met elkaar in dezelfde ruimte aanwezig waren. Hierdoor verliep communicatie meer bilateraal in plaats van collectief. Bovendien bleek het uitwisselen van informatie telefonisch of per mail minder op te leveren dan in persoon, mogelijk omdat medewerkers minder vrijgevig waren in het delen van informatie. Voor ketenpartners met hulpverlenende taken bemoeilijkte de coronamaatregelen hun werk tevens doordat zij minder of geen huisbezoeken konden afleggen en alle hulpverlening via een video- of telefoonverbinding moest lopen. Hierdoor was minder zicht op wat zich in kwetsbare gezinnen afspeelde. Een andere pijler van ZSM kwam ook onder druk te staan door de corona-

maatregelen. Het snel afdoen van zaken werd bemoeilijkt door een ophoping van zaken en beperkte mogelijkheden om zittingen te houden. De veranderde werkwijze lijkt niet direct verband te houden met de uiteindelijke afdoening van zaken. Tijdens de coronapandemie besloot de officier van justitie even vaak de zaak zelf af te doen dan wel voor de rechter te laten komen. In die gevallen waarin de officier van justitie de zaak zelf afdeed, deed hij dat ten opzichte van de periode voor de pandemie vaker met een voorwaardelijk sepot en juist minder vaak met een onvoorwaardelijk sepot.

6.2 Discussie

Dit onderzoek naar huiselijk geweld, en in het bijzonder huiselijk geweld waarbij minderjarigen zijn betrokken, heeft betrekking op zaken die worden aangemeld bij ZSM. Dit betreft een groot aantal zaken waar nog niet eerder onderzoek naar is verricht en waarvan dientengevolge op geaggregeerd niveau geen beeld was. Net als in ander onderzoek naar huiselijk geweld betreft dit een selectieve groep. Het betreft ten eerste alleen zaken die door slachtoffers en getuigen gemeld zijn bij de politie. In situaties waar de politie een strafbaar feit vermoedt, wordt het strafrecht ingezet (zie Lünne-mann & Ter Woerds, 2021). Een belangrijk deel van de incidenten van huiselijk geweld waarvan aangifte is gedaan, wordt afgehandeld binnen ZSM. Dit geldt echter niet voor alle incidenten van huiselijk geweld. De meer ernstige zaken worden door de districts-recherche in onderzoek genomen en komen niet bij ZSM terecht. Het is niet bekend hoeveel van de meldingen van huiselijk geweld bij de politie vervolgens terechtkomen bij ZSM en hoe deze selectie in de praktijk precies plaatsvindt.

Voor het bestuderen van de meldingen van huiselijk geweld is gebruikgemaakt van strafdossiers. Deze dossiers vormen een rijke bron aan informatie omdat hierin alle informatie wordt opgenomen die betrekking heeft op de afhandeling van de zaak. Toch bleken de dossiers niet altijd alle gezochte informatie te bevatten. Zo was voor ongeveer een derde van de meldingen niet duidelijk of minderjarigen bij het incident betrokken waren omdat vooral informatie is opgenomen over de verdachte en het belangrijkste slachtoffer. Het is dus waarschijnlijk dat vaker minderjarigen betrokken waren bij een incident dan in dit onderzoek wordt gerapporteerd. Ook was uit de dossiers niet altijd op te maken of, en zo ja welke, hulpverlening was ingezet voor de verdachte, slachtoffer(s) of (minderjarige) getuigen. Om deze reden is de ingezette hulpverlening vermoedelijk een onderschatting. Een ander aspect dat onderbelicht is gebleven, is de besluitvorming. De verschillende ketenpartners wisselen veelal mondeling informatie uit en de officier van justitie bespreekt de melding vervolgens aan de beslistafel met de andere partners. De officier van justitie neemt alle informatie mee in het nemen van een beslissing over een afdoening of stuurt de zaak door naar de politierechter. Hoe daarbij de beschikbare informatie wordt gewogen om tot een oordeel te komen, is lastig te achterhalen omdat de besluitvorming niet of summier op schrift wordt gesteld.

Sinds de invoering van ZSM hebben verschillende strafrecht deskundigen hun kritiek en zorgen geuit op deze werkwijze (zie Van Lent e.a., 2016; Malsch, 2017; Malsch, 2018). Het huidige onderzoek betreft geen evaluatie van de ZSM-werkwijze en adresseert de geopperde kritiekpunten niet. Wel is de ZSM-werkwijze nauwgezet beschreven aan de hand van documenten en interviews met medewerkers van de verschillende ketenpartners. Op twee ZSM-locaties is van elke ketenpartner een medewerker geïnterviewd. Alleen van de politie zijn per locatie twee medewerkers geïnterviewd en van Halt is slechts op een locatie met een medewerker gesproken. Dit heeft veel gedetailleerde informatie opgeleverd over de werkwijze op ZSM en de specifieke taken en uitdagingen van de verschillende ketenpartners. De werkwijze van de twee ZSM-locaties verschilt op detailniveau. Het is daarom niet zeker of de verkregen informatie toepasbaar is op alle ZSM-locaties in Nederland. Ook op de vraag of, en in welke mate, de gereconstrueerde werkwijze op al deze locaties in de dagelijkse praktijk wordt gevolgd, geeft het onderhavige onderzoek geen antwoord. Desalniettemin geeft het onderzoek zicht op de mogelijkheden en beperkingen van de ZSM-werkwijze voor de afhandeling van huiselijk geweldzaken waar minderjarigen bij betrokken zijn. In geval van huiselijk geweld kan er sprake zijn van een acuut gevaarlijke situatie. De ZSM-werkwijze biedt mogelijkheden voor het OM en de politie om snel met de ketenpartners informatie uit te wisselen en in te grijpen. Opvallend in het huidige onderzoek was het groot aantal zaken dat, al dan niet voorwaardelijk, geseponeerd werd door het OM en het beperkt aantal zaken dat alsnog voor de rechter wordt gebracht. Wellicht worden zaken ook aangemeld bij ZSM als het bewijs zwak is, hetgeen in geval van huiselijk geweld vaak het geval is. Het hoog aantal septs vraagt om nader onderzoek. De strafdossiers bieden veelal weinig informatie over de besluitvorming en eventuele verdere hulpverlening. Het risico bestaat dat zaken van huiselijk geweld uit beeld raken bij justitie. Gezien de relatief grote kans op recidive van huiselijk geweld binnen een huishouden (Lünnemann & Ter Woers, 2021) en de grote gevolgen voor minderjarigen die betrokken zijn, is het van belang wel goed zicht te houden.

De coronapandemie vormde een unieke situatie die het mogelijk maakte de invloed te bestuderen van de maatregelen die werden genomen om het virus in te dammen op zowel de ZSM-werkwijze als de omvang en aard van meldingen op huiselijk geweld. Het is belangrijk hierbij in het oog te houden dat de maatregelen niet op iedereen een even grote invloed hebben gehad. Zo werkten mensen met een essentieel beroep nog steeds buiten de deur, maar voelden veel ondernemers juist enorme gevolgen van de pandemie. Werkende ouders met jonge kinderen moesten wekenlang alle ballen in de lucht houden, terwijl partners zonder kinderen opeens hun sociale leven zagen stilvallen en voltijds en zonder veel afleiding samen in huis waren. Voor de meeste kinderen geldt dat zij wekenlang niet naar school of opvang gingen, het contact met andere kinderen beperkt was en zij volledig op hun ouders waren aangewezen. Uit dit onderzoek blijkt dat de coronapandemie geen effect heeft gehad op het aantal meldingen van huiselijk geweld bij ZSM. Dit is niet in overeenstemming met de eerste wetenschappelijke studies naar dit vermeende effect. Hierbij moet worden opgemerkt dat in dit onder-

zoek is gekeken naar de effecten van de coronacrisis voor een relatief korte termijn bij twee ZSM-locaties. Deze periodes vielen beide in een ander seizoen: de pre-pandemische meldingen werden gevolgd in augustus tot en met november 2019, terwijl de pandemische meldingen werden gevolgd van maart tot en met juni 2020. De resultaten zouden dus kunnen worden vertekend door een eventueel seizoenseffect van huiselijk geweld. Daarnaast is het mogelijk dat de pandemie effect heeft gehad op het selectieproces voorafgaand aan de melding bij ZSM en dat de werkelijke omvang van huiselijk geweld wel veranderde. Dat de pandemie wel degelijk effect had op het huiselijk geweld in Nederland bleek onder meer uit het feit dat tijdens de pandemie, in vergelijking met de periode daarvoor, minderjarigen vaker betrokken waren bij de huiselijk-geweldincidenten.

6.3 Aanbevelingen

Aanbevelingen voor het OM en ketenpartners

De werkwijze op ZSM biedt mogelijkheden voor de afhandeling van veelvoorkomende zaken van huiselijk geweld. Vooral de snelheid en mogelijkheid tot het uitwisselen van informatie en het nemen van maatregelen door de verschillende ketenpartners kan de verdachte en het slachtoffer ten goede komen. De situatie tijdens de strenge coronamaatregelen waarin de steun op deze pijlers tijdelijk in mindere mate mogelijk was, onderschrijft de voordelen van de ZSM-werkwijze. De uitwisseling van informatie bleek per mail of telefonisch minder gemakkelijk te gaan; men was een stuk minder vrijgevig met het uitwisselen van informatie over een zaak. Niet alle ketenpartners mogen alle informatie over de zaak delen met andere ketenpartners. Op de gezamenlijke werkvloer lijkt dit minder problematisch te zijn dan toen velen vanuit huis moesten werken. Aanbevolen wordt meer duidelijkheid te scheppen over de mogelijkheden voor het binnen de regels uitwisselen van informatie tussen ketenpartners.

Veilig Thuis slaat op ZSM de brug tussen de zorg en het strafrecht en is idealiter nauw betrokken bij zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling. Veilig Thuis is echter (nog) geen vaste partner op ZSM, waardoor de (fysieke) betrokkenheid van Veilig Thuis verschilt per locatie. Zo is Veilig Thuis op ZSM-locatie A enkel tijdens kantooruren aanwezig, en dus niet 's avonds of in het weekend. Bij locatie B is Veilig Thuis meer op afstand betrokken. Omdat Veilig Thuis geen officiële ketenpartner is, mag het enkel algemene informatie over een verdachte of slachtoffer delen met de andere ketenpartners op ZSM. Hierdoor is het lastig voor de andere ketenpartners om bijvoorbeeld een inschatting te maken van de veiligheidssituatie in een gezin. Ook krijgt Veilig Thuis geen inzage in de afdoening van de zaak. Met name wanneer een zaak wordt doorverwezen naar de politierechter, raken verdachten en slachtoffers bij Veilig Thuis uit beeld. De roep om Veilig Thuis officieel een ketenpartner te maken, is er al langer. Zo werd al bekeken op welke manier Veilig Thuis zinvol kan samenwerken op ZSM Noord-Holland en liep bij ZSM Oost-Brabant een pilot waarin Veilig Thuis aanschoof

bij de ZSM-tafel. Het dient aanbeveling om de rol van Veilig Thuis bij alle ZSM-locaties te verstevigen zodat informatie-uitwisseling gemakkelijker wordt en sneller tot een zorgvuldige beslissing kan worden gekomen en indien nodig hulpverlening kan worden ingezet.

De strafdossiers zijn een rijke bron aan informatie over een zaak. Toch is het aan te bevelen drie zaken beter vast te leggen. Ten eerste moet de besluitvorming beter worden vastgelegd, waardoor duidelijk en controleerbaar is hoe beslissingen tot stand zijn gekomen. Ten tweede is uit de dossiers soms lastig op te maken welke acties door de verschillende ketenpartners zijn ondernomen. Zo was niet altijd duidelijk of hulpverlening was ingezet voor (minderjarige) slachtoffers of getuigen. Ten derde bleef voor relatief veel zaken onduidelijk of minderjarigen betrokken waren. Zeker bij zaken van geweld tussen (ex-)partners zijn vaak minderjarigen getuige van het geweld. Het getuige zijn van geweld tussen ouders is een passieve vorm van kindermishandeling, heeft gevolgen voor de ontwikkeling van het kind en vormt een risicofactor voor ouderschap in de toekomst. In de dossiers was lastig terug te vinden of minderjarigen betrokken waren en zo ja, om hoeveel minderjarigen het ging. Uit de dossiers kon veelal niet opgemaakt worden of hulpverlening is ingezet en of de veiligheidssituatie in het gezin voldoende is. Het gestructureerd en consequent vastleggen van deze componenten van een zaak helpt achteraf besluitvorming te reconstrueren, is van belang voor de realisatie van de juiste hulpverlening en is van belang als een verdachte op een later moment nog eens betrokken raakt bij een zaak, zodat de geschiedenis kan worden meegewogen in het proces.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

De rol van kinderen bij huiselijk geweld hoeft niet enkel meer aandacht in het strafdossier, ook onderzoek naar deze groep zou moeten worden geïntensiveerd en verdiept. Voor minderjarigen die slachtoffer worden of getuige zijn van huiselijk geweld, zou moeten worden bekeken wat de gevolgen voor hen zijn en hoe zij zo goed mogelijk kunnen worden geholpen om de negatieve gevolgen te beperken. Maar ook minderjarige daders van huiselijk geweld zijn een weliswaar beperkte, maar interessante groep waarover nog weinig bekend is. Nader onderzoek naar deze jonge daders en dit relatief onbekende fenomeen is dan ook nodig. Omdat het huiselijk geweld gepleegd door kinderen meestal tegen (een van de) ouders gericht is, kan worden verwacht dat de drempel voor het slachtoffer (de ouder) om melding te maken of aangifte te doen tegen het eigen kind groot is. De omvang van deze groep minderjarige daders is dus vermoedelijk veel groter dan in dit onderzoek naar boven is gekomen. Dat dergelijk geweld voor een minderjarige relatief ernstig is en de afhandeling en/of hulpverlening mogelijk bepalend is voor de verdere ontwikkeling van de minderjarige, maakt het extra belangrijk dit fenomeen nader te onderzoeken. Vragen die daarbij leidend zouden moeten zijn, zijn gericht op de problematiek en de verdere ontwikkeling na het incident van de minderjarige.

Twee derde van de zaken van huiselijk geweld op ZSM werd afgedaan door het OM, veelal door middel van een sepot. Uit de dossiers kon niet afgeleid worden wat de beweegredenen waren. Aanbevolen wordt hier nader onderzoek naar te verrichten. Ook is het relevant te bestuderen wat gebeurt nadat verdachten een afdoening van de officier van justitie of de politierechter krijgen opgelegd en wat gebeurt met een gezin waar hulpverlening wordt ingezet.

Het onderzoek heeft zich gericht op de aard en omvang van zaken van huiselijk geweld die op ZSM worden behandeld en de wijze van afdoening. Dit betreft een groot aantal zaken waar minderjarigen vaak bij betrokken zijn, met name als getuige van dit geweld. Het is niet bekend welk aandeel van bij de politie gemelde zaken wordt aangebracht bij ZSM en welk aandeel van de zaken terechtkomt terecht bij de recherche. Ook over de hieraan voorafgaande besluitvorming in de praktijk is weinig bekend. Aanbevolen wordt onderzoek te doen naar de besluitvorming over de afhandeling van zaken van huiselijk geweld waar minderjarigen bij betrokken zijn en, teneinde een compleet beeld te krijgen, ook de aard en omvang van zaken die bij de recherche terechtkomen te bestuderen.

Referenties

Aanwijzing huiselijk geweld en kindermishandeling, 2016. Geraadpleegd van <https://www.om.nl/onderwerpen/beleidsregels/aanwijzingen/jeugd---gezin---zedes/aanwijzing-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling-2016a003>.

L. Alink, F. Pannebakker, S. Euser, M. Bakermans-Kranenburg, T. Vogels & R. van IJzendoorn (2013). 'Kindermishandeling in Nederland anno 2010: De tweede nationale prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2010)'. *Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen* 91(7), 396-404.

L. Alink, M. Prevoo, S. van Berkel, M. Linting, M. Klein Velderman & F. Pannebakker (2019). *NPM-2017: Nationale Prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen*. Geraadpleegd van https://wodc.nl/binaries/2668G_volledige_tekst_tcm28-373868.pdf.

M. Anastario, N. Shehab & L. Lawry (2009). 'Increased gender-based violence among women internally displaced in Mississippi two years post-hurricane Katrina.' *Disaster Medical Public Health Preparedness*, 3: 18-26.

M.P. Ashby (2020). 'Initial evidence on the relationship between the coronavirus pandemic and crime in the United States'. *Crime Science* 9, 1-16.

M. Assink, C. van der Put, K. Kuiper, T. Mulder & G. Stams (2016). *Risicofactoren voor kindermishandeling: Een meta-analytisch onderzoek naar de risicofactoren voor seksuele mishandeling, fysieke mishandeling en verwaarlozing*. Geraadpleegd van <http://neja.nl/wp-content/uploads/2016/03/NEJA-Factsheet-Risicofactoren-Kindermishandeling.pdf>.

L. Bakker, B. Witkamp, M. Timmermans, J. Janssen & J. Lindenberg (2018). *Aard en omvang ouderenmishandeling*. Geraadpleegd van https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/2334/2810_volledige_tekst_tcm28-330541.pdf?sequence=2&isAllowed=y.

O.W. Barnett, C.L. Miller-Perrin & R.D. Perrin (1997). *Family violence across the lifespan: An introduction*. CA: Sage Publications.

- E.J. Baron, E.G. Goldstein & C.T. Wallace (2020). 'Suffering in silence. How COVID-19 school closures inhibit the reporting of child maltreatment'. *Journal of Public Economics* 190, 104258.
- K.A. Beijersbergen, D. Blokdijk & G. Weijters (2018). *Recidive na huiselijk geweld: Recidive onder daders van huiselijk geweld veroordeeld in de periode 2008-2013*. WODC (Cahier 2018-2).
- S.R. van Bommel, E.I. Simons & F. Noteboom (2020). *Effecten van Corona: Een analyse op basis van de digitale hulpverlening verzorgd door 'Chat met Fier'*. Geraadpleegd van <https://www.huiselijkgeweld.nl/publicaties/rapporten/2020/09/24/chat-met-fier-en-de-effecten-van-corona>.
- D.A. Black, R.E. Heyman & A.M. Smith Slep (2001). 'Risk factors for child physical abuse'. *Aggression and Violent Behavior*, 6: 121-188.
- A. ten Boom & B. Witkamp (2016). *De samenloop en samenhang van huiselijk geweld en kindermishandeling binnen gezinnen: Een literatuurverkenning* (Cahier 2016-7). Geraadpleegd van https://www.wodc.nl/binaries/cahier-2016-7-volledige-tekst_tcm28-124601.pdf.
- A. ten Boom & K. Wittebrood (2019). *De prevalentie van huiselijk geweld en kindermishandeling in Nederland*. Den Haag: WODC.
- A. ten Boom, K. Wittebrood, L. van Eijkern & R. Veenstra (2019, 25 maart). *Huiselijk geweld tegen volwassenen is vooral (ex-)partnergeweld*. Geraadpleegd van <https://ccv-secondant.nl/platform/article/huiselijk-geweld-tegen-volwassenen-is-vooral-ex-partnergeweld>.
- J. Currie & C. Spatz Widom (2010). 'Long-term consequences of child abuse and neglect on adult economic well-being'. *Child Maltreatment*, 15(2): 111-120.
- T. Curtis, B.C. Miller & E.H. Berry (2000). 'Changes in reports and incidence of child abuse following natural disasters'. *Child Abuse & Neglect*, 24(9): 1151-1162.
- C. Cyr, E.M. Euser, M.J. Bakermans-Kranenburg & M.H. van IJzendoorn (2010). 'Attachment security and disorganization in maltreating and high-risk families: A series of meta-analyses'. *Development and Psychopathology*, 22: 87-108.
- M. Daly & M. Wilson,(1998). *The truth about Cinderella: A darwinian view of parental love*. New Haven, CT: Yale University Press.

S. van Deuren, J. Kroese, M. van Dijk, V. Eichelsheim, A. Blokland & S. van de Weijer (2021). *Criminaliteit en huiselijk geweld: twee kanten van de medaille? De relatie tussen criminaliteit en huiselijk geweld*. Den Haag: Politie & Wetenschap. <https://www.politie-wetenschap.nl/publicatie/politiewetenschap/2021/criminaliteit-en-huiselijk-geweld-twee-kanten-van-dezelfde-medaille-366/>.

T. van Dijk, S. Flight, E. Oppenhuis & B. Duesmann (1997). *Huiselijk geweld: Aard, omvang en hulpverlening*. Geraadpleegd van http://huiselijkgeweld.ypos3.ypos.nl/doc/beleid/Huiselijk_geweld_1997.pdf.

T. van Dijk, M. van Veen & E. Cox (2010). *Slachtofferschap van huiselijk geweld: Aard, omvang, omstandigheden en hulpzoekgedrag*. Hilversum: Infomart.

S. Dijkstra (2016). 'Beweging brengen in complexe scheiding en complex ouderschap'. In: G. Frerks, T. Jongbloed & M. Uitslag. *Vechten, straffen en helen in mediation: Dilemma, paradox of contradictie* (p. 73-88). Antwerpen/Apeldoorn: Maklu.

S. Dijkstra, M. Lünemann, A. Boer, K. Lünemann & H. Moors (2019). *Huiselijk geweld en geweld in de publieke ruimte: Een meta-analytisch literatuur- en expertonderzoek naar de relatie tussen huiselijk geweld, kindermishandeling en geweld in de publieke ruimte*. Geraadpleegd van <https://www.verwey-jonker.nl/publicaties/2019/huiselijk-geweld-en-geweld-in-de-publieke-ruimte>.

M. Ellsberg & L. Heise (2005). *Researching violence against women: Practical guidelines for researchers and activists*. Washington DC: World Health Organization & PATH.

C.R. Emery (2011). 'Disorder or deviant order? Re-theorizing domestic violence in terms of order, power and legitimacy: A typology'. *Aggression and Violent Behavior*, 16(6): 525-540.

E. Erez (2002). 'Domestic violence and the criminal justice system: An overview'. *The Online Journal of Issues in Nursing*, 7(1).

H. Ferwerda (2007). *Met de deur in huis: Omvang, aard, achtergrondkenmerken en aanpak van huiselijk geweld in 2006 op basis van landelijke politiecijfers*. Geraadpleegd van <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-28345-53-b1.pdf>.

H. Ferwerda & M. Hardeman (2013). *Kijk... dan zie je het! Huiselijk geweld geteld en verdiept: Cijfers 2010 t/m 2012*. Arnhem: Bureau Beke.

D. Finkelhor, A. Shattuck, H.A. Turner & S. Hamby (2014). The lifetime prevalence of child sexual abuse and sexual assault assessed in late adolescence. *Journal of Adolescent Health*, 55(3): 329-333.

T. van Ham & H. Ferwerda (2012). *Geweld en geweldplegers: Naar een landelijke definitie*. Geraadpleegd van https://www.bureaubeke.nl/doc/2013/Notitie_Geweld_geweldplegers_gedefinieerd.pdf.

P.G.M. van der Heijden, M.J.L.F. Cruyff & G.H.C. van Gils (2009). *Omvang van huiselijk geweld in Nederland*. Geraadpleegd van https://www.wodc.nl/binaries/1573d-volledige-tekst_tcm28-69799.pdf.

J.J. Helton, T. Gochez-Kerr & E. Gruber (2017). 'Sexual abuse of children with learning disabilities'. *Child Maltreatment*, 23(2): 157-165.

M.H. van IJzendoorn, P. Prinzie, E.M. Euser, M.G. Groeneveld, S.N. Brilleslijper-Kater, A.M.T. van Noort-van der Linden, M.J. Bakermans-Kranenburg, F. Juffer, J. Mesman, M. Klein Velderman & M. San Martin Beuk (2017). *Kindermishandeling in Nederland anno 2005: De Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen (NPM-2005)*. Leiden Attachment Research Program, in opdracht van het WODC.

Inspectie Veiligheid en Justitie (2016). *Meer bekend maakt meer beminde. Over ZSM en de samenwerking met de Veiligheidshuizen*. Inspectie Veiligheid en Justitie & Ministerie van Veiligheid en Justitie, Den Haag.

M.P. Johnson, J.M. Leone & Y. Xu (2014). 'Intimate terrorism and situational couple violence in general surveys: Ex-spouses required'. *Violence Against Women*, 20(2): 186-207.

Kindertelefoon (2020). *Onderzoeksresultaten thema kindermishandeling*. <https://www.kindertelefoon.nl/resources/pdf-bestanden/handout-onderzoek-kindermishandeling.pdf>.

Kindertelefoon (2021). *Kindertelefoon voert meer gesprekken over emotionele problemen en huiselijk geweld*. <https://www.kindertelefoon.nl/nieuws-tweede-lockdown>.

L.M. van der Knaap, F. El Idrissi & S. Bogaerts (2010). *Daders van huiselijk geweld (287: Onderzoek en beleid)*. Geraadpleegd van https://research.tilburguniversity.edu/files/1197452/Knaap_Daders_huiselijk_geweld_110125_publishers_immediately.pdf.

A. Kourti, A. Stavridou, E. Panagouli, T. Psaltopoulou, C. Spiliopoulou, M. Tsolia, T.N. Sergeantanis & A. Tsitsika (2021). 'Domestic violence during the COVID-19 pandemic: A systematic review'. *Trauma, Violence & Abuse*, online first.

M.V. van Koppen, C.M.V. ter Weijden & J.M. Harte (2021). 'Het vermeende effect van de coronacrisis op de prevalentie en aard van huiselijk geweld: Een overzicht van veronderstellingen en empirische feiten'. *PROCES* 4, 194-211.

A. Kruize, M. Boendermaker & B. Bieleman (2015). *Monitor 2014 huiselijk geweld Twente: Metingen 2004-2013*. Geraadpleegd van <https://gemeenteraad.borne.nl/Vergaderingen/Politiek-Beraad-Open-Podium/2015/24-maart/19:30/Regiovisie-Aanpak-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling-in-Twente-1/6-Monitor-2014-Huiselijk-geweld-Twente-050814-def-web.pdf>.

D. Kurz (1989). 'Social science perspectives on wife abuse: Current debates and future directions'. *Gender & Society*, 3(4): 489-505.

F. Lamers-Winkelmann, N.W. Slot, B. Bijl & A.C. Vijlbrief (2007). 'Scholieren over mishandeling: Resultaten van een landelijk onderzoek naar de omvang van kindermishandeling onder leerlingen van het voortgezet onderwijs'. *Pedagogiek* 27(3): 220-235.

L. van Lent, M. Simon Thomas & P. van Kampen (2016). 'De ZSM-werkwijze in praktijk. Op zoek naar balans'. *Nederlands Juristenblad* 1884.

K.D. Lünemann & S. ter Woerds (2021). *Meer dan een ruzie. Politie in de netwerkaanpak van huiselijk geweld*. Den Haag: Politie & Wetenschap. <https://www.politieenwetenschap.nl/publicatie/politiekunde/2021/meer-dan-een-ruzie-367/#files>.

M. Malsch (2017). 'Is het totaal meer dan de som der delen? Toezichtsvormen op strafvorderlijk overheidsoptreden'. *Nederlands Juristenblad* 2278.

M. Malsch (2018). 'De afnemende rol van de rechtspraak: Is vervanging van de rechter mogelijk en wenselijk?' *Justitiële Verkenningen* 4, 49-63.

Ministerie van Algemene Zaken. (2020, 18 februari). *Welke vormen van eengerelateerd geweld zijn er?* Geraadpleegd op 20 februari 2020, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/eengerelateerd-geweld/vraag-en-antwoord/vormen-van-eengerelateerd-geweld>.

Ministerie van Justitie. (2006). *Huiselijk geweld (Fe&A 6697)*. Rijswijk: Ministerie van Justitie.

Ministerie van Justitie en Veiligheid, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport & Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2018, 25 april). *Geweld hoort nergens thuis: Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling*. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/beleidsnota-s/2018/04/25/geweld-hoort-nergens-thuis-aanpak-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling>.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2004, 22 april). *Wet op de Jeugdzorg*. Geraadpleegd van <https://maxius.nl/wet-op-de-jeugdzorg/artikel1/>.

Movisie. (2013). *Huiselijk geweld: Aard en omvang, gevolgen, hulpverlening en aanpak*. Geraadpleegd van <http://www.huiselijkgeweld.nl/>.

A.C. Nanhoe (2011). *Pionieren in de mannenopvang: Een evaluatiestudie na 2 1/2 jaar ervaring met de opvang en hulpverlening aan mannelijke slachtoffers van (dreiging van) geweld in afhankelijkheidsrelaties in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht*. Geraadpleegd van <https://www.eerenvrijheid.nl/binaries/eerenvrijheid/documenten/rapporten/2011/05/01/pionieren-in-mannenopvang/rapport-pionieren-mannenopvang.pdf>.

Nederlands Jeugdinstituut (z.d.). *Kindermishandeling: Kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld*. Geraadpleegd van <https://www.nji.nl/Vormen-Kinderen-die-getuige-zijn-van-huiselijk-geweld>.

R.E. Norman, R. de Byambaa, A. Butchart, J. Scott & T. Vos (2012). 'The long-term health consequences of child physical abuse, emotional abuse, and neglect: A systematic review and meta-analysis'. *PLOS Medicine*, 9(11): 1-31.

F.H. Norris, J.L. Perilla, J.K. Riad, K. Kaniasty & E.A. Lavizzo (1999). 'Stability and change in stress, resources, and psychological distress following natural disaster: Findings from hurricane Andrew'. *Anxiety Stress Coping*, 12: 363-396.

T. Pels, K. Lünemann & M. Steketee (2011). *Opvoeden na partnergeweld: Ondersteuning van moeders en jongeren van diverse afkomst*. Assen, Nederland: Koninklijke Van Gorcum.

A.R. Piquero, W.G. Jennings, E. Jemison, C. Kaukinen & F.M. Knaul (2021). 'Domestic violence during the COVID-19 pandemic: Evidence from a systematic review and meta-analysis'. *Journal of Criminal Justice*, 74.

S. Rao (2020). 'A natural disaster and intimate partner violence: Evidence over time'. *Social Science & Medicine*, <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2020.112804>.

M. Rezaeian (2013). 'The association between natural disasters and violence: A systematic review of the literature and a call for more epidemiological studies'. *Journal of Research in Medical Sciences*, 18(12): 1103-1107.

Risicotaxatie-instrument Huiselijk Geweld (RiGH) Versie 2.2 (2008). Ministerie van Justitie, Den Haag.

Rijksoverheid. 'Geweld hoort nergens thuis: Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling' (2018). *Programma voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in de periode 2018-2021*.

P.H. Rossi, M.W. Lipsey & G.T. Henry (2019). *Evaluation: A Systematic Approach* (8th edition). Sage Publications.

R. Römken & J. van Poppel (2007). *Bruikbaarheid van het risicotaxatie-instrument huiselijk geweld: Een eerste evaluatie*. Geraadpleegd van <https://www.politieacademie.nl/kennisonderzoek/kennis/mediatheek/PDF/03-15202.pdf>.

M. Simon Thomas, P.T.C. van Kampen, L. van Lent, M.J.W.A. Schiffelers, P.M. Langbroek & J.G. van Erp (2016). *Snel, betekenisvol en zorgvuldig: Een tussenevaluatie van de ZSM-werkwijze* (Vol. 4). Boom Juridische Uitgevers.

J. Snippe, M. Boendermaker, R. Mennes & B. Bieleman (2016). *Voor schatten geschikt: Vooronderzoek databronnen en methoden omvangschatting huiselijk geweld en kindermishandeling*. Geraadpleegd van https://www.wodc.nl/binaries/2668a-volledige-tekst_tcm28-74319.pdf.

M. Steketee, R. de Wildt, M. Compagner, M. van der Hoff & B. Tierolf (2020). *Kwetsbare gezinnen in tijden van Corona: Wat is de impact van de coronacrisis op kwetsbare gezinnen en de hulp die zij nodig hebben?* Verwey-Jonker Instituut.

M. Steketee, S. Dijkstra & K. Lünne-man (2017). 'Doorbreken van patronen: Intergenerationele overdracht van geweld'. *Tijdschrift voor Sociale Vraagstukken*, 53-83.

R.K. Thiara & C. Humphreys (2015). 'Absent presence: The ongoing impact of men's violence on the mother-child relationship'. *Child & Family Social Work*, 22(1): 137-145.

B. Tierolf, K. Lünne-mann & M. Steketee (2014). *Doorbreken geweldspatroon vraagt gespecialiseerde hulp: Onderzoek naar effectiviteit van de aanpak huiselijk geweld in de G4*. Geraadpleegd van <https://www.huiselijkgeweld.nl/binaries/huiselijkgeweld/documenten/publicaties/2014/06/04/doorbreken-geweldspatroon-vraagt-gespecialiseerde-hulp/verwey-jonker-instituut-doorbreken-geweldspatroon-vraagt-gespecialiseerde-hulp-20140501.pdf>.

K. de Vaan, S. Dijkstra & B. Witkamp (2016). *Verbetering gendersensitiviteit van prevalentieonderzoek huiselijk geweld: Advies*. Geraadpleegd van <https://www.regioplan.nl/wp-content/uploads/data/file/2015/15196-Advies-Gendersensitiviteit-prevalentieonderzoek-huiselijk-geweld-Regioplan-jul2016.pdf>.

H.C.J. van der Veen & S. Bogaerts (2010). *Huiselijk geweld in Nederland: Overkoepelend syntheserapport van het vangst-hervangst-, slachtoffer- en daderonderzoek 2007-2010*. WODC.

J. Verbruggen, A. Blokland, A.L. Robinson & C.D. Maxwell (2020). 'The relationship between criminal behaviour over the life-course and intimate partner violence perpetration in later life'. *European Journal of Criminology* 17(6), 784-805.

S. Vermeulen, S. van Berkel & L. Alink (2020). *Kindermishandeling tijdens de eerste lockdown*. Universiteit Leiden.

R. Vink, A. Goes, N. Doornink, A. Broerse, F. Pannebakker, R. van der Zwan & W. Schakenraad (2014). *Huiselijk geweld door kinderen en jongeren tegen hun ouders: Verkennend onderzoek* (TNO & Movisie). Geraadpleegd van <https://www.ouders.nl/sites/default/files/pdf/oudermishandeling-rapport.pdf>.

R.M. Vink, H. van den Broek, L.V. van Harten, E. Lenting & P. Elzinga (2015). *Huiselijk geweld gemeld en dan...?* TNO.

C.S. Widom (2017). 'Long-term impact of childhood abuse and neglect on crime and violence'. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 24(2): 186-202.

A.M.G. Zuiderwijk, B. Cramer, E.C. Leertouwer, M. Temürhan & A.L.J. Busker (2012). *Doorlooptijden in de strafrechtsketen. Ketenlange doorlooptijden en doorlooptijden per ketenpartner voor verschillende typen zaken*. Cahier 2012-1.

Bijlage 1: Informed consent

Deelname aan het onderzoek: Kinderen als slachtoffer, getuige of dader van huiselijk geweld

Hierbij verklaar ik dat ik bereid ben informatie te verstrekken en mijn kennis te delen voor het onderzoek 'Kinderen als slachtoffer, getuige of dader van huiselijk geweld', dat wordt uitgevoerd door de Vrije Universiteit Amsterdam, in samenwerking met het OM.

- Ik heb van de onderzoeker informatie gekregen over de inhoud, methode en het doel van het onderzoek. Ik heb hierover vragen kunnen stellen, die naar tevredenheid zijn beantwoord.
- Ik stem vrijwillig in met deelname aan dit onderzoek. Als ik afzie van deelname mag ik het gesprek op ieder moment beëindigen. Daarvoor hoef ik geen reden te geven.
- Ik begrijp dat mijn gegevens anoniem en vertrouwelijk worden verwerkt en niet herleidbaar zullen zijn naar mij als persoon. Ook gevoelige informatie over specifieke zaken die worden besproken wordt als vertrouwelijk behandeld en als zodanig verwerkt.
- Ik begrijp dat mijn gegevens niet aan derden worden verstrekt. Mijn gegevens kunnen wel met de betrokken onderzoekers van dit project worden gedeeld.
- Ik geef toestemming voor het opnemen van dit gesprek. Ik begrijp dat deze opname alleen wordt gebruikt voor het onderzoek.
- Als ik daar behoefte aan heb kan het uitgewerkte interview aan mij worden voorgelegd ter controle op onjuistheden.

Naam:

Datum:

.....

.....

Handtekening respondent:

Handtekening onderzoeker:

.....

.....

Bijlage 2: **Topiclijst interviews**

Interviews met ketenpartners ZSM

Introductie van het onderzoek

Dit onderzoek wordt uitgevoerd door de Vrije Universiteit Amsterdam in samenwerking met het OM, en wordt gefinancierd door Politie & Wetenschap. In dit onderzoek worden meldingen die betrekking hebben op huiselijk geweld en kindermishandeling onderzocht. Het doel van het onderzoek is meer inzicht te krijgen in de aard en omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling, en de wijze waarop de diverse zaken bij het OM worden afgehandeld en welke beslissingen hierbij worden genomen door de verschillende betrokken actoren (OM, politie, RN, RvdK, SHN, VT). Daarnaast zal in beeld worden gebracht hoe zaken van kindermishandeling zich verhouden tot andere vormen van huiselijk geweld. Het eindresultaat is een representatief beeld van:

1. de meldingen van huiselijk geweld die door de politie worden aangeleverd bij het OM waarbij een minderjarige betrokken is als slachtoffer, getuige of dader;
2. de wijze waarop huiselijk-geweldzaken waarbij minderjarigen betrokken zijn, worden opgepakt en afgehandeld;
3. de mate waarin kennis uit de wetenschap en instrumenten ter ondersteuning van het besluitvormingsproces voldoende aansluiten bij behoeften in de praktijk.

Het verloop van het interview

Het doel van dit interview is zicht te krijgen op het werkproces bij ZSM-tafels en de informatie die beschikbaar is. In het interview, dat ongeveer een halfuur zal duren, wordt gevraagd naar de processen op de ZSM-locaties en de specifieke rol van de verschillende instanties daarin, in het bijzonder bij zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling. Het interview wordt ten behoeve van de onderzoeksanalyse opgenomen.

Informed consent

Voorafgaand aan het interview neemt de onderzoeker het informed consent formulier met de respondent door. Door ondertekening van het formulier gaat de respondent officieel akkoord met deelname aan het interview.

Interview

Algemeen

- Wat is naar uw idee het aandeel zaken dat gaat over HG&KM op ZSM? Om hoeveel zaken gaat het ongeveer (per dag/week/jaar)?
- Worden naar uw idee alle zaken met betrekking tot huiselijk geweld ook als zodanig herkend/gedefinieerd? En worden naar uw idee alle zaken van kindermishandeling ook als zodanig gedefinieerd?
- Wat is de gang van zaken bij ZSM voor HG&KM-zaken? Wat zijn zaakspecifieke knelpunten/moeilijkheden?
- Wanneer worden zaken binnen het strafrecht aangemerkt als huiselijk geweldzaken en wanneer binnen de Jeugdwet en Wmo? Wanneer is welke wet van toepassing? Wat zijn hiervoor de criteria?

Instanties

- Wat is de rol van [instantie respondent] binnen ZSM?
- Is [instantie respondent] alle dagen aanwezig op ZSM? Hoe gaat dat in het weekend?
- Kunt u beschrijven wat uw rol is binnen ZSM/[instantie]?
- Welke informatie wordt voorafgaand aan u aangeleverd om de zaak te beoordelen?
- Wat voor soort informatie wordt door uw instantie aangeleverd op ZSM (voor HG&KM-zaken)? Welke protocollen/instrumenten worden hiervoor gebruikt?
- Wie bepaalt of uw instantie deelneemt aan ‘de spreektafel’?
- Welke informatie/procedure wordt gebruikt om te bepalen of uw instantie deelneemt aan ‘de spreektafel’?
- Wat voor soort informatie wordt door u besproken aan ‘de spreektafel’? Is dit in de vorm van een advies of enkel objectieve informatie?
- Welke protocollen/instrumenten worden binnen ZSM gebruikt om de informatie te verwerken?
- Hoe wordt informatie aan de spreektafel verwerkt/gerapporteerd/verspreid? Wie heeft toegang tot die rapportage?
- Op welke wijze is uw instantie betrokken bij de afhandeling/afdoening van HG&KM-zaken?
- Welke afwegingen worden er gemaakt bij de afhandeling van zaken?
- Welke afwegingen worden er specifiek gemaakt bij HG-zaken waarbij minderjarigen betrokken zijn?
- Wat gebeurt bij HG&KM-zaken met de slachtoffers? Op welke manier worden zij betrokken bij de bespreking van de zaak op ZSM?
- Zijn er naar uw mening nog andere zaken nodig voor de behandeling van HG/Ki-Mi-zaken op ZSM? / Waar ontbreekt het nog aan bij de behandeling van HG/Ki-Mi-zaken op ZSM?

Afronding

- Heeft u nog aanvullingen?
- Zou ik u mogen benaderen als ik nog vragen heb? Bijvoorbeeld per e-mail?

Bijlage 3: **Scoringsinstrument meldingen**

Onderzoek Huiselijk geweld/kindermishandeling | Dataverzameling Meldingen ZSM

Dit project wordt uitgevoerd door de Vrije Universiteit Amsterdam in samenwerking met het OM, en wordt gefinancierd door Politie & Wetenschap. In dit onderzoek worden, bij twee ZSM-tafels in Nederland, meldingen die betrekking hebben op huiselijk geweld en kindermishandeling onderzocht. Het doel is meer inzicht krijgen in de aard en omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling, en de wijze waarop de diverse zaken bij het OM worden afgehandeld en welke beslissingen hierbij worden genomen door de verschillende betrokken actoren (OM, politie, RN, RvdK, SHN, VT). Daarnaast willen we in beeld brengen hoe zaken van kindermishandeling zich verhouden tot andere typen huiselijk geweld. Het eindresultaat is een representatief beeld van:

1. de meldingen van huiselijk geweld die door de politie worden aangeleverd bij het OM waarbij een minderjarige betrokken is als slachtoffer, getuige of dader;
2. de wijze waarop huiselijk-geweldzaken waarbij kinderen betrokken zijn, worden opgepakt en afgehandeld;
3. de mate waarin kennis uit de wetenschap en instrumenten ter ondersteuning van het besluitvormingsproces voldoende aansluiten bij behoeften in de praktijk.

Instructie voor het scoren van de melding

Van alle meldingen die betrekking hebben op huiselijk geweld (kindermishandeling, maar bijvoorbeeld ook mishandeling van ouderen of dieren) worden kenmerken genoteerd, onder andere met betrekking tot de aard van het gemelde feit en de relatie tussen de verdachte en het slachtoffer. Van alle meldingen waarbij een minderjarige betrokken is als dader, slachtoffer of getuige, zal een uitgebreide scorelijst worden ingevuld, waarbij onder andere wordt bekeken of er sprake is van kindermishandeling in de zin van de Jeugdwet, wat de inhoud van de (vermeende) kindermishandeling is, wat de rol van minderjarige(n) daarin is, wat de relatie is tussen dader en slachtoffer, wat de kenmerken en voorgeschiedenis met betrekking tot kindermishandeling en huiselijk geweld (in de zin van Jeugdwet en Wmo) zijn van zowel dader als slachtoffer, welke instanties betrokken zijn bij de afhandeling en wat er gebeurt met dader en slachtoffer naar aanleiding van de melding.

Variabele		Categorieën
1	Onderzoeker ID	
2	Datum van inzage/scoren melding	
Algemene gegevens zaak		
3	Zaaknummer ID	
4	Datum waarop de zaak is behandeld op ZSM	
5	Soort ZSM-melding	1. Vast-melding 2. Niet-vast-melding
Aard zaak		
6	Inhoud geweldsincident	
7	Aard van het geweld	1. Psychisch 2. Fysiek 3. Seksueel 4. Vernieling 5. Combinatie
8	Is er sprake van letsel?	1. Nee 2. Ja, licht 3. Ja, ernstig 4. Onbekend/onduidelijk
9	Beschrijving van het letsel	
10	Is gebruikgemaakt van een wapen of voorwerp?	
11	Was de verdachte tijdens het incident onder invloed?	1. Ja, alcohol 2. Ja, drugs 3. Ja, beide 4. Nee 5. Onbekend/onduidelijk
12	Was het slachtoffer tijdens het incident onder invloed?	1. Ja, alcohol 2. Ja, drugs 3. Ja, beide 4. Nee 5. Onbekend/onduidelijk
13	Toelichting op het middelengebruik tijdens het incident	
14	Relatie tussen verdachte en slachtoffer	1. (Ex-)partner 2. Ouder/kind 3. Familielid 4. Huisgenoot 5. Kenniskring 6. Kind/ouder
15	Toelichting op relatie verdachte/slachtoffer	
16	Categorie huiselijk geweld	1. (Ex-)partnergeweld 2. Kindermishandeling 3. Ouderenmishandeling 4. Kind-oudermishandeling 5. HG overig 6. Anders (overig) 7. Combinatie 8. Onduidelijk

Variabele		Categorieën
17	Toelichting op categorie geweld	
Kenmerken van incident		
18	Datum (eerste) incident	
19	Is er sprake van een reeks van incidenten?	
20	Datum melding incident	
21	Waar en door wie is melding gedaan van het geweld?	
22	Locatie incident	1. Thuis 2. Huis verdachte 3. Huis slachtoffer 4. Openbare ruimte 5. School 6. Sportvereniging 7. Anders, nl... 8. Meerdere locaties, nl... 9. Onbekend
23	Toelichting op locatie incident	
24	Aanleiding tot het geweld	
25	Frequentie van het geweld	1. Incidenteel 2. Structureel 3. Onduidelijk
26	Is er sprake van wederkerig geweld?	1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk
27	Toelichting op wederkerigheid geweld	
Minderjarige betrokken		
28	Is er een minderjarige betrokken bij de zaak?	1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk
29	Wat is de leeftijd van de minderjarige?	
30	Wat is de rol van de minderjarige?	1. Slachtoffer 2. Getuige 3. Dader 4. Combinatie
31	Toelichting op rol minderjarige	
32	Kindermishandeling in de zin van de Jeugdwet?	
33	Huiselijk geweld in de zin van de Wmo?	
34	Is sprake van hulpverlening m.b.t. de minderjarige?	1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk

Variabele		Categorieën
35	Soort & instantie hulpverlening	1. Maatschappelijk werk 2. Veilig Thuis 3. Centrum voor Jeugd en Gezin 4. Jeugdzorg 5. GGZ 6. Raad voor de Kinderbescherming 7. Opvang/uitplaatsing 8. Anders, nl...
Kenmerken en voorgeschiedenis VERDACHTE		
36	Gender	1. Man 2. Vrouw 3. Onbekend
37	Leeftijd van verdachte	
38	Is de verdachte eerder veroordeeld voor huiselijk geweld?	1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk
39	Is de verdachte eerder veroordeeld voor andere vormen van geweld?	1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk
40	Is de verdachte eerder veroordeeld voor een niet-gewelddadig delict?	1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk
41	Beschrijving historie veroordeling(en)	
42	Is de verdachte eerder slachtoffer geweest van huiselijk geweld?	1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk
43	Beschrijving historie slachtofferschap	
44	Welke instanties zijn eerder betrokken geweest bij verdachte?	1. Maatschappelijk werk 2. Veilig Thuis 3. Centrum voor Jeugd en Gezin 4. Jeugdzorg 5. GGZ 6. Reclassering 7. Ambulante hulpverlening 8. Anders, nl...
Kenmerken en voorgeschiedenis SLACHTOFFER		
45	Gender	1. Man 2. Vrouw 3. Onbekend
46	Leeftijd	
47	Eerder slachtofferschap bekend?	1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk
48	Beschrijving historie slachtofferschap	
49	Zijn er eerdere meldingen bekend van huiselijk geweld?	1. Ja, registratie politiesysteem 2. Ja, aangifte politie 3. Ja, melding Veilig Thuis 4. Ja, anders 5. Nee

Variabele		Categorieën
50	Welke instanties zijn eerder betrokken geweest bij slachtoffer?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Maatschappelijk werk 2. Veilig Thuis 3. Centrum voor Jeugd en Gezin 4. Jeugdzorg 5. GGZ 6. Reclassering 7. Ambulante hulpverlening 8. Opvang 9. Anders, nl...
51	Is slachtoffer eerder dader/verdachte geweest van huiselijk geweld?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk
52	Beschrijving historie ouderschap	
Afhandeling melding voor SLACHTOFFER		
53	Afhandeling melding voor slachtoffer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Schadevergoeding 2. Tijdelijk huisverbod 3. Contact- en/of locatieverbod 4. Begeleiding Veilig Thuis (Ambulante) behandeling 5. Mediation 7. Contact met SHN 8. Geen actie vanuit instanties 9. Geen gevolg vanwege slachtoffer (weigering)
54	Welke instanties zijn betrokken bij afhandeling voor slachtoffer?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Slachtofferhulp 2. Veilig Thuis 3. Maatschappelijk werk 4. (Ambulante) hulpverlening 5. Overig
Afhandeling melding voor VERDACHTE		
55	Reactie politie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Verdachte aangehouden 2. Aangifte opgenomen 3. VT-melding gedaan 4. Buurtonderzoek uitgevoerd 5. Getuigen gehoord 6. Adem-/bloedonderzoek 7. THV afgegeven (burgemeester) 8. Anders, nl...
56	Reactie Reclassering	<ol style="list-style-type: none"> 1. Informatie uit eerdere rapporten aangeleverd 2. Rapportage aangevraagd, maar niet voltooid 3. Rapportage uitgebracht 4. Geen actie 5. Anders, nl...
57	Reactie Raad voor de Kinderbescherming	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rapportage opgesteld over minderjarige 2. Informatie eerdere rapportage aangeleverd 3. Geen actie 4. Anders, nl...
58	Reactie Veilig Thuis	<ol style="list-style-type: none"> 1. Info uit eerdere meldingen aangeleverd 2. Betrokken binnen THV-kader 3. Veiligheidsafspraken/zorgplan 4. Geen actie 5. Anders, nl...

Variabele		Categorieën
59	Reactie Slachtofferhulp	<ol style="list-style-type: none"> 1. SHN heeft slachtoffer gesproken 2. SHN helpt slachtoffer met schadevergoeding/slachtofferverklaring 3. Kon geen contact met slachtoffer krijgen 4. Geen actie
60	Zijn er risicotaxatie-instrumenten gebruikt?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ja 2. Nee 3. Onduidelijk
61	Welke instrumenten zijn gebruikt en wat kwam daar uit?	
62	Wat is de beslissing van de OvJ?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Afdoeningsbeslissing 2. Routeringsbeslissing
63	Datum beslissing OvJ	
64	Wat is de oorspronkelijke beslissing van de OvJ?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sepot ovw 2. Sepot vw 3. OM-hoorgesprek 4. Dagvaarden PR 5. Dagvaarden MK 6. Overig
65	Wat is bekend over argumentatie voor de beslissing?	
66	Uiteindelijke beslissing strafzaak	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sepot ovw 2. Sepot vw 3. Vrijspraak 4. Boete vw 5. Boete ovw 6. Taakstraf vw 7. Taakstraf ovw 8. Gevangenisstraf vw 9. Gevangenisstraf ovw 10. Bijzondere voorwaarden 11. Anders, nl...
67	Welke vormen van hulpverlening worden/zijn ingeschakeld?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tijdelijk huisverbod 2. Contact- en/of locatieverbod 3. Reclasseringstoezicht 4. (Ambulante) behandeling 5. Mediation 6. Veilig Thuis begeleiding 7. Maatschappelijk werk 8. Centrum voor Jeugd en Gezin 9. Jeugdzorg 10. GGZ 11. Anders, nl...
Aanvullende variabelen pandemische meldingen		
68	Pleegdatum tijdens coronalockdown?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ja 2. Nee 3. Onbekend
69	Wordt lockdown genoemd als aanleiding voor het incident?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ja, door slachtoffer 2. Ja, door verdachte 3. Ja, door beiden 4. Ja, door andere partij 5. Nee

Variabele		Categorieën
70	Was corona van invloed bij de aanhouding/ het politieonderzoek?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ja, verdachte dreigde met spugen/corona 2. Ja, verdachte had klachten 3. Ja, andere betrokkene had klachten 4. Ja, advocaat telefonisch bij verhoor 5. Ja, anders 6. Nee
71	Was corona van invloed op het strafproces?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ja, langere doorlooptijd 2. Ja, keuze afdoeningsbeslissing 3. Ja, lichtere straf 4. Ja, zwaardere straf 5. Nee

Leden Redactieraad Programma

Politie & Wetenschap

Voorzitter	prof. em. dr. ir. J.B. Terpstra Radboud Universiteit Nijmegen
Leden	mr. drs. C. Bangma Politie, Eenheid Midden-Nederland
	mw. mr. W.M. de Jongste Projectbegeleider Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum Ministerie van Justitie en Veiligheid
	dr. P.P.H.M. Klerks Raadadviseur Parket-Generaal, Openbaar Ministerie
	mr. drs. C. Loef Adviseur Gemeente Amsterdam
	mw. J. Overeem Politie, Eenheid Midden-Nederland
	prof. em. dr. P. van Reenen Van Reenen-Russel Consultancy b.v. Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM) Universiteit Utrecht
	mw. drs. M.H.M. van Tankeren Operational auditor/onderzoeker, Politie, Eenheid Den Haag
Secretariaat	Programmabureau Politie & Wetenschap Politieonderwijsraad Koninginnegracht 62 2514 AG Den Haag
	Postbus 25842 2502 HV Den Haag www.politieenwetenschap.nl

Uitgaven in de reeks Politiekunde

1. ***Criminaliteit in de virtuele ruimte***
P. van Amersfoort, L. Smit & M. Rietveld, DSP-groep, Amsterdam/TNO-FEL, Den Haag, 2002
2. ***Cameratoezicht. Goed bekeken?***
I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2002
3. ***De 10 stappen van Publiek-Private Samenwerking (PPS)***
J.C. Wever, A.A. van Pel & L. Smit, DSP-groep, Amsterdam/TNO-FEL, Den Haag, 2002
4. ***De opbrengst van projecten. Een verkennend onderzoek naar de bijdrage van projecten aan diefstalbestrijding***
C.J.E. In 't Velt, e.a., NPA-Onderzoeksgroep, LSOP, Apeldoorn, 2003
5. ***Cameratoezicht. De menselijke factor***
A. Weitenberg, E. Jansen, I. van Leiden, J. Kerstholt & H.B. Ferwerda, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem/TNO, Soesterberg, 2003
6. ***Jeugdgroepen in beeld. Stappenplan en randvoorwaarden voor de shortlistmethodiek***
H.B. Ferwerda & A. Kloosterman, Advies- en Onderzoeksgroep Beke & Politieregio Gelderland-Midden, Arnhem, 2004 (vierde druk 2006)
7. ***Hooligans in beeld. Van informatie naar aanpak***
H.B. Ferwerda & O. Adang, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem/ Onderzoeksgroep Politieacademie Apeldoorn, 2005
8. ***Richtlijnen auditieve confrontatie***
J.H. Kerstholt, A.G. van Amelsfoort, E.J.M. Jansen & A.P.A. Broeders, TNO Defensie en Veiligheid, Soesterberg/Politieacademie, Apeldoorn/NFI, Den Haag, 2005
9. ***Niet verschenen***
10. ***De opsporingsfunctie binnen de gebiedsgebonden politiezorg***
O. Zoomer, IPIT, Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2006
11. ***Inzoomen en uitzoomen op Zaandam***
I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en onderzoeksgroep Beke, Arnhem 2006
12. ***Aansprakelijkheidsmanagement politie. Beschrijving, analyse en handreiking***
E.R. Muller, J.E.M. Polak, C.J.J.M. Stoker m.m.v. M.L. Diepenhorst & S.H.E. Jansen, COT, Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag/Faculteit der Rechtsgeleerdheid Universiteit Leiden, 2006

13. ***Cold cases – een hot issue***
I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2006
14. ***Adrenaline en reflectie. Hoe leren politiemensen op de werkplek?***
A. Beerepoot & G. Walraven e.a., DSP-groep BV, Amsterdam/Walraven onderzoek en advies, 2007
15. ***Tussen aangifte en zaak. Een referentiekader voor het aangifteproces***
W. Landman, L.A.J. Schoenmakers & F. van der Laan, Twynstra Gudde, adviseurs en managers, Amersfoort, 2007
16. ***Baat bij de politie. Een onderzoek naar de opbrengsten voor burgers van het optreden van de politie***
M. Goderie & B. Tierolf, m.m.v. H. Boutellier & F. Dekker, Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, 2008
17. ***Hoeveel wordt het vandaag? Een studie naar de kans op voetbalgeweld en het veiligheidsbeleid bij voetbalwedstrijden***
E.J. van der Torre, R.F.J. Spaaij & E.D. Cachet, COT, Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2008
18. ***Overbelast? De administratieve belasting van politiemensen bij de afhandeling van jeugdzaken***
G. Brummelkamp & M. Linssen, EIM, Zoetermeer, 2008
19. ***Geografische daderprofilering. Een inventarisatie van randvoorwaarden en succesfactoren***
G. te Brake & A. Eikelboom, TNO Defensie en Veiligheid, Soesterberg, 2008
20. ***Solosurveillance. Kosten en baten***
S.H. Esselink, J. Broekhuizen & F.M.H.M. Driessen, Bureau Driessen, 2009
21. ***Onderzoek naar de mogelijke meerwaarde van AWARE voor de politie. Ervaringen met een nieuwe aanpak van belaging door ex-partners***
M.Y. Bruinsma, J. van Haaf, R. Römken & L. Balogh, IVA Beleidsonderzoek en Advies, i.s.m. INTERVICT/Universiteit van Tilburg, 2008
22. ***Gebiedsscan criminaliteit en overlast. Een methodiekbeschrijving***
B. Beke, E. Klein Hofmeijer & P. Versteegh, Bureau Beke, Arnhem, 2008
23. ***Informatiemanagement binnen de politie. Van praktijk tot normatief kader***
V. Bekkers, M. Thaens, G. van Straten & P. Siep; m.m.v. A. Dijkshoorn, Center for Public Innovation, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2009
24. ***Nodale praktijken. Empirisch onderzoek naar het nodale politieconcept***
H.B. Ferwerda, E.J. van der Torre & V. van Bolhuis, Bureau Beke, Arnhem/ COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2009
25. ***Rellen om te rellen. Een studie naar grootschalige openbare-ordeverstoringen en notoire ordeverstoorders***
I. van Leiden, N. Arts & H.B. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem, 2009
- 26a. ***Verbinden van politie- en veiligheidszorg. Politie en partners over signaleren & adviseren***
W. Landman, P. van Beers & F. van der Laan, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2009

-
- 26b. **Politiepolitiek. Een empirisch onderzoek naar politieke signalering & advisering**
E.J.A. Bervoets, E.J. van der Torre & J. Dobbelaar m.m.v. N. Koeman, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2009
27. **De politie aan zet: de aanpak van veelplegers in Deventer**
I. Bakker & M. Krommendijk, IPIT, Enschede, 2009
28. **Boven de pet? Een onderzoek naar grootschalige ordehandhaving in Nederland**
O.M.J. Adang (redactie), S.E. Bierman, K. Jagernath-Vermeulen, A. Melsen, M.C.J. Nogarède & W.A.J. van Oorschot, Politieacademie, Apeldoorn, 2009
29. **Rellen in Ondiep. Ontstaan en afhandeling van grootschalige ordeverstoring in een Utrechtse achterstandswijk**
G.J.M. van den Brink, M.Y. Bruinsma (redactie), L.J. de Graaf, M.J. van Hulst, M.P.C.M. Jochoms, M. van de Klomp, S.R.F. Mali, H. Quint, M. Siesling, G.H. Vogel, Politieacademie, Apeldoorn, 2010
30. **Burgerparticipatie in de opsporing. Een onderzoek naar aard, werkwijzen en opbrengsten**
A. Cornelissens & H. Ferwerda (redactie), met medewerking van I. van Leiden, N. Arts & T. van Ham, Bureau Beke, Arnhem, 2010
31. **Poortwachters van de politie. Meldkamers in dagelijks perspectief**
J. Kuppens, E.J.A. Bervoets & H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem & COT, Den Haag, 2010
32. **Het integriteitsbeleid van de Nederlandse politie: wat er is en wat ertoe doet**
M.H.M. van Tankeren, Onderzoeksgroep Integriteit van Bestuur, Vrije Universiteit Amsterdam, 2010
33. **Civiele politie op vredesmissie. Uitzendervaringen van Nederlandse politie – functionarissen**
H. Sollié, Universiteit Twente, Enschede, 2010
34. **Ten strijde tegen overlast. Jongerenoverlast op straat: is de Engelse aanpak geschikt voor Nederland?**
M.L. Koemans, Universiteit Leiden, 2010
35. **Het districtelijk opsporingsproces; de black box geopend**
R.M. Kouwenhoven, R.J. Morée & P. van Beers, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2010
36. **Balanceren tussen alert maken en onrust voorkomen. Publiekscommunicatie over seriële schokkende incidenten (casestudy Lelystad)**
A.J.E. van Hoek, m.m.v. P.F. van Soomeren, M.D. Abraham & J. de Kleuver, DSP-groep, Amsterdam, 2011
37. **Sturing van blauw. Een onderzoek naar operationele sturing in de basispolitie-zorg**
W. Landman, m.m.v. M. Malipaard, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2011
38. **Onder het oppervlak. Een onderzoek naar ontwikkelingen en (a)select optreden rond preventief fouilleren**
J. Kuppens, B. Bremmers, E. van den Brink, K. Ammerlaan & H.B. Ferwerda, m.m.v. E.J. van der Torre, Bureau Beke, Arnhem/COT, Den Haag, 2011

39. ***Naar eigen inzicht? Een onderzoek naar beoordelingsruimte van en grenzen aan de identiteitscontrole***
J. Kuppens, B. Bremmers, K. Ammerlaan & E. van den Brink, Bureau Beke, Arnhem/COT, Den Haag, 2011
40. ***Toezicht op zedendelinquenten door de politie in samenwerking met de reclassering***
H.G. van de Bunt, N.L. Holvast & J. Plaisier, Erasmus Universiteit, Rotterdam/ Impact R&D, Amsterdam, 2012
41. ***Daders over cameratoezicht***
H.G.A. van Schijndel, A. Schreijenbergh, G.H.J. Homburg & S. Dekkers, Regioplan Beleidsonderzoek, Amsterdam, 2012
42. ***Aanspreken op straat. Het werk van de straatcoach in al zijn verschijnings – vormen***
L. Loef, K. Schaafsma & N. Hilhorst, DSP-groep, Amsterdam, 2012
43. ***De organisatie van de opsporing van cybercrime door de Nederlandse politie***
N. Struiksma, C.N.J. de Vey Mestdagh & H.B. Winter, Pro Facto, Groningen/ Kees de Vey Mestdagh, Groningen, 2012
44. ***Politie in de netwerksamenleving. De opbrengst van de politieke netwerkfunctie voor de kerntaken opsporing en handhaving openbare orde en de sturing hierop in de gebiedsgebonden politiezorg***
I. Helsloot, J. Groenendaal & E.C. Warners, Crisislab, Renswoude, 2012
45. ***Tegenspraak in de opsporing. Verslag van een onderzoek***
R. Salet & J.B. Terpstra, Radboud Universiteit Nijmegen, 2012
46. ***Tunnelvisie op tunnelvisie? Een verkennend en experimenteel onderzoek naar de besluitvorming door VKL-teams met betrekking tot het onderkennen van tunnelvisie en andere procesaspecten***
I. Helsloot, J. Groenendaal & B. van 't Padje, Crisislab, Renswoude, 2012
47. ***M.-waarde. Een onderzoek naar de bijdrage van Meld Misdaad Anoniem aan de politionele opsporing***
M.C. van Kuik, S. Boes, N. Kop, M. den Hengst-Bruggeling, T. van Ham & H. Ferwerda, Politieacademie, Apeldoorn/Bureau Beke, Arnhem, 2012
48. ***Seriebrandstichters. Een verkennend onderzoek naar daderkenmerken en delictpatronen***
Y. Schoenmakers, A. van Wijk & T. van Ham, Bureau Beke, Arnhem, 2012
49. ***Van wie is de straat? Methodiek en lessen voor de politie om ongrijpbare veiligheidsfenomenen grijpbaar te maken – op basis van vijf praktijkcasus***
H. Ferwerda, T. van Ham, B. Bremmers, K. Tijhof & M. Grotens, Bureau Beke, Arnhem, 2013
50. ***Recherchesamenwerking in de Euregio Maas-Rijn. Knooppunten, knelpunten en kansen***
H. Nelen, M. Peters & M. Vanderhallen, Politieacademie, Apeldoorn/ Universiteit Maastricht, 2013

-
51. ***De operationele politiebriefing onderzocht. Een onderzoek naar de effectiviteit van de operationele politiebriefing***
A. Scholtens, J. Groenendaal & I. Helsloot, Crisislab, Renswoude 2013
 - 51a. ***De operationele politiebriefing onderzocht (2). Een actie(vervolg)onderzoek om tot een effectievere politiebriefing te komen***
A. Scholtens, Crisislab, Renswoude 2015
 52. ***Sociale media: factor van invloed op onrustsituaties?***
R.H. Johannink, I. Gorissen & N.K. van As, Politieacademie Apeldoorn/ VDM-MP, Houten, 2013
 53. ***De terugkeer van zedendelinquenten in de wijk***
C.E. Huls & J.G. Brouwer, Politieacademie, Apeldoorn/Rijksuniversiteit Groningen/Centrum voor Openbare Orde en Veiligheid, Groningen, 2013
 54. ***Van meld- naar aantoonplicht. Een onderzoek naar een systeem van digitale surveillance***
C. Veen & J.G. Brouwer, Politieacademie, Apeldoorn/Rijksuniversiteit Groningen, 2013
 55. ***Heterdaadkracht in twee Haagse pilotgebieden***
B. van Dijk, J.B. Terpstra & P. Hulshof, Politieacademie, Apeldoorn/DSPgroep, Amsterdam, 2013
 56. ***Inzet op Maat. Onderzoek naar kenmerken en mogelijkheden van duurzame inzetbaarheid van oudere medewerkers***
H. de Blouw, I.R. Kolkhuis Tanke & C.C. Sprenger, Politieacademie, Apeldoorn, 2013
 57. ***Interventies in de opsporing. Impulsen in kwaliteit en effectiviteit van het opsporingsproces***
R.M. Kouwenhoven, R.J. Morée & P. van Beers, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2013
 58. ***De plaats delict in beeld. Fotografie in de dagelijkse en gesimuleerde praktijk***
G. Vanderveen & J. Roosma, Instituut voor Strafrecht & Criminologie, Universiteit Leiden, 2013
 59. ***Jeugdgroepen van toen. Een casusonderzoek naar de leden van drie criminele jeugdgroepen uit het einde van de vorige eeuw***
H. Ferwerda, B. Beke & E. Bervoets, Bureau Beke, Arnhem/Beke Advies, Arnhem/LokaleZaken, Rotterdam, 2013
 60. ***Tussen hei en hoofdbureau. Leiderschapsontwikkeling bij de politie***
W. Landman, M. Brussen & F. van der Laan, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2013
 61. ***Gemeentelijk blauw. Het dagelijks werk van gemeentelijke handhavers in beeld***
E. Bervoets, J. Bik & M. de Groot, LokaleZaken, Rotterdam, 2013
 62. ***Excessief geweld op en om de voetbalvelden. Praktijkonderzoek naar omvang, ernst en aanpak van 'voetbalgeweld'***
P. Duijvestijn, B. van Dijk, P. van Egmond, M. de Groot, D. van Sommeren & A. Verwest, DSP-groep, Amsterdam, 2013

63. *Beeld van gezag bij de politie. Maatschappelijke verbeelding en de impact van gezagsbeelden op burgers*
H. de Mare, B. Mali, M. Bleecke & G. van den Brink, m.m.v. Motivaction, Tilburg University, Stichting IVMV, Leiden, 2014
64. *Informatiegestuurde dienders. Informatiesturing tussen theorie en praktijk*
A. van Sluis, P. Siep, V. Bekkers, m.m.v. M. Thaens & G. Straten, Center for Public Innovation, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2014
65. *Hard op weg. Onderzoek aanpak verkeersveelplegers*
B. Bieleman, M. Boendermaker, R. Mennes & J. Snippe, Intraval, Groningen/Rotterdam, 2014
66. *Tussen hulp en hype. De inzet van opsporingsberichtgeving in ontvoeringszaken*
Y.M.M. Schoenmakers, J.V.O.R. Doekhie & J.C. Knotter, Yvette Schoenmakers Onderzoek en advies, Weesp, 2014
67. *Nachtdienst bij de politie en verkeersveiligheid. Onderzoek naar ervaringen van politieagenten met verkeersonveiligheid in woon-werkverkeer na de nachtdienst*
P. Boekhoorn, BBSO, Nijmegen, 2014
68. *Buit van woninginbraak. Onderzoek onder inbrekers en helers*
J. Snippe, M. Sijtsma, R. Mennes & B. Bieleman, Intraval, Groningen/ Rotterdam, 2014
69. *Privaat blauw. Portiers, evenementbeveiligers en voetbalstewards op risicovolle locaties en tijdens risicovolle momenten*
E. Bervoets & S. Eijgenraam, LokaleZaken, Rotterdam, 2014
70. *Met grof geschut. Reconstructie van een moordonderzoek binnen de criminele woonwagenwereld*
I. van Leiden, B. Bremmers & H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem, 2014
71. *Met fluwelen handschoenen? Politie en de omgang met verwarde personen in Amsterdam*
J. Kuppens, T. Appelman, T. van Ham & A. van Wijk, Bureau Beke, Arnhem, 2015
- 72a. *Vermisten op de kaart. Aard en omvang van langdurige vermissingen*
I. van Leiden & M. Hardeman, Bureau Beke, Arnhem, 2015
73. *Van intel tot operatie. De impact van veiligheidsanalisten bij de aanpak van misdaad*
M. den Hengst, M. Bruinsma, Y. Schoenmakers, W. Niepce, Bureau Bruinsma, Tilburg, 2015
74. *De bestuurlijke rapportage. Gezamenlijke inspanning in de aanpak van (georganiseerde) criminaliteit en overlast*
I. Gorissen, m.m.v. R.H. Johannink, PBLQ, Den Haag, 2015
75. *De aangifte van delicten bij de multichannelstrategie van de politie*
P. Boekhoorn & J. Tolsma, Bureau Boekhoorn/Radboud Universiteit, Nijmegen, 2016
76. *Die pakken we toch niet op? Afstemming tussen politie en Openbaar Ministerie in zaken van veelvoorkomende aangiftecriminaliteit*
R. Kouwenhoven & L. Kleijer-Kool, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2016

-
77. ***Het real-time informeren van noodhulpeenheden. Een onderzoek naar de RTI-functie om frontlijnpolitiefunctionarissen snel te voorzien van relevante informatie***
A. Scholtens, M. den Hengst & R. Waterreus, Crisislab, Renswoude/ Politieacademie, Apeldoorn, 2016
78. ***Hoe lang kun je 'schijt hebben'? Dertien desisters uit criminele jeugdgroepen aan het woord***
C.E. Hoogeveen, A.E. van Burik & B.J. de Jong, m.m.v. E.M. Klooster, Bureau Alpha, 's-Hertogenbosch/VanMontfoort, Woerden, 2016
79. ***Onbenutte kansen. Een onderzoek naar het gebruik van restinformatie in de opsporing***
A. van Wijk & L. Scholten, m.m.v. B. Bremmers, Bureau Beke, Arnhem, 2016
80. ***Verbale leugendetectie-wizards***
G. Bogaard & E.H. Meijer, Maastricht University, Maastricht, 2016
81. ***Mensenhandel in de prostitutie opsporen zonder aangifte? Een vervolgonderzoek om de doorzettingsmacht van de politie te verduidelijken***
M. Goderie, m.m.v. R. Kool, Goderie Onderzoek, Klarenbeek, 2016
82. ***De onvindbaren. Op zoek naar voortvluchtige veroordeelden in Nederland***
Y. Schoenmakers, I. de Groot, J. van Zanten, A. van Rooyen & J. Baars, Yvette Schoenmakers onderzoek & advies, Amsterdam, 2017
83. ***Elke dump is een plaats delict. Dumping en lozing van synthetisch drugsafval: verschijningsvormen en politieaanpak***
Y. Schoenmakers, S. Mehlbaum, M. Everartz & C. Poelarends, Yvette Schoenmakers onderzoek & advies, Amsterdam, 2016
- 83A. ***De Intelligence Paradox. Lessen uit de integrale pilot Analyse Synthetische Drugs in Oost-Nederland***
Y. Schoenmakers, S. Mehlbaum, Yvette Schoenmakers onderzoek & advies, Amsterdam, 2019
84. ***Naar handhaafbare noodbevelen en noodverordeningen. Een analyse van het gemeentelijke noodrecht***
A.J. Wierenga, C. Post & J. Koornstra, Rijksuniversiteit Groningen, Centrum voor Openbare Orde en Veiligheid, 2016
85. ***Vermisten op het spoor. Rechercheren naar langdurige vermissingen***
I. van Leiden & M. Hardeman, Bureau Beke, Arnhem, 2017
86. ***De aard van het beestje. Kenmerken en achtergronden van dierenmishandelaars***
A. van Wijk & M. Hardeman, Bureau Beke, Arnhem, 2017
87. ***Modus operandi van de recherche. De recherchepraktijk in moord- en verkrachttingszaken***
A. van Wijk, I. van Leiden & M. Hardeman, Bureau Beke, Arnhem, 2017

88. ***Over grenzen in de sport. De rol van de politie in de aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport in samenwerking met relevante partners***
A. van Wijk, M. Hardeman, L. Scholten & M. Olfers, Vrije Universiteit Amsterdam, Bureau Beke, Arnhem, 2017
89. ***Defensiehulp. Legergroene bijstand aan de politie bij handhaving van de rechtsorde***
E. Bervoets, m.m.v. S. Eijgenraam, T. Dijkhuizen & J. van de Werken, Bureau Bervoets, Amersfoort, 2017
90. ***Tussen onder en boven. Productie en distributie van softdrugs in Noord- Nederland***
J. Snippe, R. Mennes, M. Sijstra & B. Bieleman, Intraval, Groningen/Rotterdam, 2017
91. ***Vechten op afspraak. Inzicht in het fenomeen en input voor de ontwikkeling van een politiestrategie***
T. van Ham, L. Scholten, A. Lenders & H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem, 2018
92. ***Notoire straten. Over de lokale inbedding van georganiseerde criminaliteit***
S. Mehlbaum, Y. Schoenmakers & J. van Zanten, Mehlbaum Onderzoek, Amsterdam, 2018
- 92A. ***De wortel en de stok. Praktijklessen uit een gebiedsgerichte probleemaanpak van ondermijning***
S. Mehlbaum, Y. Schoenmakers, Mehlbaum Onderzoek, Amsterdam, 2019
93. ***Ondermijning door criminele 'weldoeners'***
M. Bruinsma, R. Ceulen & T. Spapens, m.m.v. C. Deij, Tilburg University, Tilburg/Bureau Bruinsma, Tilburg, 2018
94. ***Kiezen voor politie. Een onderzoek onder mbo-studenten met een migratie – achtergrond in het veiligheidsdomein***
S. de Winter-Koçak, E. Klooster & M. Day, m.m.v. S. Mehlbaum, M. van Vugt & K. Leschonski, Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, 2018
95. ***Doe-het-zelf-surveillance. Een onderzoek naar de werking en effecten van WhatsApp-buurtgroepen***
S. Mehlbaum & R. van Steden, m.m.v. M. van Dijk, Vrije Universiteit Amsterdam, Mehlbaum Onderzoek, Amsterdam, 2018
96. ***Een klacht is een gratis advies***
G. Jacobs, T. Hak, G. Vanderveen, M. Flory, T. Thuis, S. Valkeman & M. Franken, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2018
97. ***Voortgezet crimineel handelen tijdens detentie: je gaat het pas zien als je het doorhebt***
A. Verwest, W. Buysse, P. van Egmond, D. Hofstra, DSP-groep, Amsterdam, 2019
98. ***Zorg voor kinderen bij aanhouding van ouders; Best practices uit binnen- en buitenland***
J. Reef, N. Ormskerk, Universiteit Leiden, 2019
99. ***Aankoopfraude uit het buitenland***
J. Jansen, S. Westers, S. Twickler, W. Stol, NHL Stenden Hogeschool / Politieacademie

-
- 100. Grijs vakmanschap? Taakgerelateerd ongeoorloofd handelen binnen de politie**
R. Chr. van Halderen (diss. Avans Hogeschool), 2019
- 101. Niet meer doen! Een onderzoek naar de INDIGO-afdoening**
A. van Wijk, S. Dickie, J. van Esseveldt, Bureau Beke, Arnhem, 2019
- 102. De aanpak van cybercrime door regionale eenheden van de politie. Van intake van cybercrime naar opsporing en vervolging**
P. Boekhoorn, BBSO, Nijmegen, 2020
- 103. In- en doorstroom van nieuwkomers in beeld. Opgetekende lessen uit acht casussen rond de opvang van asielzoekers in Nederland.**
J. Kuppens, Bureau Beke, Arnhem 2020
- 104. De lading van vuurwapens. Een onderzoek naar de impact van illegale vuurwapens in Nederland.**
H. Ferwerda, J. Wolsink en I. van Leiden, Bureau Beke, Arnhem 2020
- 105. Q-teams. De politie onderweg naar toekomstbestendige opsporing en vervolging?**
P. van Egmond, A. Swami-Persaud, A. Verwest, DSP-groep, Amsterdam 2020
- 106. Onderwereld boven water? Zoektocht naar georganiseerde criminaliteit in de Noordelijke zeehavens**
N. Struiksma, C. Boxum, S.J. Hollenberg, N.O.M. Woestenburg, Pro Facto, Groningen 2020
- 107. Benutten van digitale sporen**
R. Zuurveen, W. Ph. Stol, Onderzoeksgroep Cybersafety. NHL Stenden en CyberScienceCenter 2020
- 108. Kansen en knelpunten binnen de financiële opsporing**
L.N. de Swart, G.P.J.M. op 't Hoog, B.M.J. Slot, A. Winkel. Ecorys 2021
- 109. Black box van gemeentelijke online monitoring. Een wankel fundament onder een stevige praktijk**
W. Bantema, S. Westers, M. Hoekstra, R. Herregodts, S. Munneke. NHL Stenden Hogeschool / Rijksuniversiteit Groningen, 2021
- 110. Ondermijning langs zijpaden. Een verkennend onderzoek naar de aard, omvang en aanpak van ondermijnende criminaliteit in relatie tot kleine havens en luchthavens, railtransport en binnenvaart in Noord-Brabant en Zeeland.**
S. van Nimwegen, T. Spapens, R. Ceulen, Tilburg University/Nationale Politie, 2021
- 111. Meer dan een ruzie. Politie in de netwerkaanpak huiselijk geweld.**
K.D. Lünemann, S. ter Woerds, Verwey-Jonker Instituut 2021
- 112. Van verhalen naar verbalen. Een verkennende studie naar de aanpak van ondermijnende drugscriminaliteit in het Noordzeekanaalgebied en de haven van Amsterdam**
Y. Eski, M. Boelens, A. Mesic, H. Boutellier, Vrije Universiteit Amsterdam/Verwey-Jonker Instituut 2021

- 113 *Weten, doen en leren. Een proeftuinonderzoek naar gebiedsgerichte opsporing***
E. Bervoets, J. Broekhuizen, K. van den Akker, J. Landsman, Bureau Bervoets, Amersfoort 2021
- 114 *Zuiver op de graat? Over de betrokkenheid van de visserij bij maritieme drugsmokkel***
S. Mehlbaum, K. van den Akker, A. Verweij, A. Wester m.m.v. R. van der Borden en M. Dekker, Mehlbaum Onderzoek, Halfweg 2021

